

R. G.

~~189~~

K. 6000 1533361

FOA. 100

189 13270

TERENTII

AFRI COMOEDIÆ

SEX.

EX M. ANTONII MVRETI

exemplari accuratissimè emen-
data.*His accedunt varia, ac breues annotationes in marginè
adscriptæ, quibus loci obscuriores diligentissimè
explicantur.*Ad hæc omnia libellus de Comœdia & Tragœdia Donato
Afro, Cornuto adscriptus, qui corruptissimus antea
legebatur, suæ integritati resti-
tuitur.

BARCINONE.

 Apud Hieronymum Margarit, Anno
M. DC. XXI.

VOLCATII SEDIGITI

DE COMIGIS LATINIS

I AMBI.

MULTOS incertos certare hanc rem
vidimus,

Palnam Poëtæ comico cui deferant.

Eum, me iudice, errorem dissoluam tibi:

Ut contra si quis sentiat, nihil sentiat.

Cæcilio palmam statuo de comico.

Plautus secundus facile exuperat ceteros:

Dein Næuius, qui feruet, pretio in tertio est:

Si quid quarto detur, dabitur Licinio.

Post insequi Licinium facio Attilium.

In sexto consequitur hos Terentius.

Turpilius septimum, Trabea octauum ob-
tinet.

Nono loco esse facile facio Luscium.

Decimum addo causa antiquitatis Ennium.

TYPO:

TYPOGRAPHVS

LECTORI S.

VO animo fuerim semper in bonarum litterarum studiosos, amice lector, vel ex eo potest intelligi, quod in votis nihil prius habeam, quam quod ea cudantur opera meo quocunque latere & sumptu, quibus adolescentulorum ingenia iuari, eorumq. studia longius prouehi possint. Etenim si ex hac communi omnium parente Academia, eiusq. filijs non exigua toto vitæ meæ cursu commoda comparo, iniquum sanè, ne dicam impium, mihi videbatur, si non eodem quicquid est in me virium & facultatis refunderem, unde non omninò incerta viuendi spes iam eluceret. Hoc animo cum essem, amice lector, videramque multos ludimagistros iuuentuti credulae, rerumque imperitæ nugas potius, quam ameniores & politiores litteras proponere, ad quas tanquam ad saxa adherescerent: non potui me continere, quin ad Terentianarum fabularum editionem, pro viribus festinationem adhiberem. Nam si nihil commodius esse possit studijs adolescen-

zolorum, qui ad superiores scientias aspirant,
quàm ut copiosam & bene cultam latine di-
ctationis suppellectilem sibi paratam habeant: per
magni referre existimaui, si Terentium præstā-
tissimum latinitatis autorem, & proprii sermo-
nis artificem insignem meis sumptibus excuden-
dum curarem. Hoc si quidem nomen futurū
spero, ut gratæ in parentem Academiā, pro
cuius dignitate vel vitam profundam, animi vo-
luntatis, tanquam testimonium aliquod extet.
In quo quid diligentia, & opera doctissimorum
virorum, quibus est hoc onus à Reuerendo D.
Vic. Generali permissum ac mandatū simus
consequuti: tuam potius iudiciam esse volo, quā
meum. Conati enim sunt, tibi hunc librum, qui
pene innumeris antea scatebat mendis, omni ex
parte suæ integritati restitutum dare, quantaq.
licuit fide, & religione in lucem emittere. Quem
si multò quàm antea castigatiorem tibi ludima-
gi stri, non sine magna voluptate & fructu
prælegerint gratissimum me tibi fo-
re existimabo.

TE.

 T E R E N T I I V I T A E X
 Æ L I O D O N A T O .

Rublius Terentius Afer, Carthagine natus, seruiuit Romę Terentio Lucano Senatori, à quo ob ingeniũ, & formam non institutus modo liberaliter, sed & mature est manumissus. Quidam captũ esse existimant, quod fieri nullo modo potuisse, Fenestella docet: cum in fine secundi belli Punici, & ante initium tertij natus sit, & mortuus: nec si à Numidis aut Getulis captus sit, ad ducem Romanum peruenire potuisset, nullo commercio inter Italicos, & Afros, nisi post delatam Carthaginẽ capto. Hic cũ multis nobilibus familiariter vixit, sed maxime cum Scipione Africano, & cum Lælio, quibus etiam corporis gratia conciliatus existimatur. Quod & ipsum Fenestella arguit, contendens vtroque maiorem natu fuisse: quamuis & Cornelius nepos equales omnes fuisse tradat, & Portius suspicionẽ de consuetudine per hæc faciat.

*Dum lasciniã nobilium, & fucosas laudes petit,
 Dum Africani voci diuinę inhiat avidis auribus,
 Dum ad Furium se cenitare & Lælium pulchrũ putat,
 Dum se amari ab hisca credit, crebro in Albanũ rapi
 Ob florem etatis suę: ipsius, sublatis rebus, ad summã
 Inopiam redactus est.*

TERENTII VITA,

Itaq. è conspectu omnium abiit in Graciam in terram ultimam:

Mortuus est in Stymphalo Arcadiae oppido: nihil Publius

Scipio profuit, nihil Lælius, nihil Furius.

Tres per idem tempus qui agitabant nobiles facillimè:

Eorum ille opera ne domum quidem habuit conductitiam,

Saltem ut esset, quo referret obitum domini servulus.

* Cecilio.

Scriptit comedias sex, ex quibus primam Andriam cum ædilibus daret, iussus ante Cerio recitare: ad cenam cum venisset, dictus est initium quidem fabulae, quod erat contemptiore vestitu, subsellio iuxta lectulum residens, legisse: post paucos vero versus invitatus ut accuberet, coenasse unam: deinde cetera percurrere, non sine magna Ceriali admiratione, & hanc autem & quinque reliquas equaliter populo probavit. Quamvis Volcatius de enumeratione ita scribat:

* Cecilij.

Sumetur Hecyra sexta ex his fabula.

Octo H-s, ducentorum coronatorum pretium est.

Prælati.

Menandro.

Terentius.

Eunuchus quidem his acta est, meruitque pretium quantum nulla alia cuiusquam comœdia, videlicet octo millia nummum. Propterea summo quoque titulo adscribitur. Nam Adelphorum principium Varro etiam præfert principio Menandri. Non obscura fama est adiutum Terentium inscriptis à Lælio, & Scipione, quibuscum familiariter vixit. Eadem ipse auxit: nunquam enim nisi leu-

EX DONATO.

ter se tutari conatur, vr in prologo Adelphorū:
*Nam quod isti dicunt maleuoli, homines nobiles
 Hunc adiutare, assidueque vnà scribere:
 Quod illi maledictum uehemens existimant,
 Eam laudem hic ducit maximam: cū illis placet.
 Qui vobis vniuersis, & populo placent:
 Quorum opera in bello, in otio, in negotio.
 Suo quisque tempore vsus sine superbia.*

Videtur autē se leuius defēdisse, qui sciebat Læ-
 lio & Scipioni nō ingratā esse hāc opinionē: que
 tamē magis & vsq. ad posteriora tēporauit.
 Q. Mēmius in oratione pro se ait, Publius Afrī-
 canus, qui a Terētio personā mutuatus, quæ do-
 mi luserat ipse, nomine illius, in scenā detulit.
 Nepos auctore certo cōperisse se ait, C. Læliū
 quōdā in Puteolano Calēdis Martijs admonitū
 ab vxore, tēporiūs vt discūberet, petijisse ab ea
 ne interpellaretur: seruis tandē ingressū tricli-
 niū dixisse, nō sæpe in scribēdo magis successif-
 se sibi: deinde rogatū vt scripta illa proferret,
 pronūtiasse versus qui sūt in *Εὐτοτυμαγορμένω*.
Satis pol proteruē me Syri promissa huc induxerunt.
 Sātra Terentiū existimat, si modo in scribēdo
 adiutoribus indiguerit, nō tā Scipione & Lælio
 vti potuisse, qui tūc adolescētuli fuēre, quā Sul-
 pitio Gallo homine docto, & qui cōsularibus lu-
 dis initiū fecerit fabularū dādarū: vel Q. Fabio
 Labione, & M. Popilio, cōsulari vtroq. ac poēta.
 Ideo ipsū nō iuuenes designasse, qui se adiunasse
 dicerētur, sed viros quorū operā in bello, & in

TERENTII VITA,

otio, & in negotio, populus sit expertus. Post editas comedias nō dū quintū atq. trigestimū egressus annū, causa euitādæ opinionis, qua vi debatur aliena pro suis edere, seu percipiendi Græcorū instituta, moresq. quosperinde exprimeret in scriptis, egressus urbem est, neque amplius redijt. De morte eius Volcatius tradit.

Sed ut Afer sex populo edidit comedias.

Iter hinc in Asiam fecit: nauim cum semel

Conscendit, visus nunquam est: sic vita vacat.

Terentij
mors.

Quintus Consetius redeuntē è Græcia perijisse in mari dicit, cum centū & octo fabulis conuersis à Menandro. Ceterum mortuum esse in Arcadiæ Stymphalo, siue Leucadia tradūt, Cn. Cornelio Dolabella, M. Fulvio Nobiliore consulis, morbo implicitū acri dolore ac tædio amissarum satyrarum, quas in naui præmiserat, ac simul fabularū, quas nouas fecerat. Fuisse dicitur mediocri statura, gracili corpore, colore fusco. Reliquit filiā, quæ Equiti Romano nupsit. Item hortulos xx. iugerum, in via Appia ad Martis villam. Quo magis miror Porcium

* nil.

scribere:

* nihil Publius.

Facilimè agentes appellat diuites ac potētes.

Scipio profuit, nihil ei Lælius, nihil Furius,

Tres per idē tempus qui agitabāt nobiles facillimè

Eorū ille opera ne domū quidē habuit cōductitiā

Saltē ut esset, quo referret obitū domini seruulus.

Hunc Afranius quidem omnibus comicis præfert, scribens in Compitalibus.

Terentio non similem dices quempiam.

Vulca-

EX DONATO.

Vulcatius autem non solum Nenuio, & Plauto,
& Cæcilio, sed Licinio quoque postponit. Ci-
cero in Limone hætenus laudat:

*Tu quoque qui solus lætu sermone Terenti
Conuersum, expressumque Luina voce Menandri.
In medio populi sedatis vocibus effers,
Quicquid comè loquens ac omnia dulcia dicens.*

Item C. Cesari:

*Tu quoque tu in summis, ò dimidiate Menander,
Poneris, & meritò puri sermonis amator.
Limbis atque vitinam scriptis adiuncta foret vis
Comica, ut æquato virtus polleret honore
Cum Græcis: neque in hac despectus parte iaceres.
Vnum hoc maceror, & doleo tibi desse Terenti.*

Hæc Suetonius Tranquillus. Nam duos Terē-
tios poëtas fuisse scribit Metius: quorum alter
Fregellanus fuerit Terentius Libo, alter Li-
bertinus Terentius, Afer patria, de quo nunc
loquimur. Scipionis fabulas edidisse Terentiū,
Valgius in Actæone ait.

Hæc quæ vocantur fabula, cuius sunt?

Non hæc qui iure populus recensentibus

Dabat summo honore affectus fecit fabulas?

Quæ ab Appollodoro translatae esse dicuntur
comico, Phormio & Hæcyra: quatuor reliquæ
à Menandro, ex quibus magno successu &
pretio stetit Eunuchus fabula. Hæ-
cyra sæpe exclusa, vix
acta est.

DE TRAGICOMEDIA, ET
COMEDIA.

Hos vide-
tur.

Cornuti
aut Asperi.
Tragœdia
ynde.

Initium tragœdiæ, & comœdiæ à rebus
diuinis est inchoatû: quibus pro fructi-
bus vota soluêtes, operabâtur antiqui.
Nâ incensis iam altaribus, & admoto hirco, id
genus carminis, quod sacer chorus reddebat
Libero patri Tragœdia dicebatur: vel *ἀπὸ τοῦ
τραγοῦ*, hoc est, ab hirco hoste vinearum, & à
cantilena, eius ipsius rei apud Virgil. planè sit
mentio, vel quòd hirco donabatur eius carmi-
nis poëta, vel quòd vter eius musti plenus so-
lemne præmium cantoribus fuerat: vel quòd
ora sua sæcibus perlinebant scenici, ante vsunt
personarum ab Aeschilo repertum: facies enim
dicuntur Græce *τραγῆες*. Et his quidem causis
tragœdię nomen est inuentû. At vero nondû
coactis in urbem Atheniensibus, cùm Appolli-
ni Nomio, id est, pãstorum vicinorumque præ-
fidi deo, cõstructis aris in honorem diuinæ rei
circum Atticę vicos, villas, pagos, & compita,
festum carmen solemniter cantarent, orta est
Comœdia, *ἀπὸ τοῦ νομῶσαι, κοινῶσαι*, quod est
commestatum ire cantantes, quod a poëtis so-
lenni die, vel amatorie lasciuiantibus choris
comicis non absurdum est. Itaque vt rerum,
ita etiam temporum ipsorum cœpto ordine,
tragœdia primò prolata esse cognoscitur. Nâ

Comœdia.

vt

vt ab incultis & feris moribus paulatim peruentum est ad mansuetudinem, vrbes quæ sũc cõditæ, & vita mitior, atque otiosior processit: ita res tragicę longè ante comicas inuentæ. Quamuis autem retrò prisca voluentibus repe-
riatur Thespis tragicę primus inuentor, & comę veteris pater Eupolis, cum Cratino Aristophaneq. esse dicatur: Homerus tamè qui ferè omnes poëtice largissimus fons est, etiã his carminibus exempla præbuit, & velut quada-
dam suorum operum lege, præscripsit: qui Illi-
dem instar tragicę, Odyssæam ad imaginem comę fecisse monstratur. Nam post illius tale tantumque documentum, ab ingeniosif-
simis imitatoribus, & digesta sunt in ordinem, & diuisa sunt, ea quæ etiam tum temerè scri-
bebantur adhuc impolita, atque in ipsis ru-
dimentis haud quaquam, vt postea facta sunt
decora atque leuia. At nos ea, quæ propriè de
tragicę dicenda sunt, titulo propositi operis
instãtes, in alia tẽpora differamus, & de his fa-
bulis iã loquamur, quas Teretius imitatus est.
Postquã demõstrandæ originis causa de vtriusq.
generis initio diximus: quod necesse est iã di-
cemus. Comę ferè vetus, vt ipsa quoq. o-
lim tragicę, simplex carmẽ (quemadmodũ iã
diximus) fuit, quod chorus circa aras fumãtes,
nunc spaciatus, nunc reuoluẽs gyros cũ tibici-
ne cõcinnebat. Sed primò vna persona subdu-
cta est cãtoribus, quę respõdēs alternis choro,

Tragicę
ac comę
dię inuen-
tores,

Vetus co-
mędia

TERENTII VITA;

locupletavit variauitq. ré musicâ: tū tertiâ, & ad postremū crescente numero, per actores diuersos, personæ, pallæ, cothurni, socci, & ceteri ornatus, atq. insignia scenicorū reperta, & ad hoc vnicuiq. suus habitus, & ad vltimū qui primarū partiū qui secundarum, & tertiarum, qui quartarū & quintarū actores essēt, distributa, & diuisa quinq. partitō tota est fabula: quæ tamē in ipsis ortus sui velut quibusdā incunabulis, & vix dū incipiēs *κωμωδία*, dicta est *ἀρχαία*, idcirco, quia nobis parum cognitis initijs narrata est: aut quia inest in ea velut historica fides veræ narrationis, & denominatio omnium de quibus libere describebatur. Etenim per priores poetas nō vt nunc, penitus ficta argumēta, sed res gestæ a ciuibus, palā cum eorū sæpe qui gesserant nomine decātabantur. Ideo ipsa suo tēpore moribus multum profuit ciuitatis: cum vnusquisq. caueret culpa, ne spectaculo ceteris esset, & domestico probro. Sed cū poëtæ abutilicētiūs stylo, & passim lædere ex libidine cepissēt plures bonos ne quisquā in alterum carmē infame proponeret, lata lege sãxerunt. Et hinc deinde aliud genus fabulæ, id est Satyra fumpsit exordium: quæ à Satyris, quos illotos sēper ac petulantes deos scimus esse, vocitata est: etsi aliunde nomen traxisse prauè putant alij. Hæc quæ fatyra dicitur, eiusmodi fuit, vt in ea quāuis duro, & veluti agresti modo de vitijs ciuiū, tamē sine vllō propriij nominis titulo

lo carmē esset. Quod itē genus comœdiæ mul-
 tis obfuit poëtis, cum in suspitionem potenti-
 bus ciuibus, venissent illorum facta descrip-
 se in peius, ac deformasse genus stylocarminis:
 quod primò Lucilius nouo cōscripsit modo, vt
 poësim inde faceret, id est, vnus carminis plu-
 res libros. Hoc igitur, quo supra diximus mo-
 do, coacti omittere Satyrā, aliud genus carmi-
 nis *Ἡυ νῆαυ κομωδίαυ*, hoc est, nouam comœdiā
 repetere poëtæ, quæ argumēto cōmuni magis,
 & generaliter ad omnes homines, qui medio-
 crius fortunis agūt, pertineret & minus ama-
 ritudinis spectatoribus, & eadem opera multū
 delectationis afferret, cōcinno argumento, cō-
 suetudine cōgrua, vtilis sētētij, grata salibus,
 apta metro. Vt igitur veteriores illæ suis quæq.
 celebrantur auctoribus, ita hæc *νῆαυ κομωδίαυ*,
 cū multorū antea, tum præcipuè Menādri, Te-
 rétijq. est, de qua cū multa dicēda sint, sat erit:
 tamē veluti admonēdi lectoris causa, quid de
 arte comica veterū chartis continētur, expo-
 nere. Comœdia vetus, vt ab initio chorus fuit,
 paulatimq. personarum numero in quinque
 actus processit: ita paulatim velut attrito atq.
 extenuato choro ad nouam comœdiā sic per-
 uenit, vt in eā nō modo nō inducatur chorus,
 sed ne locus quidē vllus iam relinquatur cho-
 ro. Nā postquā otioso tēpore fastidiosior spe-
 ctator effectus, tūc cū ad cātōres ab actoribus
 fabula transibat, consurgeret & abire cēpisset,
 ad

Noua comœdia,

Comœdia
vetus.

DE COMOED. ET TRAG.

admonuit poetas primò quidem choros præ-
 termittere, locû eis relinquentes, vt Menâder
 fecit, hac de causa, nō, vt alij existimant, alia.
 Postremò ne locum quidem relinquerēt, quod
 Latini fecerūt comici: vnde apud illos dirime-
 re actus quinq. partitos difficile est. Tum etiã
 Græci prologos nō habēt more nostrorū, quos
 Latini habent. Deinde *θεοὶ οὐκ ἔχουσιν ὄψιν*, id est,
 deos argumētis narrādis machinatos, ceteri La-
 tini instar Græcorum habēt. Terētius non ha-
 bet, Ad hæc, *ὑποθέσταινα πρόσωπα* id est, perso-
 nas extra argumētum accersitas, nō facile cete-
 ri habent: quibus Terētius sæpe vtitur, vt per
 harum inductiones facillè pateat argumētum.
 Veteres, etsi quoq. in metris negligentius vsi
 sunt iâbico versu, duntaxat in secundo, & quar-
 to loco: tamen à Terentio vincuntur resolutio-
 ne huius metri, quātum potest, comminuti ad
 imaginem prosæ orationis. Tum personarum
 leges circa habitum, ætatem, officium, partes
 agendi, nemo diligentius Terentio custodi-
 uit. Quin etiam solus ausus est, cū in fictis ar-
 gumentis fidem veritatis assequeretur, etiam
 contra præscripta comica, meretrices inter-
 dum non malas introducere, quibus tamē cur
 bonæ sint, & voluptas per ipsum, & causa non
 desit. Hæc cū artificiosissima Terentius fe-
 cerit, tum illud est admirandum, quod & mo-
 rem retinuit, vt comædiam scriberet: & tem-
 perauit affectum, ne in tragædiam transiliret:

quod

A EX DONATO.

quòd cum alijs rebus minimè obtentum, & à Plauto, & ab Afranio, & Accio, & multis ferè magnis comicis inuenimus. Illud quoque inter Terentianas virtutes mirabile, quod eius fabulæ eo sunt temperamento, vt neque extumescant ad tragicam celsitudinem, neque abijciantur ad historicam. Adde quod nihil abstrusum ab eo ponitur, aut quod ab historicis requirendum sit: quod sæpius Plautus facit, & eò est obscurior in pluribus locis. Adde, quòd argumenti ac styli ita attentè memor est, vt nusquam nõ cauerit, aut curauerit, quæ obesse potuerunt: tum quòd media primis atque postremis ita nexuit, vt nihil additum alteri, sed aptum ex se totum, & vno corpore videatur esse compositum. Illud quoq. mirabile in eo: primò, quòd non ita miscet personas quatuor, vt obscura sit earù distinctio. Et itè quòd nihil ad populum facit actorem velut ex trægœdia loqui: quod vitium Plauti frequentissimū est. Illud etiã inter ceteras eius laudes dignū videtur, quòd locupletiora argumēta ex duplicibus negotijs delegerit ad scribendum. Nā excepta Hecyra, in qua scribit Pamphili amorē, cæteræ quinq. binos adolescētulos habent. Illud verò tenendum est, post *ἑκαὶ καμωδίας*, Fabularum varia genera. Latinos multa fabularum genera protulisse: vt Togatas, à scenicis, atque argumentis Latinis: Prætextatas, ab indignitate personarum & Latina historia, Attellanas, à ciuitate Campaniæ, vbi

TERENTII VITA,

vbi actitatae sunt plurimae, Rhyntonicas, ab actoris nomine: Tabernarias, ab humilitate argumenti & styli: Mimos, ab diuturna imitatione vilium rerum & leuium personarum. Inter tragœdiam autem & comœdiam cum multa, tum imprimis hoc distat, quòd in comœdia mediocres fortunae hominum, parui impetus, periculaq;, lætiquae sunt exitus actionum. At in tragœdia omnia contraria, ingentes personae, magni timores, exitus funesti habentur. Et illic turbulenta prima, tranquilla vltima. In tragœdia contrario ordine res aguntur, tunc quòd in tragœdia fugienda vita, in comœdia capessenda exprimitur. Postremò quòd omnis comœdia de fictis est argumentis: tragœdia saepè de historica fide petitur. Latinae fabulae autem primò à Livio Andronico scriptae sunt, ad cunctas res, cum etiam tum recentius idem & poëta & actor fabularum suarum fuisset. Comœdiae autem motoriae sunt, aut statariae, aut mixtae. Motoriae, turbulenta: statariae, quietiores: mixtae, ex utroque actu consistentes. Comœdia per quatuor partes diuiditur, prologum, protasim, epitasim, catastrophem. Prologus, est veluti praefatio quaedam fabulae, in quo solo licet per argumentum aliquid ad populum vel ex poëtae, vel ex ipsius fabulae, vel ex actoris commodo loqui. Protasis, primus est actus, initiumque dramatis. Epitasim, incrementum processusque turbarum, ac totius, ut ita dixerim, motus er-

Latinae fabulae actor.

Partes comœdiae.

toris.

EX DONATO.

roris. Catastrophe, cōuersio rerum est ad iucūdos exitus patefacta cunctis cognitione gestorum. Comœdia est fabula, diuersa instituta cōtinens, affectuumq; ciuiliū ac priuatarum rerum, qua dicitur, quid sit in vita vtile, quid cōtrā euitādum. Hanc Græci sic definiere: κωμὸς δ' ἔστιν ἰδιωτικῶν καὶ πολιτικῶν πραγμάτων ἀκρίβηνος περιόχη. Comœdiā esse, Cicero ait, imitationem vitæ, speculum cōsuetudinis, imaginē veritatis. Comœdiæ autem à more antiquo dictæ, quia in vicis huiusmodi carmina initio agebantur apud Græcos, vt in Italia compitalitijs ludicris, admisto pronūtiationis modulo, quo dum actus cōmutantur, populus detinebatur, aut ἀπότῳ κῶμῳ hoc est, ab actu vitæ hominum, quia in vicis habitabant ob mediocritatem fortunarum, non in aulis regijs, vt sunt personæ tragicæ. Comœdia verò, quia poëma sub imitatione vitæ atque similitudine cōpositum est, in gestu, & pronunciatione consistit.

Comœdiæ
diffinitio.

Comœdiam apud Græcos dubium est quis inuenerit primus: apud Latinos certum est, & comœdiam togatam, & tragicœdiam primò Liuium Andronicum reperisse: qui ait, Comœdiam esse quotidianæ vitæ speculum. Nec iniuria. Nā vt intenti speculo, veritatis lineamenta facilè per imagines colligimus: ita lectione comœdiæ, imitationem vitæ consuetudinūq; non ægerrimè animaduertimus. Huius autem originis ratio, ab exteris ciuitatibus moribus

Ex alio rati
sus cōgesta

DE COMOED. ET TRAG.

Origo co-
mediar,in comoed
genialibus

que prouenit. Athenienses namque Atticā cu-
stodientes elegantiam, cū uellent malè vi-
uētes notare, in vicos & compita ex omnibus
locis læti alacresq; ueniebant, ibique cum no-
minibus singulorum vitam publicabant: unde
nomen compositum, ut comœdia uocaretur.

Hæc autem carmina primitus in pratis molli-
bus agebantur: nec deerant præmia, quibus
adscribendum doctorum prouocarentur inge-
nia. Sed actoribus munera offerebantur, quod
libentius incūdo uocis flexu ad dulcedinē cō-
mendationis uerentur. Capernamq; pro do-
no his dabatur, quia uitibus noxium animal
habebatur, à quo etiā Tragediæ nomē exor-

Tragedia
unde dicta

tū est. Nonnulli autē ex amurca olei face, que
est humor aquatilis, tragediam dici, uocariq;
maluerūt, qui ludi cū per artifices in hono-
rem Liberi patris agerentur, etiā ipsi comœ-
diarū, tragediarumq; scriptores huius dei ue-
lut præsens numen colere, uenerariq; cœpe-
rūt. Cuius rei probabilis ratio extitit: ita e-
nim carmina inchoata proferebantur, ut per
ea laudes eius & facta gloriosa celebrari, pro-
ferriq; constaret: tum paulatim fama huius ar-
tis increbuit. Thespis autem primus hæc scri-
pta in omnium notitiam protulit. Postea Aes-
chylus secutus exemplum publicauit: de qui-
bus ita Horatius in Arte Poëtica loquitur:

*Ignotum tragica genus inuenisse Camene
Dicitur, & plaustris uexisse poemata Thespis.*

Qua

EX DONATO.

*Quæ canerent, agerentq; peruncti sibi cibus ora.
 Post hunc personæ, pallæq; repertor honeste
 Aeschylus, & modicis instravit pulpita tignis;
 Et docuit, magnumq; loqui, nitique, cothurno.
 Successit vetus his comœdia, non sine multa
 Laude: sed in vitium libertas excidit, & vim
 Dignam lege regi lex est accepta, chorusq;
 Turpiter obtulit, sublato iure nocendi.
 Nil intentatum nostri liquere poetæ:
 Nec minimum meruere decus, vestigia Græca
 Ausi deserere, & celebrare domestica facta.
 Vel qui prætextas, vel qui docuere togatas.*

FABULA, generale nomen est. Eius duæ Fabulæ
 primæ partes sūt trægœdia & comœdia. Si La
 tina argumentatio sit, prætextata dicitur. Co
 mœdia autem multas species habet: aut enim Species cœ
mœdiæ,
 Palliata est, aut Togata, aut Tabernaria, aut At
 tellana, aut Mimus, aut Rhyntonica, aut Plan
 pedia. Planipedia autem dicta ob humilitatē
 argumenti eius, ac utilitatem actorū, qui non
 cothurno, aut focco vtuntur in scena, aut pul
 pito, sed plano pede: vel ideo, quod non ea ne
 gotia cōtinet quæ personarum in turribus aut
 cœnaculis habitantium sūt, sed in plano & hu
 mili loco. Personati primi egisse dicuntur co
 mœdiam Cincias, & Faliscus: tragœdiam Mi
 nutius & Prothonius. Omnium autem comœ
 diarum scripta ex quatuor rebus omninò su
 muntur: nomine, loco, facto, euentu. Nominē,
 vt Phormio, Hecyra, Gurgulio, Epidicus: Lo-

Personati
primi.

DE COMOED. ET TRAG.

co, vt Andria. Leucadia, Brundufina. Facto vt Eunuchus, Afinaria, Captiu: Euentu, vt Com morientes, Adelphi, Heautontimorumenos.

Forme Co
mœdiarū.

Comœdiarum formæ sunt tres. Palliatæ Græ cum habitum referentes, quas nonnulli Ta bernarias vocant. Togatæ, iuxta formam per sonarum, habitum togarum defiderantes: At tellanæ, falibus, & iocis compositæ, quæ in se non habent nisi vetustam elegantiam. Comœ dia autem diuiditur in quatuor partes, pro logum, protasin, epitafin, catastrophem. Prolo gus est prima dictio, à Græcis dicta *πρόλογος* id est, antecedens veram fabulæ compositio nem elocutio. Eius species quatuor sunt

Partes co
mœdiæ.

Prologus,
& eius spe
cies.

συγκατικός cōmendatitius, quæ fabula vel poë ta commendatur: *ἀναφορικός* relatiuus, quo aut aduersario maledicta, aut gratiæ populo refe rūtur, *ὑποθετικὸς*, argumētatiuus, fabulæ argu mentum exponēs, *μικτός*, mixtus, omnia hæc in se cōtinens. Inter prologum, & Prologium qui dā hoc interesse voluerunt, quia prologus est, vbi poëta excusatur, aut fabula cōmendatur:

Prologus.
Prologium

Protasis,

Epitafis,

Catastro
phe,

Prologium autem est, cū tantū de argumē to dicitur. Protasis est primus actus fabulæ, quo pars argumēti explicatur, pars retinetur ad populi expectationem tenendam. Epitafis inuolutio argumenti, cuius elegantia cōnecti tur. Catastrophe, explicatio fabulæ, per quam euētus eius approbatur. In plerisq. fabulis ip sarum nomina priora ponebantur, quam poë tarum,

EX DONATO.

tarum, in nonnullis poetarum quam fabularum, cuius moris diuersitatem antiquitas probat. Nam plurimum aliqui fabulas ederent, ipsarum nomina pronuntiabantur antequam poetæ pronuntiarerentur, nec aliqua inuidia à scribendo derereri possent. Cum autem per editionem multarum poetæ iam in uulgum peruenissent, rursus priora poetarum nomina proferebantur, ut per ipsorum vocabula fabulis attentio acquireretur. Actas diuersis ludis manifestum est inscribi. Nam ludorum quatuor sunt species quos curules ædiles munere publico curant. Megalenses, magnis dijs consecrati, quos Græci, *μεγαλειους* appellant. Funebres, ad retinendum populum instituti, dum pompa funeri decreta in honorem patricij viri plenè instruitur. Plebei, qui pro salute plebis luduntur. Appollinares, Appollini consecrati. In scena duæ aræ poni solebāt: dextra Liberi, sinistra eius dei, cui ludi fiebāt: vnde Terentius in Andria ait.

*Ex ara hinc sume verbenas. **

Hinc Ulyssē palliatū sēper inducunt, siue quod aliquando insaniā simulauit, quod tēpore tetum se esse voluit, ne agnitus cogeretur in bella prodire: seu ob singularē sapientiā, qua tetus munitusq. plurimum socijs profuit. Huius enim virtutis erat, animi sēper decipientis ingenium. Nonnulli Itacę incolas, sicut Locros, palliatos fuisse commemorāt Achillis siue Neoptolemi personæ diademata habēt, quanuis re-

Ludorum
species qua-
tuor.

* Multa de
sunt.
Ulysses cur
palliatus.

DE COMOED. ET TRAG.

galia scepta nunquã tenuerint: cuius argumen-
 ti probatio talis inducitur: quòd nunquam cù
 reliqua Græciæ iuuentute ad gerenda cù Tro-
 ianis bella sacramenta coniurationis inierunt,
 nec vnquam sub Agamenonis imperio fuerūt.
 Comicis senibus candidus vestitus indicitur,
 quòd is antiquissimus ~~factus~~ memoratur. Duo
 lescuntulis discolor attribuitur. Serui comici
 amictu exiguo conteguntur, paupertatis anti-
 quæ gratia, vel quo expediciores agant. Parasi-
 ti cum in tortis pallijs veniunt. Læto vestitus
 candidus, ærumnoso obsoletus, purpureus di-
 niti, pauperi Phænicus datur, militi chlamys
 purpurea puellæ habitus peregrinus induci-
 tur, leno pallio varij coloris vtitur, meretrici
 ob avaritiam luteum datur. **Syrmata** dicta sūt
 ab eo, quòd trahantur: quæ res obscenicam lu-
 xuriã instituta est. Eadē in luctuosis personis
 in curiam sui per negligentiam significant. Au-
 lea quoque in scena in terra sternuntur, qui pi-
 ctus ornatus erat ex Attalica regia Romam
 vsque perlatus, pro quibus si paria ætas poste-
 rior accepit. Est autem minutum velum, quod
 populo obsistit, dum fabularum actus commu-
 tantur. **Diuerbia** histriones pronūtiabant. Cã-
 tica verò temperabantur modis, non à poëta,
 sed à perito artis musicę factis. Neque enim
 omnia ijsdem modis in vno cantico tegebantur,
 sed sæpe mutatis, vt significāt, qui tres nu-
 meros in comedijs ponunt, qui tres continēt
 mutatos

Syrmata

Siparia

Diuerbia

EX DONATO.

mutatos modos canticillius. Qui huiusmodi modos faciebant, nomen in principio fabulae & scriptoris, & actoris superponebant. Huiusmodi adeo carmina ad tibias fiebant, ut his auditis multi ex populo antè discerent, quam fabulam acturi scenici essent, quam omnino spectatoribus ipsis antecedens titulus pronunciareretur. Agebatur autem tibijs paribus, aut imparibus, & dextris aut sinistris. Dextrae autem tibiae sua gravitate seriam comediae distinctionem pronuntiabant. Sinistram, & Serranae acuminis leuitate, iocum in comedia offendebant. Vbi autem dextra, & sinistra acta fabula inscribebatur, mistum ioci & gravitates denunciabantur.

Tibiarum species,

AE LII DONATI IN ANDRIAM
TERENTII PRAEFATIO.

COM OEDIA Andria cum palliata sit: de loco nomen accepit, & à Menandro prius, & nunc ab ipso Terentio, qui cum de Chryside loqueretur, sic ait: Hei vereor, ne quid Andria apportet mali. Et hoc commune vocabulum est in Graeca maiori ex parte motoria est, continetq. actus amatorum adolescentium, & patrum piorum. Sūt ibi callidi serui, astutae ancillae, seueri senes, adolescentuli liberales. In hac primae partes senis Simonis sunt, secundae Dauis, tertiae Chremetis, &

AELII DONATI.

deinceps reliquorum. Prologus in hac acer inducitur, & in aduersarios non mediocriter exasperatur, sed tamen id subtiliter fit, vt omnia lacessitus facere videatur, ac dicere. Hic protasis subtilis, epitasis tumultuosa, catastrophe penè tragica: & tamen repète ex his turbis in tranquillum peruenit. Hęc prima acta est ludis Megalensibus. M. Fuluius ædile, & M. Glabrone, Q. Minutius Valerius curulibus. Egerunt L. Attilius, Latinus Prænestinus, & L. Ambivius Turpio. Modos fecit Flaccus Claudij filius tibijs paribus, dextris, & sinistris. Et est tota Græca edita M. Marcello, & Cn. Sulpitio COSS. pronuntiataq. est Andria Terentij, ob incognitum adhuc nomen poëtæ, & minoris apud populum auctoritatis ac meriti. Diuerbiji, & canticis lepide distincta est: & successu spectata prospero hortamento poëtæ fuit ad alias conscribendas. Initium autem *ἡ προαίτιον πρόσωπον*, id est, aduentitiam personarum recipit Soliæ, propter euoluendam argumenti obscuritatem. Persona autem protatica ea intelligitur, quæ semel inducta in principio fabulæ, in nullis deinceps fabulæ partibus adhibetur. Adnotandum sanè puellarum liberalium nullam orationem in proscenio indici in comædia palliata, præter inuocationem Iunonis Lucinæ, quæ & ipsa quoque post scenam fieri solet.

EIVSDEM ARGVMENTVM
IN EADEM.

HREMES Atticus, pater Passibulæ & Philumenæ: cum ex his duabus se Passibulâ perdidisse falsò crederet, relictam Athenis, nec visam postea multò tēpore, tāquam vnicā sibi putabat Philumenam: quam Charinus adolescens Atheniensis adama bat vnicè, & eam sibi petebat vxorem. Sed pa ter eam Pamphilo cuidam Simonis filio vltro desponderat: qui Pamphilus contra sororem Chrysidis, ac peregrinam tum creditam Passibulam supradictam, alteram Chremetis filiam sub nomine Glycerij latenter sic amauit, vt ex ea filium suscepisset inscio patre: qua intelle cta, commotus Simo pater Pamphili, dum per falsas nuptias tentat animum Pamphili, mul tis dolis à Dauo ipse deluditur seruo, pericu loq. Charini, & Pamphili motus error in fabu la, qui vsque ad eum finē ductus est, dum Athe nas veniens Andrius quidam Critonem ape riat, & nodum fabulæ soluat: per quem agnita Passibula recipitur à parentibus, & traditur Pamphilo amāti, Philumena verò Charino des pondetur, & traditur exoptanti.

Perspecto argumēto, scire debemus hanc esse virtutem poëticam, vt à nouissimis argumē ti rebus incipiens, initium fabulæ, & originē

ARGVM. ANDRIÆ.

narratiuè reddat spectatoribus, auctoremque præfētē sibi exhibeat, vbi finis est fabulæ. Hūc enim ordinem, & circulum poëticæ artis, vel virtutis, non modò secuti sunt tragici, comici que auctores, sed Homerus etiam & Virgilius tenuerunt. Diuisionem actuum, in Latinis fabulis internoscere difficile est, causam iam dudū demonstrauimus. Vnde autem, aut quomodo, quamuis ægre, tã intelligi, distinguq. possint, & operæ pretium dicere principio dicendum est, nullam personã egressam, quinque, ultra exire posse. Sed illa ne plerunque decipimur, quòd personam cùm tacuerit, egressam falsò putamur: que nihilominus in proscenio tacens loquendi tempus expectat. Est igitur attentè animaduertendum, vbi, & quando scena vacua sit ab omnibus personis, vt in eo chorus vel tibicen audiri possit: quod cum viderimus ibi actū esse finitum debemus agnoscere. Confundit sepe lectorem id, quòd persona in superiori scena desinens, & in proxima incipiens loqui, non intelligitur ingressa, quòd ipsū experientes statim diiudicant de rerū ac tēporum quantitate: potest enim fieri, vt & ingressa, quam prauè credimus de proscenio nō recessisse. Possit autem quinto egredi personã non & necesse esse dicimus, vt appareat ultra exire non posse. In tragēdia, & parciùs exire, & solere pariter, & licere. Primus actus in Andria narrationem Simonis apud Sossiam conti-

ARGVM. ANDRIÆ.

net argumēti, quòd populus hac occasione per
 discit: mox quærelā apud se Dauī de domino
 & eiusdem cum domino verba: & rursus eius-
 dem serui deliberationem quid rerum gerat.
 Secundi actus hæc sunt: Charini verba, primo
 cum Byrrhia seruo, & post cum ipso Pamphilo
 Pamphili sermo cum patre dolo
 consentiētis in nuptias, Byrrhiæ verba. Dauī
 callida oratio aduersū senē. Tertio actui hæc
 attribuuntur: Myfidis cum obstetrice collo-
 quium, Dauo ac Simone audientibus: partus
 Glycerij suspectus seni, & Dauī apud eū frau-
 dulenta sermocinatio: Simonis verba cū Chre-
 mete de nuptijs. Dauī perturbatio ac Pamphi-
 li. Quartum actum per hæc intelligimus: pri-
 ma Charini verba sunt indignantis, velut fidē
 sibi non seruata a Pamphilo: tū Myfidis ver-
 ba apud Pamphilum eiusdemq. questus: Dauī
 administratio doli aduersus Chremetē. Inquin-
 to actu Simonis & Chremetis prope iurgium
 disputatio, tum detectio fallaciarum Dauī, tū
 indignatio patris aduersus filium, tum Crito-
 nis interuētus, & per eum cognitio rebus, in
 tranquillum res acta ducentibus vxores, quas
 concupiuerant, Pamphilo & Charino. Illud nō
 commouere nos debet, quod in horum actū
 distinctione vidētur de proscenio non disce-
 sisse personæ quædam: sed tenere debemus,
 ideo Terentium vicinitatis mentionē fecisse
 in principio, vt modico receptu & adesse, & ab-
 esse

ARGV M. ANDRIAE.

esse personam intelligamus. Nihil ergo secus factum est ab antiquis, qui ad hunc modum Terentianas fabulas diuiserunt.

ARGVMENTVM ANDRIAE.

N Ius est omninò scriptor in Latina lingua, què tãtopere cognosci, edisci que retulerit atq. Terentium. Nam cū prima virtus in oratione propriè loqui, nec proprij sermonis artificem meliorem Terentio habeamus, dignus planè est, in quo predictèdo plurimum operæ ac studij ponamus. Et ab ijs qui docent pueros, supersticiosam etiã diligentiam in hoc auctore enarrando requiro. Primum prodest monere, què comœdię natura sit, quid ve spectarint comœdiarum auctores nomen vnde factum sit. At quæ hæc idè Donatus copiosè exposuit. Conuenit autem inter omnes, auctores comœdiarum voluisse, & communium morum, & casuum exempla proponere quibus velut admoniti, prudètius iudicemus de rebus humanis: & genere orationis facundiam locupletare. Quæ inculcabunt professores eò diligètius, vt sciant pueri, quid ex illis petere debeant quem fructum facturi sunt legendis comœdijs. Nã quò proprius cognorint & vim litterarum & utilitatem eò impensius iuuat discere. Porro nomen Comœdia

ARGVM. ANDRIÆ.

dia factū est (vt plurimi dicunt) ἀπὸ τοῦ κωμου, Comœdia
 id est à comessatione, & ἀπόσωσης, à carmine, vnde di-
 vt sit conuiuiale carmen. Nam in cōuiujs pri-
 mū iocoso quodam carmine ciuium vitia iu-
 uentus liberius taxabat: postea ars accessit, &
 theatrorū cōsuetudo. Aristoteles περὶ ποιητικῆς
 de nominis origine aliter sentit, nec piget ad-
 scribere eius verba ὡς Κωμῶδός ἐστὶ ἀπὸ τοῦ κω-
 μαίης λεχθέντας, ἀλλὰ τὴν ἢ τὴν κῶμας, πᾶν ἂν τιμαζο-
 μένους ἐν τούτῳ. Cetera Donatus. In recen-
 sendis argumentis fabularum consilium poë-
 tæ summa cura exponendum est, quarum per-
 sonarum descriptiones in primis admiratio-
 nem mereantur, in quibus locis plurimum cō-
 moretur poëta, vbi plurimum neruorum plu-
 rimum eloquentiæ ostendet: quot locos ita cō-
 mendent pueris, vt & familiariter ament: &
 tanquam digitos suos noriant. Et ob hanc cau-
 sam fabularum omnium argumēta veteri mo-
 re in πρότασιν ἐπίτασιν, ἢ ἐπισηφῆνυ partiātur,
 vt distributa facilius adsequatur iuuentus. Fe-
 rē autem fabulæ, continent periculum quod-
 dam, nusquam enim consilio locutus est, nisi
 in dubijs rebus. Neque verò aliud est comœ-
 dia, nisi humanorum consiliorum & euentuū
 imago quædam. In Andria periclitatur Pam-
 philus, vt Glycerio fidem promissam præster,
 postquam patri per errorem pollicitus est fu-
 turum se in eius potestate, ac ducturum quam
 vellet. Estq. hæc veluti γὰρ fabulæ. Consilia
 omnia

ARGVM. ANDRIÆ.

omnia, querelæ omnes, argumenta omnia huc referenda sunt. Et tota fabula similis orationi generis suaviorij. Nam variè de tota causa consultant senes, adolescentes, ac serui, sed vt argumentum proprius cernere queant pueri, ordine singulas partes referemus.

PERICVLVM PROTASEOS.

Cùm amaret Pamphilus Glycerium, eiq. fidem dedisset ducturum se esse vxorem: pater, qui amare filium compererat, consilium capit abstrahendi eius à Glycerio, simulat se vxorè daturû, poscitque vt ne filius id recuset. Is cû & patrem vereretur & Glycerium deserere parum pium iudicaret, pendet animi, nec habet quò se vortat, ibi Dauus intelligens simulari rem à patre, consuluit herili filio, vt pollicetur patri se in eius potestate futurum, periculi nihil esse, quandoquidem simularentur nuptiæ: Filius obsequitur, quanquam egre, pollicetur patri ducturum se quam vellet.

EPITASIS.

Interea spargitur de Pamphili nuptijs rumor reciscunt & mulierculæ, quibus cum Glycerio consuetudo erat. Et pater cum à filio quod voluerat, extorsisset, non iam simulat ré, sed seriam fabulam orditur. Chremetè orat, vt gnatam det vxorem suo filio. Facile impe-

trat

ARGVMENTVM. ANDRIAE.

erat. Hic de Pãphilo actum fuit: maturare nuptias pater studet, & filius pollicitus erat se in patris potestate futurum esse. Quæso quomodo ex turbis se explicet, quod Pamphilus. Hic Dauus, cuius imprudentia periculum contractum erat, cum dolus non successisset, Chremetem deterret à nuptijs fidem faciens amari aliam Pamphilo.

CATASTROPHE.

At pater rē vrget: & processisset, nisi casus qui sæpe plus valet quam ratio, dubijs rebus opem attulisset. Venit quispiam Crito qui docet Glycerium Chremetis filiam esse gratum omnibus nuncium. Nuptiæ ex sententia Pamphili conficiuntur: Vide ex quanto periculo casu euaserit Pamphilus.

Est autem in more Terentio, in prima fere scena lōga narratione commemorare occasionem fabulæ, atque eas narrationes plurimi fecerunt veteres. Sic in Andria exponit Pamphili amores, & patris consilium, quo his filium à Glycerio diuulsurus erat. In reliquis scenis pergit consilium exequi. Sūt aspersa narrationi illi primæ multa rhetorica ornamenta. Est enim mirabiliter aucta, cōmemoratione morum studiorum, fodalitij Pamphili, qua occasione Pamphilus deperire in Glycerium cœperit, vbi pater id primum deprehenderit. **Hæc accurate expendet professor, & velim**

hic

ARGVM. ANDRIÆ.

hic immodice etiam anxium esse, καὶ πολὺ πρᾶξι
 μόνειν interpretem. Est enim modis omnibus
 efficiendum, ut mirentur, ut ament hunc au-
 ctorem pueri. Id ita fiet, si rectissime intelle-
 xerint. Exigendum ab ipsis pueris, ut suo ma-
 te argumenta fabularum condant, ut locos ali-
 quos retexant, & pluribus exponant, & tan-
 quam ceram refingant, quæ exercitatio præ-
 terquam quod familiariorē hunc poetam fa-
 cit, facundiam etiam alit. Finguntur hic corda-
 ti senes, Dæus veterator, honesta ac pia men-
 te præditus adolescens Pamphilus: Verum ut
 Pamphili ingenium rectius perspicere posset, &
 ut aliquanto plus in fabula turbæ esset, cōfer-
 tur cum eo Charinus Pamphili dissimilimus:
 nihil moderatum in hoc, nihil consilij: contra
 in illo moderatiora omnia penè quàm ætas
 poscit, vel finit amor.

In primis mirantur eloquentiam poetæ in
 Pamphili querelis, in senis narrationibus, cō-
 sultationibus & obiurgationibus, ab his exem-
 plis & verba, & figuras Latini sermonis, & di-
 cendi rationem assuescant petere adolescen-
 tes, felicius haud dubiè collocaturi operam,
 quàm, si interea, velut formicæ Indi-

cæ aurum conuche-

rent.

(562)

(617)

FABV

FABVLÆ INTERLOQV-
T O R E S.

S I M O, senex. B Y R R H I A, seruus.
S O S I A, seruus, L E S B I A, obstetrix.
D A V V S, seruus. G L Y C E R I V M, meretrix.
M Y S I S, ancilla. C H R E M E S, senex.
P A M P H I L V S, adolescens C R I T O, hospes
C H A R I N V S, adolescens. D R O M O, seruus.

C. S V L P I T I I A P P O L I N A R I S
P E R I O C H A.

T R I M E T R I I A M B I C I.

S O R O R E M falso creditam meretriculæ;
Genere Andriæ, Glyceriū viciat Pāphilus:
Gravidaq; facta, dat fidem vxorem sibi
Fore hanc, nam aliam pater ei desponderat
Gnatam Chremetis. Atq. vt amorem comperit,
Simulat futuras nuptias, cupiens suus
Quid haberet animi filius, cognoscere.
Davi suasu non repugnat Pamphilus.
Sed ex Glycerio natum, vt vidit puerulum
Chremes, recusat nuptias, generum abdicat,
Mox filiam Glycerium insperato agnitam,
Dat Pamphilo hanc, aliam Charino coniugem.

ANDRIA TERENTII.

ACTA LVDIS MEGALENSIB. M. FVLVIO, ET M. GLABRIONE ÆDILIB. CVRVLIB. EGERVNT L. AMBIVIVS TVRPIO, L. ATILIVS PRÆNESTINVS. MODOS FECIT FLACCVS CLAVDIIF. TIBIIS PARIB. DEXTRIS ET SINISTRIS. ET EST TOTAGRÆCA, EDITA M. MARCEL. C. SVLP. COSS.

PROLOGVS. Trimetri Iambici.

Prologus hic relatiuus est, quãdo maledicta in aduersarium regeruntur Exod. Cogi se ad respondentũ aduersario. Operam legit. Diomed. Vitiũ poetę obiectũ. Narratio.

PRO ET A cùm primũ animum ad scribendum appulit.
 Id sibi negotij credidit solũ dari,
 Populo vt placeret, quas fecisset fabulas.
 Verũ aliter euenire multò intelligit.
 Nam in prologis scribundis operam abutitur,
 Non qui argumentum narret, sed qui male uoli
 Veteris poetę maledictis respondeat.
 Nunc quam rem vitio dent, quæso animum aduertite.
 Menander fecit Andriam, & Perinthiam.
 Qui vtramuis recte norit, ambas nonerit.
 Non ita dissimili sunt argumento: sed tamen
 Dissimili oratione sunt factę, ac stylo.
 Quæ conuertere in Andriam ex Perinthia
 Fatetur transtulisse, atque vsum pro suis.
 Id isti vituperant factum, atque in eo disputant,
 Contaminari non decere fabulas.

Faciunt

*Faciunt ne intelligendo, vt nihil intelligant?
 Qui cūm hanc accusant, Næuium, Plautum, Ennium
 Accusant: quos hic noster auctores habet:
 Quorum emulari exoptat negligentiam
 Potius, quàm istorum obscuram diligentiam.
 De hinc vt quiescant, porrò moneo, & desinant
 Maledicere, malefacta ne noscant sua.
 Fauete, adeste equo animo, & rem cognoscite,
 Vt pernoscatis, quid spei sit reliquum.
 Posthac quas faciet de integro comedias,
 Spectandę, an exigenda sint vobis prius.*

Purgat exē
 plis.

Molesta ma
 ledictorum
 imprecatio
 Ab audito
 ribus fauo
 rem captat
 Exigendę,
 id est, ex
 plodendę
 vt in Hecy
 ra. Partim
 sum earum
 exactus.

ACTVS PRIMI SCENA I.

ARGVMENTVM.

Simo narrat liberto primūm honestam filij vitam: deinde
 amatoriam. Ad postremum etiam aperit, quo consilio se datu
 rum illi vxorem simulare statuerit.

Trimetri;

SIMO Ienex.

SOSIA seruus.

VOs istac intrò auferte: abite. *Sosia,
 Adestum: paucis te volo. So. dictum puta,
 Nepe vt curentur rectè hec. Si. imo aliud. So. quid est,
 Quod tibi mea ars efficere hoc possit amplius?
 Si. Nihil isthac opus est arte ad hanc rē, quam paro:
 Sed ijs, quas semper in te intellexi sitas:
 Fide & taciturnitate. So. expecto, quid velis.
 Si. Ego postquam te emi à paruulo, vt semper tibi
 Apud me iusta, & clemens fuerit seruitus,
 Scis: feci, è seruo vt eses libertus mihi.
 Propterea quòd seruebas liberaliter,
 Quod habui summum pretium, persolui tibi.*

Hic protati
 ca persona
 inducitur,
 Sosia scili
 cet, quę de
 inceps nuf
 quam appa
 ret.

Exordij be
 neuolentia
 à meritis
 captatur;

ANDRIAE

*So. In memoria habeo. Si. haud muto factū. So. gaudeo,
Si tibi quid feci, aut facio, quod placet. Simo: &
Id gratum fuisse aduersum te, habeo gratiam.
Sed mihi hoc molestum est, nā ista hęc cōmemoratio.
Quasi exprobatio est immemoris benefici.*

**Propositio
consilij.**

Narratio

quae expo-
nit amores
gnati: &

consilium
suum de nu-
prij.

Est autem
amplifica-
ta narratio
ne occasio
nibus om-
bus.

Ad philoso-
phos, Eclip-
sis est Te-
rētiana: po-
test enim
subintelli-
gi animum
applicare,
adire.

Quin tu vno verbo, dic, quid est, quod me velis.

Si. Ita faciam, hoc primum in hac re praedico tibi,

Quas credis esse has, non sunt verae nuptiae.

*So. Cur simulas igitur? Si rem omnem à principio au-
dies:*

Eo pacto, & gnati vitam, & consilium meum

Cognosces, & quid facere in hac re te velim,

Nam his postquam excessit ex ephēbis Sostia,

Liberius viuendi fuit potestas, nam antea

Qui scire posses, aut ingenium noscere,

Dum atas, metus, magister prohibebant? So. ita est.

Si. Quod plerique omnes faciunt adolescentuli,

Vt animum ad aliquod studium adiungant, aut equos

Aleue aut canes ad venandum, aut ad philosophos:

Horum ille nihil egregie praeter caetera.

Studebat: & tamen omnia hęc mediocriter.

Gudebam, So. non iniuria: nam id arbitror

*Adprimè in vita esse utile, vt **NE QUID NI-***

MIS:

Si. Sic vita erat: facile omneis perferre, ac pati,

Cum quibus erat cumque vna ijs sese dedere:

Eorum obsequi studijs: aduersus nemini:

Nunquam preponens se illis, ita vt facillimè

Sine inuidia laudem inuenias, & amicos pares.

So. Sapienter vitam instituit; namque hoc tempore.

OBSEQUIVM AMICOS; *veritas*

odium parit.

Si. Interea mulier quaedam ab hinc triennium.

*Ex Andro commigravit * huic vicinia,*

Inopia, & cognatorum negligentia.

Coacta: egregia forma, atque etate integra.

So. Hei vereor, ne quid Andria apporet mali.

Si. Primum hec pudice vitam, parce ac duriter

Agebat, lana, ac tela victum queritans.

Sed postquam amans accessit, premium pollicens,

Vnus, & item alter (ita ut ingenium est omnium

Hominum a labore proclive ad libidinem)

Accepit conditionem: dein quastum occipit.

Qui tum illam amabant, forte (ita ut fit) filium

Perduxere illuc secum, ut una esset, meum.

Egomet continuo tecum, certe captus est,

Habet. Obseruabam manere illorum seruos

Venientes, aut abeuntes, rogitabam, Heus puer,

Dic sodes, quis heri Chrysidem habuit? nam Andrie

Illi id reat nomen. So. teneo. Si. Phedrum aut Clinia,

Dicebant, aut Niceratum: nam hi tres tum simul

Amabant. Ebd, Quid Pamphilus? Quid symbolum

Dedit, caenauit. Gaudebam. Item alio die

Querebam: comperiebam nihil ad Pamphilum

Quicquam attinere. enim uero spectatum satis

Putabam, & magnum exemplum continentie.

Nam qui cum ingenij's conflictatur eiusmodi,

Neque commouetur animus in eare tamen,

Scias posse habere iam ipsum suae vite modum.

Cum id mihi placebat, tum vno ore omnes omnia

alias huc
cinia.

Nemo re-
pente fuit
turpissimus
gradatim
enim in vi-
tia labimur;

Eclipsis.
Sedulitas
paterna er-
ga filium.
Symbolum
est paruum
numisma,
aut signum
aliquot: ut
anulus.
Epiphone-
ma.
Pamphili
continetia;

ANDRIÆ

Bona dicere, & laudare fortunas meas,
 Qui gnatum haberem tali ingenio præditum.
 Quid verbis opus est? hæc fama impulsus Chremes
 Ultrò ad me venit, unicam gnatam suam
 Cum dote summa filio uxorem ut daret.
 Placuit, despondi, hic nuptiis dictus est dies.
 So. Quid igitur obstat, cur non verè fiant? Si, audies?
 Ferè in diebus paucis quibus hæc acta sunt,
 Chrysis vicina hæc moritur. So. ò factum benè:
 Beasti meiui à Chryside. Si. Ibi tum filius
 Cum illis, qui amabant Chrysidè, una aderat frequēs,
 Curabat unà funus: tristis interim,
 Nonnunquam colacrumabat; placuit tum id mihi.
 Sic cogitabam: Hic parvè consuetudinis
 Causa, mortem huius tam fert familiariter:
 Quid si ipse amasset? quid mihi hic faciet patri?
 Hæc ego putabam esse omnia humani ingenij,
 Mansuetiq; animi officia, quid multis moror?
 Egomet quoque eius causa in funus prodeo,
 Nihil suspicans etiam mali. So. hem, quid est? Si, scies,
 Effertur, imus. Intereà inter mulieres,
 Quæ ibi aderant forè unam aspicio adolescentulam,
 Forma. So. Bonà fortasse. Si. & voltu Sofia
 Ad id modesto, ad id venusto, ut nihil supra:
 Quæ tum mihi lamentari præter cæteras
 Visa est, & quia erat forma præter cæteras
 Honestq; & liberali, accedo ad pedisse quas:
 Quæ sit rogo: sororem esse aiunt Chrysidis.
 Percussit ilico animum, at at, hoc illud est,
 Hinc illa lachrymæ, hæc illa est misericordia.

Simo huma-
 nitati falso
 adscripsit
 quod erat
 amoris.

Mira ora-
 tionis bre-
 uitas.

So. *Quam timeo, quorsum euadas. Si, funus interim*

Procedit sequimur: ad sepulchrum venimus:

In ignem posita est, fletur, in tereâ hæc soror,

Quam dixi, ad flammam accessit imprudencius

Satis cum periculo. ibi tum exanimatus Pamphilus

Benè dissimulatum amorem, & celatum indicat.

Adcurrit, mediam mulierem complectitur:

Mea Glycerium, inquit, quid agis? cur te is perditum?

Tum illa (vt consuetum faciliè amorem cerneret)

Reiecit se in eam, stens quàm familiariter!

So. *Quid ais? Si, redeo inde iratus, atq; agrè ferens.*

Nec satis ad obiurgandum causa, diceret.

Quid feci? quid commerui, aut peccaui, pater?

Quæ sese voluit in ignem inijcere, prohibui:

Seruavi, honesta oratio est. So. rectè pulas:

Nam si illum obiurges, vitæ qui auxilium tulit:

Quid facias illi, qui dederit damnum, aut malum?

Si. *Venit Chremes postridie ad me clamitans,*

Indignum facinus, comperisse, Pamphilum

Pro vxore habere hanc peregrinam, ego illud sedulò

Negare factum: ille instat factum, denique

Iratum discedo ab illo, vt qui se filiam

Neget daturum. So. nõ tu ibi gnati? Si, ne hæc quidè

Satis vehemens causa ad obiurgandum. So. qui cedo?

Si. *Tute ipse his rebus finem præscripsisti pater:*

Prope adest, cùm alieno more viuendum est mihi.

Sine nunc meo me viuere intereâ modo.

So. *Quis igitur relictus est obiurgandi locus?*

Si. *Si propter amorem vxorem nolit ducere,*

Ea primum ab illo animaduertenda iniuria est.

Amor Pam
phili erga
Glycerium
proditur.

Prudens Si
monis con
filium.

ANDRIAE

Et nunc id operam do, ut per falsas nuptias

Vera obiurgandi causa sit, si deneger.

Simul sceleratus Dauus, si quid consilij

Habet, ut consumat nunc, cum nihil obsint doli:

Quem ego credo manibus, pedibusque obnixè omnia

Facturum, magis id aded mibi ut incommodet,

Quã ut obsequatur gnato. So. quapropter? Si. rogas?

Mala mens, malus animus, quem quidẽ ego si sensero.

Sed quid opus est verbis? sin eueniat (quod volo)

In Pamphilo ut nihil sit moris: restat Chremes

Qui mibi exorandus est: & spero confore.

*Nunc tuum est officium, has benè ut adsimules nup-
tias:*

Perterrefacias Dauum, obserues filium,

Quid agat, quid cum illo consilij capter. So. sat est:

Curabo, eamus iam nunc intro. Si. præ, sequar.

ACTVS PRIMVS SCENA II.

ARGVM.

Spargitur res in per-
sonas, & in
stitutum cõ-
cilium exe-
nitur,

Filij amorẽ explorat pater: simulat futuras nuptias: intermi-
natur Dauo pristinũ, si quid fallaciæ in ipsis conatus fuerit nup-
tias. Partim Senarij partim Octonarij. Dimeter & nus quo
di. *Stinctoris causa & sus est per medium, inquit Priscianus.*

SIMO, senex. DAVVS, seruus,

NON dubium est, quin uxorem nolit filius:

Ita Dauum modò timere sensi, ubi nuptias

Futuras audiuit, sed ipse exit foras.

Da. Mirabar, hoc si sic abiret: & heri semper lenitas

Verebar quorsum euaderet:

Qui postquam audierat non datum iri filio vxorẽ suo.
Nunquam cuiquam nostrum verbum fecit neque id
egre tulit.

Si. At nũc faciet neq; , vt opinor, sine tuo magno malo.

Da. Id voluit, nos sic nec opinanteis duci falso gaudio,
Speranteis iã amoto metu, inter eã osciãtẽs opprimi;
Ne esset spatium cogitandi ad disturbandas nuptias.

Astute. Si. carnifex qua loquitur? Da. herus est, neq;
prauideram.

Si. Daue. Da. hem quid est? Si. eho dum ad me. Da. quid
hic volit? Si. quid ais? Da. qua de re? Si. rogas?

Meum gnatum rumor est amore. Da. id populus curat
scilicet.

Si. Hoccine agis, an non? Da. ergo verò isthuc. Si. sed
nunc ea me exquirere,

Iniqui patris est; nam quod ante hac fecit, nihil ad me
attinet.

Dũ tempus ad eã rẽ tulit, siui animũ vt expleret suũ:
Nunc hac dies aliã vitã adfert, alios mores postulat.

Debinc postulo, siue equum est, ie oro Daue, vt re-
deat iam in viam.

Da. Hoc quid sit. Si. omnes qui amant, grauiter sibi
dari vxorem ferunt.

Da. Ita aiunt. Si. tum si quis magistrum cepit ad eã
rem improbum,

Ipsum animum egrotum ad deteriore partem plerũ
que applicat,

Da. Non hercle intelligo. Si. non? hem: Da. non: Da-
uus sum non Oedipus.

Si. Nempe ergo aperte vis, qua restant, me loquitur?

Callida Da
ui sulphicio.

Agis, id est
audis: Do-
natus, alij
pro facis,
coni con-
te dunt.
Indulgen-
tia patris.

ANDRIAE

'Adagium
Oedipus e-
nim solus.
Sphingis
ænigma sol-
uit.

Da sanè quidem.

Si. Si sensero hodie quicquam in his te nuptijs

Fallaciæ conari, quò fiant minus:

Aut velle in ea re ostendere, quàm sis callidus:

Verberibus casum te in pristinum Daue dedam vsque
ad necem.

Ea lege, atque omine, vt si te inde exemerim, ego pro
te molam.

Quid hoc intellextin? an nondū etiam ne hoc quidem?

Da. imò callidè.

Ita aperte ipsam rem modò loquutus, nil circuitione
vsus es.

Si. Vbiuis facilius passus sim, quàm in hac re, me de-
ludier.

Da. Bona verba queso. Si. irrides, nihil me fallis: sed
dico tibi,

'Alij: neque tu hoc di-
gas,

Ne temere facias: * neque tu haud dicas tibi non pre-
dictum: caue.

ACTVS PRIMI SCENA III.

ARGVMENTVM.

In hac scena deliberat Dauus, velit Pamphilo esse adiutor,
an auscultare seni. Iambici tum Octonarij, tum Se-
narij.

DAVVS solus.

Consulta-
tio

Dauj, filiū
re adiunet,
an seni au-
scultes.

E Nimvero Daue, nihil loci est segnitie, neque so-
cordie.
Quantum intellexi modò senis sententiam de nu-
puijs.

Que si non aſtu prouidentur, me, aut herum poſſun-
dabunt

Nec quid agam, certum eſt: Pamphilum ne adiutem,
an auſcultem ſeni.

Si illum relinquo, eius vitæ timeo: ſin opitutor, hu-
ius minas:

Cui verba dare difficile eſt: primum iam de amore hoc
comperit.

Verba da-
re, id eſt, de-
cipere.

Me inſenſus ſeruat, ne quam faciam in nuptijs falla-
ciam.

Si ſenſerit: perij: aut ſi libitum fuerit, cauſam coepe-
rit,

Quo iure, quaque iniuria precipitem me in piſtrinum
dabit

Ad hæc mala hoc mihi accedit etiam: hæc Andria,
ſine iſta vxor, ſiue amica eſt, grauida eſt Pamphilo
eſt:

Paronoma-
ſia eſt, qua
a Cicerone
adnomina-
tio dicitur.

Audireque eorum eſt opera pretiam audaciam.

Nam inceptio eſt amentium, haud amantium.

Qui quid peperiffet, decreuerunt tollere.

Et fingunt quandam interſe nunc fallaciam,

Ciuem Atticam eſſe hanc, fuit olim quidam ſenex

Mercator: nauem is fregit apud Andrum inſulam.

Is obiit mortem: ibi tum hanc eiecitam Chryſidis

Patrem recepiſſe orbam, paruam fabula.

Hic paraſi-
cene eſt, id
eſt, præpa-
ratio ad a-
liã ſcenã.

Mibi quidem hercle non ſit veriſimile: at qui iſtis com-
mentum placet.

Sed Myſis ab ea egreditur, at ego hinc me ad forũ, vt

Conueniam Pamphilum, ne de hac re pater impruden-
tem opprimat.

ANDRIAE
ACTVS PRIMI SCENA III:

ARGVM.

Narrat Mysis quamobrem à Glycerio exierit; & hic docet Terentius immoderatum vini vsum fugiendum esse ijs, qui ferrijs præstant negotijs. Nihil est enim quod rectè agi ab ebrijs possit.

Trochaici, Catalectici, præter duos postremos. Solet autem mutari interdum metri genus, cum ad parasceuem ventum est scenæ sequentis.

MYSIS ancilla.

Oeconomia exponitur ut oblectrix accersatur & conueniatur Pamphilus. Apoptosis. Turba, id est, turbatio

Audiui Archillis iam dudum: quod Lesbiam adduci iubes.

*Sane polilla temulenta est mulier, & temeraria,
Nec satis digna, cui committas primo partu mulierem.
Tamen eam adducam. Importunitatem spectate ancillæ,*

*Quia compotrix eius est. Dijs date faculcatem obsecro.
Huic pariundi, atque illi in alijs potius peccandi locum.
Sed quidnam Pamphilum exanimatum video? vereor quid fiet.*

Opperiari, ut sciam, nunquid nam hæc turba tristitiæ adferat.

ACTVS PRIMI SCENA V.

ARGVM.

Hubet hæc scena Pamphili dolorem de nuptijs: fidem se Glycerio seruaturum pollicetur, vel invito, si res ita exigat, partim Tetrametri, cum Iambici, tum Trochaici, partim Trimetri. Sed & Monometer vobis & Diametri aliquot.

PAMPHILVS adolescens. MYSIS ancilla.

Querela Pamphili.

Hocine est humanum factum, aut inceptum? hoc cine officium patris.

My.

My. Quid istud est? Pam. pro Deum atque hominum fidem? quid est, si non hec contumelia est?

Vxorē decreverat dare sese mihi hodie: nonne oportuit. Præscisse me antiè? non ne prius communicatum oportuit?

My. Miseram me, quod verbum audio?

Pam. Quid Chremes, qui denegarat se commissurum mihi.

Gnatam suam vxorem? id mutauit, quoniam me immutatum videt.

Ita ne obstinate operam dat, ut me à Glycerio miserè abstrahat?

Quod si sit, pereo funditus.

Adeon hominem esse inuenistum, aut infelicem quenquam, ego ut sum?

Pro Deum atque hominum fidem, nullòne ego Chremetis pacto affinitatem effugere poterò? quot modis

Contemptus, spretus! facta, transacta omnia, hem.

Repudiat us reperor. quamobrem? nisi si id est, quod suspicor:

Aliquid monstri alit. ea quoniã nemini obtrudi potest, Itur ad me. M. Oratio hec me miseram exanimauit metu.

Pam. Nam quid ego nunc dicam de patre? ah,

Tantam me rē tā negligenter agere? præteritès modò Mibi apud forum, vxor tibi ducenda est Pamphile hodie, inquit: para,

Abi domum, id mihi visus est dicere, abi citò, & suspende te.

Pamphilus ob nuptias perturbatus

ex abrupto inceptit pro

positionem iniuriæ. A

parris periora.

Mirè Poeta hic mag

nas turbas facit, quòca

tastrophe ma ore gaudio com

pleatur.

Exaggeratur indignitas.

Propria & Patetica.

Parentis negligentiam

carpit,

Aegrè amittes de reu

xoria au

diunt.

ANDRIÆ

Delibera-
tio & eius
partes. Dif-
folutio, seu
articulus
deficienti-
bus copu-
lis.

Consulta-
tio sequi-
tur quere-
lam: fingit
enim cor-
datum ado-
lescentem,

Metaphora
a mole pō-
deris in sta-
tera pen-
dentis.

Ostupui. censen' vllum me verbum potuisse proloqui?
Aut vllam causam, ineptam saltem, falsam, iniquã?
obmutui.

Quod si ego recissem id prius, quid facerem? si quis
nunc me roget:

Aliquid facerem, vt hoc ne facerem, sed nunquid pri-
mum exequar?

Tot me impediunt curę, quę meum animum diuerse
trahunt:

Amor, misericordia huius, nuptiarum sollicitatio:
Tum patris pudor, qui me tam leui passus est animo
vsque adhuc,

Quę meo cumque animo libitum est facere: ei ne ego
vt aduerser? hei mihi,

Incertum est quid agam. M. misera timeo, hoc incertũ
quorsum accidat.

Sed nunc peropus est, aut hunc cum ipsa, aut me ali-
quid de illa aduersum hunc loqui.

DVM in dubio est animus, paulo momento huc illuc
impellitur.

P. Quis hęc loquitur? Mysis salue. M. ò salue Pamphi-
le. P. Quid agi? M. rogas.

Laborat è dolore, atque ex hoc misera sollicita est,
diem

Quia olim in hunc sunt constituta nuptię: tum autẽ
hoc timet,

Ne deserat se. P. hem ego ne isthuc conari queam?

Ego propter me illam decipi miseram sinam,
Quę mihi suum animum, atque omnem vitã credidit?

Quam ego animo egregie charã pro vxore habuerim,

*Bene & pudicè eius doctum, atque eductum, sinam
Coactum egestate ingenium immutarier?
Non faciam. M. haud vereor, si in te solo sit situm:
Sed vim vt queas ferre. P. adeon' me ignaum putas?
Adeon' porrò ingratum, aut inhumanum, aut ferum,
Vt neq; me consuetudo, neque amor, neque pudor
Commoueat, neque commouebat, vt seruem fidem?
M. Vnum hoc scio, hanc meritam esse: vt memor esses
sui.*

*P. Memor essem? ô Mysis, Mysis, etiam nunc mihi
Scripta illa dicta sunt in animo Chrysidis
De Glycerio. iam firmè moriens me vocat:
Accessi: vos semore, nos soli: incipit:*

*Mi Pamphile, huius formam atque etatem vides:
Nec clam in te est, quam illi vtraque res inuitiles
Et ad pudicitiam, & ad rem tutandam sient.
Quòd ego per hanc te dexteram oro, & genium tuum,
Per tuam fidem, perque huius solitudinem,
Te obtestor, ne abs te hanc segrege, neu deseras:
Si te in germani fratris dilexi loco,
Sive hæc te solum semper fecit maxumi,
Seu tibi morigera fuit in rebus omnibus.
Te isti virum do, amicum, tutorem, patrem:
Bona nostra hæc tibi committo, & tuæ mando fidei.
Hanc mihi in manū dat: mors cōtinuo ipsā occupat.
Accepi: acceptam seruabo. M. Ita spero quidem.*

P. Sed cur tu ab illa? M. obstetricem accerso. P. pro-

*pera:
Atque audin' verbum vnum caue de nuptijs.
Ne ad morbum hoc etiam. M. teneo.*

Concludit
partem de
liberatio-
nis suæ per-
electione.

Hic versus
perficitur
initio secun-
dæ sequen-
tis.

ANDRIAE
ACTVS SECVNDVS SCENAI:
ARGVMENTVM.

Hic velut
omisso ar-
gumento
principali
admisit
Charinum
vt plus in
fabula fit
turbæ.

Charinus intelligit Pamphilo nupturam Philumenam. Idem
rogat Pamphilum ne ducat. Hic Charinus y Byrrhia fabule ad
ijeiuntur: ne spreta relinquatur Philumena.
Trochaici & Iambici: quidē partim Tetrametri: partim Senarij.

CHARINVS adolescens. BYRRHIA seruus.
PAMPHILVS.

Quid ais Byrrhia?

Datur ne illa hodie Pamphilo

Nuptum? B. sic est. C. qui scis? B. apud forum modò

De Dauo audiui. C. vè misero mihi, vt animus in
Spe atque in timore vsque ante hac attentus fuit:
Ita postquã adēpta spes est, lassus cura cōfectus stupet.

B. Quæso a deo Charine, quoniam id fieri, quod vis,
non potest, velis id,

Quod possit. C. nihil aliud nisi Philumenam volo,

B. Ab quanto satius est, te id operam dare,

Qui istum amorem ex animo amoueas tuo: quàm id
loqui. Quo magis libido frustra incendatur tua.

C. Facile, omnes cum valeamus, recta consilia agrotis
damus.

Tu si hic sis, aliter sentias. B. age age, vt libet. C. sed
Pamphilum

Video: omnia experiri certum est prius, quam perco.

B. quid hic agit?

C. Ipsum hunc orabo, huic supplicabo, amorem huic
narrabo, meum.

Credo impet rabo, vt aliquot saltem nuptias protra-
hat dies:

Sanum Byr-
rhie confi-
lium atten-
dant, tum
amatores,
tū Philici.

Interea fiet aliquid spero. B. id aliquid nihil est. C. Byrrhia,

Quid tibi videtur? adeon' ad eum? B. quid ni? si nihil impetres,

Ut te arbitretur sibi paratum mœchū, si illā duxerit. C. Abi hinc in malam rem cum suspitione isthac, scelus.

P. Charinum video, salve. C. ô salve Pamphile.

Ad te venio spem, salutem, auxilium, consilium expe- Artificiose
consilium
postponit.

tens. P. Neque pol consilij locum habeo, neq; auxiliij copiā.

Sed istud quidnam est? C. hodie vxorē ducis? P. aiunt.

C. Pamphile,

Id si facis, hodie postremum me vides. P. quid ita? C.

Hei mihi

Vereor dicere: huic dic, queso, Byrrhia. B. ego dicam,

P. quid est?

B. Sponsam hic tuam amat. P. na iste haud mecum sentit, e hodie dic mihi,

Nunquid nam amplius tibi cum illa fuit Charine? C. ab Pamphile,

Nihil. P. quam vellem. C. nunc te per amicitiam & per amorem obsecro,

Principio ut ne ducas. P. dabo equidem operam. C. sed si id non potes,

Aut tibi nuptiæ hæ sunt credi. P. cordi? C. saltem ali quot dies.

Profer: dum proficiscor aliquò, ne videam. P. audi nunc iam:

Ego Charine, ne utiquam officium esse liberi puto,

Mirè exprimit affectum nuptias recusatis,

Cum is nihil promereat, postulare, id gratia apponi sibi Nuptias effugere istas malo, quam tu adipiscier.

C. Reddidi tibi animum. P. nunc si quid potes aut tu, aut hic Byrrhia,

Facite, fingite, inuenite, efficite, qui detur tibi:

Eclipsis, quicquam, & dicis.

Ego id agam, tibi qui ne detur. C. sat habeo. P. Daus optime

Video, cuius consilio fretus sum. C. at tu herclè haud quicquam mihi,

Nisi ea, qua nihil opus sunt scire, fugin' hinc? B. ego verò ac lubens.

ACTVS SECVNDI SCENA II.

ARGVMENTVM.

Daus cum ex varijs coniecturis & signis comperisset nuptias non cohærere, Pamphilum toto quaerens oppido, exultat insolentius. Trochaici Tetrametri, Catalectici.

DAVVS. CHARINVS. PAMPHILVS.

Portamus & corpore, & animo.

D II boni, boni quid portos sed vbi inueniam Pamphilum,

Vt metum, in quo nunc est, adimam, atque expleam animum gaudio?

Recto ordine prius metus tollitur, quam gaudium infundatur.

C. Letus est, nescio quid. P. nihil est: nondum hæc rescivit mala.

Da. Quem ego nunc credo, si iam audierit sibi paratas nuptias.

Ca. Audin' tu illum? D. toto me oppido exanimatum querere.

Sed vbi queram? aut quò nunc primum intendam? C. cessas alloqui?

D. Abeo

D. Abeo. **P.** Daue ades, resiste. **D.** quis homo est, qui me? *ô Pamphile,*
Te ipsum quero, euge ô Charine, ambo opportunè: vos volo.

P. Daue, perij. **D.** quin tu hoc audi. **P.** interij. **D.** quid timeas, scio.

C. Mea quidem hercle in dubio vita est. **D.** & tu quid, scio.

P. Nuptiis mihi. **D.** & id scio. **P.** hodie. **D.** obtundis, tametsi intelligo.

Id paues, ne ducas tu ista: tu autè, vt ducas. C. rē tenes.

P. Isthuc ipsum. **D.** at q; isthuc ipsum, nihil periculi est me vide.

P. Obsecro te quàm primum hoc me libera miserum metu. **D.** hem,

L. libero, vxorem tibi iam non dat Chremes. **P.** quē scis? **D.** scio.

Tuus pater modò me prehēdit: ait tibi vxorem dare se Hodie: ite in alia multa, quę nunc nō est narrādi locus. Continud ad te properans percurro ad forum, vt dicam tibi hæc.

Vbi te non inuenio, ibi ascendo quendam in excelsum locum

Circūspicio; nusquam. fortè ibi huius video Byrrhiam.

Rogo: negat vidisse: mihi molestum: quid agam cogito.

Redeunt interea ex ipsa re mihi incidit suspicio: hem,

Paululum obsoni: ipse tristis, de improviso nuptiæ.

Non coherent. P. quorsum nam isthuc? D. egomet continud ad Chremem.

Cum illò aduenio, solitudo ante ostium: iam id gaudeo.

Scrulliter exultat Da-
uus, id qua
vice exor-
dij est,

Mira com-
pendia con-
trahit hic
poëta, nec
tamen affe-
ctus perso-
narum per-
dit.

Et tu quid
scio: deest
timeas Do-
natus pro-
positio.

Perfecta se-
curitas libe-
ratio voca-
tur, ideo di-
citur Libe-
rare.

Mira & imi-
tanda bre-
uitas. Syna-
trismus,

Callidum
Dani factū.

Nora argu-
mentum. a
sequētibz.

C. rectè dicis. P. Perge D. maneo interea introire ne-
minem

Video, exire neminem, matronam nullam in aedibus
Nihil ornati, nihil tumuli: accessi intrò: aspexi. P. scio
Magnū signū. D. nū videntur conuenire hęc nuptijs?

P. Nō opinor Daue. D. opinor narras? nō rectè accipis.

Certa res est, etiā puerū inde abiens conueni Chremis,
Olera & pisciculos minucos ferre obolo in cœnā seni.

C. Liberatus sum, Daue, hodie tua opera. D. at nullus
quidem.

C. Quid ita? nempe huic prorsus illam non dat. D. ri-
diculum caput,

Quasi necesse sit, si huic nō dat, te illam vxorē ducere.

Nisi vides, nisi senis amicos oras, ambis. C. bene mones.

Ibo, etsi hercle saepe iā me spes hęc frustrata est. vale.

ACTVS SECVNDI SCENA III.

ARGVMENTVM.

Suadet Pamphilo, atque etiā persuadet Dauus, vt patri di-
cat, vxorem se ducturum, Trochaici Tetrametri Catalectici, &
Iambici tum O&onarij.

PAMP HILVS DAVVS.

Quid igitur sibi vult pater? cur simulat? D. ego
dicam tibi.

Si ut succenseat nunc, quia nō det tibi vxorē Chremes,

Ipsus sibi esse iniurius videatur: neque id iniuria,

Priusquam tuum animum, vt sese habeat ad nuptias
perspexerit.

Sed si tu negaris ducere ibi culpam in te transferet.

Tum illæ turbę fient. P. quiduis patiar? D. Pater est

Pamphile;

Caput per
synecdo-
chem. Pars
pro toto.
Ambis, Ecli-
psis, deest
enim nihil
efficies. Co-
gitābundus
& stoma-
chose hęc
dicit. Sic
Virgilius.

Quid vult
concurfus?
ad omnem
Consilium
ferui quo
Pamphilus
insciens, in
periculum
conijcitur.

*Difficile est: tum hæc sola est mulier, dictum ac factum
inuenerit*

*Aliquam causam, qua in obrem eijciat oppido. P. cij-
ciat? D. citò.* Dictum ac
factū, id est
celeriter,

P. Cedò igitur quid faciam Daue? D. Dic te ducturū.
P. hem. D. quid est?

P. Egonè dicā? D. cur nō? P. nunquā faciā. D. ne nega.

P. Suadere noli. D. ex ea re quid fiat, vide.

*P. Ut ab illa excludar, * hūc concludar. D. non ita est:
Nempe hoc sic opinor dicturum patrem.*

Ducas volo hodie uxorem: tu, Ducam inquires.
Cedò, quid iurgabit tecum? hūc reddes omnia,
Quæ nunc sunt certa ei consilia, incerta ut sient,
Sine omni periculo: nam hocce haud dubium est, quin
Chremes. * Do. legit
huc conclu-
dar. Lina-
cer vero,
hac conclu-
dar.

Tibi non det gnatham: nec tu ea causa minueris.

Hæc, quæ facis, ne is mutet suam sententiam:

Patri dic velle: ut, cū velit tibi iure irasci, nō queat,
Nā quod tu speras, propulsabo facilè: uxorē his morib.

Dabit nemo: inueniet inopē potius, quā te corrūpi sinat,
Sed si te equo animo ferre accipiat, negligentē feceris.

Aliam otiosus quæret: interea aliquid acciderit boni. Speras; id
est, times.

P. Itan̄ credis? D. haud dubium id quidem est. P. vide,
quò me inducas. D. quin taces? Virgil. At
sperate,
deos.

P. Dicam, puerum autem ne reciscat mihi esse ab illa,
cautio est. Cautio est,
id est, cauē-
dū est. Do-
nat,

Nam pollicitus sum suscepturum. D. ô facinus audax.

P. hanc fidem,

Sibi, me obsecrauit, qui se sciret nō deserturū, ut darē.

D. Curabitur, sed pater adest: caue te esse triste sentiat.

ANDRIAE

ACTVS SECVNDI SCENA IIII.

ARGVMENTVM.

Hæc scena consiliorum executionem habet. Monet Pamphilum Daus, apud patrem ne titubet: sed animo præfenti loquatur. Trimetri, Iambici.

SIMO. DAVVS. PAMPHILVS.

Reuiso quid agant, aut quid captent consilij.
D. Hic nunc non dubitat, quin te ducturum neges.

Venit meditatus alicunde ex solo loco:

Orationem sperat inuenisse se,

Qua differat te prohib, tu face, apud te vt sies.

P. Modò vt possim. D. crede mihi hoc, inquã Paphile,

Nunquam hodie tecum commutaturum patrem

Vnum esse verbum, si te dices ducere.

ACTVS SECVNDI SCENA V.

ARGVMENTVM.

Pamphilum Byrrhia obseruant idem Pamphilus patri respõdet, se facturum quæ volet ille omnia: Charino eade in renuntiat Byrrhia. Senarij vt superiores.

BYRRHIA. SIMO. DAVVS. PAMPHILVS.

Herus me relictis rebus iussit Pamphilum
Hodie obseruare: vt, quid ageret de nuptijs,

Scirem, id propterea huc venientem sequor.

Ipsum adeò præstò vides cum Dauo: hoc agam.

S. Vtrunque adesse video. D. hem. serua. S. Pamphile.

D. Quasi de improviso respice ad eum. P. hem. pater.

D. Probè S. hodie vxorem ducas, vt dixi, volo.

B. Nunc nostræ parti timeo, quid hic respondeat.

P. Neque isthic, neque alibi tibi vsquam erit in me mora. B. hem.

D. Obmutuit. B. quid dixit? S. facis vt te decet:

Curabitur.
impersona
liter, tan-
quam ar-
duum & gra-
ue.

Actio tri-
bus rebus
constat, co-
gitando, di-
cendo, gerẽ
do. Diffe-
rat, id est,
disturber

Commuta-
re verbum,
est pro bo-
nis dictis
mala inge-
rere.

Iterum mi-
re cum om-
nes consul-
tissime sibi
agere videã-
tur omnes
inopinato
rerum exi-
tu ludifican-
tur.

Vasram Pã-
phili respõ-
sum Epipho-
nema. Sic

Cum isthuc, quod postulo, impetro cum gratia.

D. Sum verus? B. hevus quatum audio, vxore excidit.

Si. Iam nunc intrò, ne in mora cum opus sit, sies.

P. Eo. B. Nulla ne in re esse homini cuiquam fidem?

Verum illud verbum est, vulgò quod dici solet,

OMNES SIBI melius esse malle, quàm alteri.

Ego illam vidi virginem: forma bona.

Memini videre: quo equior sum Pamphilo,

Si se illam in somnis, quàm illum amplecti maluit.

Renunciabo, vt pro hoc malo, mihi det malum.

ACTVS SECVNDI SCENA VI.

ARGVMENTVM.

In hac scena Dauus Simonem, & Dauum Simo fallit: quæ res non iniucunda est.

DAVVS. SIMO.

Hic nunc me credit aliquam sibi fallaciam
Portare, & ea me hic restitisse gratia.

S. Quid Dauus narrat? D. eque quidquã nunc quidem.

S. Nihil' ne? hem. D. nihil profusus. S. at qui expectabam quidem.

D. Præter spem euenit: sentio: hoc male habet virum.

S. Potin es mihi verum dicere? D. Nihil facilius.

S. Num illi molestæ quidpiam hæ sunt nuptiæ

Propter hospitæ huiusce consuetudinem?

D. Nihil, hercle: aut si aded, bidui aut tridui est

Hæc sollicitudo, nostin? deinde desinet:

Etenim eam secum rem recta reputabit via.

S. Laudo. D. dum licitum est ei, dumq; atas tulit,

Amanitatum id clam: cauit, ne vnuquam infamia

Ea res sibi esset, vt virum fortem decet.

Nunc vxore opus est, animum ad vxorem appulit.

Virgilius:

Nuquam

tuta fide

Iuuenal.

Frõti nul-

la fides

Dauus ita

loqui vide-

tur, vt spec-

tator tan-

tum audiat,

sic tamen

ait vt velit

audiri à Si-

monem.

Fallacia al-

lia alliam

trudit. Quid

in amore

cauendum!

Sub, signifi-

catum tẽpo-

rat vt sub-

ridet,

ANDRIAE

S. Subtristis visus est esse aliquantulum mihi.

D. Nihil propter hanc rē: sed est, quod tibi succenseat.

S. Quidnam est? D. puerile est. S. quid est? D. nihil. S. quin dic, quid est.

D. Ait nimium parçè facere sumptum. S. me ne? D. te. Vix, inquit, drachmis obsonatus est decem:

Num filio videtur uxorem dare?

Quem inquit, vocabo ad cœnam meorum aequalium Potissimum nunc? & quod dicendum hîc sciet,

Tu quoque perparce nimium, non laudo. S. tace.

D. Commoui. S. ego isihęc rectè ut fiant, video.

Quidnam hoc rei est? quidnam hic volt veterator sibi?

Nā si hîc mali est quicquā, hē illic est huic rei caput.

ACTVS TERTII SCENA I. ARGVMENTVM

Simo pro nimia sagacitate mirum in modum fallitur, par-
tim simulari credens qui verus erat. Senarij.

MYSIS, SIMO. DAVVS. LESBIA obfetrrix.
GLYCERIVM puerpera.

Ita pol, quidem res est, ut dixi, Lesbia:

Fidelem baud ferme mulieri inuenias virum.

S. Ab Andria est ancilla hęc: quid narras? D. ita est.

*M. Sed hic Pamphilus. S. quid dicit? M. firmavit si-
dem. S. Hem.*

D. Vitam aut hic surdus, aut hęc muta facta sit.

M. Nam, quod peperisset, iussit tolli. S. ô Iupiter

Quid ego audio? actū est, si quidem hęc vera prædicat.

L. Bonum ingenium narras adolescentis. M. optimum.

Sed sequere me intrò, ne in mora illi sis. L. sequar.

D. Quo d remediū nūc huic malo inueniā? S. quid hoc?

Adeon.

Drachma
ex 18. fili
quis conf-
tat, id est, ex
tribus scru-
pulis.
Non laudo.
Modestia,
vtitur, non
enim dicit
reprehē-
do.
Veterator.
induratus
tritus in a-
stutia.

Oecono-
mia comi-
corum sa-
pe sic se ha-
bet, ut casu
pureretur eue-
nisset, quod
consilium
factum sit.

Adeon? est demens? ex peregrinatio iam scio: ab
 Vix tandem sensi stolidus. D. quid hic sensisse se ait?
 S. Hac primum adfertur iam mihi ab hoc fallacia.
 Hanc simulant parere, quo Chremetem absterreant.
 G. Iuno Lucina fer opem, serua me obsecro.
 S. Hui, tam cito? ridiculum: postquam ante hostium
 Me audiuit stare, appropereat: non sat commode.
 Diuisa sunt temporibus tibi Daue hac. D. Mihin?
 S. Nū immemor, es discipuli? D. ego quid narres, nescio li.
 S. Hiccine me si imparatum in veris nuptijs
 Adortus esset, quos mihi ludos redderet?
 Nunc huius periculo fit: ego in portu nauigo.

Deceptio se
 nis ex sus-
 pitione.

Discipuli,
 id est. Paphi

Metaphora
 ex maris
 quiete.

ACTVS TERTII SCENA II.

ARGVMENTVM.

Lesbia egrediens, narrat, quo in statu sit Glycერიam puerpe-
 ra, simul agit de danda illi potione, imitata Medices, qui prae
 scribere solent egrotis omnia ad cibum, potumq; pertinentia. Adsolent
 Deinde Simo, & Dauus de puero nato callide altercantur, consuetudi-
 nis: oportet, necessi-
 Initio scenae, Poeta Trochaico, Trimetro misto, vel confu-
 so cum Iambico vtitur. Deinde sequitur Dimeter Iambicus
 Catalecticus: post quem Iambici Trimetri Acatalectici, & Tro
 chaici Acatalectici. Deinde Dimeter Trochaicus. In fine Iam-
 bici aliquot senarij. huc futura-
 rum rerum
 incerti prae-
 sentibus in-
 dicijs fir-
 mam vale-
 tudine pol-
 licentur.

LESBIA. SIMO. DAVVS.

Adhuc Archillis quae adsolent, quaeque oportet
 Signa ad salutem esse omnia huic esse video.
 Nunc primum fac istec ut lauet: post deinde
 Quod iussi ei dare bibere, & quantum imperavi,
 Date: mox ego huc reuertar.
 Perecastor scitus puer natus est Pamphilo:
 Deos quaeso, ut sit superstes: quandoquidem ipse est in-
 genio bono:

A N D R I A E

Vel, idest, etiam.
 Locus ab incongruentia rei temporisque.
 Verecundia liberi est, serui vero metus.
 Mihine.
 Hoc ad senis perspicaciam spectat, quasi dicat, ego ipse intelligo.
 Ego, ne te, ista pronominam vehementiam habent.
 Vbi sentit seni non dū persuasum hanc parte, affirmat feruus eam parere & tamen ita narrat, ut opinionem senifaciat simulari partem.

Cūq; huic veritus est optimę adolescenti facere iniuriã.
S. Vel hoc quis non credat, qui norit te, abs te esse ortum? D. quidnam id est?
S. Non imperabat corã, quid opus factõ esset puerperę. Sed postquã egressa est, illis, quę sũt intus clamat devia
O Daue, idne cõtēnor abs te? aut idne tandē idoneus Tibi videor, quem tam aperte fallere incipias dolis? Saltem accuratè, vt metui videar, certè, si rescierim.
D. Certè herclè nunc hic se ipsus fallit, haud ego. S. edixin tibi?
Interminatus sum, ne faceres. nũ veritus? quid retulit? Credone tibi hoc, nunc peperisse hanc è Pamphilo?
D. Teneo, quid erret: quid ego agã, habeo. S. quid taces?
D. quid credas? quasi nõ tibi renũciata sũt hæc sic fore.
S. Mibi ne quisquam? D. eho, an tute intellexti hoc as-simulari? S. irrideor.
D. Renunciatũ est: nam qui isthęc tibi incidit suspicio?
S. Qui? quia te noram. D. quasi tu dicas, factum id consilio meo.
S. Certe enim scio. D. non satis me pernoisti etiam qualis sim Simo?
Egone te? D. sed si quid narrare occepi, continuo dari Tibi verba censes. S. falso. D. itaq; hercle nihil iam mutire audeo.
S. Hęc ego sciõ vnum, neminem peperisse hęc. D. intellextin.
Sed nibilo sciũs mox deferent puerum hęc ante ostiũ: Id ego iam nunc tibi renuncio here futurum, vt sis sciens.
Ne tu hoc posterius dicas Dani factũ cõsilio, aut dolis.

*P*rorsus à me opinionem hęc tuã ego esse amotã volo.

S. Vnde id scis? *D.* audiui, & credo. *S.* multa concurrunt simul,

Multis figuris coniectura constat.

*Q*ui coniecturam hanc nunc facio: iam primum hęc se
è Pamphilo

*G*raudam dixit esse, inuentum est falsum. nunc, postquam videt.

*N*uptias domi apparari, missa est ancilla illico
*O*bstetricẽ accersitũ ad eã, & puerũ vt adferret simul.

D. Hoc nisi fit, puerum vt tu videas, nihil mouentur nuptiæ.

S. Quid ais? cum intellexeras id consilij capere, cur non dixisti ex templo Pamphilo?

D. Quis igitur eum ab illa abstraxit, nisi ego? nam omnes nos quidem

Pamphilũ ab amore diuertisse asserit.

S. Scimus, quam miserè hanc amat: nunc sibi vxorem expetit.

Vide quã diserte & latinè simo hęc secum.

*P*ostremò id mihi da negotij: tũ tamẽ idẽ has nuptias
*P*erge facere ita, vt tu facis, & id spero adintus deos.

S. Imò abi intrò, ibi me operire, & quod parato opus est, para.

*N*on impulit me, hęc nunc omnino vt crederem:

*A*tq; haud scio, an quæ dixit, sint vera omnia.

S. Sed parui pendo: illud mihi multò maximum est,

*Q*uod mihi pollicitus est ipsus gnatus. nunc Chremem

*C*onueniam: orabo gnato vxorem. si impetro,

*Q*uid aliàs malim: quàm hodie has fieri nuptias?

*N*ã gnatus quod pollicitus est, haud dubiũ est mihi, id

S. Si nolit, quin eum meritò possim cogere.

*A*tq; aded in ipso tẽpore eccum ipsũ obuiã Chremem.

ANDRIÆ
ACTVS TERTII SCENA III.
ARGVMENTVM.

In hac scena congressu duorum senum ex falsis vere fiunt nuptiæ. Pauci Octonarij, partim Acatalectici, partim, vt in fine scenæ, Catalectici. Bona pars Senarij. Dimeter vnus.

SIMO, CHREMES senex.

Iubemus
verbis: vo-
lumus ani-
mo.

Ex fictis nu-
ptijs veræ
fient, id quæ
initium est
epitaficos
periculi in
fabula.

Commēda-
tio amici-
tiæ à vetu-
state. Obte-
statio a re-
bus de qui-
bus agitur.
Vox plena
officij &
charitatis.
Ab vtili ac
curata locu-
tio.

Quasi illa
suauissima
commuta-
tio est a
possibili.

Iubeo Chremetem. C. ò te ipsum quarebam?

S. Et ego te. C. optato aduenis.

Aliquot me adiere, ex te auditum qui aiebant, hodie
filiam.

Meam nubere tuo gnato: id viso tu ne, an illi insaniat.

S. Ausculta paucis: & quid ego te velim, & tu quod
quæris, scies.

C. Ausculto, loquere quid velis.

S. Per ego te Deos oro & nostram amicitiam Chreme,

Qua incepta à paruis cum etate accreuit simul,

Perq; vnicamgnatam tuam & gnatum meum,

Cuius tibi potestas summa seruandi datur:

Vt me adiuues in hac re, atq; ita, vt i nuptiæ

Fuerant future, fiant. C. ab ne me obsecra:

Quasi hoc te orando à me impetrare oporteat?

Alium esse censes nunc me, atq; olim, cum dabam?

Si in rem est vtrique, vt fiant, accersi iube.

Sed si ex ea re plus mali est, quam commodi:

Vtriq; id oro te, in commune vt consulas?

Quasi illa tua sit, Pamphiliq; ego sim pater?

S. Imo ita volo, itaq; postulo, vt fiat Chreme.

Neq; postulem abs te, nisi ipsa res moneat. C. quid est?

S. Iræ sunt inter Glycerium & gnatum. C. audio.

S. Ita magna, vt sperem posse auelli. C. fabule.

S. Pro

S. Profectò sic est. C. sic herclè, vt dicam tibi:

AMANTIVM IRÆ, amoris* redintegratio est.

S. Hem, id te oro, vt caute eamus, dum tempus datur,
Dumq; eius libido occlusa est contumelijs.

Prius quàm harũ scelera, & lachrymæ confictæ dolis,
Reducant animum ægrotum ad misericordiam,

Vxorem de mus, spero consuetudine, &
Coniugio liberali deuinctum Chreme.

Dehinc facilè ex illis esse emersurum malis.

C. Tibi ita videtur: at ego non posse arbitror,

Neq; illum hanc perpetuò habere, neq; me perpeti,

S. Qui scis ergo isthuc, nisi feceris periculum? C. at
Isthuc periculum in filia fieri graue est.

S. Nempe incommoditas denique hũc omnis redit.

Si eueniat (quod Dũ prohibeant) discessio: at

Si corrigatur, quot commoditates, vide:

Principio, amico filium restitueris:

Tibi generum firmum, & filia inuenies virum.

C. Quid isthuc? si isthuc animum induxti esse vtile,
Nolo tibi vllum commodum in me claudier.

S. Meritò te semper maximi feci Chreme.

C. Sed quid ais? S. quid? C. qui scis eos nunc discordare
inter se?

S. Ipsus mihi Dauos, qui intimus est eorũ cõsilijs dixit:

Et is mihi persuadet, nuptias quãtũ queã, vt maturẽ.

Num censes faceret, filiũ nisi sciret eadem hec velle?

Tute adeò iã eius audies verba, heus euocate hũc Danõ.

Sed eccum, video ipsum foras exire.

ACTVS TERTII SCENÆ III.

ARGVMENTVM,

Dauos

Alias integratio.
Harum, inuidiose de vna tantum loquitur.
Alias, sese, Chremes Pamphili amorem suum spectum habet.
Parenthefis per euphonismò.
Abhonesto & utili.
Diluit summam omnium objectiones.

Ad ep̄itafin periculi per-
tinet, quod
tinet, quod
eō res redit
vt Dauī cō
filio absint
P̄ amphilo.
Ego dudū,
Grauis ora
tio ab hoc
pronomi-
ne plerum
que exordi-
tur.

Dauus seni insultans, hortatur eum ad faciendas nuptias: nō enim putabat fore, vt sic ageretur. Quum igitur videt heram serio de tradenda filia colloqui cum Chremete, anxius & exanimatus redditur.

Octonarij Acatalectici, & Dimeter vnus.

DAVVS. SIMO. CHREMES.

AD te ibam. S. quidnam est?
D. Cur vxor non accersitur? iā aduesperascit. S.
audin' tu illum?

Ego dudum non nihil veritus sum Dauē abs te, ne fa-
ceres idem:

Quod vulgus feruorū solet, dolis vt me deluderet,
Propterea quōd amat filius. D. ego isthuc facerem? S.
credidi.

Id q; adeō metuens vos celauī, quod nunc dicam. D.
quid? S. scies.

Nam propemodum habeo iam tibi fidem. D. iādem co-
gnosti, qui siem.

S. Non fuerant nuptiæ futuræ. D. quid? non? S. sed ea
gratia

Simulauī, vos vt pertentarem. D. quid ais? S. sic est res.
D. vide.

Nūquā quini ego isthuc intelligere. vab. cōsiliū callidū?
S. Hoc audi: vt huic te iussi introire, opportunē hic sit
mibi obuiam.

D. Hē, nūnā perijimus? S. narro, quæ dudū narraſti mihi
D. Quidnam audio? S. gnata m vt det oro, vix q; id exo-
ro. per. D. occidi.

S. Hem, quid dixi? D. optimē inquam factum. S. nunc
per hunc nulla est mora.

Simo rem
Dauo ape-
rit.
Versuta Da-
ui dissimu-
latio.

Sic alibi:
Orator ad
vos venio
finite exo-
rator vt sic.

C. Domum modò ibo: vt apparentur, dicam: atq; hùc renuncio.

S. Nunc te oro Daue. quoniam solus mihi effecisti has nuptias.

D. Ego verò solus. S. corrigere mihi gnatum porrò emitere

D. Faciam herclè sedulò. S. potes nunc, dum animus irritatus est.

D. Quiescas. S. age igitur, vbi nunc est ipse? D. mirum, ni domi est.

S. Ibo ad eum, atque eadem hæc, quæ tibi dixi, dicam iidem illi. D. nullus sum.

Quid causæ est, quin hinc in pistrinum recta proficiscar via?

Nihil est preci loci relictum. Iam perturbavi omnia, Herum fefelli: in nuptias conieci herilem filium.

Feci. hodie vt fieret, insperante hoc, atq; inuito Paphilo.

Hem astucias, quod si quiessem, nihil euenisset mali.

Sed eccum ipsum video, occidi.

Vtinam esset aliquid hic, quo nunc me precipitem darem.

ACTVS TERTII SCENA V.

ARGVMENTVM.

Stomachatur Pamphilus, quòd dolosum Dauis consilium secutus responderit patri se ducturum uxorem.

Tetrametri iambici, admittis Trochaicis quibusdam?

PAMPHILVS. DAVVS.

VBI illic scelus est, qui me perdidit? D. perij. P. atque hoc confiteor.

Pollicetur quod mihi mentedit, Mirum, ni, Cautè Davus callidum interrogacione excipit. Ad hunc modum ferè fingit Terentius consilia callidissima fallere. Hem astutias, Ironia est: sibi enim omne malum adscribit.

Metaphoricos à vase satili & rimoso ductum

In summo
periculo va-
turpatum.

Iure obligasse: quandoquidem tã iners, tã nulli consilij
Sum, seruo? fortunas meas commississe futuri?
Ergo pretium o? stultitiam fero. sed inultum id nun-
quam auferet.

D. Posthac incolumen sat scio fore me, nunc si euito
hoc malum.

Vterq; ex-
pers est cõ
siliij.

P. Sed quid ego nunc dicam patri? negabon' velle me,
modo

Qui sũ pollicitus ducere? qua fiducia id facere audeã?
Nec, quid me nunc faciam, scio. D. nec quidem me: at q;
id ago sedulo.

Dicam aliquid iam inuenturum, vt huic malo aliquã
producam moram. P. ob.

D. Visus sum. P. eodum bone vir, quid ais? viden' me
tuis consilijs;

Miserum impeditum esse? D. at iam expediam. P. ex-
pedies? D. certè Pamphile.

P. Nempè vs modò. D. imo melius spero. P. ob, tibi ego
vt credam furcifer?

Tu rem impeditam, & perditam restitues? hem, quo
fretus sim.

Qui me hodie ex trãquilissima re coniecisti in nuptias.
An non dixi hoc esse futurum? D. dixi. D. quid meri-
tus es. D. crucem.

Sed sine paululum ad me vt redeam, iam aliquid dispi-
ciam. P. hei mihi,

Cur non habeo spatium, vt de te sumam supplicium, vt
volo?

Namq; hocce tempus præcauere mihi me, haud te vl-
cisci sinit.

ACTVS

ACTVS QVARTI SCENA I.

ARGVMENTVM.

Hęc scena potissimum continet iurgium Charini in Pamphilum, Trochaici Iambici permixti, partim quidem Senarij: partim verò Tetrametri.

CHARINVS. PAMPHILVS. DAVVS.

Hoccine credibile est, aut memorabile,
 tanta recordia innata cuiquam ut fiet,
 ut malis gaudeant, atque ex incommodis
 Alterius sua comparent ut commoda? ab
 id ne verum est? imò id genus hominum est pessimum: in
 Denegando modò queis pudor est paululum:
 Pòst ubi tempus promissa iam perfici,
 Tum necessario sese aperiunt, & timent:
 Et tamen res cogit denegare. ibi

Tum impudentissima eorum oratio est:
 Quis tu es? quis mihi es? cur meam tibi? Heus,
 Proximus sum egomet mihi: at tamen, ubi fides est,
 Si roges, nihil pudet. hic, ubi opus est,
 Non verentur. illic, ubi nihil opus est, ibi verentur:
 Sed quid agam? adeam ne ad eum, & cum eo iniuriam
 banc expostulem?

Ingeram mala multa: atq; aliquis dicat, Nihil promo-
 ueris.

Multum molestus certe ei fuero, atq; animo morem
 gessero.

P. Charine & me, & te imprudens, nisi quid Dii res-
 piciunt, perdidit.

C. Et tunc imprudens, tãdè inuèta est causa. solvisti suã.

Exordium
 narrationis
 ad Pamphi-
 lum in hęc
 tæ.

Pathos &
 perfidiæ de-
 testatione,
 estque lo-
 cus commu-
 nis.

In usu ve-
 nit inter
 fedifragos.

Difessio ab
 impruden-
 tia.

Propositio

E

P. Quid

P. Quid tandem? **C.** etiam nunc me subducere istis di-
 tibus postulas?

P. Quid isthuc? **C.** postquam me amare dixi, compla-
 cita est tibi.

Heu me miserum, qui tuum animum ex animo spe-
 ctavi meo.

P. Falsus es. **C.** non tibi satis esse hoc visum solidum
 est gaudium:

Nisi me lactasses amantem, & falsa spe produceres?
Habeas. **P.** habeam? ah, nescis quantis in malis verser,
 miser,

Quantasq; hic suis consilijs mihi confecit sollicitudi-
 nes

Meus carnifex! **C.** quid isthuc tam mirum est? de te
 exemplum capio.

P. Haud isthuc dicas, si cognoris vel me, vel amorem
 meum.

C. Scio, cum patre altercasti dudum: & is nunc prop-
 terea tibi

Succenset: nec te quiuit hodie cogere, illã vt duceres?

P. Imo etiam, quo tu minus scis ærumnas meas,

Hæ nuptiæ non approbantur mihi,

Nec postulabat nunc quisquam uxorem dare.

C. Scio coactus tua voluntate es. **P.** mane,

Nondum scis. **C.** scio equidem illam ducturum esse te.

P. Cur me enecas? hoc audi: nunquam destitit

Instare, vt dicerem esse ducturum patri:

Suadere, orare vsque adeo, donec perpulit.

C. Quis homo isthuc? **P.** Daos. **C.** Daos? **P.** intertur-
 bat omnia. **C.** quamobrem? **P.** nescio:

Nisi

Subducere.
 Græca figu-
 ra pro deci-
 peret.

Habeas, per
 missio iro-
 nica.

Pamphilus
 excusat, im-
 prudentiã.

Charinus ar-
 guit volun-
 tatem.

Instare, sua
 dere, orare,
 cum vche-
 mentia di-
 cit.

Daos cum
 admiratio-
 ne pronun-
 tiandum,

Nisi mihi Deos satis scio fuisse iratos, qui auscultauerim. Dic mihi
 Hoc sepeq;

C. Factum est hoc, Daue? D. factum. C. hem, quid ais scelus? inuoriosum
 Vergil. Dic mihi Da-

At tibi Diij dignum factis exitium dunt. mœta cu-

Ehò dic mihi, si omnes hunc coniectum in nuptias inimici vellent, quod nisi hoc consilium darent? ium.
 Officium s;

D. Deceptus sum, at non defatigatus. C. scio. delis seruis

D. Hac non successit, alia aggredimur via: Nisi id putas, quia primò processit parum.

Non posse iam ad salutem conuerti hoc malum.

P. Imò etiam: nam satis credo, si aduigilaueris, Ex vnis geminas mihi conficies nuptias.

D. Ego Pamphile, hoc tibi pro seruitio debeo, Conari manibus, pedibus, noctesque & dies,

Capitis periculum adire, dum pro sim tibi.

Tuum est, si quid præter spem euēnit, mihi ignoscere, Parum successit, quod ago: at facio sedulo.

Vel melius tu aliud reperi, me missum face.

P. Cupior restituere in quem me accepisti locum.

D. Faciam. P. at iam hoc opus est.

D. Hem: sed mane: concrepuit à Glycerio ostium.

P. Nihil ad te. D. quæro. P. Hem, nunccine demum?

D. at iam hoc tibi inuentum dabo.

ACTVS SECVNDI SCENA II.

ARGVMENTVM.

Pollicetur hic Pamphilus Mysidi, nunquam se deserturum Glycerium: etiam si omnes homines sibi ob id infesto se habiturus, Iambici, Tetrametri, Catalectici.

Confirma-
tur animus
Pāphili, ne
deserat Gly-
cerium cū
accerfatur.

Iam ubi ubi erit, inuentum tibi curabo, & mecum
adductum.

Tuū Pāphilum: tu modo, anime mi, noli te marcerare!

P. Mysis. M. quid est? hem Pamphile, optime mihi te
offers.

P. Quid est? M. orare iussit, si se ames, hera, iam ut ad
se se venias.

Videre ait te cupere. P. vah. perij: hoc malum integras-
cit.

Siccine me, atq; illam opera tua miseros sollicitarier?
Nam idcirco accersor, nuptias quod mihi apparari
sensit.

**C. Quibus quidem quam facile poterat quiesci, si hic
quiesset.**

D. Agè, si hic non insanit satis sua sponte, instiga. M.
atqui adepol.

**Ea res propterea q; nunc misera in mœnore est. P. My-
sis.**

**Per omnes tibi adiuro Deos, nunquam eam me desertis-
tum:**

**Non, si capiundos mihi sciam esse inimicos omnes ho-
mines:**

**Hanc mihi expetui: contigit: conueniunt mores, va-
leant,**

**Qui inter nos diffidium volunt: hanc, nisi mors mihi
adimet nemo.**

**C. Resipisco. P. non Apollinis magis verum, atq; hoc
responsum est.**

Si poterit fieri, ut ne pater per me stetisse credat,

Quò minus hę fierent nuptia, volo: sed si id non poterit,

Id faciã, in procliui quod est, per me stetiſſe vt credat
Quis video? C. miſer æque, atque ego. D. conſilium
quero, C. fortis es.

P. Scio quid conere. D. hoc ego tibi profecto effectum
reddam.

P. Iam hoc opus eſt. D. quin iam habeo. C. quid eſt? D.
huic non tibi habeo, ne erres.

C. Sat habeo. P. quid facis? cedò. D. dies hic mihi vt ſit
ſatis vereor,

Ad agendum, ne vacuum eſſe me nunc ad narrandum
credas:

Proinde hinc vos amolimini; nam mihi impedimento
eſtis.

P. Ego hanc viſam. D. quid tu? quò hinc te agis? C. ve-
rum viſ dicam? D. imò etiam.

Narrationis incipit mihi initium. C. quid me fiet?

D. Eho tu impudens, non ſatis habes, quòd tibi diecu-
lam addo,

Quantum huic promoueo nuptias? C. Daue, attamen,
P. quid ergo?

C. Vt ducam. D. ridiculum. C. hęc face ad me vt venias,
ſi quid poteris.

D. Quid veniam? nihil habeo. C. attamen ſi quid. D. age,
veniam. C. ſi quid,

Domi ero. D. tu Myſis, dum ex eo, parumper opperire
me hic. M. quapropter?

D. Ita factò opus eſt. M. matura. D. iam inquam, hic
adero.

Plautus in
Captiuſ &
Cæſar, pro
cliue pro
facili, ſim
pliciter di-
xerunt.

Deterret
Charinum,

Callidus
ſeruus do-
minis im-
perat,

ANDRIAE
ACTVS QVARTI SCENA III.

ARGVMENTVM.

In hac scena, Daus puerum defert ante ostium Simonis, ut ita Chremes deterreatur à nuptijs. Et consistit hæc scena in gestu magis, quam in oratione. Senarij.

MYSIS. DAUVS.

Amicus est
animi ama-
tor & cor-
poris.

Nihil ne esse proprium cuiquam? D. ÷ vestrâ fidē.
Summum bonum esse heræ putabam hunc Pam-
philum,

Amicum, amatorem, virum in quouis loco

Audax con-
siliū, quo
res magis
perturbata
fuisse, nisi
casu emer-
sisset ex his
malis Pam-
philus.

Paratum: verum ex eo nunc misera quem capite
Dolorem! facile hîc plus mali est, quàm illic boni.

Donat. le-
git, iurandū
anhi Seruū
molle men-
tiri, noua re
ligio est.
Metaphora
à venatori-
bus sumpta;

Sed Daus exit. mi homo, quid isthuc, obsecro, est?
Quò portas puerum? D. Mysis, nunc opus est tua

Mibi ad hanc rem exprompta memoria, atq; astutia.

M. Quidnam incepturus? D. Accipe à me hunc ocysus,

Atq; ante nostram ianuam adpone. M. obsecro,

Humine? D. ex ara hinc sume verbenas tibi,

Atque eas suis sterne. M. quamobrem id tate nō facis?

D. Quia si forte opus sit ad herum iusiurandum mihi

Non apposuisse, vt liquidò possim. M. intelligo.

Noua nunc religio te isihæc incessit, cedo?

D. Moue ocysus te, vt quid agam, perro intelligas!

Pro Iupiter. M. quid? D. sponse pater interuenit:

Repudio consilium, quod primum intenderam.

M. Nescio quid narres. D. ego quoque hinc ab dextra

Venire me ad simulabo: tu, vt subseruias

Orationi, vt cunque opus sis verbis, vide.

M. Ego;

*M. Ego, quid agas, nihil intelligo. sed si quid est,
Quod mea opera opus sit vobis, aut tu plus vides,
Manebo: ne quod v^{ost}rum remorer commodum.*

ACTVS QVARTI SCENA III.

ARGVMENTVM.

In hac scena Chremes puerum ex Glycerio natum audit, & illam ciuem esse Atticam, vt sic à nuptijs deterreatur, Senarij ferè, paucis admittis Octonarijs.

CHREMES. MYSIS. DAVVS.

Reuertor, postquam quæ opus fuere ad nuptias Gnata, parauit, vt iubeam accersi, sed quid hoc? Puer hercle est. mulier, tun' apposuisti hunc? *M. vbi illic est? C. non mihi respondes? M. hem, nusquam est: v& misere mihi,*

Summa nuptiarum potestas in patre puellæ sita est.

Relinquit me homo atq; abijt. *D. Dij v^{ost}ram fidem: Quin turbe est apud forum? quid illic hominum litigant?*

Admiratio cum exclamatione.

Tum annona cara est, quid dicam aliud, nescio.

M. Cur tu, obsecro hîc me solam? D. hem quæ hæc est fabula?

Eho Mysis, puer hic vnde est? quisue huc attulit?

M. Satin' sanus es, qui me id rogites? M. quem igitur rogem

Qui hîc neminem alium vides? C. mi ror, vnde sit.

D. Dicturan' quod rogo? M. au. D. concede ad dexteram.

Au, interiecio est cõsternatæ mulieris.

M. Deliras: non tute ipse? D. verbum si mihi

ANDRIÆ

Maledicis,
pro commi-
naris, orna-
tus sermo.

Vnum præterquam quod te rogo, faxis, caue.

M. Maledicis. D. vnde est? dic clarè. M. à vobis. D. ha-
ba hæ

Mirum verò impudenter mulier si facit meretrix.

C. Ab Andria est ancilla hæc quantum intelligo.

D. Adeon' videmur vobis esse idonei,

In quibus sic illudaris? C. veni in tempore.

D. Propera adeò puerum tollere hinc ab ianua.

Mane: caue quoquam ex isthoc excessis loco.

M. Dij te eradicent: ita me miseram territas.

Dani versu-
zia iurgiu
reperit.

D. Tibi ego dico, an non? M. quid vis? D. at etiam ro-
gas?

Cedo, Cuium puerum hic apposuisti? dic mihi.

M. Tu nescis? D. mi te id quod scio: dic quod rogo.

M. Vestri. D. cuius? nostri? M. Pamphili. D. hem, quid
Pamphili?

Aposiope-
sis.

M. Eho. an non est? C. rectè ego semper fugi has nup-
tias.

D. O facinus animaduertendum. M. quid clamitas?

D. quem' ne ego eri vidi ad vos adferri vesperi?

M. O hominem audacem. D. verum vidi Cantharam

Suffarcinatam. M. Djs pol habeo gratias,

Cum in pariendo aliquot adfuerunt liberae.

D. Ne illa illum haud nouit, cuius causa hæc incipit.

Chremes si positum puerum ante ædes viderit,

Suam gnatam non dabit, tanto hercle magis dabit.

C. Non hercle faciet. D. nunc adeo, vt tu sis sciens,

Ni puerum tollis, iam ego hunc in mediam viam

Prouoluam, teq; ibidem peruoluam in luto.

M. Tu pol homo non es sobrius. D. fallacia

Nō fac, ter-
tiam perso-
nam de se
facit.

Alia aliam trudit iam susurrari audio?
Ciuem Aticam esse hanc. C. hem. D. coactus legibus
Eam uxorem ducet. M. eho, obsecro, an non ciuis est?
C. Iocularium in malum insciens pene inci di.
D. Quis hic loquitur? ô Chreme, per tempus adue-
nis?

Auscul ta. C. audiui omnia. D. an hæc tu omnia?
C. Audiui inquam à principio. D. audistin' obsecro?

Scelera: hanc iam oportet in cruciatum hinc abripi,
Hic ille est: non te credas Dauum ludere.
M. Me miseram: nil pol falsi dixi, mi senex.

C. Noui rem omnem, sed est Simo intus? D. intus est.
M. Ne me attingas scel este, si pol Glycerio non omnia
hec

D. Eho inepta, nescis quid sit actum. M. quid sciam?
D. Hic socer est: alio p. eto haud poterat fieri,
Vt sciret hec, quæ volumus. M. hem prædiceres.

D. Paulum interesse censes, ex animo omnia:
Vt fert notura, facias, an de industria?

Proverbiū
 cui subia-
 cet menda-
 cem memo-
 rem esse o-
 portet.

Davi calli-
 dicas.

Ille, emphe-
 sim habet,
 sed per iro-
 niam dicitur,
 suppal-
 pitato mu-
 lieris.

Aposiophe-
 sis.

ACTVS QVARTI SCENA V.

ARGVMENTVM.

Crïto veniens ex Andro Athenas de Glycerio perconta-
 tur, an parentes repererit suos, audiens nondum reperisse:
 dolet quod videat hoc sibi obfuturum in adeunda hæreditate.

CRITO hospes. MYSIS, DAVVS.

Occasio ca-
 tastrophes.

IN hac habitasse platea dictum est Chriſidem:
 Quæ se inhonestè optauit parare hic diuitias.

Nam senex Potius quàm in patria honestè pauper viuere.
 casu interueniens discutit periculum.
 Aliàs pare- Morte eius ea ad me lege redierunt bona.
 re. Ita ne Sed quos perconter, video saluete. M. obsecro
 Chrysis? sci Quem video? est ne hic Crito sobrinus Chrysidis?
 licet perijt. Is est. C. o Mysis salue. M. saluo sis Crito.
 Hæc, singu C. Itane Chrysis? bene. M. nos. quidem pol miseræ per
 la empha- didit.
 sm habent. C. Quid vos? quo pacto hic? satim rectè? M. nosne? sic

VI QVIMVS, aiunt, quando ut volumus,
 non licet.

C. Quid Glycerium? iam hic suos parentes reperit?

M. Vtinam. C. an nondum etiam? haud auspicatò me
 appuli.

Nam pol si id scissem nunquam hæc tetulissem pedem?

Semper enim eius dicta est hæc, atque habita est soror.

Quæ illis fuerunt possidet. nunc me hospitem,

Lites sequi. quam hic mihi sit facile, atque vile,

Aliorum exempla commonent, simul arbitror

Iam esse aliquem amicum, & defensorem ei: nam ferè

Grandiüscula iam profecta est illinc, clamitent,

Mesycophantam, hereditatem persequi,

Mendicum: tum ipsam dispoliare non licet.

M. Optimè hospes pol Crito antiquam obtines.

C. Duc me ad eam, quando hæc veni, ut videam. M.
 maximè.

D. Sequar hos: nolo me in tempore hoc videat senex.

ACTVS QVINTI SCENA I.

ARGVMENTVM.

Simo cupit fieri nuptias, generum resusat Chremes, ob na-

Antiquam
 scilicet mo-
 rem, aut in
 genium.

cum ex Glycerio puerum Trochaici, Tetrametri Catalectici.
CHREMES SIMO.

Satis iam satis Simo spectata erga te amicitia est
mea. Ad finem
epitaficos
facit hec
nova turba.

Satis periculi cœpi adire: orandi iam finem face.
Dum studeo obsequi tibi, penè illusi vitam filia.
S. Imo enim, quam maximè abs te postulo, atque oro,
Chreme,
Ut beneficium verbis ininitum dudum, nunc re compro
bes.

C. Vide quàm iniquus sis præ studio, dum efficias id,
quod cupis:
Neque modum benignitatis, neque quid me ores cogi
tas.

Nam si cogites, remittas iam me onerare iniurijs.
S. Quibus, C. ab rogitas? perpulisti me, ut homini ado
lescentulo,
In alio occupato amore, abhorrenti ab re vxoria,
Filiam darem in seditionem atque incertas nuptias:
Eius labore, atq; eius dolore gnato ut medicarer tuo:
Impetrasti: incepti, dum res tulit: nunc non fert, feras:
Illâ hinc cinè esse aiunt puer est natus, nos missos face.
S. Per ego te deos oro, ut ne illis animum inducas cre
dere,
Quibus id maximè vtile est illum esse quam deterri
mum.

Nuptiarum gratia hac sunt facta, atque incepta om
nia,
Vbi ea causa, quam obrem hæc faciant, erit adempta,
his, desinent.

Rogitas? ac
cusatio est
& enumera
tio iniuria
rû, scilicet
ob amorè
meretricis.
* Aliàs le
git retulit.
Defensio
per conie
cturam. Re
prehensio
Simonis cû
Dani testi
monio.

ANDRIAE

Ch. Erras, cum Dauo egomet vidi iurgantem ancillā.

S. scio. C. at

Vero vultu cum ibi me adesse neuter tum praesenserat.

S. Credo, & id facturās Dauus dudum praedixit mihi,

Et nescio qui d tibi sum obliuus hodie, ac volui dicere.

ACTVS QVINTI SCENA II.

ARGVMENTVM.

In hac scena Simo quum audiret venisse, qui Glycerium dicat ciuem esse Atticam: ita accensus Dauum intrò raptum conijcit in vincula: & miro hic artificio patris, ac domini offensi consuetudinem exprimit Terentius.

Trochaici Catalectici bona ex parte, praeter sex Trimetros in fine scenæ: admittis tamen interdum Iambicis quadratis.

DAVVS. CHREMS. SIMO. DROMO seruus.

Otium, securitas est: negotium vero sollicitudo.

Hic scelus, ad sensum retulit: nā propter scelus verba sunt: non propter verba sensus. Probe indignanter dicitur.

A Nimo iam nunc otioso esse impero. C. hem. Dauum tibi.

S. Vnde egreditur? D. meo praesidio, atq; hospitio. S. quid illud mali est?

D. Ego comodiorem hominem, aduentum, tempus non vidi. S. scelus.

Quemnam hic laudat? D. omnis res est iam in vado. S. cesso alloqui?

D. Herus est, quid agam? S. ô salue bone vir. D. hem. Simo ô noster Chreme,

Omnia apparatus iam sunt intus. S. curasti probe.

D. Vbi voles, accerse. S. Benè sane; id enim uero hic nūc abest.

Etiam tu hoc respondes? quid istic tibi negotij est?

D. mi-

D. mihin? S. ita.

D. Mibi ne? S. tibi ergo. D. modò introij. S. quasi ego quàm dudam rogem.

D. Cum tuo gnato vnà. S. an' ne est intus Pamphilus? crucior miser.

Eho, non tu dixisti esse inter eos inimicitias carni- fex?

D. Sunt. S. cur igitur hic est? C. quid illum censes. cum illa litigat.

D. Imò verò indignum Chreme iam facinus faxo ex me audias

Nescio quis senex modo venit: illum, confidens, cau- tus:

Cum faciem videas, videtur esse quantiuis preti.

Tristis seueritas inest in vultu, atque in verbis fides.

S. Quidnam apportas? D. nihil equidem, nisi quod il- lum audiui dicere.

S. Quid ait tandem? D. Glycerium se scire cinem esse Atticam.

S. Hem Dromo, Dromo. Dr. quid est? S. Dromo. D. au- di. S. verbum si addideris, Dromo.

D. Audi obsecro. Dr. quiduis? S. sublimem hunc intrò rape quantum potes.

Dr. Quem? S. Dauum. D. quamòbrem? S. quia lubet, rape inquam. L. quid feci? S. rape.

D. Si quidquam mentitum inuenies, occidito. S. nihil audio.

Ego iam te commotum reddam. D. tamet si hoc verum est. S. tu tamen

Cura asseruandum vincitum: atque audin? quadru-

Chremes
Simonem
irridet Au-
det platu-
lum serui,
quia nihil
restare pe-
riculis pu-
tat, sed non
fert id im-
pune.

Dau ver-
bis commo-
tus, seruam
lorarium
vocat, qui
loris id est
corijs alios
ferios ver-
berat.

Decorum
comicum
seruat non
proceden-
do ultravin-
cula ad ne-
cem, quod
tragicum
orat.

pedem constringito.

Age nunc, tam ego pol hodie, si uiuo, tibi ostendans,
herum quid sit periculi fallere, &

Illi patrem. C. ab ne saui tantopere. S. Chreme,

Pietatem gnati non ne te miseret mei?

Tantum laborem capere ob talem filium?

Age Pamphile: exi Pamphile: ecquid te pudet?

ACTVS QVINTI SCENA III.

ARGVMENTVM.

Simo acriter obiurgat filium: confessus crimen, filius ve-
niam petit, ac se totum paterne subijcit voluntati. Nimis con-
motum Simonem placare nititur Chremes. Partim Iambici Se-
narij, partim Trochaici, Tetrametri, Catalectici: idque in fi-
ne scenae.

Omnium
apostrope-
fis, irato
familiaris,
quado pro
dignitate
peccati no
inuenitur
conuictum
competens.
Vide quo-
modo assur-
gat,

PAMPHILVS. SIMO. CHREMES.

Quis me volt? perij: pater est. S. quid ais, omnium?
C. ab:

Rem potius ipsam dic; ac mitte male loqui.

S. Quasi quicquam in hunc ians grauius dici possit,

Ain' tandem? ciuis Glycerium est? P. ita praedicant.

S. Ita praedicant? o ingentem confidentiam.

Num cogitat, quid dicat? num facti piget?

Vide, num eius color pudoris signum vsquam indi-
cat?

Adeon' impotenti esse animo, vt praeter ciuium

Morem, atque legem, & sui voluntatem patris?

Tamen hanc habere studeat cum summo probro?

P. Me miserum. S. modo ne id demum festi, Pamphile?

Olim isthuc, olim, cum ita animum induxii tuum,

Quod cuperes, aliquo pacto officinandum tibi,

Modera

Eodem die isthuc verbum verè in te accidit.

Sed quid ago? cur me excrucio? cur me macero?

Cur meam senectutem huius sollicito amentia? an

Vt pro huius peccatis ego supplicium sufferam?

Imò habeat: valeat: viuat cum illa. P. mi pater.

S. Quid mi pater? quasi tu huius indigeas patris.

Domus, vxor, liberi inuenti inuito patre:

Adducti, qui illam ciuem hinc dicant viceris.

P. Pater, licet ne pauca? S. quid dices mihi? Ch. at

Tamen, Simo, audi. S. ego audiam quid ego audiam

Chreme? Ch. at tamen dicat sine. S. age, dicat: sino.

*P. Ego me amare hanc fateor, si id peccare est, fateor
id quoque,*

Tibi pater me dedo, quiduis oneris impone, impera.

*Vis me vxorem ducere? hanc vis ammittere? vt pote-
ro, feram.*

*Hoc modo te obsecro, vt ne credas à me allegatum
hunc senem.*

Sine me expurgem, atque illum hunc coram adducam.

S. adducas? P. sine pater.

C. Aequum postulat: da veniam. P. sine hoc te exorem.

S. sino.

*Quiduis cupio dum ne ab hoc me falli comperias
Chreme.*

Ch. PRO PECCATO magno paululum
supplicij satis est patri.

ACTVS QVINTI SCENA III.

ARGVMENTVM.

*Hæc scena continet Andrij Critonis cum Simone, & Chre-
mete*

ANDRIAE

mete congressum, in quo error omnis fabulae aperitur: nam
Glycerium ostenditur h. c. filia esse Chremetis.

Trochaici, Tetrametri, & Iambici Quadrati admisso vno Di-
metro.

CRITO hospes. CHREMES. SIMO.
PAMPHILVS.

Mitte orare, vna harum quavis causa me, vt faciam,
monet.

Crito hic
Pamphilum
alloquitur,
verum vt
de Glycerio
dicit.

Vel tu, vel quod verum est, vel quod ipsi cupio Glycerio.

Catastro-
phe Crito-
ne aggressus
acriter
inulat.

Ch. Andrium ego Critonem video? & certe is est, saluo sis Crito:

Quid tu Athenas insolens? Cr. euenit. sed hiccine est Simo.

Ch. Hic est. S. men' queris? ebo, tu Glycerium hinc ciuem esse ais?

C. Tu negas? S. ita ne huc paratus aduenis? Cr. quare? S. rogas.

Tu ne impune hoc facias? tu ne hic homines adulescentulos,

Imperitos rerum, eductos libere, in fraudem iniicis. Solicitando & pollicitando eorum animos laetas? C.

sanus ne es? S. Ac meretricios amores nuptijs conglutinas?

P. Perij: metuo, vt substet hospes. Ch. si. Simo, hunc noris satis.

Ironia ple-
runq; casus
imitatur in
dustriam,
vt hic.

Non ita arbitrere, bonus hic est vir. S. hic vir sit bonus?

Ita ne attemperate venit hodie in ipsis nuptijs, Vt venires antehac nunquam? est vero huic credendum.

dum Chreme?

P. Ni metuam p̄ patrem, habeo pro illa re illum quod moneam probè.

S. Sycophanta. Cr. hem. Ch. sic Crito est hic. mitte, Cr. videat qui fiet.

Si mihi pergit, quæ volt, dicere: ea, quæ non volt, audiet.

Ego isthac moneo, aut curo? non tu tuum malum æquo animo feres?

Nam, ego quæ dixi, vera, an falsa audieris, iam sciri potest.

Narratio
hæc parsest
argumenti

Atticus quidam olim, naui fracta apud Andrum eiectus est,

Et isthac vna parua virgo: tum ille egens, fortè applicat.

Primum ad Chrysidis patrem se. S. fabulam inceptat.
C. sine.

Cr. Ita ne verò obturbat? Ch. Perge. Cr. tum is mihi cognatus fuit,

Qui cum recepit: ibi ego audiui ex illo, sese esse Atticum:

Ex illo confirmatio
veritatis.

Is ibi mortuus est. Ch. eius nomen? Cr. nomen: tam citò tibi?

Phania. Ch. hem, perij. C. verum herclè opinor fuisse Phaniam,

Rhānus pagus est Atticæ maritimus, inde Rhānusius. Cuiam, vestro more dixit.

Hoc certò scio, Rhānusiū se aiebat esse. Ch. ò Iuppiter. C. Eadem hæc, Chreme, multi alij in Andro tum audire. Ch. viinam.

Id fiet, quod spero. Eho dic mihi, quid eam tum Crito: suā. ne esse aiebat? Cr. nō. C. cuiā igitur? C. fratris filiā

Proverbiū.
Metaphora
à pecudibus
aures arri-
gentibus.

Ch. Certè mea est? **Cr.** quid ais? **Si.** quid tu ais? **P.** arri-
ge aures Pamphile.

S. Qui credis? **Ch.** Phania ille frater meus fuit. **S.** no-
ram, & scio.

Ch. Is hinc bellum fugiens, meq; in Asiam persequens
proficiscitur.

Tum illam hic relinquere est veritus, post illa, nunc
primum audio

Quid illo sit factū. **P.** vix sum apud me, ita animus
commotus est metu,

Spe, gaudio, mirando hoc tanto, tam repentino bono.

S. Ne istā multis tuā inueniri gaudeo. **P.** credo pater.

Ch. At mihi vnus scrupulus etiam restat, qui me ma-
lè habet. **P.** dignus es,

Cum tua religione * odio: nodum in scirpo quæris. **Cr.**
quid isthuc est?

Ch. Nomen non conuenit. **Cr.** fuit herclè aliud huic
parua. **Ch.** quod Crito?

Nunquid meministi? **Cr.** id quæro. **P.** ego ne huius me-
moriam patiar meæ

Voluptati obstare, cum ego possim in hac re medicari
mibi?

Non patiar. heus **Ch.** reme, quod quæris: **P.** asibula est.
Cr. ipsa est. **Ch.** ea est.

P. Ex ipsa millies audiui. **S.** omnes nos gaudere hoc
Ch. reme

Te credo credere. **Ch.** ita me dōj ament, credo. **P.** quid
restat pater?

S. iam dudum res reduxit me ipsa in gratiam. **P.** o le-
pidum patrem.

Illo, scili-
cet fratre
meo Pha-
nia.
Affectus a-
mantis.

Aliàs Odiū,
vide Donat.
& alios.
Amoris Pā-
phili affe-
ctus expri-
mitur.

Noratur
frequentissi-
ma Pamphili
cum Glyce
rio consue-
tudo.
Simo cum
Pamphilo
iam redit
in gratiā.

De vxore, ita vt possedi, nihil mutat Chremes Ch. cau-
sa optima est:

Nisi quid pater aliud ait. P. nempe. S. id scilicet. Ch.
dos est Pamphile,

Decem talenta. P. accipio. Ch. propero ad filiam: ebo
me cum Crito:

Nam illam me haud nosse credo. S. cur non illam huc
transferri iubes?

P. Rectè admones. Dauo isthuc dedam iam negoti. S.
non potest.

P. Qui? S. quia habet aliud magis ex sese, & maius. Mirè Dau
mètionem

P. quidnam. S. vinctus est. facit vt sol
uatur.

P. Pater, non rectè vinctus est. S. haud, ita iussi. P.
iubesolui obsecro.

S. Age fiat. P. at matura. S. eo intrò. P. ô faustum,
& fœlicem hunc diem. Exclamatio
amatoris.

ACTVS QVINTI SCENA V.

ARGVMENTVM.

Charini & Pamphili colloquium inde hic introducitur, vt
vna narratione, Charini quoque negotium transigatur.

Iambici Trochaici Octonarij permitti.

CHARINVS. PAMPHILVS.

Prouiso, quid agat Pamphilus: atq; eccum. P. ali-
quis forsàn me putet,

Non hoc putare verum: at mihi nunc sic esse hoc ve-
rum lubet.

Ego vitam deorũ propterea sempiternã esse arbitror,
Quòd voluptates eorum proprię sunt. nam mihi im-
mortalitas

Parta est, si nulla huic egritudo gaudio intercesserit.

ANDRIÆ

Sed quem ego potissimum exoptem nunc mihi, cui hæc narrem: dari?

C. Quid illud gaudi est? P. Dauum video, nemo est, quem in allem omnium:

Nãque huc scio mea solidè solum gauisurum gaudia.

ACTVS QVINTI SCENA VI.

ARGVMENTVM.

Daui narrat Pamphilus Glycerium inuentam esse ciuem Atticam, seq. illam daturum vxorem. Charinus ostendit per Pamphilum facile se impetraturum à Chremete Philumenã. Hæc scena alterum generum Chremeti comparat: ne aut Charinus tritibus abeat, aut prouisum Philumenæ sit. Eiusdem mensuræ.

DAVVS. PAMPHILVS. CHARINVS.

P Pamphilus ubinam hic est? P. Daue. D. quis nams homo est? P. ego sum. D. ô Pamphile.

P. Nescis quid mihi obtigerit? D. ceriè, sed, quid mihi obtigerit, scio.

P. Et quidem ego. D. more hominum euenit, vt quod sim nactus mali,

Prius rescisceres tu, quam ego, quod tibi euenit boni.

P. Mea Glycerium suos parentes reperit. D. ô factum benè. C. hem.

P. Pater amicus sumus nobis. D. quis? P. Chremes. D. Narras probè.

P. Nec mora vlla est, quin eam vxorem ducam. C. nũ ille somniat.

Prouerbiũ ex re natũ. Ea, qua vigilans voluit? P. tum de puero, Daue? D. ah, desine.

Solus est, quem diligunt dij. C. saluus sum si hæc vera sunt,

Conloquar. P. quis homo est? Charine, in tempore ipso mihi aduenis.

C. Bene factum. P. hem audiſtin? C. omnia, age, me in tuis ſecundis rebus reſpice.

Tuus eſt nunc C. bremes, facturũ, quæ uoles ſcio omnia. P. Memini, at quæ aded longum eſt nos illum expectare, dum exeat.

Sequere hâc me intus apud Glycerium eſt nunc. tu Daue, abi domum:

Propera, accerſe, hinc qui auferat eam: quid ſtas? quid ceſſas? D. eo.

CALLIOPVS.

Ne expectetis, dum exeant huc: intus deſſpondebitur: Intus tranſigetur, ſi quid eſt quod reſtet. Plaudite.

FINIS ANDRIÆ.

IN EVNVCHVM

ARGVMENTVM.

CIVIS quidam Athenienſis filiam, cui Pamphilæ, & Chremetium cui Chremeti nomen erat, habuit, ex ijs Pamphilam adhuc infantulam prædones rapuere è Sunio mercatori cuidam Rhodio vendidit: qui Rhodum aduectam, meretrici, quam amabat, dono dedit, hæc acceptam puellam pari cura ac ſtudio, cum Thaide filia cepit educere: nemo ut eſſet, qui non utramque ex ipſa genitam eſſe arbitraretur. Thais, quæ grandiuſcula erat, cum ad eam ætatem perueniſſet, ut uix placere poſſet: maternam, ut ſit, viuendi rationem inſecuta cum hospite quodam Athenas venit, qui eam poſtea moriens hæredem reliquit. interea miles, Thraſo nomine, ad eam adiecit animum, cumque cum ea per aliquod tempus conſueviſſet,

in Cariam profectus est. Thaidis mater per eos dies vitam cum morte commutauerat: fraterque ipsius Pamphilam venalem proposuerat, sperans eam, quod et formosa esset, & fidibus sciret, preclare a se venditum iri, forte accidit, ut eo ipso tempore Thaidis amator miles esset Rhodi: qui, harum omnium rerum inscius Pamphilam emit, ut esset, quod amice Athenas reuersus, dono daret Thais profecto milite, aliam conditionem quaesierat, adiunxeratque sibi Phaedriam, adolescentem Atheniense. Lachetis filium inaudiuerat, interim etiam aliquid de Pamphilamque cum fratre ipsius Chremete aliquoties collocuta, eo peruenerat, ut non dubijs indicijs intelligeret, sororem illius esse, que secum in maternis sedibus educata foret. Summo re cupiebat igitur occasionem sibi aliquam dari, qua Pamphilam suis restitueret, eodemque facto, & puellam summo afficere beneficio, & propinquorum illius amicitias fortunas constabiliret suas. Redit miles, sed, cum cognosset de amore Phedriae, puellam se, ni si eo repulso, daturum negat Thais, quid ageret, nescire, nam & Phaedriam, amabat ex animo, & Pamphilam recipiendam gratia quiduis sibi faciendum putabat. Tandem cum seraret se postea facile consilium suum ei ipsi, cuius animam offenderat, probaturam: Phaedriam, ut militi gratificaretur, excludit. Postridie accessit ei, atque agere ferenti tandem se purgat, multisque precibus ab eo impetrat, ut per biduum, priores partes habere Thrasone fineret: ubi primum eripuisset puellam, nihil sibi cum illo amplius fore. Phaedria, ut huius bidui molestiam equiore animo ferret prius sibi abeundum esse statuit: itaque abiens mandat Parmenoni, ut Eunuchum, & Aetiopsam ad Thaidem, cui eos emerat ducere, Pamphilam, cum ex sedibus Thrasonis ad Thaidem deduceretur, conspicatus in via Phaedria frater natu minor Chærea, ita eius amore flagrare cepit, nihil ut pensi haberet, dum ea potiretur: neque prius commouit, quam eius rei causa, ad Thaidem pro Eunuchis deductus est, qui ad plura Thaidem ad cenam cum milite profecta, virgini a Chærea per vim vitium offertur turbæ vndique mirabiles, donec, tota re patefacta, Thais a Lachete in fidem, & clientelam recipitur, Chærea agnitam Pamphilam ducit uxorem, Thraso diu illatus, tandem in amoris meretricij partem, Gnatonis parasiti opera admittitur.

PHAEDRIA.adolescens.	CHREMES.adolescens rusticus.
PARMENO. seruus.	ANTIPHON.adolescens.
THAIS. meretrix.	DORIAS. ancilla.
GNATO. parasitus.	DORVS. eunuchus.
CHAREA.adolescens.	SANGA.seruus.
THRASO. miles.	SOPHRONA nutrix.
PYTHIAS. ancilla.	LACHES. senex.

C. S V L P I C I A P O L L I N A R I S P E R I O C H A

Trimetri Iambici.

Sororem falsò dicitatam Thaidis,
 Id ipsum ignorans, miles adduxit Thraso.

Ipsiq; donat. erat hæc ciuis Attica.

Eidem Eunuchum, quem emerat, tradi iubet

Thaidis amator Phædria: ac rus ipse abit,

Thrasoni oratus biduum concederet.

Ephebus frater Phædria puellulam

Cum deperiret dono missam Thaidi,

Ornatu Eunuchi induitur: suadet Parmeno;

Introijt: vitiat virginem, sed Atticus

Ciuis reperit us frater eius, collocat

Vitiatam ephebo. Phædriam exorat Thraso.

A' Σηλου

Meretrix adolescenti, cuius mutuo amore tene-
 batur exclusit: etq; reuocato exclusionis cau-
 sas reddidit. eius frater minor natu virginem, quam
 miles meretrici dono miserat, amare cœpit; ductusq;
 in domũ meretricis pro eunuchò, vitiat. Re itaq; cog-
 nita, cum illusam se meretrix doleret, ab eodem ado-
 lescente placatur: interuentuq; fratris eius, ciuem
 cognitam Atheniensem ducit uxorem. miles quoque
 in partem meretricij amoris receptus illuditur.

Ab eod.
 scilicet
 Charea.

E VN VCHVS TERENTII.

ACTA LVDIS. MEGALENSIB. L.
 POSTHVMIO, L. CORNELIO ÆDIL.
 CVRVLIB. EGIT L. AMBIVIVS
 TVRPIO, L. ATILIVS PRÆNES.
 TINVS: GRAECA MENANDRV
 FACTA SECVNDA. MODOS FECIT
 FLACCVS, TIBIIS DVABVS DEX-
 TRIS. M. VALERIO, C. FANNIO
 COSS.

PROLOGVS. Trimetri.

*I quisquam est, qui placere se studeat bo-
 nis.*

*Quàm plurimis, & minime multos lade-
 re:*

Excusat cur
 in aduerfa-
 rium inue-
 hatur.

Dictum in
 L. Lauiuii.

Erasmus le-
 git quia læ-
 sit prius.

Id est, reus
 prius excu-
 lat se quam
 agit actor.

In his puerum hic nomen profitetur suum.

Tum si quis est, qui dictum in se inclementius

Existimat esse, sic existimet: sciat,

*Responsum, non dictum esse, * quia lesit prior,*

Qui bonè vertendo, & eas describendo malè,

Ex Grecis bonis, Latinas fecit non bonas.

Idem Menandri Phasma nunc nuper dedit:

Atque in Thesaurò scripsit, causam dicere

Prius, vnde petitur aurum, quare sit suum,

Quàm illic qui petit, vnde is sit thesaurus sibi,

Aut vnde in patrium monumentum peruenierit.

De his

Dehinc ne frustretur ipse se, aut sic cogitet:
 Defunctus iam sum: nihil est quod dicat mihi.
 Is ne erret, moneo, & desinat laessere.
 Habeo alia multa quæ nunc condonabuntur;
 Quæ proferentur post si pergat ledere
 Ita, ut facere instituit. Nunc quam æturi sumus
 Menandri Eunuchum, postquam adiles emerunt,
 Prefecit, sibi ut inspiciendi esset copia.
 Magistratus cum ibi adesset, cecepta est agi.
 Exclamat, & furem, non poetam, fabulam
 Deditse, & nihil dedisse verborum tamen:
 Colaxem esse Neui, & Plauti veterem fabulam,
 Parasiti personam inde ablatam, & militis.
 Si id est peccatum, peccatum imprudentia est
 Poeta non qui furtum facere studuerit.
 Id ita esse vos iam iudicare poteritis.
 Colax Menandri est: in ea est parasitus Colax,
 Et miles gloriosus: eas se non negat
 Personas transulisse in Eunuchum suam
 Ex Græca: sed eas fabulas factas prius
 Latinas scisse sese, id verò pernegat.
 Quòd si personis istdem vi alijs non licet:
 Qui magis licet currentes seruos scribere,
 Bonas matronas facere, meretrices malas
 Parasitum edacem, gloriosum militem,
 Puerum supponi, falli per seruum senem,
 Amare, odisse, suspicari? denique
NVLVM EST iam dictum, quod non di-
 ctum sit prius.
 Quare æquum est vos cognoscere, atque ignoscere.

Poeta mo-
 de sua bene
 uolentiam
 captat. Nar-
 ratio.

Peccatum
 prius nomē
 est, poste-
 rius verbū in
 Purgatorio.
 Colax Lati-
 ne adulator
 dicitur.
 Conicorū
 materia per-
 sonaque.

Epiphone-
 ma.

EVNVCHI

*Quæ veteres factitarunt, si faciant noui.
Date operam, & cum silentio animaduertite;
Ut pernoscatis, quid sibi Eunuchus velit.*

ACTVS PRIMI SCENA I:

ARGVMENTVM.

Phædria exclusus consultat an redire debeat Thaidem.
Huic Parmeno suadet, vt animo æquo, amoris molestias ferat. Trimetri.

PHAEDRIA adolescens, PARMENO seruus.

Opponit militi riualem, quem fingit ægre concedere dies aliquot dum à milite Thais munus extorqueat. Aliàs, peritendes.

Quid igitur faciam? non eam? ne nunc quidem, Cum accersor vltro? an potius ita me comparem,

Non perpeii meretricum contumelias?

Exclusit: reuocat. redeam? non, si me obsecret.

P. Si quidem hercle possis, nihil prius: neque fortius

Verum si incipies, neque perficies gnauiter:

Atque vbi pati non poteris, cum nemo expectet,

Infecta pace: vltro ad eam venies, indicans

Te amare, & ferre non posse: actum est, illicet,

Peristi: eludet vbi te victum senserit.

Ph. Proin? tu dum est tempus, etiam atq; etiã cogita.

P. Here, quæ res in se neque consilium, neque modum

Habet vllum, eam consilio regere non potes.

In amore hæc omnia insunt vitia: iniuriæ,

Suspitiones, inimicitie, induciæ,

Bellum, pax rursus: incerta hæc si tu postules

Ratione certa facere, nihilo plus agas,

Quam si des operam, vt cum ratione insanias.

Aposioperis celebrima.

Et quod nunc tute tecum iratus cogitas:
 Ego ne illam? que illum? que me? qua non? sine modo,
 Mori me malim: sentiet qui vir siem.
 Hęc verba vna me hercle falsa lachrumula,
 Quam oculos terendo misere vix vi expresserit,
 Restinguet, & te vltro accusabis, & dabis ei
 Vltro supplicium. Ph. ô indignū facinus: nunc ego &
 Illam scelestam esse, & me miserum sentio.
 Et tadet, & amore ardeo: & prudens, scieas,
 Vnius vidensque pereoo: nec quid agam, scio.
 P. Quid agas: nisi vt te redimas captiū quàm queas,
 Minimo: si nequeas paululo, at quanti queas:
 Et ne te afflictes. Ph. ita ne suades? P. si sapias
 Neque preterquam quas ipse amor molestias
 Habet addas: & illas, quas habet, recte feras.
 Sed ipsa egreditur nostri fundi calamitas:
 Nam quod nos capere oportet, hæc intercipit.

Extenuatio
 ad auxesim
 spectans.
 Amoris ve
 hementia.

Perstat in
 metaphora
 bellica,

ACTVS PRIMI SCENA II.

ARGVMENTVM.

Thaidis blando sermone victus Phædria pollicetur sebi-
 duum rus concessurum, vt Thraconi interim locus sit apud
 illam.

Trimetri.

THAIS meretrix. PHAEDRIA. PARMENO.

Miseram me, vereor, ne illud grauius Phædria
 Tulerit: neue alioris, atq; ego feci, acceperit,
 Quod heri inromissus non est. Ph. totus, Parmeno,
 Tremo, horreoque, postquam aspexi hanc. P. bono a-
 nimo es,

Accede ad ignem hunc, iam calesces plus satis.

Th. Quis hic loquitur? ehe, tun' eras hic in Phædria?

In hac sce-
 na exponi-
 tur occasio
 fabule, vt
 Terentio
 initio fabu-
 larum mos
 est: simul
 causatur mi-
 les sit pla-
 candus, re-
 censetur.

EVNVCHI

Quid hic stabas? cur non recta introibas? P. ceterum
De exclusione verbum nullum. Th. quid taces?

Ph. Sanè quia verò hæ mi patenti semper fores:

Aut quia sum apud te primus. Th. missa isthæc face.

Ph. Quid missa? ò Thais, Thais, utinam esset mihi

Pars æqua amoris tecum: ac pariter fieret, ut

Aut hoc tibi doleret iudem, ut mihi dolet,

Aud ego isthuc abs te factum nihil penderem.

Th. Ne crucia te obsecro anime mi Phædria.

Non pol quo quenquam plus amem, aut plus dili-
gam,

Eò feci: sed ita erat res: faciundum fuit.

P. Credo, ut fit, misera præ amore exclusit hunc fo-
ras.

Th. Siccine ais Parmeno? age, sed hæc qua gratia

Te accersi iussi, ausculta. Ph. fiet. Th. dic mihi

Hoc primum potin' est hic tacere? P. egone? optime.

Verum heus tu, lege hac tibi meam astringo fidem:

Quæ vera audiui taceo, & contineo optime.

Sin falsum, aut vanum, aut fictum est, continuò palam
este

Plenus rimarum sum, hac atque illac perfluo.

Potin' tu, taceri si vis, vera dicitio.

Th. Samia mihi mater fuit: ea habitabat Rhodi.

P. Potest taceri hoc. To. ibi tum matri parvolum

Puellam dono quidem mercator dedit,

Ex Attica hinc abreptam. Ph. ciuem ne? Th. arbi-
tror,

Certum non scimus, matris nomen, & patris

Dicebat ipsa: patriam, signa cætera

Reponit
Thaidivicè
tanquam
falsum di-
ctura fit.
Metaphora
à vase ficti
li Narratio
Basis figura
est h'c quã
do inter
narrandum
omnia pe-
deteatim,

Neque sciebat, neque per aetatem etiam potuerat.

Mercator hoc addebat: è prædonibus

Vnde emerat audisse abreptam è Sunio.

Mater ubi accepit, cepit studiose omnia

Docere, educere ita, uti si esset filia.

Sororem plerique esse credebant meam.

Ego cum illo, quo cum vno rem habebam tum hospite,

Abij huc: qui mihi reliquit, hæc, quæ habeo omnia.

P. Virumque hoc falsum est: cõfluet. Th. isthuc? P. quia.

Nique tu vno eras contenta: neque solus dedit:

Nam hic quoque bonam, magnamque partem ad te attulit.

Th. Ita est: sed sine me peruenire quo volo,

Interea miles, qui me amare acceperat,

In Cariam est profectus: te interea loci

Cognoui tute, scis, post illa quàm intimum

Habeam te: & mea consilia ut tibi credam omnia.

Th. Ne hoc quidem tacebit Parmeno. P. oh, dubium ne id est.

Th. Hoc agite amabð. mater mea illic mortua est

Nuper: eius frater aliquantum ad rem est anidior.

Is ubi hanc forma videt honesta virginem.

Et fidibus scire, pretium sperans, illico

Producit: vendit. forte fortuna adfuit

Hic meus amicus, emit eam dono mihi,

Imprudens harum rerum, ignarusque omnium

Is venit: postquam sensit me tecum quoque

Rem habere, fingit causas, ne det, sedulo

Meretricem
notat.

Tute, astute
meretrix,
ubi dixitq;
amatorum
vrgebant
blandimenta
subiicit.
Commen-
datio puella.

*Ait, si fidem habeat, se iri prepositum tibi
Apud me: ad non id metu at, ne vbi acceperim,
Sese relinquam: velle se illam mihi dare:*

Eclipsis.

*Verum id vereri, sed ego quantum suspicor,
Ad virginem animum adiecit. P. etiam ne amplius?*

Cur puellam
abducere
querat.

Th. Nihil: nam quasi nunc ego eam, mi Phædria.

Multa sunt causa, quamobrem cupio abducere.

*Primum, quod soror est dicta, præterea ut suis
Restituam, ac reddam? sola sum: habeo hinc neminem,*

Amicus per
petuo, ama
tor ad tem
pus, Vide
quam leni
ter preca
tur & blan
de.

Neq; amicum, neq; cognatum, quamobrem Phædria

Cupio aliquos parare amicos beneficio meo.

Id amabo adiuta me, quo id fiat facilius.

Sine illum priores parteis hosce aliquot dies

Apud me habere, nihil respondes? Ph. pessima,

Egon? quicquam cum istis factis tibi respondeam?

P. Hei noster, laudo; tandem perdoluit: vir es!

Ph. At ego nesciebam quorsum tu ires: parvula

Hinc est abrepta: eduxit mater pro sua:

Soror est dicta: cupio abducere, ut reddam suis.

Indignanter
omnia repe
tit. Ironia
Stomachan
tis amato
ris.

Nempe omnia hæc nunc verba hinc redeunt: denique

Ego excludor, ille recipitur, qua gratia?

Nisi illum plus amas, quam me: & istam nunc times,

Que aduicta est, ne illum talem præripiat tibi:

T. Egon? id timeo? Ph. quid te ergo aliud sollicitat?

cedo.

Nunc ubi
id est nun
quid alicu
bi.

Num solus ille dona dat? nunc vbi meam

Benignitatem sensisti in te claudier?

Non? ne vbi mihi dixisti cupere te ex Aethiopia

Ancillulam, relictis rebus omnibus,

Questiui? Eunuchum porro dixisti velle te,

Quia

Quia solę vtuntur his reginæ, reperi.

Heri minas viginti pro ambobus dedi.

Tamen contempnus abs te, hæc habui in memoria.

Ob hæc facta abs te spernor. Th. quid isthuc Phædria?

Quanquam illam cupio abducere, atque hac te arbitror.

Id fieri posse maxime: veruntamen

Potius quam te inimicum habeã, faciam, vt iusseris.

Ph. Vtinã isthuc verbum ex animo, ac vere diceres, Verbũ pro

Potius quam te inimicum habeam si isthuc crederem dicto poni-

Sincere dici, quiduis possim perpeti.

P. Labascit, victus vno verbo quãdã ci dõ?

Th. Ego non ex animo misera dico? quam ioco.

Rem voluisti a me tandem, quin perfeceris?

Ego impetrare nequeo hoc abs te, biduum

Saltem vt concedas solum. Ph. si quidem biduum:

Verum ne fiant isti viginti dies.

Th. Profecto non plus biduum: ant. Ph. ant? nihil mo-

ror,

Th. Non fiet: hoc modo sine te exorem. Ph. scilicet

Faciendum est, quoduis. Th. meritõ te amo. Ph. bene

facis.

Rus ibo: ibi hoc me macerabo biduum:

Ita facere certum est: mos gerundus est Thaidi.

Tu Parmeno huc fac illi adducantur. P. maxime.

Ph. In hoc biduum Thais vale. Th. mi Phædria,

Et tu nunquid vis aliud? Ph. egõne quid velim?

Cum milite isto præsens absens vt scies:

Dies noctesque me ames: me desideres:

Me somnies: me expectes: de me cogites:

dicto poni-
tur.

Ego, Em-
phasim ha-
bet.

Biduum tã-
quam bien-
nium fit.

Aposiope-
sis.

Omnia hæc
vim amo-
ris expri-
munt.

Isto, per cõ-
temptum,
quasi odio-
so,

EVNVCHI

Meretrix
bona hic in
ducitur.

*Me speres: me te oblectes: mecum tota sis:
Meus fac sis postremò animus, quando ego sum tuus:
Th. Me miseram forsitan hic mihi parvam habeat fi-
dem,
Atque ex aliarum ingenijs nunc me indicet.
Ego pol, quæ mihi sum conscia, hoc ceriò scio;
Neque sinxisse falsi quicquam: neque meo
Cordi esse quenquam chariorem hoc Phædria,
Et quicquid huius feci, causa virginis
Feci, nam me eius spero fratre propemodum
Iam reperisse, adolescentem adè nobilem: &
Is ho die venturum ad me constituit domum.
Concedam hinc intrò, atque expectabo, dum venit.*

ACTVS SECVNDI SCENA I. ARGVMENTVM.

Phædria rus concedit, id quod Thaidi se facturum dixerat.
Illius ex amore immutationem miratur Parmeno: & militis
donum ita laudat, ut heri sui eunuchò præferat.
Trochaici Iambicis admistis, hisque partim Tetrametris,
partim Trimetris, vno etiam Dimetro.

PHÆDRIA PARMENO.

Isti scilicet
Eunuchus
& Aetiopis-
sa.
Ut rivalem
opponit ita
& munus:
sed decebat
militis mu-
nūs vince-
re.

FAc ita, ut iussi: deducantur isti. Pa. faciam. Ph.
at diligenter.
Pa. Fiet. Ph. at maturè. Pa. fiet. Ph. satin' hoc man-
datum est tibi?
Pa. Abrogitare? quasi difficile sit, utinam.
Tam aliquid inuenire facile possis Phædria,
Quam hoc peribit. Ph. ego quoque vna pereò, quod mi-
hi est carius:
Ne isthuc tam iniquo patiare animo. Pa. minimè: quin

Effectus

Effectum dabo. sed nunquid aliud imperas?

Ph. Munus nostrum ornato verbis, quod poteris: & istum amulum, quod poteris ab ea pellito.

Pa. Memini, tamen si nullus moneas. Ph. ego rus ibo, atque ibi manebo.

P. Censeo. Ph. sed heus tu. Pa. quidvis? Ph. censen' posse me obfirmare, &

Perpeti ne redeam interea? P. tene? non herclè arbitror.

Non aut iam reuertère: aut mox noctu te adigent horum insomnia.

Ph. Opus faciam, ut defatiger usque, ingratus ut dormiam.

P. Vigilabis lassus, hoc plus facies. Ph. abi sis: nihil dicis Parmeno.

Eijcienda herclè hæc mollities animi: nimis me indulgeo.

Tādē ego non illa caream, si sit opus. vel totum triduum? P. hui.

Vniuersum triduum? vide quid agas. Ph. stat sententia.

P. Dū boni, quid hoc morbi est? adeon' homines immutariet

Ex amore, ut nō cognoscas eundē esse: hoc nemo fuit

Minus ineptus, magis seuerus quisquā, nec magis continens,

Sed quis est hic, qui huc pergit? at at, hic quidem est parasitus Gnato.

Militis. ducit secum vnā virginem huic dono. pape;

Facie honesta: mirū, ni ego me turpiter, hodie hūc dabo

Cū meo decrepito hoc Eunuco. hæc super at ipsā Thaidē.

Figurate
pro qui mi
hi sum char
rier.

Don. me in
dulgeo: sic
veteres

quod nos
mibi dici-

mus
Laus Phæ
driæ ab ac
ta ætate.

EVNVCHI
ACTVS SECVNDI SCENA II.

ARGVMENTVM.

Quasi ambulantes Gnatonis personam inducit, sub cuius
verbis corrupti hominum mores ostenduntur, maxime assen-
tatorum, qui patellam sequuntur, & ad prandia praesto sunt.
Trochaici, & Iambici Tetrametri Catalectici.

GNATO parasitus. PARMENO.

Gnatonis
descriptio. **D** II immortales, homini homo quid prestat? stul-
to intelligens

Haud impu- *Quid interest? hoc aded ex hac re venis in mentem mihi:*
rum, id est, *Conueni. hodie adueniens quendam mei loci hinc, atq;*
non avari. *ordinis.*

Dialogicos *Hominem, haud impurum, in idem patria qui abligu-*
haec dicun- *rierat bona:*
tur

Omnia haec *Vides sentum, squalidum, agrum, pannis, annisque ob-*
ex media *sum.*
sumuntur

consuetudi- *Quid isthuc, inquam ornati est? quoniam miser quod*
ne. *habui perdiidi hem,*

Quod redactus sum omnes noti me, atq. amici deserunt.

*Hic ego illum contempsi praeme: quid homo inquam
ignauissime?*

Itane parasti te, ut spes nulla reliqua in te fiet tibi?

*Simul consilium cum re amisti? viden me ex eodem
ortum loco?*

Metaphori *Qui color, nitor, vestitus, quae habitudo corporis?*
cos a pere-
grinatis

Gloriosos *Omnia habeo, neque quicquam habeo: nihil cum est,*
& iactabun- *nihil desit tamen.*
dos carpit.

*At ego infelix, neq. ridiculus esse, neque plagas pati
Possum. quid tu his rebus credis fieri? tota erras via.*

Olim

Olim isti fuit generi quondam questus apud sacrum prius:

Hoc nouum est aucupium: ego ad eò hanc primus inueni viam.

Est genus hominum, qui esse primos, se omnium rerum volunt,

Nec sunt tamen: hos confector: hisce ego non paro me ut videant:

Sed his vltro arrideo, & eorū ingenia admiror simul. Quicquid dicunt, laudo: id rursus si negant, laudo id quoque

Negat quis, nego: ait, aio. postremo imperavi egomet mihi

Omnia assentari, is questus nūc est muldò vberimus.

P. Scitum hercle hominem: hic homines prorsus ex stultis insanos facit.

G. Dum hec loquimur, interea loci ad matellum vbi venimus.

Concurrunt lati mi obuiam cupedinarij omnes,

Cetarij, lanij, coqui, fartores, piscatores, aucupes,

Quibus & re salua, & perdita profueram, & profum saepe

Salutant, ad cœnam vocant, aduentum gratulantur:

Ille vbi miser, famelicus, videt me esse in tantum hominem,

Et tam facile victum quærere: ibi homo cœpit me obsecrare,

Ut sibi liceret discere id de me. sectari iussi.

Si pote, tanquam philosophorum habent disciplinæ ex ipsis.

Adulatorij officij Sentent averisima, hac præsertim tempestate.

Antiptosis, aduentum, pro aduentui. Vetus est, pro in tanto honore.

In potestate dixit Cicero pro in potestate.

Vocabula parasiti iidem vt Gnatonici vocentur.

P. Viden' otium, & cibus quid faciat alienus. G. sed ego cesso

Ad Thaidem hac deducere, & rogitare ad cœnam vt veniat?

Prif. legit,
hifce.

Sed Parmenonem ante ostium Thaidis tristem video, Riualis feruum: salua res est, nimirum hîc homines frigent?

Parasitica
elegantia.

Nebulonem hunc certum est ludere. P. bice hoc munere arbitrantur,

Suam Thaidem esse. G. plurima salute Parmenonem Summum suum impertit: Gnato. quid agitur? P. statur. G. video.

Nunquid nam hic quod nolis vides? P. te. G. credo: at nunquid aliud?

Laudatio
mimica.

P. Qui dum? G. quia tristis es. P. nihil equidem. G. ne sis: sed quid videtur

Gnato in
sultat Parmenoni.

Hoc tibi mancipium? P. non malum herclê. G. vro hominem. P. vt falsus animi est.

G. Quam hoc munus gratum Thaidi arbitrare esse? P. hoc nunc dices.

Eiectos hinc nos: OMNIVM RERVM
heus vicissitudo est.

G. Sed ego te totos Parmeno hos menses quietum redam.

Ne sursum, deorsum cursites, nunc vsque ad lucem vigiles.

Sic soleo.
ecliplis,
beare Ironice.

Ecquid beo te? P. men? papæ. G. sic soleo amicos. P. laudo.

G. Detineo te fortasse, tu profecturus aliò fueras.

P. Nus-

*P. Nusquam. G. tum igitur paulum da mihi opera,
fac ut admittar*

*Ad illam. P. agè modò, nunc tibi patent fores hę,
quia istam ducis.*

*G. Num quem euocari hinc vis foras? P. sine biduum
hoc prætereat:*

Qui mihi nūc vno digitulo fores aperis fortunatus:

Ne tu istas faxo calcibus sæpe insultabis frustra.

*G. Etiam nunc hic stas Parmeno? ebo num nam tu hic
relictus custos,*

*Ne quis fortè internuntius clam à milite ad istam cur
siter?*

P. Facet è dictum: mira verò militi quę placeant.

Sed video herilem filium minorem hęc aduenire.

*Miror' quid ex Piræo abierit: nam ibi custos publice
est nunc*

*Non temere est: & properans venit: nescio quid circum
spectat.*

Submissius
pronunciã
dum.

A contra-
rijs, & est hy-
perbole ex-
pressissima.

Ironicos.

Parsceue
ad aliam
scenam.

ACTVS SECVNDI SCENA III.

ARGVMENTVM.

Chærea laudat fortè conspectam virginem: quæritur subdu-
ctam Parmeno ostendit, qui fieri possit, ut illa potiatur.

Iambici, Trochaicique, Tetrametri permisti, Senarij tum ali-
quod in media scena.

Occasio tã
quam nouæ
fabulæ: &
noui motus
in hac co-
mædia, est
autem ora-
tio plena
affectibus.

CHÆREA. adolescens. PARMENO.

Occidi.

O Neque virgo est nusquam: neque ego, qui illam è
conspectu amisi meo.

EVNVCHI

Neque ego
fatis ama-
torie, qui te
quoque pro-
didit, dum
illam non
inuenit.

Virginis
laus à for-
ma.

Plautus in
Amphit. Pa-
rum etiam
præut futu-
rū est præ-
dicat. est
que sæpe
Plautus hac
figura vsus.

* Vel hoc
ci fe. Vide
Donatum.

Perturba-
tio ex amo-
re.

Reprehen-
dit indif-
ferentem
& laudat
pulchritudi-
nem natu-
re.

*Vbi queram? vbi inuestigem? quem perconter, quam
insistam viam?*

*Incertus sum: vna hæc spes est, vbi vbi est, diu celari
non potest.*

*O faciem pulchram: dolco omnes de hinc ex animo
mulieres.*

*Tædet harum quotidianarum formarum. P. ecce au-
tem alterum,*

*Nescio quid de amore loquitur. C. ò infortunatum se-
nem.*

*P. Hic vero est, qui se amare occeperit, ludum iocūq;
Dices fuisse illum alterum, præut huius rabies quæ
dabis.*

*C. Vt illum dii, deæque senium perdant, qui me hodie
remoratus est:*

Meq; adeò qui restiterim: tum autem qui illum non
flocci fecerim,*

*Sed eccum Parmenonem. salue. P. quid tu es tristis?
quidue es alacris?*

*Vnde is? C. ego nescio herclè, neque vnde eam neque
quorsum eam, ita pro suis oblitus sum mei.*

*P. Qui queso? C. amo. P. hem. C. nunc te Parmeno of-
tendes, qui vir sies.*

*Scis te mihi sæpe pollicitum esse, Chærea atiquid in-
ueni,*

*Modo, quod ames: in ea re vtilitatem ego faciam vt
cognoscas meam:*

*Cum in cellulam ad te patris penam omnem congere-
bam clanculum.*

*P. Age inepte. C. hoc herclè factum est. fac sis nunc
pro-*

promissa appareant,

Sive aded digna res, vbi tu nervos intendas tuos.

*Haud similis virgo est virginum nostrarum, quas
matres student*

*Demissis humeris esse, victo pectore, vt * graciles
sient.*

*Si qua est habitior paulò, pugilers esse aiunt: deducunt
cibum:*

Tametsi bono est natura, reddunt curatura iunceas:

*Itaque ergò amantur. P. quid tua isthac? C. noua figura
oris. P. pape.*

*C. Color verus: corpus solidum, & succi plenum. P.
anni? C. anni sexdecim.*

*P. Flos ipse. C. hanc tu mihi vel vi, vel clam, vel pre-
cario*

Foc tradas: mea nihil refert, dum potiar modo.

*P. Quid virgo cuius est? C. nescio hercle. P. vnde est?
C. tantundem. P. vbi habitat?*

*C. Ne id quidem. P. vbi vidisti? C. in via. P. qua ratio-
ne amisti? C. id quidem*

*Adueniens mecum stomachabar modò: neque
Quenquam ego esse hominè arbitror, cui magis bone
Fœlicitates aduersa sient.*

*P. Quid hoc est sceleris? C. perij. P. quid factum est:
C. rogas?*

*Patris cognatum atque equalem Archidemidem
Nostin? P. quid ni? C. is, dum sequor hanc, fit mihi ob-
uiam.*

*P. Incommodè, hercle. C. Imò enimvero infœliciter!
Nam incommoda alia sunt dicenda Parmeno.*

Probus legi-
git gracilæ,
a nominati-
uo gracila.
Descriptio
formosæ
puellæ.

Affectus a-
materius.
Amisti, per
syncopam,
pro amissi-
sti.

Cuique suæ
iniuriæ ma-
xime videtur.

Quid nisi
correctio.

EVNVCHI

Illum liquet mihi deierare his mensibus

- Vel, superest in versu.
 Hypotyposis tenis.
 Hyperbole ex fastidio orta.
- Alias loquitur.
- Verum, hic inceptiva particula est non relativa.
 Nostin? repetitio amatoriam.
 Munus affectu laudat.
- Sex* vel septem prorsum non vidisse proximis,
 Nisi nunc, cum minime vellem, minimeque opus fuit.
 Eho, non? ne hoc monstri simile est? quid ais? P. maxime.
 C. Continuo adcurrit ad me, quam longè quidem.
 Incuruus, tremulus, labijs demissis, gemens:
 Heus heus, tibi dico Chærea, inquit. restii.
 Scin? quid ego te volebam? dic. cras est mihi
 Iudicium. quid, tum? ut diligenter nuncies
 Patri, advocatus manè mihi esse ut meminerit.
 Dum hæc * dicit, abijt hora. rogo. nunquid velit,
 Rectè, inquit. ab eo. cum huc respicio ad virginem,
 Illa sese interea commodum huc adverterat
 In hanc nostram plateam. P. Mirum ni hanc dicit,
 modò
 Hinc quæ data est dono. C. hæc cū aduenio, nulla erat.
 P. Comites secuti scilicet sunt virginem?
 G. Verum, parasitus cum ancilla. P. ipsa est scilicet.
 Desine: iam conclamatum est. C. alias res agis.
 P. Isthuc ego quidem. C. nostin quæ sit? dic mihi: aut
 Vidistin? P. vidi, noni, scio quò abducta sit.
 C. O Parmeno mi, nostin? P. noni. C. scis ubi fiet?
 P. Huc deducta est ad Thaidem meretricem, ei dono
 data est.
 C. Quis is est tam potens cum tanto munere hoc? P.
 miles Thraso,
 Phædriæ rivalis. C. duras fratris partes prædicas.
 P. Imò enim si scias quod donum huic dono contra
 comparet,

Tum magis id dicas. C. quodnam quæso hercle? P.

Eunuchum. C. illum ne obsecro

Inhonestum hominem, quem mercatus est herē, senem mulierem?

P. Istunc ipsum. C. homo quatietur certe cum dono foras.

Sed istam Thaidem non sciui nobis vicinam. P. haud diu est.

C. Perij nunquam? ne etiam me illam vidisse? e hodie dic mihi;

Est? ne vt fertur, forma? P. sanè. C. ad nihil ad nostrā hanc. P. alia res est.

C. Obsecro herclè Parmeno, fac vt patiar. P. faciam sedulo, ac

Dabo operam adiuuabo, nunquid me aliud vi? C. quò nunc is? P. domum,

Vt mancipia hæc, ita vt iussit frater, deducam ad Thaidem.

C. O fortunatum istum Eunuchum, qui quidem in banc detur domum.

P. Quid ita? C. rogitas? summa forma semper conseruans domi

Videbit: colloquetur, aderit vna in vnis edibus:

Cibum nonnunquam capiet cum ea: interdum propter dormiet.

P. Quid si nunc tute fortunatus fias? C. qua re? Parmeno

Responde. P. capias tu illius vestem. C. vestem? quid tum postea?

P. Pro illo te deducam. C. audio. P. te esse illum di-

Gemina vi
tuperatio,
ab ætate &
lexu.

Parmeno
diligentiā
potestetur.

Occasio cō
sili & ne-
ui mox.

Quinque a-
moris gra-
dus.

EVNVCHI

Quisquam,
scē en. po
aitur.

cam. C. intelligo.

P. Tu illis fruare commodis, quibus tu illum dice-
bas modò:

Cibum vna capias, adsis, tangas, laudas, propter dor-
mias.

Quandoquidem illarum neque quisquam te nouit, ne
que scit qui sies,

Præterea forma ætas ipsa est, facile vt pro Eunucho
probes.

C. Dixti pulchrè: nunquam vidi melius consiliũ dari.
Age: eamus intro, nunc iam orna me: abduc, duc quan-
tum potes.

Vase fer-
uus non
vult vide-
ri sceleris
auctor.

P. Quid agis? iocabar equidem. C. garris? P. perij,
quod ego egi miser?

Quo irudis? perculeris iam tu me? tibi equidem dico
mane.

Calidum
βερουον

C. Eamus. P. pergin? C. certum est. P. vide ne nimis
calidum hoc sit modò.

Græci pro
periculo di-
cunt, sic &
Cicero i.

C. Non est profectò: sine. P. at enim isthęc in me cude-
tur faba: ah,

Offa. Cru-
cibus, id est
tormentis.

Flagitium facimus. C. an id flagitium est, si in domũ
meretriciam

Deducar: & illis crucibus, quę nos, nostramque ado-
lescenciam

Habent despiciatam, & quę nos semper omnibus cru-
ciat modis,

Nanc referam gratiam, atque eas itidem fallam, vt
ab illis fallimur:

An potius hæc pati? equum est fieri, vt à me ludatur
dolis.

Quod qui rescierint, culpet illud meritiò factum omnes putent.

P. Quid isthuc? si certum est facere, facias: verum ne post conferas.

Culpam in me. C. non faciam. P. iubesne? C. iubeo, cogo atque impero.

P. Nunquam defugiam auctoritatem: sequere. C. Diuortiant bene.

ACTVS TERTII SCENA I.

ARGVMENTVM.

Assentatur Gnato, assentandi credit Thraso, seque & facta sua immodicè iactat consuluit item Gnato, ne miles purget se Thaidi ne amore Pamphile, imo potius augeat suspitionem: ita pari relaturum. Senarij.

THRASSO miles. GNATO. PARMENO.

Magnas vero agere gratias Thais mibi? G. Ingenteis. Th. ain tu, lata est? G. non tam ipso quidem

Dono quam abs te datum esse: id vero serid

Triumphat. P. huc prouiso, ut ubi tempus fiet,

Deducam, sed eccum militem. T. est isthuc datum

Profectò ut grata mibi sint, que facio omnia.

G. Aduorti herclè animum. T. vel Rex semper maximas

Mibi agebat, quicquid feceram, alijs non item.

G. Labore alieno magnam partam gloriam

Verbis sepe in se transmouet qui habet salem,

Quod in te est. T. habes. G. rex te ergo in oculis. T. scilicet.

G. Gestire. T. verbum credere omnem exercitum,

Antea de pinxit parasti, nunc infulsum & ineptum

Thrasone describit.

Miles gloriosus a fato & deorum dono se laudat.

Assentatio mordax tamen.

Scilicet mira laudis affectatio.

EVN VCHI

*Consilia. G. mirum. T. in me sicubi cum satietas
Hominum, aut negoti si quando odium ceperat,
Requiescere ubi volebat, quasi nosti. G. scio:
Quasi ubi illam expueret miseriam ex animo. T. te-*

*nes,
Tum me conuiuiam solum abducebat sibi. G. hui,
Regem elegantem narras. T. imo sic homo est
Per paucorum hominum. G. imò nullorum arbitrator,
Si tecum uiuit. T. inuidere omnes mihi,*

*Amata & re
gis & Thra
lonis irri-
tio.*

*Mordere clanculum: ego non flocci pendere:
Illi inuidere miserè: verùm vnus tamen
Impensè, elephantis quem Indicis præfecerat:
Is ubi molestus magis est. Quoeso, inquam Strato?
Eone es ferox, quia habes imperium in belluas?*

*G. Pulchrè me herculè dictum, & sapienter, pape,
Iugularas hominem, quid ille? Tor. mutus ilico.*

*G. Quid ni esset? P. Dū nostram fidem hominem per-
duum,*

*Miserumq; & illum sacrilegum. T. quid illud G. nato,
Quo pacto Rhodium tetigerim in conuiuium.*

*Hyperbole
f. & dio nar-
rantis.*

Nunquid tibi dixi? G. nunquam, sed narra obsecro.

Plus milles iam audiui. T. vna in conuiuium

Alus legit,

Erat hic, quem dico, Rhodius Adolescentulus.

ais ridicula

Fortè habui scortum: cœpit ad id illudere:

*militis ver-
ba.*

*Et me irridere: quid * ais, inquam, homo impudens?*

Lepus tu es, & pulpamentum queris. P. ha ha he.

T. Quid est? G. facete, lepidè, nihil supra.

Tuum obsecro ne hoc dictum erat? vetus credidi.

*T. Audieras? G. sepe, & fertur in primis. T. meum
est.*

G. Dolet dictum imprudenti adolescenti, & libero.
 P. At te Dii perdant. G. quid ille quaso? T. perditus.

Risu omnes qui aderant emoriri: denique
 Metuebant omnes iam me. G. non iniuriam:
 T. Sed eius t u, purgon' ego me de isthac Thaidi,
 Quod eam me amare suspicatur? G. nil minus:
 Imo magis auge suspicionem. T. cur? G. rogas?
 Scin' si quando illa mentionem Phædriæ
 Faciat, aut si laudat, te ut malè vrat? T. sentio.
 G. Id ut ne fiat, hæc res sola est remedio.

Vbi nominabit Phædriam, tu Pamphilam
 Continuo: si quando illa dicet. Phædriam
 Intromittamus commessatum: tu Pamphilam
 Cantatum prouocemus, si laudabit hæc
 Illius formam: tu huius contra. denique
 Par pari referto, quòd eam mordeat.

Th. Si quidem me amaret, tñ isthuc prodesset Gnato.
 G. Quando illud, quod tu das, expectat, atque amat.
 Iamdudum amat te: iamdudum illi facile fit
 Quod doleat: metuet semper, quem ipsa nunc capit
 Fructum, ne quando iratus tu alio conferas.

Th. Bene dixi, at mihi isthuc non in mentem venerat.

G. Ridiculum non enim cogitaras: cæterum
 Idem hoc tute melius quanto inuenisses Tbraso.

Parascæus
 in prima fa-
 bula parte,

Alio, locū
 pro perso-
 na posuit.

Quanto, cū
 pōdere pro
 nuntiandū.

ACTVS TERTII SCENA II.

ARGVMENTVM.

Parmeno Eunuchum & Aetiopiſſam, Phædriæ munera, tra-
 digit

EVNVCHI

dit Thaidi, & vti iussus erat, verbis ornat. Eidem Thraso, & p̄
 rasitus insultant. Senarij.

THAIS, THRASO. PARMENO. GNATO,
 PYTHIAS ancilla.

Visa sum,
 de omni
 sensu dici
 potest.

A Vdire vocem visa sum modo militis:
 Atque eccum, salve mi Thraso. Thr. ô Thais
 mea,

Meum sauium, quid agitur: ecquid nos amas
 De fiducia isth. c? P. quam in venuste? quod dedit
 Principium adueniens. Th. plurimum merito tuo.
 G. Eamus ergo ad cœnam: quid stas? P. hem alteram
 Ex homine hunc natum dicas. Te. vbi vis non moror.
 P. Adibo atque adsimulabo, quasi nunc exeam.
 Iturane Thais quopiam es? Th. hem Parmeno,
 Bene fecisti. hodie itura. P. quò. Th. quid? hunc non
 vides.

Ironia.

Hunc mire
 pronomem
 inuenit ne
 quenquam
 lædat.

P. Video, & me tædet: vbi vis, dona adsunt tibi
 A. Phœdria. Thr. quid stamus? cur non imus hinc?
 P. Quæso hercè, vt liceat (pace quod fiat tua)
 Dare huic que volumus conueniri, & colloqui.
 Thr. Perpulchra credo dona, haud nostris similia.
 P. Res indicabit, heus iubete istos foras
 Exire, quos iussi, ocyus. procede tu hinc.
 Ex Aethiopia est vsque hæc. Thr. hic sunt tres minç.
 G. Vix. P. vbi tu es Dorc? accede hinc. hem Eunuchũ
 tibi.
 Quam liberali facie? quam etate integra?
 Tha. Ita me di ament, honestus est. P. quid tu ais
 Gnato.

Commen-
 datio à lon-
 ginitate
 loci.

Nunquid habes, quod contempnas? quid tu autem
 Thraso?

Tacent:

Tacent: satis laudant. fac periculum in literis,

Fac in palestra, in musicis: que liberum

Scire equum est adolescentem solertem dabo.

Thr. Ego illum Eunuchum si sit opus, vel sobrius.

P. At que hæc qui misit: non sibi soli postulat

Te viuere, & sua causa excludit ceteros:

Neque pugnas narrat, neque cicatrices suas

Ostentat, neque tibi obstat, quod quidem facit:

Verum ubi molestum non erit, ubi tu voles,

Ubi tempus tibi erit: sat habet, si tum recipitur.

Thr. Apparet seruum hunc esse domini pauperis,

Miserique. G. nam hercle nemo posset, sat scio,

Qui haberet, qui pararet alium, hunc perpeti.

P. Tace, tu, quem ego esse infra infimos omneis puto

Homines, nam qui huic animum assentari induxeris,

E' flamma te petere cibum posse arbitror.

Thr. Iam' ne imus. Tha. hos potius introducam, & que volo.

Simul imperabo: postea continuè exeo.

Thr. Ego binc habeo, tu istanc opperire. P. haud conuenit

Vnà ire cum amica Imperatorem in via.

Thr. Quid tibi ego multa dicam? domini similis es.

G. Ha ba he. Th. Quid rides? G. isthuc, quod dixti modo.

Et illud de Rhodio dictum in mentem venit.

Sed Thais exit. Thr. abi præcurre, vt sint domi

Parata. G. fiat. Thr. diligenter Pythias

Fac cures, si Chremes huc fortè aduenerit.

Vt ores priuam vt maneat: si id non commodum est,

Olim his artibus liberi erudiebantur. Honesta eclipfis ob Thaidis præsentiam.

Assentator approbat militis dignum.

Vetus adagium in adulatore

Fiat Eclipfis ethica, qua plus vult, quam verbis figuratur.

Vt

Vt redeat: si id non poterit, ad me adducito;
 Vos, ad pe- *Py. Ita faciam. Tha. quid aliud volui dicere?*
 dissequasre *Hem, curate istam diligenter virginem:*
 fertur. *Domi adsitis facite. Tra. eamus. Tha. vos me sequi-*
mini.

ACTVS TERTII SCENA III.
 ARGVMENTVM.

Chremes probatus adolescens amari se à Thaido suspicatur,
 quem amorem effugere studet. Senarij.

CHREMES adolescens. PYTHIAS.

Oratio co-
 girabundi,
 & futura
 multo antè
 secum volu-
 tantis.
 Manerem,
 honestius,
 quam dor-
 mirem,

Profectò quantò magis magisque cogito,
 Nimirum dabit hæc Thais mihi magnum malum:

Ita me video ab ea asturè labefactarier,

Iam tum, cum primùm iussit me ad se accersier.

(Roget quis, quid tibi cum illa? ne noram quidem)

Vbi veni, causam, ut vbi manerem, reperit:

Ait rem diuinam fecisse, & rem seriam

Velle agere mecum: iam tum erat suspicio.

Dolo malo hæc fieri omnia ipsa accumbere

Mecum: mihi sese dare: sermonem querere.

Vbi friget, hâc euasit, quàm pridem pater

Mibi & mater morui essent: dico, iam diu.

Rus Sunij ecquod babeam, & quàm longè à mari.

Credo ti placere hoc: sperat se à me auellere,

Postremò, ec qua inde parua perisset soror.

Esquis cum ea vnà: quid habuisset, quum perijt.

Ecquis eam posset noscere, hæc cur queritei?

Nisi illa fortè, quæ olim perijt parvula

Soror, hanc se intendit esse, ut est audacia.

Verùm ea si viuat, annos nata est sedecim,

NON

Non maior: *Thais, ego quam sum, maiuscula est.*

Misit porro orare, ut venirem serio:

Aut dicat quid vult, aut molesta ne fiet:

Non hercle veniam tercio, heus heus. P. hic quis est?

C. Ego sum Chremes. P. ô capitulum lepidissimum.

C. Dico ego tibi insidias fieri. P. Thais maximo

Te orabat operè, ut cras redires. C. rus eo.

P. fac amabo. C. non possum, inquam. P. at apud nos hinc mane,

Dum redeat ipsa. C. nihil minus. P. cur mi Chremes?

C. Malam in rem abi hinc. P. si isthuc ita est certum tibi,

Amabo ut illuc transeas, ubi illa est. C. eo.

P. Abi Dorias, cito hunc deduce ad militem.

Simplex tu
fici respō
sio

Indignatur
de attracta
tione Phi
thy.

ACTVS TERTII SCENA III.

ARGVMENTVM.

Inducit personam cui narraturus est Chærea, quæ intus pariterit. Hoc ideo fit, ut populus percipiat auribus quod honestis oculis subijci nequit, Iambici Tetrametri Catalectici.

ANTIPHO adolescens.

Heri aliquot adolescentuli coimus in Piræo,
In hunc diem ut de symbolis essemus: Chæream
ei rei

Prefecimus, dati anuli: locus, tempus constitutum est:

Præterit tempus: quo in loco dictum est, parati nihil est,

Homo ipse nusquam est neque scio, quid dicam, aut
quid coniectem,

Nunc mihi hoc negoti ceteri dedere, illum ut queram.

H

Idq;

Essemus, &
verbo sum.
Plaut. Mi
nore nus
quam bene
sui dispen
dio.
Et sæpe a
lias Chærea
sub eunu
chi habitu
virginè vi
riata vir
cognitus.

EVNVCHI

Idq; adeò visam, si domi est, quisnam hinc à Thaidè exit?

Is est, an non est? ipse est. quid hoc hominis? quis hic ornatus est?

Quid illud mali est? nequeo satis mirari, neque concipere:

Nisi quicquid est, procul hinc licet prius, quid sit, scisciari.

ACTVS TERTII SCENA V.

ARGVMENTVM.

Chærea foras profiliens, exultat, quòd virgine potitus sit; Quid intus patrarit. narrat fortè obuiò Antiphoni.

Trochaici & Iambici Tetrametri permisti.

CHAEREA ANTIPHO.

Nunquid hic est? nemo est. nunquid hinc me sequitur? nemo homo est.

Iam ne erumpere hoc licet mihi gaudium? pro Iupiter,

Nunc est profectò, interfeci quam perpeti me possum.

Ne hoc gaudium contamineat vita egritudine aliqua.

Sed neminem ne curiosum interuenire nunc mihi,

*Qui me sequatur: * quoquò eam rogitando obtundat, enecet,*

Quid gestiam, aut quid latus (im, pergam, vnde emer- gam, vbi siem.

Vestitum hunc nactus: quid mihi quæram: sanus sim, an' ne insaniam?

A. Adibo, atque ab eo gratiam hanc quam video velle, inibo

Chæ

Hæc verba gestum vul- tumque in- dicant ex- euntis.

Instabilita- tem fortu- næ timer.

Exordium patheticū.

Aliàs quiq; iam rogita- do.

Occasione obuiæ per- sonæ, quæ

turpiter ge- stæ obocu- los poni

non licebat

spectatori- bus narran- tur.

Charea, quid est quod sic gestis, quidue sibi hic vestitus querit?

Quid est, quod letus sis? quid tibi vis? satin' sanus? quid me

Aspectas? quid taces? C. ó festus dies hominis: amice Salve: nemo est omnium, quem ego magis nunc cuperem, quam te.

A. Narra isthuc, queso, quid fiet. C. imò ego te obsecro hercle, vt audias.

Noſtin' hanc quam amat frater? A. noui, nempe opinor Thaidem.

C. Iſtam ipſam. A. ſic commemoreram. C. quædam hodie eſt ei dono data

Virgo, quid ego eius tibi nunc faciem prædicem, aut laudem Antipho.

Cum ipſum minoris, quam elebans formarum ſpectator ſiem?

In hac commotus ſum. A. ain' tu? C. primã dices ſcio, ſi videris.

Quid multa verba? amare cœpi. forſè formam domi Erat quidam Eunuchus, quem mercatus fuerat frater Thaidi,

Neq; is deductus etiam tum ad eam: ſubmouit me Parmeno

Ibi ſeruus, quod ego arripui. A. quid id eſt. C. tacitus citius audies.

Vt veſtem cum eo mutem, & pro illo iubeam me illuc ducier.

A. pro Eunuchon' ? C. ſic eſt. A. quid ex ea re tandem vt caperes commodi?

Narratio
qua exponi
tur protaſis
ſecundæ par
tis in fabu
la.

Narratio
ſagitij.

Correptis
intercipiẽs
narratione

EVNVCHI

Res aman-
ti gratissi-
ma.

C. Rogas? viderem, audirem, essem vnâ, qua cum cu-
piebam. Antipho:

Nam parua causa, aut parua ratio est? traditus sum
mulieri.

Illâ illico vbi me accepit: letâ verò ad se abducit do-
mum,

Commendat virginem. A. cui? tibi ne? C. mihi. A. sa-
tis tuto tamen.

C. Edicit, ne vir quisquam ad eam adeat: & mihi, ne
abscedam, imperat:

In interiore parte vt maneam solus cum sola, adnuo,
Terram intuens modestè. A. miser. C. ego, inquit, ad
cœnam hinc eo:

Abducit secum ancillas, pauca, quæ circum illam es-
sent, manent

Occasione à
solitudine.

Noniciæ puellæ: continuò hæc adornat, vt lauet.

Tabula de
Ioue, & Da-
mæ digna

Adhortor properent: dum apparatus, virgo in concla-
ui sedet,

lupanari.

Suspiciens tabulam quandam pictam, vbi inerat pi-
ctura hæc, Iouem

Iudum non

Quo pacto Danaæ misisse aiunt quondam in gremium
imbrem aureum.

scelus dixit
Ioue & sibi

Egomet quoq; id spectare cœpi, & quia consimilem
luserat

de nequitia
blandiens.

Iam olim ille ludum, impendio magis animus gaude-
bat mihi,

Deum sese in hominem conuertisse, at que per alienas
regulas

Venisse clanculum, per impluuium factum factum
mulieri.

At quæ deum? qui tēpla cœli sūma sonitu concutit. Templa, cœ-
lum ipsū
significat.
*Ego homuncio hoc non facerem? Ego illud verò ita
feci, ac lubens.*

*Dum hæc mecum reputo, accersitur lauatum intereà
virgo.*

It. lauit, redit: deinde illam in lecto illæ collocant.

*Sto expectās, si quid mihi imperent. venit vna, Heus
tu, inquit Dore,*

*Cape hoc flabellum & ventulum huic sic facito, dum
lauamur,*

Vbi nos lauerimus, si voles, lauato, accipio tristis.

*An. Tum equidem isthuc os tuum impudens videre ni-
mium vellem,*

Qui esset status, flabellum tenere te a sinam tantum.

*C. Vix elocuta est hoc. foras simul omnes prouūt se,
Abeunt lauatum: perstrepunt, ita vt fit, domini vbi
absunt.* Mos famu-
la petulātis

*Intereà somnus virginem opprimit: ego limis aspecto
Sic per flabellum clanculum, & simul alia circumspe-
cto,*

Satin' explorata sint. video esse: pessulum ostio obdo?

*A. Quid tum? C. quid tum, fatue? A. fateor. C. an ego
occasionem*

*Mihi ostentatam, tam breuem, tam optatam, tam in-
speratam* Claufo gut-
ture expli-
cata narra-
tio.

Amitterē? tū pol ego is essem verè, qui assimilabar.

*An. Saue herclè vt dicis, sed interim de symbolis
quid actum est?*

*C. Paratum est. A. frugi es. vbi? dominus? C. imo a-
pud libertum Discum.*

EVNVCHI

A. Per longè est. C. sed tanto ocys properemus. A. muta vestem.

C. Vbi mutem? perij: nam domo exulo: nunc metuo fratrem,

Ne intus sit: porro autem, pater ne rure redierit iam.

A. Eamus ad me, ibi proximum est, vbi mutes. C. retè dicis:

Ad me, id est, in domum meam.

Eamus, & de isthac simul quo pacto porro possim Potiri, consilium volo capere vnà tecum. A. fiat.

ACTVS QVINTI SCENA I.

ARGVMENTVM.

Dorias ancilla hîc narrat in conuiuio militis a stum sit;

Eiusdem rationis.

DORIAS.

Illam, scilicet militem Thrasonem infinitam pro finito.

I*Ta me dij bene ament, quantũ ego illum vidi, non nihil timeo misera,*

Ne quam ille hodie insanus turbam faciat, aut vim Thaidi.

Nam postquam aduenit Chremes adolescens frater virginis,

Militem rogat: vt illum admitti iubeat ille continuo irasci,

Neque negare audere: Thais porro instare; vt hominem inuitet.

Locus agnoscendæ virginis.

Id faciebat retinendi illius causa: quia illa quæ cupiebat

De sorore eius indicare, ad eam rem tempus nõ erat. Inuitat tristis: mansit ibi: illa cum illo sermonem oc-

cipit.

Miles vero sibi putare adductum ante oculos emu-
lum,

Voluit facere contra huic agrè: Heus, inquit, puer,
Pamphilam

Accerse, ut delecet hic nos, illa exclamat, minime
gentium:

In conuiuim illam? miles tendere inde ad iurgium:

Interea aurum sibi clam mulier demit: dat mihi, ut
auferam:

Hoc est signi, ubi primum poterit, se illi subducet,
scio.

Tédere, id
est, peruica
citer nitē-
batur. Ver-
gil.
Vasto certa
mine ten-
dunt.

ACTVS QVARTI SCENA II.

ARGVMENTVM.

Secum cogitans Phædria, quæ sit intercepti amoris passu-
rus incommoda, si totum biduum ruri manserit, vincente a-
more in urbem redit.

Senarij.

PHÆDRIA.

DVM rus eo, cœpi egomet mecum inter vias
(ita ut sit, ubi quid in animo est molestiæ)
Aliam rem ex alia cogitare, & ea omnia in
Peiorem partem. quid opus verbis: dum hæc puto,
Præterij imprudens villam: longe iam abieram:
Cum sensi, redeo rursus, malè verò me habens:
Vbi ad ipsum veni diuerticulum, constiti:
O cœpi mecum cogitare: hem biduum hic
Manendum est soli sine illa? quid tum postea?
Nihil est. quid? nihil: si non tangendi copia est,
Eho, ne videndi quidem erit? si illud non licet.
Saltem hoc licebit: certè extrema linea.

Tempus pò-
stulet Phæ-
dria reditū
ubi acta sūt
omnia quæ
illius absen-
tiam deside-
rabant.

Quinque
amoris li-
neæ, visus,
colloquiū,
tactus, oscu-
la, concubi-
tus.

E V N V C H I

*Amare, haud nihil est, villam pretereo sciens.
Sed quid hoc est, quod timida subito egreditur Py-
thias?*

ACTVS QVARTI SCENA III.
ARGVMENTVM.

Pamphila ab Eunucho vitiatam magnopere quæritur Py-
thias, miratur Phædria: atque ita ex illis quærela, & illius er-
rore, multum delectationis Spectator capit.

Iambici, Tetrametri, misti Trochaici. Senarius vnus atq; alter
Dimeter vnus.

PYTHIAS. DORIAS. PHAEDRIA.

Suprà ipse
Chærea nar-
rauit suum
factum, hic
in personas
spargitur,
& idem fa-
ctum narra-
tur dissimi-
li figura o-
rationis.
Hic videas
quanta sit
poëtæ co-
pia.
Phædriæ in
fonticrimè
imputat.
Eunuchum
quem, an-
tiprobas

VBi ego illum scelerosum misera atque impium
inueniam? aut vbi quæram?

*Hocine tam audax facinus facere esse ausum? Ph.
perij hoc quid sit, vereor.*

*Py. Quin etiam insuper, scelus, postquam ludificatus
est virginem,*

*Vestem omnem miserè discidit: tum ipsam capillo con-
scidit. Ph. hem. Py. qui nunc. si detur mihi.*

Vt ego vnguibus facile illi in oculos inuolè venefico?

*Ph. Nescio quid profectò absente nobis turbatum est
domi*

*Adibo, quid isthuc? quid festinas? aut quem quæris
Pythia?*

*Py. Hem Phædria, eg' on' quem quæram? abi hinc quò
dignus es*

*Cum donis tuis tam lepidis. Ph. quid isthuc est rei?
Py. Regas me? eunuchum quem dedisti nobis, quas
turbas dedit?*

Virginē, quā hāc dederat dono miles, vitianit. Ph.
quid ais?

Py. Perij. Ph. temulenta es. Py. vti nam sic sint, qui
mibi malè volunt.

D. Hāc obsecro mea Pythias, quid isthuc nam mon-
strifuit?

Ph. insanis: qui isthuc facere Eunuchus potuit? Py.
ego illum nescio

Qui fuerit: hoc quod fecit, res ipsa indicat.

Virgo ipsa lachrumat: neque cum rogites, quid sit au-
det dicere

Ille autē bonus vir nusquam apparet, etiam hoc mi-
sera suspicor,

Aliquid domo abeuntem abstulisse. Ph. nequeo mira-
ri satis.

Quo ille abire ignauus possit longius, nisi si domum
Fortē ad nos redierit. Py. vise, amabo, num sit. Ph.
iam faxo scias.

Dō. Perij. obsecro tam infandum facinus mea tu, ne
audiui quidem.

Py. At pol ego amatores audieram esse mulierum
eos maximos:

Sed nihil * posse. verum miserę non in mentem ve-
nerat:

Nam illum aliquo conclusam: neque illi commissam
virginem.

Argumen-
tis factum
ostēdit om-
nes suspi-
ciones ad
Eunuchum
reuocat.
Ironicos.

* Priscia-
nus legit
potesse.

ACTVS QVARTI SCENA IIII.

ARGVMENTVM.

Hic ridiculo quodam & periucundo errore spectatores

EVNVCHI

oblectantur. Phædria enim credit Eunuchum queri, quem dō no Thaidi dederat, & tunc iratus adoritur, vt virginis strupatorem: signis tandem & argumentis competit à Chærea fratre perpetratum scelus. Iambici Senarij, præterea Trochajci, Tetrametri, Catalectici.

PHÆDRIA. DORVS ^{eunuchus}
PYTHIAS. DORIAS.

Vt narra-
tio, & lon-
gior fiat,
& magis ri-
dicula, per-
gij in per-
sonas spar-
gere.

EXi foras scelestè, at etiã restitas?
Fugitiue prodi, malè conciliate. D. obsecro.

Ph. ob,

Illud vide, os vt sibi distorsit carnis ex,
Quid hūc reditio est? quid vestis mutatio est?

Quid narras? paululum si cessassem Pythia,
Domi non offendiſsem: ita iam ornabat fugam.

Py. Habes ne hominem amabo? Ph. quid mi? Py. ô, fa-
ctum bene.

Do. Istiuc pol. verò bene. Py. vbi est? Ph. rogitas? non
vides?

Py. Videam obsecro? quem? Ph. hunc scilicet. Py.
quis hic est homo?

Ph. Qui ad vos deductus hodie est. Py. hūc oculis suis
Nostrarum nunquam quisquam vidit Phædria.

Ph. non vidii? Py. an tu hunc credidisti esse obsecro,
Ad nos deductū? Ph. nãq; aliū habui neminē. Py. hau.

Ne comparandus hic quidem ad illum est: ille erat
Honestæ facie & liberali. Ph. ita visus est

Dudum, quia varia veste exornatus fuit.

Nunc eò tibi videtur fœdus, quia illam non habet.

Py. Tace, obsecro: quasi verò paululum interſiet.

Ad nos deductus hodie est adolescentulus,
Quem tu verò videre velles, Phædria.

Error v-
erinq; Phæ-
driæ scili-
cet, & Py-
thiæ.
Non st. nun-
quam quif-
quã, id est
nullæ ex
nobis.

Elegans
Chæreæ
descriptio
ab ignota.

*Hic est vetus, vietus, veterinosus, senex,
Colore mustellino. Ph. hem, quæ hæc est fabula?
Ed redigis me, vt quid egerim, egomet nesciam.
Eho tu, emin' ego te? Do. emisti. Py. iube mihi denuð
Respõdeat. Ph. roga. Py. venistin' hodie ad nos? negat.*

Eunuchi de
formis de
scriptio.

*At ille alter venit, annos natus sedecim,
Quem secum adduxit Parmeno. Ph. agedum hoc mi-
hi expedi*

Oblique in
terrogatio
nes, quibus
testimonia
deriuare ni
titur.

*Primum: istam quam habes, vnde habes vestẽ? taces?
Monstrum hominis: non dicturus? Do. venie Cherea.
Ph. Frater ne? Do. ita. Ph. quando? Do. hodie. Ph. quẽ
dudum? Do. modò.*

*Ph. Quicum? Do. cum Parmenone. Ph. noras ne eum
prius?*

Do. Non: nec qui esset, nunquam audieram dicier.

*Ph. Vnde igitur fratrem meum esse sciebas? Do. Par-
meno.*

Dicebat eũ esse: is dedit hanc vestem mihi. Ph. occidi.

Do. Meam ipse induit: post vnà ambo abierunt foras.

*Py. Iam satis credis sobriam esse me, & nihil menti-
tam tibi?*

Eunuchus
rẽ aperit.

*Iam satis certum est, virginem vitiatam esse? Ph. a-
ge nunc bellua,*

*Credis huic, quid dicat? Py. quid isti credam? res ipse
indicat.*

Sic inter-
rogat vt ea
negari vel
let.

*Ph. Concede istihue paululum, audin' etiam nunc pau-
lulum, sat est.*

*Dic dum hoc rursum, Cheream tuam vestem detra-
xit tibi?*

Do. Factum. Ph. & ea est indutus? Do. factum. Ph.

& pro-

VNVCHI

Et pro te huc deductus est? Do. ita.

Exclamatio
bifaria
accipienda

Ph. Iupiter magne, ô scelestum, atque audacem hominem. Py. vñ mibi.

Etiam nunc credis indignis nos esse irrisas modis?

Ph. Mirum, ni tu credas, quod iste dicat. quid agam nescio.

Heus tu, negato rursus possumus ne ego hodie ex te exculpere.

Verum? vidisti fratrem Chaream? Do. non. Ph. non potest.

Sine malo fateri, video: sequere hac: modo ait, modo negat.

Ora me. Do. obsecro te verò Phœdria. Ph. I, intro. Do. hoi, hei.

Ph. Alio pacto honestè quomodo hinc babeam nescio.

Actum est si quidem tu me hic etiam nebulo ludificaberis?

Py. Parmenoni: tam scio esse hanc technam, quam me vivere.

Do. Sic est. Py. inueniam pol hodie, parem vbi referam gratiam.

Sed nunc quid faciendum censes Dorias? Do. de isthac rogas

Virgine? Ph. ita, verum taceam ne, an predicem? Do. tu pol si sapis,

Quod tu scis, nescis: neque de Eunucho, neque de vitio virginis.

Hac re & omni te turba evolues, & illi gratum feceris. Id modo dicabisse Dorum. Py. ita faciam. Do. sed videonè Chremem?

Amplificatio & dilatio quæ rationis.
Deploratio.

Sanum consilium.
Occasus ad futurum fabule exitum.

Thais iam aderit. Py. quid ita? Do. quia cum inde a-
beo, iam tum inceperat

Turba inter eos. Py. aufer aurum hoc: ego scibo ex
hoc quid fiet.

ACTVS QVARTI SCENA V.

ARGVMENTVM.

A cœna militis viro semigrauis egreditur Chremes adoles-
cens: in cuius persona Terentius exprimit egregiè temulen-
torum consuetudinem, qui priorum memores, in præsentibus
titubant. Iambici Octonarij Acatalectici.

CHREMES. PYTHIAS.

At, datâ hercle verba mihi sunt: viciè vinum
quid tibi.

Ac dum accubabâ, quàm videbar mihi esse pulchrè
sobrius.

Postquam surrexi, neque pes, neque mens satis suum
officium facit.

P. Chreme. C. quis est? chem Pythia, vah quantò nunc
formosior

Videre mihi, quàm dudum. C. certè tu quidem pol
multò hilarior.

C. Verbum herclè hoc verum est: SINE CERE-
RE ET LIBERO FRIGET VENVS.

Sed Thais multo ante venit? P. an' ne abiit iam à
militè?

C. Iamdudum etatem: lites sunt inter eos factæ maxu
mè,

P. Nihil dixit tum, vt sequere sese? C. nihil, nisi abiès
mibi innuit.

P. Eho, non' ne id sat erat? C. at nesciebam id dicere
illam

At at, inter
iectio est
paulatim
perceptima
li. Temulé
ta cõditio.

Dudum id
est, paulò
antè.

Iamdudum
etatem, id
est longo
tempore.

Simplex
omnino
Chremes
inducitur,

illam, nisi quia

Correxist miles, quod intellexi minus, nam me extru-
sit foras.

Sed eccam ipsam miror vbi ego huic anteuertarim.

ACTVS QVARTI SCENA VI.
ARGVMENTVM.

Colloquantur Thais & Chremes contra militem se mu-
niant, quem venturum putent, vt virginem eripiat. Timidior
hic Chremes inducitur, quam Thais, Octonarij. Miscuit au-
tem more suo Trochaicos Iambicis. Est & dimeter vnus.

THAIS. CHREMES. PYTHIAS.

Credo equidem illum iam affuturum esse. vt il-
lam à me eripiat: sine vt

Veniet: qui si illam digito attigerit vno, oculi illico
effodientur.

Vsque adeò ego illius ferre possum ineptias, & ma-
gnifica verba,

Verba dum sint: verùm enim si ad rem conferentur,
vapulabit.

C. Thais, iam dudum hinc adsum. **T.** ô mi Chreme, te
ipsum * expectabam:

Scin' tu turbam hanc propter te esse factam? & adeò
ad te atinere hanc

Omnem rem? **C.** ad me? **qui?** quasi isthuc. **T.** quia dum
tibi sororem studeo

Reddere, & restituere, hęc atque huiusmodi sum mul-
ta passa.

C. Vbi est? **T.** domi apud me **C.** hem. **T.** quid est?

Educta ita, vti toque illaque dignum est. **C.** quid ais?

T. id quod res est.

Parasceue
eius motus,
quem mil-
les excita-
bit oppug-
natus æ-
des.

Aliàs expe-
ctato.
Vt rusticus
pudens &
timidus tur-
batus est
his verbis.

Hanc tibi dono do, neque repeto pro illa abs te quidquam pretij.

C. Et habetur, & refertur à me Thais, ita vii merita es gratia.

T. At enim caue, ne prius, quam hanc à me recipias, amittas Chreme.

Nam hæc ea est, quã miles à me vi nunc ereptũ venit. Abi, tu cistellam Pythia domo effer cũ monumentis.

C. Viden' tu illum Thais? P. ubi si ita est? T. in risco, odiosa cessas?

C. Militem secum ad te quantas copias adducere?

At at. T. num formidolosus obsecro es mi homo? C. apagesis,

Ego formidolosus? nemo est hominũ qui viuat minus.

T. Atque ita opus est. C. hau metuo qualem tu me esse hominem existimes.

T. Imò hoc cogitato, qui cum res tibi est, peregrinus est,

Minus potens, quàm tu, minus notus, amicorum hic habens minus.

C. Scio isthuc. SED TV QVOD caue

possis, stultum admittere est. Malo ego nos prospicere, quam hunc vlcisci accepta iniuria.

Tu abi, atq; ostium observa intus, ego dum hinc transcurro ad forum:

Volo ego adesse hic aduocatos nobis in turba hac. Th. Mane.

C. Melius est. T. mane. C. omitte iam adero. T. nihil opus est istis Chreme.

Beneficium exhibet nõ pretio secũ agit, Ad bellum futurũ animat. Monumenta sunt, quæ inepti instrumenta vocant.

Timoris indicium Apagesis, verbum conicam siue aduerbium Græcum, id e. t. rede.

Facilem viatoriã proponit. Fugendi occasionem quærit.

EVNVCHI

Hoc dic modò: sororem illam tuã esse, & te parvã virginem

Amisisse, nunc cognosce: signa ostende. P. adsunt. T. cape:

Nam violento ciuilitè resisti solet. Si vim faciet, in ius ducito hominem, intellextin? C. probè.

T. Fac animo hac presenti dicas. C. faciam. T. atolle pallium.

Perij huic ipsi est opus patrono, quem defensorem patro.

ACTVS QVARTI SCENA VII.

ARGVMENTVM.

Inepti militis vanitatem optimè hic exprimit Terentius, cum Parenti similis ad amicam, tanquam ad hostilem pergit exercitum. Tetrametri, partim Iambici Acatalectici, partim Trochaici Catalectici.

Epitasis prioris partis in fabula. Est autem per ridicula.

Thrasone digna.

Gnato ad omnia assentatur.

Priscianus, cum vetti legit.

Alias istu, Ridende hæc Sanga dicit.

THRASO. GNATO. SANGA seruus Thrasonis. CHREMES. THAIS.

Hancine ego vt contumeliam tam insignem in me accipiam Gnato?

Mori me satius est Simalio, Donax, Syrisce, sequimini.

Primum e deis expugnabo. G. rectè. Thr: virginem eripiam. G. probè.

Thr. Malè mulctabo ipsam. G. pulbre. Thr. in mediũ huc agmen cum vetti Donax.

Tu Simalio in sinistrum cornu, tu Syrisce in dextrũ. Cedò alios: vbi centurio est Sanga, & manipulus futurum? S. Eccum adest.

Thr. Quid ignane? peniculone pugnare, qui isthuc huc

hic portas, cogitas?

S. Ego ne? imperatoris virtutem noueram, & vim militum:

Sine sanguine hoc fieri non posse, qui abstergerem vulnera.

Thr. Vbi alij? S. qui malum, alij? solus Sannio seruat domum.

Thr. Instrue: hic ego ero post principia: inde omnibus signum dabo.

G. Illuc est sapere: ut hosce instruxit, ipse sibi cauit loco.

Thr. Idem hocce Pyrrhus factisauit. Ch. vides tu Thais quam hic rem agi?

Nimirum: consiliu illud rectu est de occludendis adibus.

Th. Sanè quid tibi nunc vir videatur esse, hic nebulo magnus est.

Ne metuas. Thr. quid videtur? Gn. fundam tibi nunc nimis vellem dari,

Vt tu illos procul hinc ex occulto caderes: facerent fugam.

Thr. Sed eccam Thaidem ipsam video. G. quam mox irruimus. Thr. mane.

CONSILIO OMNIA PRIUS EX-
PERIRI, quam armis, sapientem decet.

Qui scis, an qua iubeam, sine vi faciat? G. diu rostram fidem,

Quanti est sapere? nunquam accedo, quin abs te abea doctior.

Thr. Thais, primum hoc mihi responde: cum tibi do istam virginem,

Accerbè mi-
litè irridet.

Timorem
militis no-
tat.

Impudens
assentatio.

Per contēp-
tum sic re-
sponder.

*Dixtin' mibi hos dies soli dare te? Tha. quid tūm pō-
stā. Thr. rogitas?*

*Quae mibi ante oculos amatorem corā adduxisti tuū?
Tha. Quid cum illo agas? Thr. & cum eo clam sub-
duxisti te mibi?*

Libuit, su-
perbum &
meretriciū
verbum.

*Tha. Libuit. Thr. Pamphilam ergò huc redde, nisi vi-
mauis eripi.*

*C. Tibi illam reddat? aut tu eam tangas, omnium. G.
ab quid ais? tace.*

*C. Quid tu tibi vis? Thr. ego non tangam meam? C.
tuam autem furcifer?*

*G. Caue sis, nescis cui maledicas nunc viro. C. non
hinc tu abis?*

*Scin' tu, ut tibi res sese habeat? si quidquam hodie
hic turbae caeperis,*

Faciā, ut huius loci, dieiq., meiq. semper memineris.

*G. Miseret tui me, qui hunc tantum hominem facias
inimicum tibi.*

*C. Diminuem ego caput tuum hodie, nisi abis. G. ain?
verò canis?*

*Siccine agis? Thr. quis tu homo es? quid tibi vis? quid
cum illa rei tibi est?*

C. Scibis: principio eam esse dico liberam. Thr. hem.

C. ciuem Atticam. Thr. hui.

*C. Meam sororem. Thr. os durum. C. miles, nunc adeò
edico tibi,*

Ne vim facias vllā in illā. Tha. is, ego eo ad Sophronā

Nutricem, ut eam adducam, & signa ostendam hec.

Thr. tuū me prohibeas.

Meam ne tangam. C. prohibeo inquam. G. audin' tu?

hic

hic furti se alligat.

C. Satin' hoc est tibi? Thr. idem hoc tu ais Thais? Tha. quere, qui respondeat.

Thr. Quid nunc agimus? G. quin redeamus: iam hec tibi aderit supplicans

Vlrvd. Chr. credin? G. imò certè: noui ingenium mulierum.

Nolunt, vbi velis, vbi nolis, cupiunt vlrvd. Thr. bene putas.

C. Iam dimitto exercitum? Thr. vbi vis. G. Sanga, ita vti fortes decet

Milites, domiq; , sociq; , fac vicissim vt meminervis.

S. Iam dudum est annus in patris. G. frugies. Thr. vos me hac sequimini.

Lenius hoc dicit ne miles audiat.

Metalepticos furtum pro omni fraude & dolo accipitur.

Vide vani impetus quem exitum sumant.

Mulierum conditio.

ACTVS QVINTI SCENA I.

ARGVMENTVM.

Ex Pythia ancilla Thais à Chærea vitiatam cognoscit Pamphilam.

Senarij.

THAIS. PYTHIAS.

PËrgin' scelestâ mecum perplexè loqui?

Scio, nescio: abijt: auaium: ego non adfui.

Non tu isthuc mihi dictura aperitè es, quidquid est?

Virgo conscissa veste lachrimans obtinet,

Eunuchus abijt: quamobrem? quid factum est taces?

P. Quid tibi ego dicâ misera? illum Eunuchum negant

Fuisse. T. Quis fuit igitur? P. iste Chærea.

T. Qui Chærea? P. iste ephebus frater Phædria.

T. Quid ais venefica? P. at qui ceriò comperi.

T. Quid is obsecro ad nos? aut quamobrem adductus est? P. nescio.

Epitasis posterioris partis in fabulæ depræhenso Chærea.

Venefica, conuitium comicum in ancillas.

Obsecro, doleris est, non negaturis.

EVNVCHI

*Nisi amasse credo Pamphilam. T. hem misera occidi:
Infelix, si quidem tu ista vera prædicas.*

*Num id lacrumat virgo? P. id opinor. T. quid ais
sacrilega?*

Blandè & Isthuccine interminata sum hinc abiens tibi?

puellariter P. Quid facerem? ita ut tu iusti: soli credita est.

T. Scelèsta, quem lupo commisisti disputet

Sic mihi data esse verba, quid illic hominis est?

P. Hera mea tace, tace obsecro, saluè sumus:

*Habemus hominem ipsum. T. ubi is est? P. hem ad
sinistram, vides*

**Prisc. le-
git. Ne? T. video. P. comprehendi iube, quantum potest.*

*Quid illo T. Quid * illi faciemus stulta? P. quid faciam rogas?*

facie. Vide amabo, si non, cum aspicias, os impudens

Videtur. T. non est. P. tum quæ eius confidentia est.

H'ccausam **ACTVS QVINTI SCENA II.** redit Chæ- **ARGVMENTVM.**

*rea cur nõ Thais cum Chærea contendit ob vitiatam Pamphilam, dein
mutauerit de condonat noxam petenti vxorem, quam vitiauerat.
vestem. Senarij.*

CRIMEN EX CHAEREA. THAIS. PYTHIAS.

*Crimen ex
tinet. Primus me
tus ædimit
cõfiliũ, re
cogitatio
vero reddit
cõfidentiã.
Aliãs, habi
turum.
Crimen ex
tenuat.*

A *Pud Antiphonem vterque, mater, & pater,
Quasi de dita opera, domi erant, ut nullo modo*

Introire possem, quin viderent: me interim

Dum ante ostium sto, notus mihi quidam obuiam

Venit, ubi vidi, ego me in pedes, quantum queo,

In angiportum quoddam desertum: inde item

In aliud, inde in aliud? ita miserrimus

Fui fugitando, ne quis me cognosceret?

Sed est ne Thais, quam video, ipsa est: hæreo?

Ab, quid faciam? quid mea autem? quid faciet mihi?

T. Adeamus, bone vir Dore, salue, dic mihi,

Aufugisti? C. heras, factum. T. satin' id tibi placet?

C. Non. T. credis te impune abiturum? C. vnam hanc noxiam

Mitte: si aliam vnquam admisero vllam, occidito.

T. Nū meā seuitiam veritus es? C. non. T. quid igitur?

Ch. Hanc metui, ne me criminaretur tibi.

T. Quid feceras? C. paululum quiddam. P. eho, paululum impudens?

An paululum hoc esse tibi videtur. virginem Vitiare ciuem? C. conseruam esse credidi.

P. Conseruam? vix me contineo, quin inuolem in Capillum monstrum, etiam vltro derisum aduenit.

*T. Abi hinc insana. P. quid ita vero? * debeam*

Credo isti quicquam furcifero, si id fecerim:

Præsertim cūm se seruum fateatur tuum?

T. Missa hæc faciamus, non te dignum, Chærea,

Fecisti, nam si ego digna hac contumelia

Sum maximè, at tu indignus, qui faceres tamen.

Neque edepol, quid nunc consilij capiam scio

De virgine isthac: ita conturbasti mihi

Rationes omnes, vt eam non possim suis.

Ita vt æquum fuerat, atque vt studui, tradere,

Vt solidum parerem hoc mihi beneficium Chærea.

C. At nunc de hinc spero æternam inter nos gratiam

Fore Thais, sæpe ex eiusmodi re quapiam, &

EX MALO PRINCIPIO magna familiaritas

Conflata est, quid si hoc quispiam voluit Deus?

T. Equidem pol in eam partem accipioq; & volo.

Opportuno stomachatur quia non fugit.

Artificiose meretricis accusatio. Aperit viâ futuris nuptijs nam recedit à iocularibus ad seria.

Placatur Thais, estq; parascue catastrophes.

EVNVCHI

C. Imò ita quaeso. vnum hoc scito, contumelia
 Non me fecisse causa, sed amoris. T. scio.
 Et pol propterea magis nunc ignosco tibi.
 Non aded inhumano ingenio sum Cherea,
 Neq; tam imperita, vt quid amor valeat, nesciam.

C. Te quoq; iam Thais, ita me dij ameni, amo.

P. Tam pol tibi ab isthoc hera cauendum intel ligo.

C. Non ausim. P. nil tibi quicquam credo. T. desinas,

C. Ego me tuae commendo, & committo fidei.

Nunc ego te in hac re mihi oro, vt adiurix sis:

Te mihi patronam cupio, Thais, te obsecro:

Emoriar, si non hanc uxorem duxero.

T. Tamen si pater. C. quid? ab. volet, ceriò scio,

Ciuis modò hec sit. T. paululum operirier

Si vis, iam frater ipse hìc aderit virginis:

Nutricem accersitum ijt, què illam aluit paruolam,

In cognoscendo tute ipse aderis Cherea.

C. Ego verò maneo. T. visne interea, dum is venit,

Domi operiamur potius, quam hìc ante ostium:

C. Imò percupio. P. quam tu rem actura obsecro es?

T. Nam quid ita? P. rogitas? hunc tu in adis cogitas

Recipere post hac? T. cur non? P. crede hoc meè fidei,

Dabit hic aliquam pugnam denuo. T. au, tace obsecro.

P. Parum perspexisse eius videre audaciam.

C. Non faciam Pythias. P. non pol, credo Charea.

Nisi commissum non erit. C. quin Pythias

Tu me seruato. P. neque pol seruandum tibi

Quidquam dare ausim: neque te seruare. apage te.

T. Adest optimè ipse frater. C. perij herclè: obsecro

Abeamus intrò Thais, nolo me in via

Commēdo
 me notiscō
 mitto igno
 tis.

Si pater, e-
 clipfis, aut
 aposiopefis
 fecunda.

Percupio a-
 matoriè di-
 ctum.
 Meæ fidei,
 puellariter.

Interroga-
 tio increpa-
 toria,

Cum

*Cum hac veste videat. T. quamobrem tãdem? an quia
pudet?*

*C. Id ipsum. P. id ipsum? virgo vero? T. i. prę, sequor.
Tu isthic mane, vt Chremem introducas Pythias.*

ACTVS QVINTI SCENA III.

ARGVMENTVM.

Pythias secum cogitat quo dolo Parmenonem vlcisci
possit. Senarij omnes.

PYTHIAS. CHREMES. SOPHRONA
nutrix.

Quid? quid venire in mentem nunc possit mihi?
Quidnam? qui referam illi sacrilego gratiam,

Qui hunc supposuit nobis? C. moue vero ocyus

Te nutrix. S. moueo. C. video, sed nihil promoues.

P. Iãm ne ostendiști signa nutrici? C. omnia.

P. Amabo, quid ait? cognoscit ne? C. ac memoriter.

P. Bene ædepol narras: nam illi faueo virgini.

Ita intro: iam dudum hera expectat domi.

Virum bonum eccum Parmenonem incedere

Video: vide vt curiosus sit, si dijs placet.

Spero me habere, qui hunc meo excruciem modo.

Ibo intrò, de cognitione vt certum sciam:

Post exibo, atq; hunc perterrebo sacrilegum.

Vt p̄oli-
xior essetri-
sus, spargi-
tur catastro-
phe in alias
personas, &
terretur ser-
uulus Par-
meno.
Memoriter
plus intulit
quam roga-
batur.
Ironicos.
Vindictam
expetit.
Minæ fœ-
minæ.

ACTVS QVINTI SCENA III.

ARGVMENTVM.

Gloriatur Parmeno, quòd Chæream pro Eunucho ad Thai-
dem deduxerit: meretricum sordes commemorat; quam rem
iniquo fert animo Pythias, Senarij.

PARMENO. PYTHIAS.

EVNVCHI

R Euiso, quidnam Cherea hinc rerum gerat,
 Quod si astu rem tractavit, dii vostram fidem,
 Quantam, & quam veram laudem capiet Parmeno!
 Nam ut omittam, quod ei amorem difficillimum, &
 Carissimum ab meretrice auara: virginem
 Quam amabat, eam confeci sine molestia,
 Sine sumptu, sine dispendio: tum hoc alterum,
 Id verò est quod ego mihi puto palmarium,
 Me repperisse, quo modo adolescentulus
 Meretricum ingenia & mores posset noscere,
 Mature ut cum cognovit, perpetuò oderit.
 Quae dum foris sunt, nihil videtur mundius,
 Nec magis compositum quidnam, nec magis elegans:
 Quae cum amatore suo, cum cenant, liguriunt.
 Harum videre ingluviem, sordes, inopiam,
 Quam inhonesta sola sint domi, atque auidè tibi,
 Quo pacto ex iure exsterno panem atrum vorent:
 Nosse omnia haec salus est adolescentulis.
 Py. Ego pol te pro istis dictis & factis, scelus,
 Vlciscar: ut ne impune in nos illuseris.

ACTVS QVINTI SCENA V.
 ARGVMENTVM.

Parmenonem terret Pythias congingens intus colligatum
 à Chremete Cheream, propter oblatum Pamphile vitium.
 Trochaici Tetrametri Catalectici.

PYTHIAS. PARMENO.

P Rò fidem deum, facinus faedum: ô infelicem
 adolescentulum:
 O scelestum Parmenonem, qui istum hinc adduxit.
 Pa. quid est?

Palmariū,
 id est, pal-
 ma dignū.
 Meretricū
 mores.

Miro poë-
 tæ artificio
 Pythias nō
 dum placa-
 tur.

Singula pa-
 uido & atto-
 nito vultu
 proferenda.

Py. Miseret me : itaque ut ne viderem, misera hinc
effugi foras.

Qua futura exempla dicunt in eum indigna? Par. ô
Iupiter.

Quæ illhec turba est? num nam ego perij? adhibo, quid
isthuc Pythias?

Quid ais? in quem exempla fient? Py. rogitas auda-
cissime?

Perdidisti, istum quem adduxi pro Eunuchis, adole-
scentulum,

Dum studes dare verba nobis. Par. quid ais? aut quid
factum est? cedo.

Py. Dicam: virginem istam. Thaidi hodie quæ dono
data est,

Scin' eam hinc ciuem esse? Et eius fratrem adprimè
nobilem?

Par Nescio. Py. atqui sic inuenta est : eam iste vitia-
uit miser.

Ille vbi rescivit factum frater violentissimus.

Pa. Quidnam fecit? Py. colligauit primum cum mi-
seris modis. Pa. hem,

Colligauit. Py. atque equidem orante, ut ne id face-
ret Thaide.

Par. Quid ais? Py. nunc minatur, porro sese, id quod
mæchis solet:

Quod ego nunquam vidi fieri, neque velim. Pa. qua
audacia.

Tantum facinus audet? Py. quid ita tantum? Pa. an
non hoc maximum est?

Quis homo pro mæcho vnquam vidit in domo
merc-

Graves pœ-
næ, exēpla
dicuntur.

Hoc totum
terribiliter
& eum gef-
tusæmineo

Auxcis est
virginē, ci-
uē nobilē

Miser, hoc
Parmenoni
errora incu-
titur.

Repetitio
verbi pra-
timere &
ira.

Quod mo-
ech. ampara
re scilicet
vitia. Ne-
scio, astute
dicitur.

Repetitio
verbi pra-
timere &
ira.

Quod mo-
ech. ampara
re scilicet
vitia. Ne-
scio, astute
dicitur.

Repetitio
verbi pra-
timere &
ira.

Quod mo-
ech. ampara
re scilicet
vitia. Ne-
scio, astute
dicitur.

meretricia.

Deprehendi quenquam? Py. nescio. Pa. at ne hoc nescialis Py. hias,

Dico, edico vobis nostrum esse illum herilem filium.

Py. hem.

Obsecro an is est? Pa. ne quam in illum Thais vim fieri sinat:

Atque aded autem cur non egomet intro eod? Py. vide Parmeno

Quid agas, ne neque illi profis, & tu pereas nam hoc putant,

Quicquid factum est, ex te esse ortum. Pa. quid igitur faciam miser?

Quidue incipiam? ecce a utem video rure redeuntem senem.

Dicam huic, an non? dicam herclè, etsi mihi magnū malum

Scio paratum: sed necesse est, huic vt subueniat. Py. sapis.

Ego abeo intrò: tu isti narrato omnem rem ordine, vt factum fiet.

ACTVS QVINTI SCENA VI.

ARGVMENTVM.

A villa otioso & quieto redit ad urbem animo hic senex; neque enim mores suorum clamat: neque mali quippiam suspicatur: sed rusculo suo gratias agit, cuius beneficio ignorat, quid in vrbe agant filij: quorum amores & facta nunc de mum cognoscit ex Parmenone. Senarij.

LACHE S.

P A R M E N O.

Ex

Ornata &
familiaris
locutio.

Hoc fit, vt
nuptiæ con-
ficiamur se-
ne interue-
niente.

Sapis ironi-
ce irriso-
rie.

EX meo propinquo rure hoc capio commodi:

Neque agri, neque vrbs odium vnquam me per
cipit,

Vbi satias cœpit fieri, commuto locum.

Sed est' ne ille noster Parmeno? A. certi è ipse est.

Quem prestolare Parmeno hîc ante ostium?

P. Quis homo est? ebem, saluum te aduenire here gau-
deo.

L. Quê prestolare? P. Perij, lingua heret motu L. hê,
Quid est, quodd' trepidas? satisne salua? dic mihi.

P. Here, primum te arbitrari id quod res est, velim:
Quidquid huius factum est culpa non factum est mea.

L. Quid? P. rectè sanè interrogasti, oportuit

Rem prænarraffe me. Emit quendam Phœdria

Eunuchum, quem dono huic daret. L. cui? P. Thaidi,

L. Emit? Perij herclè quanti? P. viginti minis.

L. Actum est. P. rum quantum fidicinam amat hic
Charea.

L. Hem quid? amat? an scit iam ille, quid meretricis
sciet?

An in astu venit? aliud ex alio malum?

P. Here, ne me spectes: me impulfore hæc non facit.

L. Omitte de te dicere: ego fuscifer,

Si viuo, sed isthuc quidquid est primum expedi.

P. Is pro illo Eunucho ad Thaidem hanc deductus est.

L. Pro Eunuchone? P. sic est: hunc pro mecho postea,
Cemprehendere intus, & constrinxere. L. occidi.

P. Audaciam meretricum specta. L. nunquid est

Aliud mali damni ve, quod non dixeris,

Reliquum? P. tantum est. L. cesso hîc intro irrumperè?

P. Non

Energia se
nilis elo-
quij Patine
no Tele te-
mere pro-
dit.

Expurgatio
criminis tã
quam obj-
ciatur.

Assum est,
desperan-
tis.

Prouerbiũ.

Pulchro a-
postrophefis,
scilicet vl-
ciscar

*P. Non dubium est, quin mihi magnum ex hac re sit
malum,*

Nisi, quia necesse fuit hoc facere: id gaudeo,

Propter me hisce aliquid esse euenturum mali:

Nam iamdiu aliquam causam querebat senex,

Quamobrem insigne, aliquid faceret: is nunc reperit.

ACTVS QVINTI SCENA VII.

ARGVMENTVM.

*Pythias egrediens irridet Parmenonem plus satis credulū
simul populum docet, quid intus egerit senex.*

Iambici Octonarij Catalectici.

PYTHIAS. PARMENO.

N*Unquam adepol quicquam iamdiu quod magis
vellem euenire,*

*Mihi euenit, quān quōd modo senex intrō ad nos ve-
nit errans.*

Mihi solē ridiculo fuit, quæ quid timeret, sciebam.

*Pa. Quid hoc autem est? Py. nunc id prodeō, ut con-
ueniam Parmenonem.*

*Sed ubi obsecro est? Pa. me' ne quærit hæc? Py. atque
eccum video: adibo.*

*Par. Quid est inepta? quid tibi vis? quid rides? per-
gin'? Py. perij.*

*Defessa iam sum misera te ridendo. Par. quid ita?
Py. rogitas?*

*Nunquam adepol hominem stultiorem vidi, nec vi-
debo, ha,*

*Non possum satis narrare, quos ludos præbueris in-
tūs.*

*Ac etiam primo callidum, & disertum credidi ho-
minem.*

Pa.

*Pa. Quid? Py. illic ò ne credere ea, quæ dixi, oportuit
te?*

*An pœnitebat flagitiij: te auctore quod fecisset
Adolescens, ni miserũ insuper etiam patri indicares?
Nam quid illi credis animi tum fuisse, vbi vestem
vidit.*

*Illam esse eum indatum pater? quid est? iam scis te
perisse.*

*Pa. Hem, quid dixi pessuma? an mentita es? etiam
rides?*

*Ita? ne lepidum tibi visum est scelus, nos irridere?
Py. nimum.*

*Pa. Siquidem isthuc impundè habueris. Py. verum?
Pa. reddam herclè. Py. credo:*

*Sed in diè isthuc Parmeno est fortasse, quod mimitare:
Tu iam pendebis, qui stultum adolescentulum nobi-
litas.*

*Flagitijs, & eundem indicas: veterque in te exempla
edent.*

*Par. Nullus sum. Py. hic pro illo munere tibi honos
est habitus: abeo.*

*Par. Egomet meo indicio miser, quasi forex, hodie
perij.*

ACTVS QVINTI SCENA VI.

ARGVMENTVM.

Statuit miles vtrò se dedere Thaidi, Herculis exemplo,
qui Omphalæ seruiuit in lanificio, pro claua & leonis tegmi-
dè, acceptis ab ea calathò & colu.

Trochaici.

GNATO. THRASO.

Quid

Catastro-
phen ordi-
tur de mi-
lice.

Attende
Gnatonem
semper in-
uitam a me
sa trahi.

Quid nuncè qua spe, aut quo consilio hùc imus?
quid cœptas Thraso?

Th. egòne? ut Thaidi me dederam, & faciam, quod
iubeat. **Gn.** quid est?

Th. Qui minùs quàm Hercules seruiui, Omphalè? **Gn.**
exemplum placet.

Vitiam tibi committigari videam sandalio caput.

Sed fores crepuere ab ea, per ÿ. T. quid autem hoc est
mali?

Hunc ego nunquam videram: & iam hic quidnam
properans profilit.

ACTVS QVINTI SCENA IX.

ARGVMENTVM.

Qui aliàs gaudebat à se vitiatam puellam Chærea. eandem
quòd permisso sit parentis habiturus uxorem, nunc exultat.
Et in parte in amoris recipitur à Thaide miles Thraso.

Tetrametri partim Iambici Acatalectici, partim Trochai-
ci Catalectici.

CHREMES. PARMENO. PHAEDRIA.
GNATO. THRASO.

Populares
qui estis de
populo, vel
quibus po-
pulus fauet.
Mira auxe-
fis meam
amatorie
dixit.

Sponsa, par-
ticipiū est.

O Populares, ecquis me vinit hodie fortunator?
Nemo herclè quisquam, nam in me planè dij po-
testatem suam

Omniem ostendere, cui tam subito tot congruerint
commoda.

Pa. Quid hic letus est? **C.** ò Parmeno mi, ò mearum
voluptatum omnium.

Inuentor, inceptor, perfector. scisne, in quibus sim gau-
dijs?

Scis Pamphilam meam inuentam ciuem? **Pa.** audi-
ui. **C.** scis sponsam mihi?

Pa. Bene ita me dñ ament factum. G. audin' tu illum
quid ait? C. tum autem Phedria,
Meo fratri gaudeo amorem esse omnem in tranquillo
vna est domus:

Thais patri se commendavit, in clientelam & fidem
Nobis dedit se. Par. fratris igitur Thais tota est? C.
scilicet.

Pa. Iam hoc aliud est, quod gaudeamus: miles pelli-
tur foras.

C. Tum tu frater ubi ubi est, fac quam primum hæc
audiat. Pa. visam domum.

Thr. Nunquid Gaato dubitas, quin ego perpetuo pe-
rierim? G. sine

Dubio opinor. C. quid commemorem primum? aut
quem laudem maxime?

Illum qui mihi dedit consilium, ut facerem, an me,
qui ausus sim.

Incipere? an fortunã collaudẽ, quę gubernatrix fuit?
Quę tot res, tantas tam oportune in vnum conclusit
diem.

An mei patris festiuitatem & facilitatẽ? ò Iupiter,
Serua obsecro hæc nobis bona. Ph. Dñ vstram fidem
incredibilia

Parmeno modo quę narravit, sed ubi est frater? C.
præsto adest.

Ph. gaudeo. C. Satis credo. nihil est. Thaide hæc fra-
ter tua dignius

Quod ametur, ita nostrę est omni faulrix familie.

Ph. hui mihi
Illam laudas? Thr. perij, quamò minus spei est, tan-

Diaporesis
oratoria, id
est, interro-
gatio sub
dubitatio-
ne, familia-
ris lauden-
tibus. Obse-
cratio con-
tra fortunę
varietatẽ,

Laus Thai-
dis à Cha-
rea.
Insuauissi-
mus amor
est, quo frui
non licet.

id magis amo.

Obsecro Gnato: in te spes est. G. quiduis faciam. Thr. perfice hoc

Precibus, pretio, ut heream in parte aliqua tandem apud Thaidem.

G. Difficile est. Thr. si quid collibuit, noui te: hoc si effeceris,

Quoduis donum, & premium à me optato, id optatum feres.

G. Ita ne? Thr. sic erit. G. si hoc efficio, postulo ut mihi tua domus,

Te presente, absente, pateat: innocato ut sit locus Semper. Thr. de fidem ita futurum. Gn. accingar. Ph.

quem hic ego audio? O Thraso. Thr. saluete. Ph. tu fortasse quæ facta hic

sient, Nescis. Thr. scio. Ph. cur te ego in his ego conspicio

regionibus? Thr. Vobis fretus. Ph. scis quam fretus? miles edico

tibi. Si in platea hac offendero post vnquam, nihil est quod

dicas mihi, Alium querebam, iter hanc habui: peristi. Gn. eia,

haud sic decet. Ph. Dictum est. Gn. non cognosco vestrum tam su-

perbum. Ph. sic erit. Gn. Prius audite paucis, quod cum dixero, si placue-

rit, Facitote. Ph. audiamus. Gn. tu concede paululum

isthuc Thraso.

Princi-

Donum pa-
rasito dig-
num;

Superbè, ac
minaciter
pronuntiā-
da.

Insinuatio.

Insinuan-
da præcep-
ta seruat.

Principio, ego vos credere ambos hoc mihi vehementer velim,

Me, huius quicquid facio, id facere maximè causa mea:

Verùm idē si vobis prodest, vos nō facere, inscitia est.

Ph. Quid est? Gn. militem riualem ego recipiendum censeo. Ph. hem,

Recipiendum? Gn. cogita modò, tu herclè cum illa, Phædria.

Et libenter viuis (etenim bene libenter viuitas)

Et quod des, paululum: & necesse est multum accipere Thaidem,

Vt tuo amori suppeditare possit, sine sumptu tuo.

Ad omnia hæc magis oportunus, nec magis ex vsu tuo.

Nemo est: principio & habet quod det, & dat nemo largius:

Fatuus est, tardus: stertit noctesq; & dies.

Neque istum metuas ne amet mulier. facillè pellas, vbi velis.

Ph. Quid agimus? Gn. præterea hoc etiam, quod ego vel primum puto.

Accipit hominē nemo melius prorsus, neq; proluxius.

P. Mirum in illhoc homine quoquo pacto opus est.

Ch. idem arbitror.

Gn. Rectè facitis, vnum etiam hoc vos oro, vt me in vestrum gregem

Recipiatis: satis diu hoc iā saxū voluo. P. recipimus.

Ch. Ac libenter. Gn. at ego pro isthoc, Phædria, &

tu Chærea,

Peruasio-
nes varia
ab vtili.

Fatui, ver-
bis & dictis
infulsi cor-
de & ani-
mo tardi,
corpore &
mente.

Accipit, id
est, pascit,
tractat inui-
tat.

Prouerbiū
ostendit fi-
dē amici-
tię parati-
ficæ.

E V N V C H I

Ironia.

*Hūc cōmedendū & ibēdū vobis propino. Ch. placet.
P. Dignus est. G. Thraso, vbi vis, accede. Thr. obsecro
te, quid agimus?*

**Instantia
militis.**

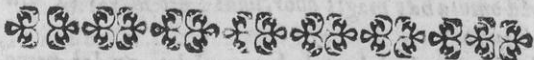
*Gn. Quid? isti te ignorabant: postquam eis mores ostē
di nos,*

**Assentatio
parcet.**

*Et colla ulani secundum facta, & virtutes tuas,
Impetraui. Thr. bene fecisti, gratiā habeo maximā:
Nunquam etiam fui vsquam, quin me omnes amarēt
plurimum.*

*G. Dixi, ego in hoc esse vobis Atticam eloquentiam?
Ph. Nihil pratermissum G. ite hāc omnes. Vos vale-
te, & plaudite.*

FINIS EVNVCHI.

ARGVMENTVM IN HEAVTONTIMORV- MENON.

TANTA huius fabulæ elegantia est, vt plerique à Lælio, quo illis temporibus Romæ nemo fuit eloquentior, scriptam existimarint: & Poeta ipse testatur in hac puram esse orationem: qua laude nulla potest amplior excogitari. Quid enim admirabilius, quam sermo elegans & venustus? Neque prædicaturus hoc palam fuerat Comicus, nisi noxam, insignem, & penè diuinam sermonis elegantiam esse indicasset.

Depingit autem parentum vitia. Nam Menedemus liberè liter amantem Cliniam iusto inclementius tractat adolescentem modestum & frugi. Quem postquam domo eiecit, victum iurgij & contumelijs, multò impotentius desiderat. Ad eò multifariam hic peccat,

Huic seni proponit Chremetem monitorem. sed quem potestà videas multò plura quàm Menedemum peccare. Primum is nunquam olfecit perditè amare filium compilare à scorto sumptuoso. Post ubi resciscit, multò fert impotentius id mali, quam illa solebat Menedemus: ut agnoscas ferè ita accidere, ut foris non domi sapiamus.

EPITHASIS.

Porro quia fingebat poeta veluti oculis captum Chremetem, qui insignia filij vitia non cernat, adducit patri ob oculos filij amicam, idq; hic periculi est, ne resciscat Chremes Bacchidem filij amicam esse. Huc omnia consilia, omnes doctos seruuli referemus. Et à Chremete prius argentum emungitur Bacchidi numerandum, quam comperit filij regem agi. Fallitur autem cum fingitur Bacchis esse Clinia.

In prima fabulæ parte, ubi Menedemum confirmat Chremes oratio est deliberatiua, seu suaforij generis, qua consolatur, erigit, monet animi ægrum vicinum.

In reliqua fabulæ parte, quæ periculum continet, res omnis translatione rhetorica agitur: quia quæ ad Chremetis filium pertinent, omnia imputantur Menedemi gnato.

In primis admirabilis est hic seruus, cuius callidissimis consilijs nequiquam respondent euentus. Nec vulgariter de suo consilio sibi ipsi placet, cum ait. Hic me magnifice offero, &c. Est ea mirifica omnino imago humanorum & consiliorum & euentuum. Fallunt enim ferè astutissima consilia mortales. Sicut Ciceronem fefellit euentus belli aduersus Antonium suscepti extant exempla

in historijs innumera
rabilia.

HEAVTONTIMORVMENV
PERSONAE.

CHREMES, senex.	BACCHIS, meretrix.
MENEDEMVS, senex.	ANTIPHILA, amafia.
CLITIPHO, adolescens.	SOSTRATA, matrona.
CLINIA, adolescens.	NVTRIX.
SYRVS, seruus.	PHRYGIA, ancilla.
DROMO, seruus.	

C. SVLP. APOL. PERIOCHA
Trimetri.

IN malitiam proficisci gnatum Cliniam,
Amantem Antiphilam, compulit durus pater:
Animiq; sese angebat, facti pœnitens.
Mox vt reuersus est, clam patre diuortitur
Ad Clitiphonem. is amabat scortum Bacchidem.
Cum accerferet cupitam Antiphilam Clinia,
Vt eius Bacchis venit amica, ac seruola
Habitum gerens Antiphila: factum id quò patrem
Suum celaret Clitipho hic technis Syri,
Decem minas meretricule aufert à sene.
Antiphila Clitiphonis reperitur soror.
Hanc Clinia, aliam Clitipho vxorem accipit.

HEAVTONTIMORVMENOS
TERENTII.

GRÆCA EST MENANDRÛ, ACTA
LVDIS MEGALENSI. L. CORNELIO
LENTVLO, L. VALERIO FLACCO
ÆDILIBVS CVRVLIB. EGIT. AM-
BIVIVS TVRPIO. MODOS FECIT
FLACCVS CLAVDI. ACTA PRIMVM
TIBIIS IMPARIB. DEINDE DV A-
BVS DEXTRIS. ACTA ETIAM TER-
TIA. C. CORNELIO, M. IVVENIO
COSS.

PROLOGVS. Trimetri omnes.

*E cui sit vestrum mirum cur parteis seni
Poëta dederit, quę sunt adolescentium.
Id primũ dicã, deinde quod veni, eloquar.*

*Ex integra Græca, integram comœdiam
Hodie sum acturus Heautontimorumenon,
Duplex quæ ex argumento facta est simplici.
Novam esse ostendi, & quę esset. nunc qui scripserit,
Et cuius Græca sit, ni partem maximam
Existimarem scire vestrum, id dicerem.
Nunc quamobrem has parteis didicerim, paucis dabo.
Oratorem voluit esse me, non prologum:
Vestrum iudicium fecit: me actorem dedit.
Sed hic actor tantum poterit à facundia,
Quantum ille potuit cogitare commodè,*

Captatio
beneuolen-
tiæ à perso-
na poëtae.
Propositio
prima.

Propositio
secunda.
Commédia
tio à perso-
na a ctoris
& poëta,

HEAVTONTIM.

Defensio. *Qui orationem hanc scripsit, quam dicturus sum.*
Quod æmu *Nam quod rumores distulerunt maleuoli,*
li vitio dāt, *Multas contaminasse Græcas, dum facit*
ad laudi fi- *Paucas Latinas: factum hic esse id non negat,*
bi ducit. *Neque se id pigere: & deinde facturum autumat,*
Habet honorum exemplum: quo exemplo sibi
Ab honesto & iusto. *Licere id facere, quod illi fecerunt, putat.*
Tum quod maleuolus vetus poëta distitit,
Repente ad studium hunc se applicasse musicum,
Amicum ingenio fretum, baud natura sua:
Arbitrium vestrum, vestra existimatio
Valebit, quamobrem omnes vos oratos volo,
Ne plus iniquum possit, quam æquum oratio.
Vitium L. *Facite æqui sitis: date crescendi copiam*
Leuinij. *Nouarum, qui spectandi faciunt copiam*
Sine vitijs, ne ille pro se dictum existimet,
Qui nuper fecit seruo concurrenti in via
Decesse populum: cur insano seruiat?
Haftenus *De illius peccatis plura dicet, cum dabit*
pro poeta *Alias nouas, nisi finem maledictis facit,*
didixit. Ro- *Adeste æquo animo: date potestatem mihi.*
gat vt sene *Statariam agere vt liceat per silentium:*
placide au- *Ne semper seruus currens, iratus senex.*
diat. *Edax parasitus. sycophanta autem impudens.*
Variae co- *Auarus leno, assidue agendi sint mihi*
mœdiarum *Clamore summo, cum labore maximo.*
personæ. *Mea causa causam hanc iustam esse animum inducite,*
Pronoma- *Vt aliqua pars laboris minnatur mihi.*
lia. Captas *Nam nunc nouas qui scribunt, nihil parcunt seni:*
beneuolen- *Si qua laboriosa est, ad me curritur:*
tiam à com-
mendatio-
ne styli.

*Sin lenis est, ad alium defertur gregem.
In hac est pura oratio? experimini,
In utranque partem ingenium quid possit meum.
Si nunquam auare pretium statui arti meæ,
Et eum esse questum in animum induxi maximum,
Quàm maximè seruire vestris commodis:
Exemplum statuite in me, ut aulescentuli
Vobis placere studeant potius, quàm sibi.*

Commēdatio a persona propria

Cōmodis plus est, quàm si dixisset voluptatibus.

ACTVS PRIMI SCENA I.

ARGVMENTVM.

Menedemum ex cruciantem se in agro laboribus Chremes alloquitur sedulo causam inquirens cur præter ætatem ille suam id faciat. Respondens Menedemus, sui mœroris causam dicit esse filij ambitionem, quem, iurgijs & contumelijs domo eiectum impotentius desiderat. Trimetri.

CHREMES. MENEDEMVS Senex.

Quæquæ hæc inter nos nuper notitia admodum est, inde adde, quod agrum in proximo hic mercatus es,

Captatio benevolentiae ab amicitia & ex vicinitate.

Hic amborum senum coniunctio & familiaritas multum accommodata sequentibus rebus censetur. Propositio qua interrogat & obiurgat. Nimia senis inquietudo.

Nec rei ferè sanè amplius quicquam fuit:

Tamen vel virtus tua me, vel vicinitas

(Quod ego in propinqua parte amicitiae puto)

Facit, ut te audacter moneam, & familiariter:

Quod mihi videre præter ætatem tuam

Facere, & præter quam res te adhortatur tua.

Nam pro deum atque hominum fidem, quid vis tibi?

Aut quid quæris? annos sexaginta natus es.

Aut plus eo, ut conijcio: agrum in his regionibus

Meliorem, neque pretij maioris nemo habet:

Servos complures: proinde quasi nemo fiet:

Ita attente iute illorum officia fungere.

HEAVTONTIM.

- Obiectiōta
cita, perpo
lita loquū-
tio.
- Nunquam tam mane agredior, neque tam vesperi
Domum reuertor, quin te in fundo conspiciet
Fodere, aut arare, aut aliquid ferre: demique
Nullum remittis tempus, neque te respicis.
Hac non voluptati esse, satis verò scio.*
- Distū in cu
ricos rerū
alienarum.
- At enim dices, me quantum hic operis fiat, pœmitet,
Quod in opere faciundo opera consumis tua,
si sumas illis in exercendis, plus agas.*
- Rectum est
id est, offi-
ciosum est.
- M. Chreme, tantum' ne est ab re tua otij tibi,
Aliena ut cures, eaq; nihil quæ ad te attinent?
Ch. Homo sum humani à me nihil alienum puto,
Vel me monere hoc, vel percontari puta:
Rectum est ego ut faciam, non ut deterream.*
- Nollē, sci-
licet me
cruciare la-
borando.
- M. Mihi sic est usus: tibi ut opus est factō, face.
C. An cuiquam est usus homini, se ut cruciet? M. mi-
hi est.
Ch. Si quid laboris est nollē, sed quid isthuc mali est?
Quæso, quid de te tantum meruisti? M. eheu.
C. Ne lacruma, atque isthuc quicquid est, fac me ut
sciam:*
- His tribus
rebus adhi-
bitis, nihil
præterea in
amicitia re-
quirēdum.
- Ne retice, ne verere: crede inquam mihi,
Aut consolando, aut consilio, aut re iuvero.
M. Scire hoc vis? C. hac equidem causa, qua dixi tibi.
M. Dicitur, C. at istos rastro, interea tamen
Depone: ne labora. M. minimè. C. quam rem agis?
M. Sine me, vacuum tempus ne quod dem mihi
Laboris. C. non sinā inquam. M. ah, non æquum facis.
Ch. Hui iā graueis hos quæso. M. sic meruū est meū.
C. Nunc loquere. M. filium vnicum adolescentulum
Habeo, ah, quid dixi habere me? imò habui Chreme:*

Nunc

Nunc habeam, necne, incertū est. Ch. quid ita isthuc?

M. scies.

Est è Corin. ho hīc aduena anus paupercola,

Eius filiam ille amare cœpit perdere.

Propè idē ut pro vxore haberet: hæc clam me omnia.

Vbi rem rescīui, cœpi non * humanius,

Neque ut animum decuit egrotum adolescentuli,

Tractare: sed vi & via per uulgata patrum

Quotidie accusabam: Hem, tibi ne hæc diuini

Licere speras facere me viuo patre?

Amicam ut habeas pro uēdā vxoris loced

Erras, si id credis, & me ignoras Clinia.

Ego te meum esse dici tantisper volo,

Dum quod te dignum est facis: sed si id non facis,

Ego quod me in te sit facere dignum, inuenero.

Nulla aded ex re isthac fit, nisi ex nimio otio.

Ego isthuc etatis non amori operam dabam:

Sed in Asiam hinc abij propter pauperiem: atque ibi

Simul rem, & gloriam armis belli reperi.

Postremò adeo res redijt: adolescentulus

Sape eadem, & grauius audiendo dictus est:

Putauit me & etate, & beneuolentia

Plus scire, & providere, quam seipsum sibi:

In Asiam ad regem militatum abijt Chreme.

Ch. Quid ais? Me clam me profectus, mensēis treis
abest.

Ch. Ambo accusandi, et si illud inceptum tamen

Animi est prudentis signum, & non instrenui.

M. Vbi comperi ex ijs, qui ei fuere conscij,

Domum reuertor mœstus, atque animo ferè

Diomedes
legit huma
niter

Accusatio
nem refert.

Amor ex
otio proue
nit

Consilium.

Cum pon
dere profū
tiana.

Oratio to
ta patheti
ca.

Attendite
diligentem
familia m.

HEAVTONTIM.

Aparare est
ad pompā
parare.

*Perturbato, atque incerto præ egritudine.
Assiduo: accurrunt serui: soccos detrahunt:
Video alios festinare, lectos sternere,
Cœnam apparare: pro se quisque sedulo*

Pathos.

*Faciebat: quò illam mihi lenirent miseriam?
Vbi video hæc, cœpi cogitare: hem, tot mea
Solius solliciti sunt causa, ut me unum expleam?
Ancilla tot me vestiant? sumptus domi
Tantos ego solus faciam? sed gnatum unicum.*

Iniustitiam
suam cul-
pas.

*Quem pariter vti his decuit, aut etiam amplius,
Quòd illa ætas magis ad hæc vtenda idonea est,
Eum ego eieci hinc miserum iniustitia mea.
Malo quidem me dignum quouis deputem,
Si id faciam: nam vsque dum ille vitam illam colet
Inopem, carens patria ob meas iniurias,
Interea vsque ille de me supplicium dabo,
Laborans, querens, parcens, illi seruiens,
Ita facio præsus, nihil relinquo in adibus,
Nec vas, nec vestimentum: corrasi omnia:*

Producere
foras duce-
re signifi-
cat & pro-
ductores
qui virgi-
nas ad qua-
stum expo-
nunt.

*Ancillas, seruos (nisi eos, qui opere rustico
Faciunda, facile sumptum exerceant suum)
Omnes produxi. ac vendidi: inscripti illico
Aedes mercede: quasi talenta ad quindecim
Coëgi: agrum hunc mercatus sum: hic me exerceo.
Decreui tantisper, me minus iniurię
Chremę, meo gnato facere, dum fiam miser:
Nec fas esse vlli me voluptate hic frui,
Nisi vbi ille hñc saluos redierit meus particeps.
Ch. Ingenio te esse in liberos leni puto,
Et illam obsequentem, si quis rectè aut commodò*

Tracta-

*Trahetaret: verum: neque tu illum satis noueras,
Nec te ille: hoc tibi fit, vbi non verè viuatur.
Tu illum nunquam ostendisti quanti penderes,
Nec tibi ille est credere ausus, quæ est æquum patri.
Quod si esset factum, hæc nunquam euenissent tibi.
M. Ita res est, fateor: peccatum à me maximum est.
Ch. Menedeme, at porrò rectè spero: & illum tibi
Saluum affuturum esse hîc confido propediem.
M. Vtinam dî ita faxint. C. facient, nunc si commo-
dum est,*

Dionysia hic sunt, hodie apud me sis volo.

*M. Nō possum. C. cur nō? quæso, tandē aliquantulum
Tibi parce: idem absens facere te hoc volt filius.*

*M. Non conuenit, qui illum ad laborem impulerim,
Nunc me ipsum fugere. C. siccine est sententia?*

*M. Sic. C. bene vale. M. & tu. C. lachrymas excussit
mibi.*

Miseretque me eius, sed vt diei tempus est,

Monere oportet me hunc vicinum Phaniam,

Ad cœnam vt veniat: ibo vt visam, si domi est.

Nihil opus fuit monitore: iam dudum domi

Præstò apud me esse aiunt: egomet conuiuias moror.

Ibo adeo hinc intrò, sed quid crepuerunt fores?

Hinc à me quisnam egreditur? hîc concessero.

Liberòs de
unico filio
dixit. Con-
filium Chre-
metis.

Confessio.

Dionysia,
id est Or-
gia, seu Bac-
chanalia,
quæ tertio
quoque an-
no celebra-
bantur.

ACTVS PRIMI SCENA II.

ARGVMENTVM.

Clinia domum ex Asia reuersus, miram in modum soli-
citus est de amica, quam abiens Athenis reliquerat. De Cli-
niæ in patriam reditu magna cum animi voluptate Clitipho
nunciat patri sup Chremeti. Chremes filio ex Clinia vita

HEAVTONTIM.

& moribus viuendi modum præſcribit.

Initio ſcenæ Iambici Catalectici. Deinde Trochaici quidam.

Poſtremo Iambici Tetrametri Acatalectici.

CLITIPHO, adoleſcens. CHREMES.

Perſequitur fabulã

Clinia, vt

patam fiat

quam mo-

deſte ana-

rit.

Apud nos,

id eſt, do-

mi noſtræ.

Nihil adhuc eſt, quod vereare Clinia: haud qua-

quam etiam ceſſant.
Et illã ſimul cum nuncio tibi hic ego aſſuturum ho-

die ſcio:
Proin tu ſolicitudinem iſtam falſam quæ excruciat,

omittas.

Chr. Qui cum loquitur filius?

Clit. Pater adeſt, quem volui: adibo. Pater oportune

aduenis.

Ch. Quid id eſt? Clit. hunc Menedemum noſtin noſtri

vicinum?

Ch. Probè. Cl. huic filium ſcis eſſe? Ch. audiui, in Aſia

Clit. non eſt pater:

Apud nos eſt. Chr. quid aiſ? Cli. aduenientem è nauì

egredientem illico.

Abduxi ad cœnam: nam mihi magna cum eo iam in

de uſque à pueritia

Semper fui familiaritas? Ch. voluptatem magnam

nuncias.

Quam vellem Menedemum inuitatum vt nobiſcum

eſſet hodie amplius,

Vt hanc letitiam nec opinanti primus ei obijcerem

domi,

At que etiam nunc tempus eſt. Cli. caue faxis, non eſt

opus pater.

Ch. Qua propter? Cli. quia enim incertum eſt etiam

quid

Nam inſpe-

raturum gau-

dium ma-

ius eſſe ſo-

let.

Cliniæ om-

nia timet.

quid se faciat: modò venit,
 Timet omnia, patris iram & animum amicæ se erga
 vi sic suæ.

Eam misere amat: propter eam hæc turba atque abi-
 tio euenit. Ch. scio.

Cl. Nunc seruolum ad eam in urbem misit, & ego no-
 strum vnâ Syrum.

Ch. Quid narrat? Cl. quid ille? se miserum esse. C. mi-
 serum? quem minus credere est?

Quid reliqui est, quin habeat, quæ quidem in hominẽ
 dicuntur bona?

Parentis, patriam incolumem, amicos, genus, cog-
 natos, diuitias.

Atque hæc perinde sunt, vt illius animus, qui ea pos-
 sidet:

Qui vti scit, ei bona illi qui non vtitur rectè, mala.

Cl. Imò ille fui senex importunus semper: & nunc
 nihil magis.

Vereor quam ne quid in illum iratus plus satis faxit
 pater.

Ch. Illūmne? sed reprimam me: nam in metu esse hūc,
 illi est vile.

Cl. Quid tute tecum? Ch. dicam: vt vt erat, mansum
 tamen oportuit.

Fortasse aliquanto iniquior erat, præter eius libidi-
 nem:

Pateretur, nam quem ferret, si parentem non ferret
 suum?

Hunc cine erat æquum ex illius more, an illum ex
 huius viuere? &

Eclipsis.

Miser non
 est cui hæc
 suppetunt,
 Externorū
 bonorum
 fructus ab
 animo pen-
 det.

Sed reprimam
 &c. hæc ta-
 citè secum,

Eclipsis
 Calida & fo-
 lers senis
 inuentio,

Quodd

HEAVTONTIM.

Ab equo &
honesto.

*Quòd illum insimulat durum id non est: nam paren-
tum iniuria,*

*Vniusmodi sunt ferme, paulò qui est homo tolerabilis
Scortari crebrò nolunt, crebrò conuiu arier:*

*Præbent exiguè sumptum: & ea sunt tamen ad vir-
tutem omnia.*

*Verum ubi animus semel se cupiditate deuinxit mala,
Necesse est Clitipho consilia consequi consimilia hoc*

*Scitum est, PERICVLVM EX ALIIS FA-
CERE, tibi quod ex usu fiet.*

*Cl. Ita credo. Ch. ego ibo hinc intrò, vt videam nobis
Quid cœnæ fiet.*

*Tu, vt tempus est diei, vide sis, ne quo hinc abeas lox-
gius.*

ACTVS SECVNDI SCENA I. ARGVMENTVM.

*Clinia cessatione & mora Antiphilæ amicæ nimium tor-
quetur: solet enim amantis animus omnis moræ, quantum-
uis breuis impatientior esse. Octonarij.*

CLITIPHO.

*Quàm iniqui sunt patres in omnes adolescenteis
iudices:*

*Qui æquum esse censent, nos iam à pueris illico nasci
senes,*

*Neque illarum affines esse rerum, quas fert adolescen-
tia.*

*Ex sua libidine moderantur, quæ nunc est, non quæ
olim fuit.*

*Mibi si vnquam filius erit, ne ille facili me vtetur
patre;*

Nam

Vt, pro quâ
diu.

Querimo-
nia Cliti-
phonis ad
uersus pa-
trem.

Nam & cognoscendi, & ignoscendi dabitur peccati
locus:

Non vi meus, qui mihi per alium ostendit suam sen-
tentiam.

Perij, is mihi, ubi adhibet plus paulò sua quæ narrat
facinora?

Nunc ait periculum ex alijs facito, tibi quod ex usu
fiet.

Astutus: ne ille haud scit, quàm mihi nunc surdo
narret fabulam.

Magis nunc me amicæ dicta stimulant: da mihi, at-
que adfer mihi.

Cui quid respondeam, nihil habeo, neque me quisquã
est miserior.

Nam hic Clinia, etsi is quoque suarum rerum sata-
git, attamen

Habet bene ac pudicè ductam, ignaram artis mere-
triciæ.

Mea est potès, procax, magnifica, sumptuosa, nobilis.
Tum quod dem hei, rectè est: nam nihil esse mihi, re-
ligio est dicere.

Hoc ego mali non peridem inueni: neque etiam dum
scit pater.

ACTVS SECVNDI SCENA II.

ARGVMENTVM.

Clitipho adolescens solus loquens de patre quæritur, vt
mos est iuuenum paterna monita moleste ferentium,

Otonarij.

CLINIA. CLITIPHO.

SI mihi secunda res de amore meo essent, iam du-
dum scio.

Nam quia
lias deli-
quit, delin-
quentibus
facilè.

Petulans fi-
lius, patris
præcepta cõ-
temnit. De
pingit Bac-
chidem cõ-
ferendo cõ
Antiphilæ

De suis a-
moribus ip-
se Clinia lo-
quitur.

Venissent

HEAVTONTIM.

Venissent: sed vereor, ne me absente hęc mulier corrūpta sit.

Varia corruptionis
 suspi-
 cationes. *Concurrunt multa opiniones, quę mihi animum exau-
 geat.*

Patho-
 an-
 xie expec-
 tantis, & *Locus occasio, etas mater, subimperio cuius est mala:*

omnia foli-
 citē metuē-
 tis & suspi-
 cantis. *Cui nihil iam præter pretium dulce est. Cli. Clinia.*

Clin. hei misero mihi.

*Cli. Etiam caues, ne videat fortē hinc te à patre ali-
 quis exiens?*

*Clin. Faciam, sed nescio quid profectō mihi animus
 prasagit mali.*

*Clit. Pergin' isthuc prius diiudicare, quàm scis, quid
 veri fiet?*

*Clin. Si nihil mali esset, iam hic adessent. Clit. iam a-
 derunt. Clin. quando isthuc erit?*

Fortē, mo-
 liuntur, à *Clit. Non cogitas hinc longius abesse? & nosti mores
 molliorū mulierum:*

*Dum moliuntur, dum comuntur, annus est. Cl. ó Cli-
 tippo,*

*Timeo. Clit. respira, eccum Dromonem cum Syro, unā
 adsunt tibi.*

ACTVS SECVNDI SCENA III.

ARGVMENTVM.

Clinia ex Syrio intelligit se absente publicè admodam
 vixisse Antiphilam, qua ex re ingenti gaudio perfunditur,
 Bacchis Clitiphonis amica ad cenam adducitur: quę tamen
 interim fingitur esse amica Clinæ.

Tetrametri partim Trochaici, partim Iambici. Præterea Se-
 narij non pauci.

SYRVS

SYR VS. DROMO. serui. CLINIA.
CLITIPHO.

AIn tu? D. sic est. Sy. rerum interea dum sermo
nes cedimus.

Ille sunt relictae. Cl. mulier tibi adest, audin' Clinia?
Clin. Ego verò audio nunc demum, & video, & va-
leo Cluipho.

Cl. Minime mirum adeo impeditae sunt : ancillarum
gregem

Ducunt secum. Clin. perij, vnde illi sunt ancilla? Cli.
men' rogas?

Sy. Non oportuit relictas: portant quid rerum. Cli.
bei mihi.

S. Aurū, vestē: & vesperascit, & non nouerunt viā
Factum à nobis stultè est, abi dum tu Dromo illis ob
uiam

Propera: quid stas? Clin. vae misero mihi, quanta de
spe decidi!

Clit. Quid isthuc? quæ res te sollicitat autem? Clin. ro
gitas quid fiet?

Viden' tu ancillas, aurum, vestem? quam ego cum
vna ancillula

Hic reliqui: vnde ea esse censes? Clit. vab, nunc de-
mum intelligo.

S. Duj boni, quid turbæ est? & des nostræ vix capient,
scio.

Quid comedent, quid ebibent? quid sene erit nostro
miserius?

Sed video, eccos quos volebam. Clin. ô Iupiter, vbi
nam est fides?

Ut & Cli-
nia, & Anti-
phile mo-
destia cla-
rius inno-
sceret, fin-
git poëta
primū egre-
terentem.
Cliniam &
succensentem.

Antiphilæ
(sic enim
putabat) lu-
xui,

Dum ego propter te errans, patria careo demens, tu
interea loci

Collocupletasti te Antiphila, & me in his deseruisti
malis

Stomacho
sè harū, de
vna tatum,
atq; ea præ
sente.

Propter quam in summa infamia sum, & meo patri
minus obsequens:

Cuius nunc pudet me, & miseret, qui harum mores
cantabat mihi.

Monuisse frustra, neque potuisse vnquam ab hac me
expellere:

Quod tamen nunc faciam: tum, cum gratum mihi esse
potuit, nolui.

Videlicet,
& scilicet,
amaritudi-
nem habet:

Nemo est miserior me. Sy. hic de nostris verbis errat
videlicet,

Quæ hic sumus locuti. Clinia, aliter tuum amorem,
atq; est, accipis.

Nā & vita est eadē, & animus te erga idē, ac fuit,
Quantum ex ipsa re coniecturam* fecimus.

*Aliàs ce-
pinus.

Clin. Quid est obsecro? nam mihi nunc mihi rerum
omnium est,

Quod malim, quàm me hoc falso suspicari er.

Sy. Hoc primum, vt ne quid huius rerū ignores: anus

Quæ est dicta mater esse ei antehac, non fuit:

Ea obiit mortem, hoc ipsa in itinere altera

Dum narrat, fortè audiui. Clit. quanam est altera?

Alteræ, pro
alteri.

Sy. Mane, hoc quod cœpi primum enarrem Clitipho.

Post isthuc veniam. Clit. propera. Syr. iam primum
omnium.

Si incipit
multa pudicitiæ signa
narraturus.

Vbi ventum ad aedes est. Dromo pultat fores:

Anus quadam prodit: hæc vbi aperuit ostium.

Continud hic se coniecit intrò: ego consequor?
 Anus foribus obdit pessulum, ad lanam redit.
 Hinc sciri potuit, haud vsquam alibi Clinia,
 Quo studio vitam suam te absente exegerit.
 Vbi de improviso est interuentum mulieri,
 (Nam ea res dedit tum existimandi copiam
 Quotidianæ vitæ consuetudinem:
 Quæ, cuiusque ingenium vt sit, declarat maxime)
 Texentem telam studiosè ipsam offendimus,
 Mediocriter vestitam veste lugubri,
 Eius annis causa opinor, quæ erat mortua:
 Sine auro tum ornatam, ita vii quæ ornantur sibi:
 Nulla mala re esse expolitam muliebri.
 Capillus passus, prolixus, circum caput
 Reiectus negligenter: pax. Clin. Syre mi, obsecro
 Ne me in lætitiã frustra conijcias. Sy. anus
 Sub tegmen nebat, prætereã vna ancillula
 Erat, ea texebat vna, pannis obsita,
 Neglecta, immunda illuue. Clin. si hæc sunt Clinia
 Vera, ita vii credo: quis te est fortunatior?
 Scin' tu hanc, quam dicit sordidatam, & sordidam?
 Magnum hoc quoque signum est dominam esse extra
 noxiam,
 Cùm eius tam negleguntur internuncij:
 Nam disciplina est, eisdem munerariè
 Ancillas primùm, ad dominas qui affectam viam.
 Clin. Perge obsecro te, & caue, ne falsam gramam
 Studeas inire quid ait, vbi me nominas?
 Sy. Vbi dicimus redisse te, & rogare, vii
 Veniret ad te, mulier telam deserit

Vehemens
 pudicitia
 coniectura

Cultus & vi
 ctus fami-
 liaris vitæ
 indicant.

Mala, sub
 est. faciei
 pars.
 Pax, admi-
 rantis.

Sordities
 pudicitia
 signum.

Præceptum
 amatorium

Ex nimio
 gaudio la-
 chrymatur
 Gaudij ve-
 hementia.

HEAVTONTIM.

Continuè, & lachrumis opplet os totum sibi;

Vi facillè scires desiderio id fieri tuo.

Clin. Præ gaudio, ita me dum ament, ubi sim nescio?

Ita timui. Clit. at ego nihil esse sciebam Clinia.

Agedum vicissim Syre, dic quæ illa est altera?

Aliàs abdu S.* Adducimus tuâ Bacchidem. Clit. hem, quid Bac-
cimur, chidem?

Eho scelestè, quò illâ ducis? Sy. quo ego illam? ad nos
scilicet.

Clit. Ad patrem? ne? S. ad eum ipsum. Clit. ô homi-
nis impudentem audaciam.

S. Heus tu, non fit sine periculo facinus magnum, &
memorable.

Clit. hoc vide: in mea vita tu tibi laudem is quæsiti
scelus:

Ubi si paululum modò quid te fugerit, ego perierim

Quid illò facias? S. at enim. Clit. quid enim? S. si si-
nas, dicam. Clin. sine.

Oratio im-
perfecta ob
Clitiphon-
is interrup-
tionem.

Clit. Sino. S. ita res est, hæc nunc quasi cū Clit. quas
malum ambages mihi

Narrare occipit? Clin. Syre, verum hic dicit, mitte:
ad rem redi.

Sy. Enimvero reticere nequeo: multis modis iniurius
Clitiphon est, neq; ferri potis est. Clin. audiendum her-
cèle est: tace.

S. Vis amare, vis potiri, quid des illi, effici:

Exponit cō
filium suū.
estque hæc
huius fabu-
læ protasis.

Tuum esse in potiundo periculum non vis: haud stul-
tè satis:

Si quidem id sapere est, velle id quod non potes, con-
tingere.

*Aut hæc cum illis sunt habenda, aut illa cum his ad
mittenda sunt.*

Harum duarum conditionũ nunc vtram malis, vide:

Etsi hoc consilium quod cepi, rectũ esse & tuũ scio.

*Nam apud patrem tua amica tecum sine metu vt sit,
copia est:*

*Tum quod illi argentum es pollicitus, eadem hac in-
ueniam via.*

*Quod vt efficerem, orando surdas iam aureis reddi-
deras mihi,*

*Quid aliud tibi vis? Clit. si quidem hoc fit. S. si qui-
dem, experiundo scies.*

*Clit. Agè, agè, cedò, isthuc tuum consilium quod id
est? S. assimulabimus*

*Tuam amicam, huius esse amicam. Clit. pulchrè, ce-
dò quid hic faciet sua?*

*An ea quoque dicetur huius, si vna hæc dedecori est
parum?*

*S. Imo ad tuam matrem deducetur. Clit. quia est? S.
longum est, Clitipho,*

*Si tibi narrem, quamobrem id faciam: vera causa est.
Clit. fabulè.*

*Nibil satis firmi video, quamobrem accipere hunc mi-
hi expediat metum.*

*S. Mane: habeo aliud, si isthuc metuis, quod ambo con-
fiteamini*

*Sine periculo esse. Clit. huiusmodi, obsecro aliquid re-
peri. S. maximè.*

*Ibo obuiã hinc dicã, vt reuertantur domum. Clit. hẽ,
Quid dixisti? S. ademptũ tibi iam faxo omnem metũ,*

Repetitio
cum stoma-
cho,

Stultus ama-
tor irriden-
ti credit.

HEAVTONTIM.

In aarē vramuis otiose vt dormias.

Clit. Quid ago nunc? Clin. tu' ne? quod boni est?

Clit. Syre, dic modò

Verum. S. age, modò: hodie serò, ac ne quicquā voles.

Clin. Datur modò: fruere dum licet. nam nescias

Sententia
amatoris
Aristippica
Eius sit potestas posthac, an nunquam, tibi.

Clit. Syre inquam. S. perge porrò, tamen isthuc ago?

Clit. Verum hercle isthuc est Syre, Syre inquam, heus
heus Syre.

Aestuat ma-
gis ob Syri
discessum.

S. Concaluit, quid vis? Clit. vedi, vedi. S. adsum, dic,
quid est?

Iam hoc quoque negabis tibi placere. Clit. imò Syre,

Et me, & meum amorem, & famam permitto tibi.

Tu es iudex: ne quid accusandus sis, vide.

S. Ridiculum est isthuc me admonere Clitipho.

Quasi isthic minor mea res agatur, quam tua.

Hic si quid nobis fortè aduersi euenerit,

Tibi erunt parata verba, huic homini verbera.

Qua propter neutiquam hac res neglectui est mihi.

Sed istum exora, vt suā esse adsimulet. Clin. scilicet

Facturum me esse, in eum iam res redijt locum.

Vt sit necesse. Clit. meriò te amo Clinia.

Clin. verū illa ne quid titubet. S. perdocta est probè.

Clit. At hoc demiror, qui tam facile potueris

Persuadere illi, quē solet quos spernere.

Adhortatio
perspicaciā
Chremetis
ac inconti-
nentiam.

S. In tempore ad eam veni, quod rerum omnium est

Primum, nam miserum quēdam offendi ibi militem,

Eius noctem orantem: hęc arte tractabat virum.

Vt illius animum cupidum inopia incenderet:

Eademque vt esset apud te ob hoc quā gratissima,

Clitipho-
nis notat.

Sed

*Sed heus tu, vide sis, ne quid imprudens ruas:
Patrem nouisti ad has res quàm sit perspicax:
Ego te autem noui, quàm esse soleas impotens:
Inuersa verba euersas cernices tuas,
Gemitus screatus, tusseis, risus abstine.
Clit. Laudabis. S. vide sis. Clit. tutemet mirabere.*

S. Sed quàm citò sunt consecutæ mulieres?

Clit. Vbi sunt? cur retines? S. iã nunc hæc non est tua.

Clit. Scio apud patrẽ: at nũc interim. S. nihilo magis.

Clit. Sine. S. non sinam inquam. Clit. quæso paulisper.

S. veto.

Clit. Saltem salutare. S. habeas si sapias. Clit. eo.

Quid isthic? S. manebit. Clit. ô hominem fœlicem! S.

ambula.

Apostrophe
sis.

Fœlicem,
quia cum
amica ma-
nebit.

ACTVS SECVNDI SCENA III. ARGVMENTVM.

Meretricia conditio per eam exprimitur, quæ meretrix est.
Habet deinde hæc scena iucundum Clinia & Antiphilæ con-
gressum. Tetrametri, partim Trochaici, partim Iambici: & in
fine Senarij aliquot.

BACCHIS meretrix. ANTIPHILA amassa.
CLINIA. SYRVS.

A Edepol te mea Antiphila laudo, & fore una-
tam iudico.

*Id cum studuisti, isti formæ mores vt cõsimiles forẽt.
Minimeque, ita me dij ament, miror, si te sibi quisque
expetit:*

*Nam mihi quale ingeniũ haberes, fuit, indicio oratio.
Et cum egomet nunc mecum in animo vitam tuam
considero.*

Spargit in
personas
descriptio-
nem morũ
Bacchidis,
& Antiphi-
læ, vt appa-
reat hone-
ste amasse
Cliniam.

HEAVTONTIM.

*Omniūq; aded nostrarum volgus que ab se segregat,
Et vos esse istiusmodi, & nos non esse, haud mirabile
est.*

*Nam expedit bonas esse nobis: nos quibuscum est res,
non sinunt.*

Quippe forma impulsū nostra, nos amatores colunt.

Amatores
formæ.

*Hæc vbi immutata est illi suū animæ alio conferunt;
Nisi prospectum interea aliquid nobis est, deserit & vi-
uimus.*

Laus à pu-
dicitia.

*Vobis cū vno simul vbi atate agere decretū est viro,
Cuius mos maxime est consimilis vestrum, hi se ad
vos applicant.*

Commen-
datio à fi-
de in virtū.

*Hoc beneficio vtriq; ab vtrisque; verò deuincimini,
Ut nūquā nulla amoris vero incidere possit calamitas.*

Mire op-
portunum
& hos.

*A. Nescio alias: me scio quidē sēper fecisse sedulò, vt
Ex illius commodo meum compararem commodum.*

Nescio
alias.

*Cli. Vah,
Erga mea Antiphila, tu nunc sola reducem me in pa-
triam facis.*

*Nam dum abs te abssum, omnes mihi labores fucere,
quos cepi leues,*

*Præterquam tui carendum quòd erat. S. credo. C. Sy-
re vix suffero:*

*Hocine me miserū nō licere meo modò ingenio frui?
S. Imò vt patrem tuum vidi esse habitum diu, etiam
duras dabit.*

Ecclipsis.
Præ nimio
gaudio con-
sternatur.

*B. Quisnam hic adolescens est, qui intuetur nos? A.
ab, retine me obsecro.*

*B. Amabò, quid tibi est? A. disperij. B. perij misera
quid stupes*

Anti.

*Antiphila? A. videon' Cliniam, an non? B. què vides?
C. Salve anime mi. A. ó Clinia salve. C. vi vales?
A. Saluum venisse gaudeo. C. teneo ne te
Antiphila, maximè animo exoptata meo?
R. Ite intro: nam vos iam dudum expectat senex.*

*Paterice &
amatoris
loquutio-
nes.
Verus ami-
cus,*

ACTVS TERTII SCENA I.

ARGVMENTVM.

Chremes Menedemo nunciat ex Asia redisse filium: è qua
re Menedemus incredibili gaudio perfunditur, & filio post
hac indulgere magis instituit, quod ei magnopere dissuadet
Chremes. Trimeri omnes.

CHREMES. MENEDEMVS.

L Vescis, hoc iam cesso pulsare hostium
vicinid' primùm ex me vt sciat sibi filium
Redisse: & si adolescentem hoc nolle intelligo.
Verùm cum videam miserum hunc tam excruciarier
Eius abitu, celem tam insperatura gaudium,
Cum illi nihil periculi ex indicio fieri?
Haud faciam: nam quod poterò, adiutabo senem.
Ita vt filium meum amico, atque equali suo
Video inferuire, & socium esse in negotijs:
Nos quoque senes est æquum senibus obsequi.
M. Aut ego profectò ingenio egregiè ad miseriam
Natus sum: aut illud falsum est, quod vulgo audio
Dici, DIEM ADIMERE egritudine hominibus,
Nam mihi quidem quotidie augetur magis
De filio egritudo, & quantum diuinus
Abest, magis cupio tantò, & magis desidero.
C. Sed ipsum foras egressum video: adibo, alloquar.
Menedeme salve: nuncium adporto tibi,

*Verus ami-
cus èa dolo-
re quã gau-
dio affiel-
tur.*

*Non pares
cũ paribus
facile con-
grunt.
Vulgatum
dictum,*

HEAVTONTIM:

Cuius maxime te fieri participem cupis.

Suspicio ex
mira solici
tudine. Præ
gaudio idē
crebrò re-
perit.

M. Nunquid nam de gnato meo audisti Chreme?

Menedemi
consilium
arguit.

*C. Valet atq; vivit. M. ubi nam est queso? C. apud me
domi. (nia,*

Consulta-
tio lenum
in qua vi-
des quantū
fallatur

*M. Meus gnatus? C. sic est M. venit? L. certè. M. Clo-
Meus venit? C. dixi. M. eamus, duc me ad eū obsecro.)*

Chremes,
est que hæc
parascæue
turbarum
que sequū-
tur,

*C. Non vult te scire se redisse: etiam & tuum
Conspectum fugiat, propter peccatum: tū hoc timet,
Ne tua duritia illa antiqua etiam adaucta sit.*

*M. Non tu ei dixisti: ut essem? Ch. non. M. quamobrè
Chreme?*

*C. Quia pessimè isthuc in te, atque in illum consulis,
Si te tam leni, & victo esse animo ostenderis.*

*M. Non possum: satis iam satis pater durus fui. ah,
Vehemens in vtranque partem Menedeme es nimis:
Aut largitate nimia, aut parsimonia:*

*In eandem fraudem ex hac re, atque ex illa incidēs.
Primum olim potius quam paterere filium
Commeare ad mulierculam, quæ paululo
Tum erat contenta, cuique, erant grata omnia.*

*Proterruisti hinc: ea coacta ingratis,
Post illa cœpit victum vulgo querere.*

*Nunc cū sine magno intertrimento non potest
Haberī, quiduis dare cupis. nam ut tu scias,
Quam ea nunc instructa pulchrè ad perniciem fiet:
Primum, iam ancillas secum adduxit plus decem,
Onerat as veste, atque auro: sui rapes si fiet
Amator, nunquam sufferre eius sumptus queat,
Nedum tu possis. M. est: ne ea intus? C. si sit, rogas?
Sensi: nam ei vnam cœnam, atque eius comitibus*

Carpit ni-
miam largi-
tarè senis.

Dedi

Dedi: quodd si iterum mihi sit danda, actum fiet,
 Nam vt alia omittam, pitiſſando modò mihi
 Quid vini abſumpſit. ſi hoc dicens, aſperum
 Pater hoc eſt aliud lenius: ſodes vide,
 Releui dolia omnia, omnes ſerias,
 Omnes ſollicitos habui: at que hęc vna nox:
 Quid te futurum cenſes, quem aſſidue excedent?
 Ita me dij amabunt, vt tuarum miſeritum eſt
 Menedeme fortunarum. M. faciat quod lubet:
 Sumat, conſumat, perdat, decretum eſt patris:
 Dum illum modò habeam mecum. C. ſi certum eſt tibi
 Sic facere, id permagni referre arbitror,
 Vt neſcientem ſentiat te id ſibi dare.
 M. Quid faciã? C. quiduis potius, quã quodd cogitas:
 Per alium quemuis vt des: falli te ſinas
 Technis per ſeruulum: et ſi ſubſenſi id quoque,
 Illos ibi eſſe, & id agere inter ſe clanculum.
 Syrus cum illo veſtro conſuſurrat: conſerunt
 Conſilia adoleſcentes: & tibi perdere
 Talentum hoc pacto ſatius eſt, quã illo minam.
 Non nunc pecunia agitur: ſed illud, quo modo
 Minimo periculo id demus adoleſcentulo.
 Nam ſi ſemel tuum animum intellexerit,
 Prius proditurum te tuam vitam, & prius
 Pecuniam omnem, quã abs te amittas filium: huius,
 Quantam fenestram ad nequitiam patefeceris,
 Tibi autem porrò vt non ſit ſuaue viuere.
 NAM DETERIORES omnes ſumus licentia:
 Quodcunque inciderit in mentem, volet: neque id
 Putabit prauum, an rectum fiet, quod peret.

Serias, id eſt
 vaſa fictilia

Auleſis!
 Summa pa-
 tris indul-
 gentia.
 Sanũ Chre-
 metis con-
 filium.
 Serui fran-
 dem comẽ-
 tantur.

HEAVTONTIM.

Tu rem perire, & ipsum, non poteris pati.

Dare negabis: ibit ad illud illico,

Obiectio.

Quo maximè apud te se valere sentiet:

Abiturum se abs te esse illico minabitur.

M. Videre verum, atque ita, vti res est, dicere.

C. Somnum hercle ego hac nocte oculis non vidi meis,

Dum id quero tibi qui filium restituerem.

Approba-
tio consilij

Mos oran-
tium & cõ-
firmantium

Affectus pa-
ternus.

Argumen-
tum prudẽ-
tiæ Chre-
metis,

M. Cedo dexteram: porro te idẽ oro vt facias Chreme.

C. Paratus sum. M. scin' quid nunc te facere volo?

C. Dic. M. quod sensisti illos me incipere fallere,

Id vt maturent facere: cupio illi dare

Quod volt: cupio ipsum iam videre. C. operam dabo:

Syrus est prehendendus, atque adhortandus mihi,

A me nescio quis exit. concede hinc domum,

Ne nos inter nos congruere illi sentiant.

Paululum negoti mihi obstat: Simus & Crito

Vicini nostri hinc ambigunt de finibus:

Me cepere arbitrum: ibo, ac dicam, vt dixeram,

Operam daturum me, hodie non posse his dare:

Continuo hinc adero. M. ita queso. Dũ vestram fidem,

ITAN' COMPARATAM ESSE hominum

naturam omnium,

Aliena melius vt videant, & iudicent,

Quam suadãn eo sit, quia in re nostra gaudio

Sumus prepediti nimio aut egritudine?

Hic mihi quanto nunc plus sapit, quàm egomet mihi?

C. Dissolui me ocyus, operam vt tibi darem.

ACTVS TERTII SCENA II.

ARGVMENTVM.

Seruus herum Chremetem decipit, credentem Menede-

mo

mo fallaciam intendi: & ita sua ipsius coniectura, & solertia fallitur.

Senarij.

SYRVS. CHREMES.

HAc illac circuncursa: inueniendum est tamen
Argentum: intendenda in senem fallacia.

C. Num me sefellit hosce id struere? videlicet

Est ille Clinie seruus tardiusculus:

Idcirco huic nostro tradita est prouincia.

S. Quis hic loquitur? perij, numnam hac audiuit? C.
Syre. S. hem.

C. Quid tu isthic? S. rectè equidè: te demiror Chreme
Tam mane, qui hanc tantum biberis. C. nihil nimis.

S. Nihil narras? visa vero est (quod dici solet)

Aquila senectus. C. eia. S. mulier commoda, &

Faceta hac est meretrix. C. sanè idem visa est mihi.

S. Et quidem berclè forma luculenta. C. sic satis.

S. Ita non vt olim: sed vti nunc sane, bona:

Minimeq; miror Clinia han si dperit.

Sed habet patrè quendam auidū, miserū, atq; aridū:

Vicinum hunc nostin? at quasi is non diuicijs

Abundet, gnarus eius profugit inopia.

Scin? esse factum, vt dico? C. quid ego nesciam?

Hominem piſtrino dignum. S. quem. C. istum seruulū

Dico adolescentis. S. Syre tibi timui male.

C. Quis passus est id fieri. S. quid faceret? C. rogas?

Aliquid reperiret, fingeret fallacias,

Vnde esset adolescenti, amicè quod daret:

Atque hunc difficilem inuitum seruaret senem:

S. Garris. C. hac facta ab illo oportebat Syre.

S. Eho queso, laudas qui heros fallunt? C. in loco

Syrus hæc
secum.

Falsa Chre
metis con
iectura.

Syrus calli
de à pro-
posito di-
uertit aquī
lè senectū,
Prouerbiū
in senes bi
baculos.

Occasiofal
lendi senis
Amphibo-
logicos.

Institutio
fallaciæ à
sene in se-
nem: imo
in seipsum.

HEAVTONTIM.

*Ego verò laudo. S. rectè sanè. C. quippe, quia
Magnarum sàpe id remedium egritudinum est?
Iam huic mansisset vnicus gnatus domi.*

Denuo Sy-
rù instigat.
Translatio
à machinis
bellicis.

*S. Iocòne, an serio illhęc dicat, nescio:
Nisi mihi quidem addit animum, quo lubeat magis.*

Calliditatè
feruilaudat

*C. At vunc quid expectat Syre? an dum hinc denuò
Abeat, cùm tolerare huius sumptus non queat?
Non ne ad senè aliquam fabricã fingit? S. stolidus est.*

Præmoni-
tio de filij
amore.

*C. At te adiuuare oportet, adolescentuli
Causa. S. faciliè equidem facere possum, si iubes:
Etenim quo pacto id fieri soleat, calleo.*

*C. Tantò hercle melior. S. non est mentiri meum.
C. Fac ergo. S. at heus tu, facito dũ eadè hæc mimine.
Si quid huius simile fortè aliquando euenerit, (ris,
Vt sunt humana, tuus vt faciat filius.*

*C. Non vsus veniet spero. S. spero hercle ego quoque:
Neque eò nunc dico, quòd quidquam illum senserim:
Sed si quid, nequid, quæ sit eius etas, vides.*

*Et ne ego te (si vsus veniet) magnificè Chreme
Tractare possim. C. de isthoc, cùm vsus venerit,
Videbimus, quid opus fiet: nunc isthuc age.*

*S. Nunquam còmodius vnquam herù audiui loqui:
Nec cùm male facerem, crederem mihi impunius
Licere, quisnam à nobis egreditur foras?*

ACTVS TERTII SCENA III.

ARGVMENTVM.

Chre:nes filium obiurgat, & immodestix arguit, quem cum Bacchide ludentem viderat. Syrus hero id suadet, quod maxime ad extorquendum facit argentum.

Iambici Tetrametri partim Catalectici, partim Acatalectici, admistis interdum Trochaicis. Versus Dimeter & Trimeter vnus.

CHRE:

CHREMES. CLITIPHO. SYRVS.

Quid isthuc quaeso? qui isthic mos est Clitipho?
ita ne fieri oportet?

Clit. Quid ego feci? *Ch.* vidin' te modò manum in sinum huic meretrici

Inserere? *Sy.* acta hæc res est, perij. *Clit.* me ne? *Chr.*
hisce oculis: ne nega.

Facis adedè indigne iniuriam illi, qui nõ abstineas ma-
Nam isthæc quidem contumelia est, (num.

Hominem amicum recipere ad te, atque eius amicam
subagitare,

Vel heri in cõuiuio quã immodestus fuisti? *Sy.* factũ.

Ch. Quãm molestus? *vt* equidem, *ita* me dñ ament,
metui quid futurum denique esset.

Novi ego amantium animos: *aduertunt* grauiter,
quæ non censeas.

Cl. *At* mihi fides apud hunc est, *nihil* me istius facturum pater.

Ch. *Esto:* ac certè concedas aliquo ab eorum ore aliquantisper.

Multa fert libido: *ea* prohibet facere tua presentia:
ego de me

Facio cõiecturã: *nemo* est meorũ amicorũ hodie, apud
quem exponere omnia mea occulta Clitipho audeã:

Apud alium prohibet dignitas: *apud* alium ipsius
facti piget:

Ne ineptus, *ne* proteruos videar: *quod* illum facere
credo,

Sed nostrum est intelligere, *vt* cunque, *atque* vbicunque
que opus sit, obsequi.

Periculum
per quod
icisim per
ueat. Neque enim.
Iubet sed
per gradus
quosda ad
talem modum
accedendum
erat.

Nam amantibus omnia sunt suspecta.
Ab exemplo paterno.

Ab exemplo paterno.

HEAVTONTIM.

S. Quid isthic narrat? Cl. perij. Sy. Clitipho, hec ego precipio tibi,
Hominiis frangi & temperantis functus officium. Cl.
tace sodes.

S. Rectè sanè. C. Syre, pudet me. S. credo, neque id iniuria.

Mihi, emphaticam ha-
bet.

Quin mihi molestum est. Cl. pergiu' herclè? Sy. veterum dico, quod videtur.

Cl. Nonne accedam ad illos? Ch. eho quaso, vna accedundi via est?

S. Actum est. hic prius se indicavit, quam ego argentum effero. Chreme,

Vin' tu homini stulto mihi auscultare? Ch. quid faciam? S. iube hunc

Abire hinc aliquo. Cl. quo ego hinc abeam? S. quo lubet: da illis locum.

Abi deambulatum. Cl. deambulatum? quo? S. vah, quasi desit locus.

Repetitio
per indignationem.

Abi sanè isthac, istorsum, quo vis. Cl. rectè dicit, censeo.

Imprecatio
in Syrum.

Cl. Dÿ te eradicent Syre, qui me isthinc extrudis. S. at tu pol tibi istas

Rectè monet de filio
servando.

Post hac comprimito manus.

Censen' verò? quid illū porro credis facturū Chreme, Nisi eum, quantum dÿ dant tibi opis, servas, castigas, mones?

Nam, accu-
satio am-
phibologi-
ca.

Ch. Ego istud curabo. S. at qui nunc here hic tibi adseruandus est.

Ch. Fiet. S. si sapias. nam mihi iam minus, minusque obtemperat.

Ch. Quid

Ch. Quid tu? ecquid de illo, quod dudum tecum egi, egisti? **Syre?** aut Reperisti tibi quod placeat? an nondum etiam? **Sy.** de fallacia

Lauda de-
nuo fallace
seruum,
Caput falla-
cia.

Dicis? est, inueni nuper quandam. **Ch.** frugi es, cedo quid est?

S. Dicam? verum ut aliud ex alio incidit. **Ch.** quid-
nam Syre? **S.** pessima hæc

Est meretrix. **Ch.** ita videtur. **S.** imo si scias.

Vab, vide quod inceptet facinus. fuit quædam anus
Corinthia

Hic: huic drachmarum hæc argenti mille dederat mu-
tuum.

Ch. Quid tum? **S.** ea mortua est: reliquit filiam ado-
lescentulam:

Ea relicta huic arrhaboni est pro illo argento. **Ch.** in-
telligo.

S. Hanc secum huc adduxit, ea quæ est nunc ad vxo-
rem tuam.

Ch. Quid tum? **S.** **Elinia** orat, sibi uti nunc det illam;
illi tamen

Post daturum mille nummum poscit. **Ch.** & poscit
quidem? **S.** hui.

Dubium? ne, id est? **C.** ego sic putavi, quid nunc facere
cogitas?

Sy. Ego? ne? ad **Menedemum** ibo: dicam hanc esse cap-
tam è **Caria,**

Dicè, & nobile si redimat, magnam inesse in ea lucrum.

Ch. **Eras** **S.** quid ita? **C.** pro **Menedemo** nunc tibi
ego respondeo:

Valens cati-
sa ad extor-
quendum ar-
gentum.

Fallaciam
aperit.

HEAVTONTIM.

Parat se ad
 aliam sce-
 nam,

Non emo : quid ais ? S. optata loquere. C. atqui non opus est.

S. Non opus est? C. non herclè verò. S. quid isthuc miror. C. iam scies.

Mane mane, quid est, quòd tam à nobis grauitè crepuere fores?

ACTVS QVARTI SCENA I.

ARGVMENTVM.

Hæc scena Antiphilæ continet agnitionem, vnde iurgium inter virum & vxorem oritur. Chremes enim iusserat exponi partum, si puellam peperisset ipsa : quod factum non est, Tetrametri partim Iambici Acatalectici, partim Trochaici Catalectici.

SOSTRATA, matrona. CHREMES.

NVTRIX. SYRVS.

Hæc catastro-
 phe re-
 rum Clinia
 est & occa-
 siõepitafcos
 nouæ reru
 Clitiphon-
 nis

Nisi me animus fallit, hîc profectò est annulus,
 quem ego suspicor:

Is, qui cum exposita est gnata. C. quid volt sibi Syre, hæc oratio?

So. Quid est? is? ne tibi videtur? N. dixi equidem vbi mihi ostendisti, illico

*Eum esse. S. at vt satis contemplata modò sis mea nu-
 trix. N. satis.*

*So. Abi iam nunc inrò, atq; illa si iam lauerit, mi-
 hi nuncia:*

*Hîc ego virum intereà opperibor. Sy. te volt: videas,
 quid velit.*

*Nescio quid tristis est: nõ temere est metuo quid fiet?
 C. quid fiet?*

*Ne ista herclè magno iam conatu magnas nugas di-
 xerit.*

So. Ehem. mi vir. C. ehem mea vxor. So. te ipsum qua
ro. C. loquere quid velis.

So. Primum hoc te oro, ne quid credas me aduersum
edictum tuum.

Facere esse ausam. C. vin' ne istibus tibi (eisi incredibi
le est) credere?

Credo. Sy. nescio quid peccati portet hęc purgatio.

So. Meministi me esse grauidam, & mihi te mag-
nopere interminatam,

Si puellam parerem, nolle tolli? C. scio. quid feceris?

Sustulisti. So. si sic est factum. Sy. domina, ergo herus
damno auctus est.

So. Minimè; sed erat hic anus Corinthia, haud impu-
ra: ei dedi

Exponendam. C. ô Iupiter, tantum' ne esse in animo
inscitiam?

So. Perij quid ego feci? C. rogitas? So. si peccavi mi
Chreme,

Insiciens feci. C. id quidē ego, etsi tu neges, certò scio,
Te inscientem, atque imprudentem dicere, ac facere
omnia:

Tot peccata in hac re ostendis: nam iam primū, si meū
Imperium exequi voluisses: interemptam oportuit,
Non simulare mortem verbis, re ipsa spem vitæ dare.
At id omitto: misericordia, animus maternus: sino,
Quam bene verò abs te prospectum est, quid voluisti?
cogita:

Nempe anni illi prodita abs te filia est planissime,
Per te vel vii questum faceret, vel vii veniret palā:
Credo id cogitasti: quibus satius est, dū viuat modò.

Insinuatio
à purgatio
ne,

Damno au-
ctus, ob do-
tem dandā.
Excusat in-
prudentiā.
Obiurgatiō
mordax,

HEAVTONTIM.

Quid cum illis agas, qui neque ius, neque bonum, at-
que equum sciunt,

Melius, peius, profit, obfit, nihil vident, nisi quod lu-
bet.

S. Mi Chreme peccaui, fat eor, vin cor: nunc hoc te ob-
secro,

Quantò tuus est animus natu grauior, ignoscentior,
Vt me stultitiæ iustitiæ tuæ sit aliquid præsidiij.

C. Scilices equidem isthuc factum ignoscam: verum
[Sostrata.

Facilitas
causa delin-
quendi.

Male docet te mea facilitas multa. sed isthuc quicquid
est,

Qua hoc oceptum est causa? loquere. So. vt stultæ,
& miseræ omnes sumus

Religiosæ,
idest super-
stitiosæ.

Religiosæ: cum exponendam do illi, de digito anulum
Detrabo: & eum dico vt vnà cum puella exponeret:

Si moreretur, ne expers partis esset de nostris bonis.
C. Isthuc rectè, conseruasti te atq; illam. So. is hic est

Hem, stupè
tis est.

anulus.
C. Vnde habes? So. quam Bacchis secum adduxit ado-
lescentulam. Sy. hem.

Exolui, ma-
gnæ lætitiæ
iudiciū est.

C. Quid ea narrat? So. ea lauatum dum it, seruandum
mibi dedit

Anulū: nō aduorti primò: sed post quàm aspexi, ilico
Cognoui: ad te exilui. C. quid nunc suspicare, aut in-
uenis

De illa So. nescio: nisi vt ex ipsa quæras, vnde hunc
habuerit,

Si potis est reperiri. Sy. interij: plus spei video quam
volo:

Nostra est, si ita est. C. viui? ne illa, cui tu dederas?

So. nescio.

C. Quid renunciauit olim fecisse? So. id quod iusserat.

C. Nomen mulieris ceddò quod sit, ut queratur. So. Philtera.

Sy. Ipsa est. mirum, ni illa salua est: & ego perij. C. Sostrata,

Sequere intrò hac. So. ut præter spem euenit, quam timui malè,

Ne nunc animo ita esbes duro, ut olim in tollenda, Chreme.

C. Non licet hominem esse sepe ita ut vult, si res non sint:

Nunc ita tempus est mihi, ut cupiam filiam: olim nihil minus.

ACTVS QVARTI SCENA II:

ARGVMENTVM.

Post agnitam Antiphilam à Syro nouum queritur de inuenienda pecunia consilium. Octonarij Iambici.

SYRVS.

Nisi me animus fallit, haud multum à me aberit infortunium.

Ita herclè in angustū oppido nunc me, cogūtur copie:

Nisi aliquid video, ne esse amicam hanc gnati resciscat senex,

Nam quod sperem de argento, aut posse postulem me fallere

Nihil est triumpho, si licet me latere, tecte abscedere.

Crucior bolum tantum mihi ereptum tam subito è faucibus.

Epitasis, nā subinde alia atq. alia consilia fallunt seruulum. Et videas Syriū hic tanquā Proteū in omnes formas verti.

HEAVTONTIM.

Metapho-
ra à brutis
vescētibus.

Ratiocina-
tio inquirē-
tis.

Metaphora
faceta i pro-
fugo.

Quid agam? aut quid comminiscar? ratio de integro
ineunda est mihi.

Nil tam difficile est, quin querendo inuestigari possit.

Quid si hoc sic incipiam nunc? nihil est. quid si sic? t an-
tundem egero?

At sic opinor, non potest imò optimè; euge optumam
habeo.

Retrabam hercle, opinor, ad me illud idem fugitium
argentum tamen.

ACTVS QVARTI SCENA III.

ARGVMENTVM.

Clinia hic testatur quam gaudet de agnita Antiphila: &
à Syro admonetur, vt amici etiam Clitiphonis rem curet in
Ceruanda Bacchide. Iambici Quadrati Cathalexici, & Tro-
chaici plerique: Senarius vnus.

CLINIA. SYRVS.

Nulla mihi res posthac potest iam interuenire
tanta:

Que mihi agritudine afferat: tanta hæc legitia ob-
orta est.

Dedo patri me nunc iam, vt frugalior sim: quã vult.

S. Nihil me fefellit: cognita est: quantum audio huius
verba

Istihuc tibi ex sententia tua obtigisse lætor.

C. O mi Syre, audistin' obsecro? S. quid ni? qui vsque
vna affuerim.

C. Cui equè audisti cōmodi quicquã euenisse? S. nulli.

C. Atq; ita me dū ament, vt ego nunc non tam me ap-
te causa (nam.

Lætor, quã illius, quã ego scio esse honore quouis dig-

S. Ita credo, sed nunc Clinia agè, da te mihi vicissim:

Nam

Catastro-
phe in per-
sonas spar-
gitur & sub
ijcitur, con-
sultatio que
ad epitam
altera facit.

Indignan-
ter idē ijs-
dem repe-
tit verbis.

Nā amici quoque res est vidēda, in tuto vt collocetur:
 Ne quid de amica nunc senex. C. ō Iupiter. S. quiesce.
 C. Antiphila mea nubet mihi. S. ficcine mihi interlo-
 quere?

C. Quid faciam Syre mi? gaudeo: fer me. S. fero hercle
 verò.

C. Deorum vitam adepti sumus. S. frustra operam
 hanc opinor sumo,

C. Loquere, audio. S. at iam hoc non ages. C. agam. Sy.
 videndum est, inquam,

Amici quoque res, Clinia, tui in tuto vt collocetur.
 Nam si nunc à nobis abis. & Bacchidē hic relinquis,
 Noster resciscet illico esse amicam hanc Clitiphonis.
 Si abduxeris, celabitur itidem, vt celata adhuc est.

C. At enim isthoc nihil enim magis Syre meis nuptijs
 aduersum

Nam quo ore appellabo patrem? tenes quid dicam? S.
 quid ni?

C. Quid dicam? quam causam offeram? S. quin nolo
 mentiare:

Apertè, ita vt res sese habet, narrato. C. quid ais? iu-
 beo

Illam te amare, & velle vxorē hanc esse Clitiphonis.

C. Bonam atq; iustam rem oppidò imperas, & factu
 facilem:

Et scilicet iam me hoc voles patrem exorare: vt celet
 Senem vòstrum. S. imò vt recta via rem narret ordi-
 ne omnem. C. hem,

Satin' sanus es, aut sobrius? tu quidem illum planè
 prodis:

Syri consi-
 lium.

Consilium
 astutum fer
 ui, cui tamē
 non respon
 debet euen
 tus.

HEAVTONTIM.

Nam qui ille poterit esse in tuo? dic mihi.

S. Huic equidem consilio palmando: hinc me magnifice effero.

Qui vim tantam in me, & potestatem habeam tanta astutiae,

Vera dicendo ut eos ambos fallam, ut cum narret senex Vester nostro istam esse amicum avari, non credat tamen.

C. At enim spem isthoc pacto rursus nuptiarum omnem eripias:

Nam dum amicam hanc meam esse credet non committet filiam.

Tu fortasse quid me fiat, parui pedis, dum illi consulas.

S. Quid (malum) me * tandem censes velle id adsimularier?

Vnus est dies, dum argentum eripio: pax, nihil amplius.

C. Tantum sat habes? quid tum queso, si hoc pater resciverit?

S. Quid si redeo ad illos, qui aiunt: QUID SIN VNC COELVM RVAT?

C. Metuo quid agam. S. metuis? quasi non ea potestas sit tua.

Quo velis in tempore, ut te exolvas, rem facias palam.

C. Age, age, traducatur Bacchis. S. optimè ipsa exit foras.

ACTVS QVARTI SCENA IIII.

ARGVMENTVM.

Bacchis irata ob decem minas nondum traditas, abitoram se adsimulat. Cum Syro expostulat. Tandem placata suavis eiusdem, cum omni strepitu ac turba transit ad Menedemum: tantisper dum Chremes fallatur.

Iambici Quadrati Catalectici.

BAC-

Iactantia Syri de sua astutia.

Clinia veretur ne perturbetur nuptiae. Alias, aetatem.

BACCHIS. CLINIA SYRVS. DROMO.
PHRIGIA ancilla.

S *Atis pol proteruè me Syri promissa hâc induxerunt.*

Decem minas, quas mihi dare pollicitus est. quod si is nunc

Me decipit, sæpe obsecrans me, ut veniam frustra veniet.

Aut cum venturâ dixerò, & constituerò: cū is certè Renunciari, Clinipho cum spe pendebit animi:

Decipiã, ac non veniã: Syrus mihi tergo pœnas pœdet. C. Satis scitè promittit tibi. S. at qui tu hanc iocari credis?

Faciet, nisi caueo. B. dormiunt: ego pol istos cõmouebo Mea Phrygia audistin, homo iste modò quam villam demonstrauit

Charim? P. audiui. B. proximã esse huic fundo ad dexteram? P. memini.

B. Curriculo percurre: apud eũ miles Dionysia agit. S. Quid inceptat? B. dic me hic oppido esse inuitam, atque asseruari:

Verum aliquo pacto verba his me daturam esse, & venturam.

S. Perij herclè. Bacchis mane, mane: quò mittis istâc quæso?

Iube maneat. B. abi. S. quin est paratum argentum. B. quin ego maneo.

S. At qui iam dabitur. B. ut lubet, num ego insto? S. an scin' quid fodes:

B. Quid? S. transeundum tibi ad Menedemum est, &

Meretricis
excâdelcen
ris conqæ
stio de pe
cunia non
dũ soluta.

Mera Bac
chidis calli
ditas.

Memoris
inducit me
retricè, ap
tamque ad
fallendum.

Disimula
tio.

HEAVTONTIM.

Metaphori-
cos & iocu-
lariter vt
feruum de-
cet.

Leuitas me-
retriciis fa-
cile perlua-
sa.

tua pompa.

Eò traducenda est. B. quam rem agis, scelus? S. ego ne?
argentum cudo,

Quod tibi dem. B. dignam me putas, quam illudas?
S. non est temere.

B. Etiam, ne tecum hęc res mihi est? S. minimè: tuum tibi reddo.

B. Eat ut. S. sequere hęc, heus Dromo, D. quis me volit?
S. Syrus. D. quid est rei?

S. Ancillas omnes Bacchidis traduce hinc ad vos pro-
pere.

D. Quomohrem? S. ne queras: & ferant, quę secum hęc attulerunt.

Sperabit sumptũ sibi senex leuatum esse harũ abitu:
Næ ille huc scit: hoc paulum lucri, quantum ei
Damni adportet, tu nescis, quod scis Dromo, si sapias
D. mutum dices.

ACTVS QVARTI SCENA V.

ARGVMENTVM.

Per fallaciam Syrus ab hero Chremete argentum accipit: Menedemi Chremes rursum miseretur ob traditam ad illum cum omni pompa sumptuosam Bacchidem, quam Clinias non sui filij amicam putat. Senarij.

CHREMES. SYRVS.

Obiter, &
Chremes
producitur
vt magis
appareat
quantum
fallatur.

I*Ta me dij amabunt, vt nunc Menedemi vicem*
Miseret me, tantum deuenisse ad eum mali.
Illanccine mulierem alere cum illa familia?
Etsi scio, hosce aliquot dies non sentiet,
Ita magno desiderio fuit ei filius,
Verũm vbi videbit tantos sibi sumptus domi
Quotidianos fieri, nec fieri modum,

Opta-

Optabit rursum, ut abeat ab se filius.

Syrū optume ecclū. S. cesso hūc adoriri C? h. Syre. S. hē.

Ch. Quid est? S. te mihi ipsum iam dudum exoptabam dari.

Ch. Videre egisse iam nescio quid cum sene.

S. De illo quod dudum dictum ac factum reddidi.

Ch. Bona ne fides? S. bona hercle. Ch. non possum pati,

*Quin tibi caput demulceam: accede hūc Syre,
Faciā boni tibi aliquid pro ista re, ac lubens.*

S. At si scias quam scite mentem venerit.

C. Vah, gloriare euenisse ex sententia?

S. Non hercle verò, verum dico. C. dic. quid est?

S. Tui Clitiphonis esse amicam hanc Bacchidem

Menedemo dixit Clinia, & ea grana

Secum adduxisse, ne tu id persentisceres,

*Ch. Probè. S. dic sodes. Ch. nimium inquam. S. imo sic
satis,*

Sed porrò auscultra, quod superest fallacia,

Sese ipse dicet tuam vidisse filiam:

Eius sibi complacitam formam, postquam aspexerit:

Hanc se cupere vxorē. C. modo qua inuēta est? S. eam.

Et quidem iubebit posci. C. quamobrem isthuc Syre?

Nam prorsus nihil intelligo. S. vah, tardus es.

C. Fortasse S. argentum dabitur ei ad nuptias,

Aurum, atque vestem qui: tenes' ne? C. comparet?

S. Id ipsum. C. at illi ego neque do, nec despondeo.

*S. Non? quamobrem? C. quamobrem? me rogas? homi-
ni fugituo dabo? S. ut lubet.*

Non ego perpetuo dicebam, ut illam illi daves,

Verum ut simulares. C. non mea est simulatio,

Adoritur
qui in fido
se celeriter
inuadit.

Blanda at-
trectatio.

Ironia
verum di-
cit. Nam-
per eam ve-
ritatem se-
nes fallun-
tur.

Altera fal-
lacie pars.

Increpat
Chremetis
tarditatem.

HEAVT ONTIM.

*Ita tu isthęc tua misceto, ne me, admisceas,
 Egõn' cui daturus non sim, vt ei despondeam?
 S. Credebam. C. minimè. S. scitè poterat fieri:
 Et ego hoc, quia dudum tu tantopere iusseras,
 Eò cæpi. Ch. credo. Sy. ceterum equidē isthuc Chreme
 Aequi. boniq; facio. C. atqui tum maximè
 Volo te dare operam, vt fiat, verum alia via.
 S. Fiat: quæratnr aliud, sed illud quod tibi
 Dixi de argento, quod ista debet Bacchidi,
 Id nunc reddendum est illi: neque tu scilicet
 Eò nunc confagies: quid mea? num mihi datum est?
 Num iussi: num illa oppignorare filiam
 Meam me inuito potuit? verum illud Chreme
 Dicunt. IVS SVMMVM, saepe summa malitia est.
 C. Haud faciam. S. imò alijs si licet, tibi non licet:
 Omnes te in lauta: & bene aucta parte putant:
 Ch. Quin egomet iam ad rem deferam. S. imò filium
 Iube potius. C. quã ob rem? S. quia enim in hunc sus-
 picio est
 Translata amoris. C. quid tum. S. quia videbitur
 Magis verissimile id esse, cum hic illi dabit.
 Et simul conficiam facilius ego, quod volo.
 Ipse aded adest: abi, effer argentum. C. effero.*

ACTVS QVARTI SCENA VI. ARGVMENTVM.

Irafcitur Clitipho, a Syro placatur, eidem præscribente,
 quibus vti mox debeat verbis, & oratione apud patrem, pro
 amica ab illo argentum accepturus. Trimetri.

CLITIPHO. SYRVS.

Nulla

Nulla est tam facilis res, quin difficilis fiet,
 Quam inuitus facias, vel me hęc deambulatio,
 Quam non laboriosa, ad languorem dedit.
 Nec quicquam magis nunc metuo, quam ne denuo
 Miser aliquod extrudar hinc, ne accedam ad Bacchidē.
 Ut te quidem omneis dij, de aque, quantum est Syre,
 Cum isthoc inuento, cumque incepto perduint:
 Huiusmodi mihi res semper cominiscere.
 Vbi me excarnifices. Si tu hinc, quod dignus es:
 Quam penē tua me perdidit proteruitas?
 C. Vellem hercle factum: ita meritis. S. meritis? quo
 modo?

Ne me isthuc ex te prius audisse gaudeo,
 Quem argentum haberes, quod daturus iam fui.
 C. Quid igitur dicam tibi vis? abijisti, mihi
 Amicam adduxti, quam non liceat tangere:
 S. Iam non sum iratus: sed scin' vbi sit tibi
 Tua Bacchis? C. apud nos. Sy. non. C. vbi igitur? S.
 apud Cliniam.

C. Perij. S. bono animo es, iam argētum ad eā deferes.
 Quod ei pollicitus. C. garris, vnde id. S. à tuo patre.
 C. Ludis fortasse me. S. ipsa re experibere.
 C. Ne ego fortunatus homo sum, deamo te Syre.
 S. Qua causa id fiat, caue quicquam admiratus sis,
 S. Sed pater egreditur, obsecundato in loco.
 Quod imperabit, facito: loquitor paucula.

ACTVS QVARTI SCENA VII.

ARGVMENTVM.

Chreme argentum adfert, quod det Clitiphoni. Ad postre-
 mum quæritur de sumpto faciendo filix causa.

Trimetri.

CHRE.

HEAVTONTIM.

CHREMES CLITIPHO. SYRVS.

Audacia & arrogancia ferui herili filio heroque ipsi in perantis.

Vbi Clitipho nunc est? S. eccum me, inique. Cli. ec cum hic tibi.

Ch. Quid rei esset, dixtin' huic? S. dixi pleraq; omnia.

Ch. Cape hoc argentum, ac defer. S. hei, quid stas lapis?

Quin accipis? Cl. cedo sanè. S. sequere hac me ocys.

Tu hic nos, dum eximus interea opperibere:

Nam nihil est, illic quòd moremur diutius.

Ch. Minas quidem iam decem habet à me filia,

Quas pro alimentis esse nunc duco datas.

Hæc ornamentis consequemur alterq.

Porrò hæc talenta dotis apposcent duo.

Quàm multa iniusta ac praua fiunt moribus!

Mihi nunc relictis omnibus inueniendus est

Aliquis, labore inuenta mea cui dem bona.

ACTVS QVARTI SCENA VIII.

ARGVMENTVM.

Incundum habet errorem Chremetis: qui Menedemum falli putat, dum ipse fallitur.

Trimetri.

MENEDEMVS. CHREMES.

Sensim pergit eò, vt palam fiat. errasse Chremetem vt in epitali fabulæ omnia seruulum consilia fallant. Quæso ob iurgatoriũ est.

MUltò omnium nunc me fortunatissimum

Factum puto esse gnate, cum te intellico

Resipiscere. C. vt erras? M. teipsũ querebã Chreme:

Serua, quod in te est filium, & me, & familiam.

C. Cedò, quid vis faciam? M. inuenisti hodie filiam.

C. Quid tum? M. hanc sibi vxorem dari vult Clinia.

C. Quæso, quid tu hominis es? M. quid. C. iam' ne obli-

tus es

Inter nos quid sit adiectum de fallacia,

Vt ea via abs te argentum auferretur? M. scio.

C. Ea

C. *Ea res nunc agitur ipsa: M. quid dixti Chreme?*

Erravi, res acta est: quanta de spe decidi!

C. *Imò hæc, quæ apud te est, Chlitiphonis est*

Amica. M. ita aiunt. C. & tu credis? M. omnia.

C. *Et illum aiunt velle uxorem, vt cum desponderim,*

Des, qui aurum, ac vestem, atque alia quæ opus sunt, comparet.

C. *Id est profectò: id amicæ dabitur. C. scilicet*

Daturum. M. vah. frustra igitur gavisus miser.

Quiduis tamen iam malo, quam hunc amittere.

Quid nunc renuntiem abs te responsum Chreme,

Ne sentiat me sensisse, atque ægre ferat?

C. *Ægre? nimium illi Menedeme indulges. M. sine,*

Inceptum est: perface hoc mihi perpetuò Chreme.

C. *Dic conuenisse, egisse te de nuptijs.*

M. *Dicam, quid deinde? C. me facturum esse omnia:*

Generum placere: postremò etiam, si voles:

Desponsam quoque esse dicitò. M. hem, isthuc volueram.

C. *Tanto ocysus te vt poscat, & tu id, quod cupis,*

Quam ocysissime vt des. M. cupio. C. ne tu propediem,

Vt istam rem video, istius obsaturabere.

Sed hæc vt ut sunt, cautim & paulatim dabis,

Si sapies. M. faciam. C. abi intrò: vide quid postulent:

Ego domi ero, si quid me voles. M. sanè volo,

Nam te sciente faciam, quicquid egero.

ACTVS QVINTI SCENA I.

ARGVMENTVM.

Ad exitum iam properante Comœdia, Syri fallacia detegitur, & Clinia nubit Antiphilam. Bacchidem Clitiphonis

Credit est
intelligere
fallaciam,

Corripit pa-
trem de ni-
mia indul-
gentia.
Hoc mirifi-
ce placebit
Clinia

HEAVTONTIM.

ni esse amicam Menedemus offendit. Partim Trochaici, Tetrametri Catalectici, partim Iambici Senarij.

MENEDEMVS. CHREMES.

Faceret ex
ordiū stul-
titiā Chre-
metis de-
claraturi.

EGo me non tam astutum, neq; ita perspicacem
esse, id scio:
Sed hic adiutor meus, & monitor, & permonstrator
Chremes,

Hoc mihi prae stat, in me quiduis harū rerū conuenit,
Quae sunt dicta in stultum. Caudex, stipes, asinus,
plumbens:

Conuitia in
stultum.

In illum nihil potest: nam exuperat eius stultitia haec
omnia:

Ingeniū So-
stratae stu-
pidū notat.

C. Obe, iam desine deos vxor gratulando obrundere,
Tuam esse inuentam gnatae, nisi illos ex tuo ingenio
iudicas,

Ut mihi credas intelligere, nisi idē dictum est centies.
Sed quid interim illic tā dudū gnatus cessat cū Syro?

Gaudiū de
aduentu se-
nis.

M. Quos ais homines Chremes cessare? C. hem, Me-
nedeme aduenis?

Dic mihi, Cliniae quae dixi, nuntiaasti? ne? M. omnia.

Interiectio
profusa ca-
chiōni.

C. Quid ait? M. gaudere adeo accepit, quasi qui cu-
piunt nuptias.

Metaphora
a figulis.

C. Haha ha. M. quid visisti? C. serui venere in men-
tem Syri

Calliditates. M. idāne? C. voltus quoque hominum
fingit scelus.

Veterator,
qui vetus
est in astu-
tia.

M. Gnatus quod se assumulat letum, id dicis? C. id.

M. idem isthuc mihi
Venit in mentem. C. veterator. M. magis si magis
noris, putes

Ita

Ita rem esse. C. ain'tu? M. quin tu auscultas. C. mane,
hoc prius scire expeto,

Quid perdidideris: nam ubi desponsam nuntiasti filio,
Continuò inieciſſe verba tibi Diomonem, ſcilicet
Sponſæ veſtem, aurum, ancillas opus eſſe, argentum
vt dares.

M. Non. C. quid non? M. non inquam. C. neq. ipſe gna-
tus? M. nihil proſus Chreme,

Magis vnum etiam inſtare, vt hodie conficerentur
nuptiæ.

C. Mira narras. quid Syrus meus? ne is quidem quic-
quam? M. nihil.

C. Quamobrem? M. nescio equidem. Sed te miror, qui
alia tam planè ſcias.

Sed ille tuum quoque Syrus idem mire finxit filium.
Vt ne paululum quidem ſuboleat eſſe amicã hãc Cli-
niæ.

C. Quid ais? M. mitto iam oſculari, atque amplexa-
ri: id nihil puto.

C. Quid eſt. quod amplius ſimuletur? M. vah. C. quid
eſt? M. audi modò.

Eſt mihi vltimis conclauæ in ædibus quoddam retrò:
Huc eſt intrò latus lectus, veſtimenſis ſtratus eſt.

C. Quid poſtquam hoc eſt factum? M. dictum, factum:
hinc abiit Clitipho.

C. Solus? M. ſolus. C. timeo. M. Bacchis conſecuta eſt
illico.

C. Sola? M. ſola. C. perij. M. ubi. abiere intrò, operue-
re oſtium. C. hem,

Clinia hæc fieri videbat? M. quid mihi meum vna ſimul.

Faceta in-
deceptum
ironia,

Occupatio

Aperit fal-
laciã.

Argumen-
tũ quinte
amoris li-
nea.

Honeſta in-
returpi in-
ſultatio in
ſenem.

Aliãs, comi-

H E A V T O N T I M.

C. Filij est amica Bacchis Menedeme: occidi.

M. Quamobrem? C. decem dierum vix mihi est familia.

M. Quid? isthuc times, quod ille operã amico dat suo?

C. Imò quod amica. M. si dat. C. an dubiũ id tibi est?

Quenquam animo tam communi esse, aut leni putas,*

Qui se vidente amicam patiatur suam? M. ha ha hæ.

Quid ni? quò verba facilius dentur mihi.

C. Derides? meritò mihi nunc ego succenseo

Quot res dedere, vbi possem presentiscere,

Nisi essem lapis? què vidi? vè misero mihi.

At nã illud haud incultum, si viuo ferem:

Nam iam. M. non tu te cohibes? non te respicis?

Non tibi ego exempli satis sum? C. præ iracundia

Menedeme, non sum apud me. M. te ne isthuc loqui?

Non ne flagitium est, te alijs consilium dare,

Foris sapere, tibi non posse auxiliari?

C. Quid faciam? M. id quod me fecisse niebas parum,

Fac te esse patrem sentiat, fac vt audeat

Tibi credere omnia, abs te petere, & poscere.

Ne quam aliam quarat copiam, ac te deserat.

C. Imò abeat potius multò, quouis gentium.

Quàm hic per flagitium ad inopiam redigat patrem,

Nam se illi pergam suppeditare sumptibus

Menedeme, mihi illhac vero ad vastros res redit.

M. Quot incommoditates in hac re, accipies, nisi caues?*

Difficilem ostendis te esse, & ignoscas tamen

Post, & id ingratum. C. ah, nescis quàm doleam. M.

vt lubet.

Chremes
indignatur
in seipsum.

Aposiope
fis irato fa-
miliaris.

Recolit ac
retorquet
consilium.
datum.

Verba rigi
di patris.
Aliàs Quo-
incommo-
da tibi in
hac re ca-
pies nisi ca-
ues.

Quid

Quid hoc, quod rogo, ut illa nubat nostro? nisi quid est,

Quod mauiis. C. imo & gener & affines placent.

M. Quid dotis dicam te dixisse filio?

Quid obticisti? C. dotis? M. ita dico. C. ah. M. Chre-

me,

Ne quid vereare, si minus est: nihil dos nos mouet:

C. Duo talenta pro re nostra ego esse decreui satis:
Sed ita dictu opus est, si me vis saluum esse, & rem,
& filium,

Me mea omnia bona doti dixisse illi. M. quam rem agis.

C. Id mirari te simulato, & illum rogato, simul,
Quamobrem id faciam. M. quin ego vero, quamobrem
id facias, nescio.

C. Egone? ut eius animum, qui nunc luxuria, & las-

ciua,
Diffluit, retundam, redigam, ut, quo se vortat, nes-

ciat.
M. Quid agis? C. mitte, ac sine me in hac re gerere
mibi morem. M. sino.

Itane vis? C. ita. M. fiat. C. age iam ut uxorem accer-

sat, parer.

Hic, ita ut liberos est equum, dictis confutabitur.
Sed Syrum. M. quid eum? C. egone? si viuo, adeo, exor-

natum dabo,

Adeo depexum ut dum viuat, meminere semper mei:

Qui sibi me pro ridiculo, ac delectamento putat,
Non (ita me dii ament) auderet hac facere viae mu-

lieri, que in me fecit.

Tacemus
consilia, re-
ijcimus do-
lores obti-
cemus, quo-
rum nos pu-
det.

Consilium
Chremetis
perturbati.
Concessio
irata con-
tra pertinacem,

Novum pe-
riculum Clitiphonis,
ne metus
illi superio-
res repente
cōfiteantur.
Prouerbiū,

HEAVTONTIM.
ACTVS QVINTI SCENA II.
ARGVMENTVM.

Clitiphonem filium obiurgat propter amicam pater, idque adeo fit, vt sic admonitus redeat in viam, & Bacchide relicta vxorem ducat. Continet hæc scena, & callidum Syri consiliū, quo catastrophem, id est, exitum euentumque negotij machinatur. Trochaici & Iambici Tetrametri: hi Acatalectici, illi Catalectici.

CLITIPHO. MENEDEMVS.
CHREMES. SYRVS.

Clitiphore
latu Mene-
demi se à
patre abdi-
catum cre-
dit.
Ab exem-
plo vulgi.
Beneuolen-
tiæ indicium.

I Tãne tandem quaso Menedeme, vt pater
Tam breui spatio omnem de me eiecerit animum
patris?
Quodnam ob facinus? quid ego tantum sceleris admi-
si miser?
Volgo id faciunt. M. scio tibi esse hoc grauius multo,
ac durius,
Cui fit: verum ego haud minus agrè patior id, qui
nescio,
Nec rationẽ capio, nisi quod tibi benè ex animo volo.
Cl. Hic patrem astare aiebas? M. eccum. Ch. quid me
incusas Clitipho?
Quicquid ego huius feci, tibi prospexi, & stultitiæ
tuæ:
Vbi te vidi animo esse omisso, & suauia in presentia
Quæ essent, prima habere, neq; consulere in longitudi-
nem:
Cepi rationem, vt neque egeres, neque vt hæc posses
perdere.
Vbi cui decuit primò, tibi non licuit per te mihi dare,
Abij ad proximos tibi qui erãt: eis cõmissi, & credidi.

A ne cessa-
rio.

- Ibi tuę stultitię semper erit presidium Clitipho:*
Victus, vestitus, quò in tectũ te receptes. Cl. hei mihi.
C. Satius est, quam te ipso herede, hęc possidere Bac-
chidem.
- S. Disperij, scelestus, quantas turbas conciui insciens.* Accusatiõ
Cl. Emori cupio. Ch. prius quęso disce, quid sit viuere sui ipsius,
Vbi scies, si displicebit vita, tum isthoc viitor.
- S. Hære, licet ne? Ch. loquere. S. at tuto. Ch. loquere.*
S. quę ista est prauitas. Eclipsis.
Quę ve amentia, quod peccauit ego, id obesse huic? Ch. Transfert
ilicet, culpam om-
Ne te admisce, nemo accusat Syre te, nec tu arã tibi, nem in se.
Neq; precatorem pararis. S. quid agis. Ch. nihil suc-
censeo
- Nec tibi, nec huic: nec vos est equum, quod facio, mihi.*
S. Abijt, ac rogasse vellem. Cl. quid? S. vnde mihi pe-
terem cibum
- Ita nos abalienauit: tibi iam esse ad sororẽ intelligo.* Extremum
Cl. Ad id ne rem redisse, vt periculum etiam famis miseriarũ
mibi sit Syre? fames,
S. Modo liceat viuere, spes est. Cl. quę? S. nos esuritu-
ros satis.
- Cl. Irrides in re tanta, neque me quicquam consilio*
adiunas?
- S. Imò & ibi nunc sum: & vsque dudum id egi, dum*
loquitur pater.
- Et quantum ego intelligere possum. Cl. quid? Sy. non* Præ nimia
abierit longius. affectatio-
Cl. Quid id ergo? Sy. sic est, non esse horum te arbi- ne interci-
tror. Cl. Quid isthuc Syre? pit sermo-
nem,

HEAVTONTIM.

Callidū Syri consiliū, *Satin' sanus es? S. ego dicam quod mihi in mentem, tu diiudica.*

quo Catastrophē machinatur. *Dum istis fuisti solus, dum nulla alia delectatio, Quae proprior esset te, indulgebant, tibi dabant: nunc filia*

Postquam est inuenta vera, inuenta est causa, qua te expellerent.

Cl. *Est verissimile. S. an tu ob peccatum hoc, esse illū iratum putas?*

Cl. *Non arbitror. S. nunc aliud spectat: matres omnes filij:*

In peccato adiutrices, auxilio in paterna iniuria Solent esse: id non fit. Cl. verum dicis: quid ergo nunc faciam

Syro? *S. suspicionem isthanc ex illis quere rem: profer palam:*

Callidū Syri consiliū. *Si non est verum, ad misericordiam ambos adduces curò, aut*

Scibus cuius sis. Cl. rectè suades. faciam. S. sat rectè hoc mihi

*In mentem venit: namque adolescens * quàm minima sic legitur in spe sius erit,*

Tam faciliè patris pacem in leges conficiet suas. Et iam haud scio an' ne uxorem ducat, ac Syro nil gratia,

Quid autem hoc? senex erit foras: ego fugio: adhuc quod factum est,

Miror non iussisse illico arripi me. ad Menedemum hinc pergam.

Precatorē, id est, intercessorem. *Eū precatorē mihi paro: seni nostro si dei nihil habeo.*

ACTVS

ACTVS QVINTI SCENA III.

ARGVMENTVM.

Chremes filij occasione vxorem obiurgat: & mordacibus dictis impetit, salibusq; non illepidis, & maternum animum in hac scena ob oculos ponit Terentius.

Eiusdem rationis præter Dimetrum vnum.

SOSTRATA CHREMES.

Profectò nisi caues tu homo, aliquid gnato conficies mali:

Idq; adeo miror, quomodo tam ineptum quicquam potuerit tibi

Veniri in mentem, mi vir. C. ob, pergin' mulier esse? vlam ego

Rem vnquam volui, quin tu in ea re mihi aduersatrix fueris Sostrata?

Atsi rogitem iam, quid est, quod peccem, aut quamobrem hoc faciam, nescias.

In qua re nunc tam confidenter restas stulta? S. ego nescio.

C. Imo scis potius, quam quidem redeat ad integrum eadem oratio.

S. Oh, iniquos es, qui me tacere de re tanta postules.

C. Non postulo: iam loquere: nihilominus ego hoc faciam tamen.

S. Facies? C. verum. S. non vides quantum mali ex ea re excites?

Subditum se suspicatur. C. subditum, ain' tu? S. certè, inquam, mi vir.

C. Confitere tuum non esse. S. ab, obsecro te isthuc inimicis fiet.

Egone confitear meum non esse filium, qui sit meus?

Homo, per contemptū & cum sto macho pronunciandū; Notat mulierum importunitatem.

Repetitio verbi cum stomacho. Imprecatio

Coniunctas iuridicum verbum,

HEAVTONTIM.

C. Quid? metuis, ne non, cum velis: conuincas illum esse tuum?

S. Quod filia est inuenta? **C.** non, sed, quod magis credendum fiet

Notat vxo Id, quod est consimilis moribus,
ris mores, Conuincas facile ex te nauū: nā tui similis est probè.
ex filij mo Nam illi nihil vitij est relicū quin id iidem sit tibi:
ribus. Tum preterea talem, nisi tu, nulla pareret filium.
Sed ipse egreditur, quā seuerus: rem cum videas,
censeas.

ACTVS QVINTI SCENA III.

ARGVMENTVM.

Clitipho cum matre colloquens, suos sibi parentes commostrari cupit: qua ratione hanc admodum reddit sollicitam Chremes contumeliose filium obiurgat.

Trochaici Tetrametri Catalectici.

CLITIPHO. SOSTRATA. CHREMES.

Valebat ad
matrem cō
filium hoc,
propterea
mater pro
ducitur.
Verba ma-
tris cōster-
nata.
Iurandi ve-
tus mos pa-
rentum,
Asperitas
patris.

SI nunquam illum fuit tempus mater, cū ego vo-
luptati tibi
Fuerim, dictus filius tuus tua voluntate, obsecro,
Eius vt memineris, atque inopis nunc te miserescat
mei:

Quod peto, & volo parentes meos vt cōmostres mihi.

S. Obsecro mi gnate, ni isthuc in animū inducas tuū,
Alienum esse. **Cl.** sum. **S.** miseram me, hoc cine qua sisti
obsecro?

Ita mihi atq; huic sis superstes, vt ex me, atq; hoc na-
rus es.

Et caue posthac, si me amas, vnquam isthuc verbum
ex te audiam.

Ch.

Ch. At ergo, si me metuis, mores caue in te esse istos
sentiam.

Ch. Quos. Cl. si scire vis, ego dicā: gerro, iner, fr aus
belluo,

Ganeo damnosus: crede, & nostrum te esse credito.

Cl. Non sunt hæc iam parentis dicta. Ch. non, si ex ca-
pice sis meo.

Natus, in v̄t aiūt, Mineruā esse ex Ioue, ea causam agis
Patiar Clitipho flagitys tuis me infamem fieri.

S. Dī isthec prohibeant. Ch. Deus nescio: ego quod po-
tero enit ar sedulo

Quæris id quod habes, parentes. quod abest, non quæ-
ris patri

Quomodo obsequare: & vt serues: quod labore inue-
nerit,

Non mihi per fallacias abducere ante oculos? pu det
Dicere hac præsentē verbum turpe, at te illud nullo
modo

Facere piguit. Cl. ebeus, quam ego nunc totus displi-
ceo mihi:

Quam pudet, neque quod principium inueniam ad
placandum scio.

ACTVS QVINTI SCENA V.

ARGVMENTVM.

Menedemi interuentu post turbationes tranquilla fiunt om-
nia: volenti datur Clitiphoni vxor Archonidis filia, Syro à
Chremete ignoscitur.

Trochaici Tetrametri, Iambicis quibusdam admistis.

MENEDEMVS. CHREMES. CLITIPHO
SOSTRATA.

ADELPHORVM:

- Menedemus solus hæc fecum.** **E** Nimuero Chremes nimis grauius cruciat adolescentulum,
Nimisq; inhumanè, ex eo ergo, vt pacem conciliem, optumè
- Filiam, vt nubat scilicet.** *Ipsos video. Ch. ehe, Menedeme, cur non accersi iubes Filiã, & quod dixti dotis, firmas? C. mi vir te obsecro Ne facias. Cl. pater obsecro mihi ignoscas. M. da veniam Chreme:*
- Mirè sibi ignosci potestulat.** *Sine te ex orem. Ch. egone mea bona vt dem Bacchidi dono sciens?*
- Metaphora à reparatulo occludendo.** *Non faciam. M. ad id non sinemus. Cl. si me viuũ vis pater, Ignosce. S. age Chremes. M. age quaeso, ne tam obfirmate Chreme.*
- Pater, vox deliberantis.** *C. Quid isthuc video non licere, vt cœperam, hoc pertendere. M. Facis vt te decet. Ch. ea lege hoc adeò faciam, si faciat, Quod ego hunc æquum censeo. Cl. pater omnia faciã: impera. Ch. Vxorẽ vt ducas. Cl. pater. Ch. nihil audio. M. ad me recipio: Faciet. Ch. nihil etiam audio ipsum. Cl. perij. S. an dubitas Clitipho? Ch. Imò vt vult. M. faciet omnia. S. hæc dum incipias graua sunt.*
- Blanda matris suasio. Deformis puella descriptio.** *Dũq; ignores, vbi cognoris: facilia. Cl. faciam pater. S. Gnate mi, ego pol tibi dabo puellam lepidam, quam tu facillè ames. Filiã Phanocrate nostri. Cl. rusã ne illam virginem, Cesiam,*

Casiam sparsa ore, ad unco naso? non possum pater.

Ch. Eia vt elegans est, credas animum ibi esse. S. aliã dabo.

Cl. quid isthuc? quando quidem ducenda est, egomet habeo propemodum,

Quam volo. S. nũc laudo gnate. Cl. Archonidis filiã. S. Perplacet. Cl. pater hoc nunc restat. Ch. quid? Cl.

Syro ignoscias volo,

Quæ mea causa fecit. Ch. Vos valetè, & plaudite.

Syro ignoscitur.

FINIS HEAVTONTIM.

ARGVMENTVM ADELPHORVM.

ERIPVERAT Aeschinus lenoni mulier-
colam fratri gratificatus, qui illam amabat. Id
postquam rescivit Demea, aspero & incommodo ingenio pater de eo peccato cum Mitione,
cui Aeschinum dederat adoptandum, expostulat, queriturque eius indulgentia corrumpi. Periclitantur itaque Aeschinus & seruuli, quomodo lenoni satisfiat: quomodo celetur, Demea ne Ctesiphonis peccatum resciscat. Neque enim tam ipse sibi, quàm frater curæ est.

Præterea amabat ingenuam quandam Aeschinus: cui fidem dederat, vxorem se ducturum esse, quæ postquam raptã audiuit psaltriam, grauitè perturbata est, metuens ne desereretur. Habet hæc pars mira consilia, miras technas serui, quibus fallitur Demea.

EPI T A S I S.

Resciscit Demea vitium oblatum esse ingenuæ, ab Aeschino, ea verò de re miram tragœdiam excitat. Magis commouetur, postquam deprehendit Ctesiphoni cum psaltriarem esse. Misere etiam angitur Aeschinus, cum in discrimen venit, ne vxore excidat.

C A T A S.

ADELPHORVM.

CATASTROPHE.

Hæ turbæ omnes prudentia & mansuetudine Mitionis sedantur. Primas itaque in hac fabula senes habent. Conferitur enim cum aspero & inclementi patre, urbanus & comis pater, & huc omnia spectant, vt appareat in re domestica, publica commertijs hominum, vbique nullam esse, neque vtiliorem, neq; gratiorem virtutem comitate. Constat autem hæc comœdia magna ex parte accusationibus, & excusationibus crebras habet querelas, & pene tragica pathè. Quare in primis conducit eius lectio ad locupletandam facundiam.

ADELPHORVM PERSONAE,

MITIO, senex.

SANNIO, leno.

SYRVS, seruus.

SOSTRATA, matrona.

GETA, seruus.

DROMO, seruus.

DEMEA, senex.

ÆSCHINVS, adolescens.

CTESIPHO, adolescens.

CANTARA, nutrix.

HEGIO, senex.

PAMPILLA, puerpera.

C. SVLPITII APOLLINARIS

PERIOCHA.

Senarij omnes.

D Vos cum haberet Demea adolescentulos,
 Dat Mitioni fratri adoptandum Aeschinum.
 Sed Ctesiphonem retinet: hunc ciuistarig
 Lepore captum sub duro, ac tristi patre
 Frater celabat Aeschinus, famam rei,
 Amorem in se transferebat: denique
 Fidicinam lenoni eripuit, vitiauerat
 Idem Aeschinus ciuem Atticam pauperculam,
 Eidemque dederat, hanc sibi uxorem fore
 Demea iurgare, & grauiter ferre. mox tamen
 Vt veritas patefacta est ducit Aeschinus
 Vitiatam potitur, Ctesipho ciuistarig,
 Exorato suo patre duro Demea.

ADELPHI TERENTII.

ACTA LVDIS FVNERALIB. Q.
 FAB. MAXIMO. P. CORN. AFRICANO
 ÆDIL. CVRVLIB. EGEREL. ATTILIVS
 PRAENESTINVS, MINVTIVS PROTINVS.
 MODOS FECIT FLACCVS CLAVDI
 TIBIIS SARRANIS FACTA GRAECA
 MENANDRV. L. ANITIO, M. CORNELIO. COSS.

PROLOGVS Trimetri,

*Ostquàm Poëta sensit scripturam suam
 Ab iniquis observari, & aduersarios
 Rapere in peiorem partem, quam acturi
 sumus,*

Narratio

Indicio de se ipse erit: vos eritis iudices:

Laudi'ne, an vitio duci factum oporteat.

Synapothnescontes Diphili comædia est:

Eam commorientes Plautus fecit fabulam,

In Græca adolescens est, qui lenoni eripuit

Meretricem in prima fabula cum Plautus locum

Reliquit integrum: eum hic locum sumpsit sibi

In Adelphos. verbum de verbo expressum extulit.

Eam nos acturi sumus nouam, pernoscite,

Furtum'ne factum existimetis, an locum

Diphilus
 Poeta co-
 micus fuit.

Græca Lati-
 no stilo ex-
 nauit.

Alia defen-
sio. Inuer-
sio.

Reprehensum, qui præteritus negligentia est.
Nam quod isti dicunt maleuoli, homines nobiles
Eum adiutare, assidueq; vnâ scribere:

Laus ab hu-
manitate.

Quod illi maledictum vehemens existimant,
Eam laudem hic ducit maximam: cum illis placet,
Qui vobis vniuersis, & populo placent:
Quorum opera in bello, in otio, in negotio,
Suo quisque tempore vsus est sine superbia.
Deinc ne expectetis argumentum fabulæ:
Senes qui primi venient, hi partem aperient:
In agendo partem ostendent: facite æquanimitas,
Pœtæ ad scribendum augeat industriam.

Mitio hac
narratione
exponit

suam erga
filiū vo-
luntatē sua
consilia de
educatione
exponit itē
consilia De-
mez.

Orditur au-
tem narra-
tionem à
collatione,
quæ exag-
gerat curā,
& amorem
erga filiū.

ACTVS PRIMVS SCENA I. ARGVMENTVM.

Admodum est sollicitus Mitio, quod noadum, à cœna redie-
rit filius Aeschinus. Ostendit in liberis educandis lenitate
plus quàm asperitate parentes proficere. Senarij.

MITIO. senex.

STorax, non redijt hac nocte à cœna Aeschinus,
Neque seruulo ñ quisquam, qui aduersum ierāt
Profecto hoc verè dicunt: si absis vspram, aut
Si vbi cesses, euenire ea satius est,
Quæ in te vxor dicit, & quæ in animo cogitat
Irata, quàm illa quæ parentes propitijs,
Vxor, si cesses, aut te amare cogitat,
Aut tere amari, aut potare, aut animo obsequi:
Et tibi bene esse soli, cum sibi sit malè,
Ego quia non redijt filius, quæ cogito,
Quibus nunc sollicitior rebus, ne aut ille alserit,
Aut vspram ceciderit, aut perfrigerit aliquid.

Vab,

Vah, quenquam ne hominem in animo instituerè,

Aut parare, quod sit charius, quam ipse est sibi?

At qui ex me hic non natus est sed ex fratris adeò

Diffimili studio est, iam inde ab adolescentia.

Ego hanc clementem vitam vrbānam, atque otium

Secutus sum: & quod fortunatum isti putant,

Vxorem nunquam habui: ille contra hæc omnia:

Ruri agere vitam semper parce ac duriter

Se habere: vxorem duxit: nati filij

Duo: inde ego hunc maiorem adoptaui mihi,

Eduxi à paruulo: habui, amauit pro meo:

In eo me oblecto: solum, id est, charum mihi.

Ille vt vitam contra me habeat, facio sedulo

Do, prætermitto, non necesse habeo omnia.

Pro meo iure agere: postremò alij clanculum

Patres quæ faciunt, quæ fert adolescentia,

Ea ne me celet, consuefeci filium.

Nam qui mentiri, aut fallere insueserit patrem, aut

Audebit: tantò magis audebit cæteros.

PVDORE ET LIBERALITATE *liberos*

Retinere satius esse credo, quam metu.

Hæc fratri mecum non conueniunt, neque placent.

Venit ad me sepe clamitans. Quid agis Mitio?

Cur perdis adolescentem nobis? cur amat?

Cur potat? cur tu his rebus sumptus suggeris?

Vestitu nimio indulge, nimium ineptus es.

Nimium ipse durus est, præter æquum & bonum.

ET ERRAT LONGE, *mea quidem sententia,*

Qui imperium credat grauius esse aut stabilius.

Vi quod sit, quam illud, quod amicitia adiungitur?

Mitio-
nis,
ta clemēs
& otiosa
Demea vi-
ta laborio-
sa & auste-
ra.

Epiphome-
na.

Fratris con-
flicta.
Retorques
corruptio-
ne.
Contrariū
inferendo.

Mea

ADELPHORVM.

Mea est sic ratio, & sic animum induco meum:

Malo coactus qui suum officium facit,

Dum id rescitum iri credit, tantisper cauet:

Si sperat fore clam, rursus ad ingenium redit.

Ille quem beneficio adiungas, ex animo facit.

Indulgentia affectu ad disciplinam reuocat. *Studet par referre: presens, absensq; idem erit.*

Hoc patrium est, potius consuefacere filium

Sua sponte recte facere, quam alieno metu.

Hoc pater ac dominus interest: hoc qui nequit,

Fateatur nescire imperare liberis.

Sed est ne hic ipse de quo agebam, & certe is est.

Hic fenarius perficitur initio scene sequentis. *Nescio quid tristem video: credo iam, ut solet,*

Iurgabit, saluum te aduenire Demea,

Gaudemus.

ACTVS PRIMI SCENA II.

ARGVMENTVM.

Demea Aeschinam absentem petulantiae grauiter accusat: excusat eundem Micio, plus nimio indulgens pater.

Hic attende lenem Micionem, asperum Demeam induci a Terentio. Senarij.

Congressus senum qui velut superiorem Micionis orationem comprobant & amplificat. DEMEA. MITIO, senex.

*H*Em oportune te ipsum querito.

Mi. Quid tristis es? De. rogitas me? vbi nobis

Aeschinus

Sic, quid tristis ego sim? M. dixi' ne hoc fore?

Quid is fecit? D. quid ille fecerit? quem neq; pudet

Quicquam, neq; metuit quenquam, neq; legem putat

Tenere se vllam: nam illa, quae ante hac facta sunt,

Omitto. modo quid designauit? M. quidnam id est?

D. Foras effregit, atque in aedem irruit.

Alie-

*Alienae: ipsum dominum, atq; omnem familiam
Multavit vsque ad mortem eripuit mulierem,
Quam amabat: clamant omnes indignissime
Factum esse hoc aduenienti quod mihi Mitio
Dixeret in ore est omni populo denique
Si conferendum exemplum est, non fratrem videt
Rei dare operam, ruri esse parcum, ac sobrium?
Nullum huius simile factum? haec cum illi Mitio
Dico, tibi dico: te illum corrumpi sinis.*

**M. HOMINE IMPERITO nunquam
quid quam iniustius:**

Qui nisi quod ipse facit, nihil rectum putat.

*D. Quorsum isthuc? M. quia tu Demea haec male iu-
dicas.*

*Non est flagitium (mibi crede) adolescentulum
Scortari, neque potare, non est, neque fores
Effringere. haec si neque ego, neque tu fecimus,
Non sinit egestas facere nos: tu nunc tibi
Id laudi ducis, quod tum fecisti inopia.
Iniurium est. nam si esset unde id fieret,
Faceremus; & tu illum tuum si esses homo,
Sineres nunc facere, dum per etatem licet,
Potius quam ubi te spectatum eiecisset foras,
Alienore aetate post faceret tamen.*

D. Pro Iuppiter, tu homo adigis me ad insaniam.

Non est flagitium facere haec adolescentulum? M. ab,

Ausculata, ne me obtundas de hac re sepius.

Tuum filium dedisti adoptandum mihi?

Is meus est factus: si quid peccat Demea,

Mibi peccat, ego illi maximam partem feram.

Narratio;

Amplifica-
tio ab exē-
plo.

Excusatio
facti per cō-
sultationē;

Id plerun-
que vltu ve-
nit.

Disimula-
tio callida

Mitionis;
qua placare
fratrem
conatur.

Tragica ex-
clamatio.

Argumeta-
tio per in-
ductionem
Varroli. vid
de Orig. le-
git, Scorta-
tur, potat,
&c;

ADELPHORVM.

**Obsonat, potat, olet vnguenta, de meo.*

Amat? dabitur à me argentum, dum erit commodū:

Vbi non erit, fortasse excludetur foras.

Fores effregit? restituentur. discidit

Vestem? resarcietur: est (dij's gratia)

Et vnde hæc fiant, & adhuc non molesta sunt?

Postremò aut desine, aut cedò quemuis arbitrum:

Te plura in hac re peccare ostendam. D. hei mihi,

Pater esse disce ab alijs, qui verè sciunt.

M. Natura tu illi pater es, consilijs ego

D. Tu'ne consulis quicquam? M. ah, si pergis, abiero.

D. Siccine agis? M. an ego toties eadem de re audiã?

D. Cur è est mihi. M. & mihi cura est. verùm Demea

Curemus æquam vterque partem, tu alterum,

Ego item alterum: nam ambos curare, propemodum

Reposcere illum est, quem dedisti. D. ah Mitio.

M. Mihi sic videtur. D. quid isthuc? tibi si isthuc pla-

cet,

Profundat, perdat, pereat, nihil ad me at tinet.

Iam si verbum vnum posthac. M. rursus Demea

Irascere? D. ah. non credis? repet òne quem dedi?

Aegrè est: alienus non sum, si obsto: hem desino.

Vnum vis curem, curo, & est dij's gratia:

Cùm ita, vt volo est: iste tuus, ipse sentiet

Posterius: nolo in illum grauius dicere.

M. Nec nihil, neque omnia hæc sunt, quæ dicit: tamen

Non nihil molesta hæc sunt mihi: sed ostendere

Me agrè pati illi nolui: nam ita est homo:

Cùm placo, aduersor sedulo & deterreo:

Tamen vix humanè patitur: verùm si augeam,

Per oratio.
Plus laudis
consilium
quam natu-
ra conse-
quitur.

Concessio
ironica.

Iste, per cõ
temptum.

Correptio
dissimula-
tionis.

Argumētũ
â contra-
rio. Repre-
hensiones
leues.

Aut

*Aut etiam adiutor (im eius iracundiæ,
 Insaniam profectò cum illo. et si Aeschinus
 Nonnullam in hac re nobis facit iniuriam.
 Quam hic non amavit meretricem? aut cui non dedit
 Aliquid? postremò nuper (credo iam omnium
 Tēdebat) dixit velle vxorem ducere,
 Superbam iam deseruisse adolescentiam
 Gaudebam, ecce autem de integro: nisi quidquid est,
 Volo scire, atque hominē conuenire, si apud forum est.*

Aposiopes
 sis.

ACTVS SECVNDI SCENA I.

ARGVMENTVM.

Senibus omiſſis describitur Aeschini factum iurgantis cum lenone. Nec error est poetæ, quòd hic fiant, quæ facta esse De mea dixit, qui fortasse rumore nuncio acceperat fecisse Aeschinum, quod facturum ille se minatus fuerat.

Iambici Octonarij, partim Catalectici, partim Acatalectici, & Trochaici, Tetrametri Catalectici. Vnus prætereà Dimeter,

S ANNIO, leno. AESCHINVS.

O Bsecro populares? ferte misero, atque innocenti auxilium:

*Subuenite inopi. Ae. otiosè: nunc iam illicò hic consistere
 Quid respectas? nihil periculi est: nunquam dum ego
 adero, hic te tanget.*

S. Ego istam inuitis omnibus.

Ae. Quanquam est scelestus, non committet hodie vnquam iterum vt vapulet.

S. Aeschine audi, ne te ignarum fuisse dicas meorum.

Leno ego sum. Ae. scio. Sa. at ita, vt vsquam fuit fide quisquam optima.

Omissis senibus describitur Aeschini factum iurgantis cum lenone, est que hæc periculi protra
 sis.

Huius, vel
 stipulā, vel
 sūma digi-
 ti ostēdens
 dicit,

Tu quòd te posterius purges, hanc iniuriā mihi nolle
 factam esse: huius non faciam, crede hoc, ego meum
 ius persequare.

Neq; tu verbis solues vnquam, quod mihi re malese-
 ceris.

Noui ego vestrā hęc, nollem factum, iusiurandum da-
 bitur, te esse

Indignum iniuria hac: indignis quum egomet sim ac-
 ceptus modis.

Ae. Abi prestrenuē, ac fores aperi. *Sa.* ceterum nihil
 hoc facis.

Abi, ad Par-
 menonem
 concitatus
 loquitur.

Ae. I, intrò nunc iam. *S.* at enim non sinam. *Ae.* ac-
 cede illuc Parmeno.

Nimiū isthòc abisti: hinc propter hūc assiste. hē, sic volo
 Caue nunc iam oculos à meis oculis quoquam dimo-
 neas tuos,

Ne mora sit, si inuenerim, quin pugnas continuò in
 mala hereat.

Sa. Isthuc volo ergò ipsum experiri. *Ae.* hem, serua,
 omitte mulierem.

Exclama-
 tio volup-
 tantis.

Sa. O facinus indignum. *Ae.* geminabit, nisi caues. *S.*
 hei misero mihi.

Ae. Non inueneram: verum in istam partem potius
 peccato tamen.

I, nunc iam. *S.* quid hoc rei est? regnum'ne, Aeschine,
 hic tu possides?

Ae. Si possiderem, ornatus esses ex tuis virtutibus.

S. Quid tibi rei mecum est? *Ae.* nihil. *S.* quid? nostin'
 ne qui sim? *Ae.* non desidero.

S. Tetigi'ne tui quicquam? *Ae.* si attigisses, ferres in
 fortis-

fortunium.

S. Qui tibi magis licet meam habere, pro qua ego argentum dedi?

Responde, Ae. ante adis non fecisse erit melius hic cōnitium.

Nam si molestus pergis esse, iam intrò arripere, atq; ibi Cominatio
vehementior.

Vsq; ad necē operiere loris. S. loris liber? Ae. sic erit.

S. O hominem impurum. hiccine libertatem aiunt æquam esse omnibus?

Ae. Si satis iam debacchatus et leno, audi, si vis nūc iam.

S. Ego ne debacchatus sū in te, an tu in me? Ae.omite ista, atque ad rem redi. Superbè cō
temnit di-
cta lenonis

S. Quam rem, quo redeam? Ae. iam ne me vis dicere, quod ad te attinet?

S. Cupio, modò æqui aliquid. Ae. vah, leno iniqua me non volt loqui. Ironicos.

S. Leno sum, fateor, perniciēs communis adolescentiū, Periurus, pestis: tamē tibi à me nulla est orta iniuria. Imprecatio
Stultè ne-
gat se ven-
diturum,

Ae. Nam herclè etiam id restat. San. illuc quaso redi, quò cœpisti Aescbine. (malè. quod perdi-
dit.

S. Minis viginti tu illam emisti: quæ res tibi vortat Argenti tantum tibi dabitur. S. quid si ego tibi illā nolo vendere, Liberalis
causa, quæ
continet a-
ctionem li-
berationis.

Coges me? Ae. minimè. S. namque id metui. Ae. neq; vendendam censeo, Tragica ex-
clamatio.

*Quæ libera est: nā ego illā liberali assero causa manu
Hunc vide vtrum vis argentum accipere, an causam
meditari tuam,*

ADELPHORVM.

*Delibera hoc, dum ego redeo leno. s. prò supreme Iu-
piter.*

Minime miror, qui insanire occipiunt ex iniuria.

*Domo me eripuit, verberauit, me inuito abduxit
meam.*

*Ob malefacta hæc tantidem emptam postulat sibi tra-
dier.*

*Homini misero plus quingentos colaphos infregit
mibi.*

*Verum enim, quando benè promeruit, fiat: suum ius
postulat.*

Hic mira arte infa-
no conce-
ditur.

*Age iam cupio, si modò argentum reddat, sed ego hoc
ariolor:*

Vbi me dixero dare tanti, testeis faciet illico,

Vendidisse me: de argento somnium: mox, cras redi:

*Id quoq; possum ferre, si modò reddat: quanquam in-
iurium est.*

*Verum cogito, id quod res est, quando eum questum
occeperis,*

Accipiunda, & mussitanda iniuria adolescentiũ est.

*Sed nemo dabit: frustra egomet mecum has rationes
deputo.*

ACTVS SECVNDI SCENAE II.

ARGVMENTVM.

Sanio quæritur de iniuria sibi facta ab Aeschino, & Syri con-
silijs luditur. Iambici partim Tetrametri, partim Senarij,

SYRVS, seruus. SANNIO.

T*Ace, egomet conueniam iam ipsum: cupide ac-
cipiat iam saxo: atque etiam*

Benè

Bene dicat secum esse actum. quid isthuc Sannio est,
quòd te audio

Nescio quid concertasse cum hero? Sa. nunquam vidi
iniquus

Certationem comparatam, quam hęc hodie inter nos
fuit.

Ego vapulando, ille verberando vsque ambo defessi
sumus.

Sy. Tua culpa. Sa. quid agerent, Sy. adolescenti mo-
rem gestum oportuit.

Sa. Quid potuit melius, qui hodie vsque hos præbui?

Sy. age, scis quid loquar?

PECUNIAM IN LOCO negligere, ma-
ximum interdum est luctrum. Sa. hui.

Metaphorā
ab aucupi-
bus.

Sy. Metuisti, si nunc de tuo iure concessisses paululum,
atque

Adolescenti esses morigeratus hominum homo stul-
tissime,

Ne nunc tibi isthuc scæneraret. Sa. EGO SPEM
pretio non emo.

Sy. Nunquam rem facies: abi, nescis inescare homines.
Sannio.

Sa. Credo isthuc melius esse: verum ego nūquam adeo
astutus fui,

Quin quicquid possem, malletm auferre potius in præ-
sentia.

Mos auarorū.

Sy. Age, noui tuum animum, quasi iam vsquam tibi
sint viginti minæ,

Dum huic obsequare. præterea autem te aiunt profi-
cisci Cyprum. Sa. hem.

ADELPHORVM.

Sy. Coëmisse, hinc quæ illuc ueheres multa nauera
conductam hoc scio.

Animus tibi pendet ubi illinc spero redieris, tamen
hoc ages.

Aposiopesis,

Sa. Nusquam pedem, perij herclè, hac illi spe hoc inceperunt. Sy. timet.

Metaphora à lapillis articulos urgentibus.

Inieci scrupulum homini. Sa. ô scelera illuc, vide,
Ut in ipso articulo oppressit. empta mulieres
Complures, & item hinc alia, quæ porto Cyprum:
Nisi eo ad mercatum veniam, damnum maximû est:
Nûc si hoc omittam, actum agam, ubi illinc rediero,
Nihil est, refrixerit res: nunc demum venis?
Cur passus? ubi eras? ut sit satius perdere,

Cöploratio

Quàm ut hic nunc manere tandiu, aut iùm persequi.
Sy. Iam ne enumerasti id quod ad te rediturû putes?
Sa. Hoccine illo dignum est? hoccine incipere Aeschinum?

Metaphora ab arbore reiecta. Nunc conueritur de iniuria, cû damnû quoque sentit.

Per oppressionem ut hanc mihi eripere postulet?
Sy. Labascit. vnum hoc habeo: vide si satis placet,
Potius quàm venias in periculum Sannio,
Serues ne, an perdas totum, diuiduum face:
Minas decem corradet alicunde. Sa. hei mihi,
Etiam de sorte nunc venio in dubium miser.
Pudet nihil, omnes dentes labefecit mihi.
Præteveà colaphis tuber est totum caput.
Etiam insuper defraudet? nusquam ab eo. Sy. lubet?
Nunquid vis, quin abeam? Sa. imò herclè hoc quæso
Syre.

Diuertit se tandem ad preces,

Ut hæc sunt facta, potius quàm lites sequar,
Meum mihi reddat, saltem quanti empta est, Syre.

Scio

Scio non te vsurum ante hac amicitia mea:

Memorem me dices esse, & gratum. Sy. sedulo

Faciam. sed Ctesiphonem video: letus est

De amica. Sa. quid quod te oro? Sy. paulisper mane.

Parasceue,

ACTVS SECVNDI SCENA III.

ARGVMENTVM.

Ctesipho fratrem laudat, & commendat, agitque gratias absenti pro accepto beneficio. Tetrametri Iambici.

C TESIPHO. SYRVS.

Abs quibus homine, cum est opus, beneficium accipere gaudeas,

Verum enimvero id demum iuvat: si, quem equum est bene facere, is facit.

O frater frater, quid ego nunc te laudem? satis certe scio.

Nunquam ita magnifice quicquam dicam, id virtus quin superet tua.

Itaque vnam hanc rem ne habere preter alios precipiam arbitror,

Fratrem homini neminem esse primarum artium magis principem.

Sy. O Ctesipho. C. o Syre. Aeschinus ubi est? Sy. illum, te expectat domi. C. hem.

Sy. Quid est? C. quid sit? illius opera Syre nunc viuo: festiuum caput.

Qui omnia sibi postularit esse pro meo commodo. Maledicta, famam, meum amorem, & peccatum in se transtulit.

*Nihil pote supra, sed * quisnam foris crepuit? S. mane, mane, ipse exit foras.*

Spargitur in personas Aeschini factum, idone tam Ctesipho praedicat, nempe ad quem fructus redita. Summa fratris laudatio.

Veri fratris descriptio. * Acron. legit, quidnam fores crepuit?

ADELPHORVM.
ACTVS SECVNDI SCENA IIIII
ARGVMENTVM.

Colloquantur fratres: agitur de pecunia reddenda lenoni, & paranda cœna. Iambici Tetrametri.

AESCHINVS. SANNIO. CTESIPHO. SYRVS.

Aeschinus **V**BI ille est sacrilegus? Sa. mène quærit? nūquid
feruat ad- nam effert? occidi.

uerfus leno Nihil video. Ae. ehem opportunè, teipsum quærito:
nem super quid fit Ctesipho?

biam. In tuto est omnis res, omitte verò tristitiam tuam.

Assentato- C. Ego illam herclè verò omitto? qui quidem te ha-
res coram beam fratrem.

laudant. O mi Aeschine, ô mi germane, ah, vereor coram in-
os te laudare amplius,

Insinuatio Ne id assentandi magis, quàm quòd habeam gratum,
beneficij in facere existimes.

periculo, Ae. Age inepte, quasi nunc non norimus nos inter nos
coil ti. Ctesipho,

Extenuatio Sed hoc mihi dolet, nos penè serò scisse, & penè in eū
delicti. locum

Mitise est, ex Redisse, vt si omnes cuperent, nihil tibi possent auxi-
de bacchan liarier.

te scilicet, Ct. Pudebat. Ae. ah, stultitia est isthac, non pudor:
& aultero. tam ob paruolam

Rem penè ex patria, turpe dictu. Deos queso vt isthac
prohibeant.

Ct. Peccavi. Ae. quid ait tandem nobis. Sannio? Sy-
iam mitis est.

Inconstan- Ae. Ego ad forum ibo, vt hunc absoluam; tu intrò ad
ter à leno illam Ctesipho.

ne dictum. Sa. Syre insta. S y. eamus; namque hic properat in Cy-
prum.

*prum. Sa. ne tam quidem,
Quāuis etiā maneo otiosus hic. Sy. reddetur, ne time.
Sa. At vt omne reddat. Sy. omne reddet; tace modo:
ac sequere hāc. Sa. sequor.*

*C. Heus heus Syre. Sy. hē, quid est? C. obsecro herclē,
hominem istum impurissimum*

*Quam primum absoluitote, ne si magis irritatus fiet,
Aliqua ad patrem hoc permanet, at que ego tunc per
peruō perierim.*

*Sy. Non fiet, bono animo esto, tu cum illa te intus o-
blecta interim,*

Et lectulos iube sterni nobis, & parari cetera.

*Ego iam transacta re conuertam me domum cum ob-
sonio.*

*Ct. Ita quēso? quando hoc bene successit, hilarem hunc
sumamus diem.*

ACTVS TERTII SCENA I.

ARGUMENTVM.

Solicitam inducit Sostratam, ob filia, quæ ex Aeschino gra-
uida est, vicinum partum. Iambici & Trochaici permisti.

SOSTRATA. CANTARA.

Obssecro mea tu nutrix, quid nunc fiet? C. quid
fiet rogas? rectē.

*Aedepol spero. S. modò dolores, mea tu, occipiunt pri-
mulum.*

*C. Iam nunc times, quasi nunquam adfueris: nunquā
tute pepereris?*

*S. Miseram me, neminem habeo: solę sumus: Geta au-
tem hic non adest:*

*Nec quem ad obstetricem mittam, nec qui accersat
Aeschinum.*

Honesta in
te turpi pe-
riphrasis.
Seruus mag-
nificē lo-
quitur.

Aliud peri-
culum Aes-
chini: nam
palam fit
opressam ab
eo ingenuā
& muliercu-
lā in me-
tum conij-
ciuntur pro-
pter raptā
psaltriam.

HEAVTONTIM.

Amatorius affectus.

Factum laudat ob conditionem nuptiarum,

C. Pol is quidem iam hîc aderit: nam nunquam unquam intermittit diem,

Quin semper veniat. S. solus mearum miseriarum est remedium.

C. E re nata melius fieri haud potuit, quam factum est hera:

Quando vitium oblatum est: quod ad illum attinet potissimum,

Talem, tali genere, atque animo, natum ex tanta familia.

S. Ita pol est, ut dicis: saluus nobis, Deos queso, ut fiet.

ACTVS TERTII SCENA II.

ARGVMENTVM.

Geta Sôstratæ seruuulus commotior, heræ nuntiat Aeschinum alio captum amore: puellam eripuisse lenoni. Tetrametri partim Iambici, partim Trochaici, & Dimeter vnus.

GETA, seruus. SOSTRATA, CANTARA.

Tragica cõ questio seruuuli de iniuria Aeschini, viam autē facit ad epitasim.

Seculum accusat ut à tēpore mores carpat.

Nunc illud est, quod si omnes omnia sua consilia conferant,

Atque huic malo salutem quærant, auxilij nihil asferant.

Quod mihi que, heræ que, filij que herili est. v& misero mihi

Tot res repente circumuallant, vnde emergi non potest:

Vis, egestas, iniustitia, solitudo, infamia.

Hoc cine seculum, ò scelera, ò genera sacrilega, ò hominem impurum.

S. Me miseram, quidnam est, quod sic video timidam,

& pro-

& properantem Getam?

C. Quem neque fides, neque iusiurandum, neque illum misericordia

Geta quæri
monia per
sequitur per
exaggera-
tionem.

Repressit, neque reflexit, neq; quòd paratus instabat prope,

Cui misere indignè per vim vitium obtulerat. S. non intelligo

Satis quæ loquatur. C. propius obsecro accedamus Sostrata. G. ab.

Cum pæde
re & stoma-
cho pronū
tiāda, nam
ira animū
impedit.

Me miserum, vix sum compos animi, ita ardeo iracundia.

Nihil est quod malim quam illam totam familiam dari mihi obuiam,

Vt iram hanc in eos euomam omnem, dum ægritudo hæc est recens.

Hypotiposi-
sis cum nu-
tu & gestu
pronunciā-
da.

Satis mihi id habeam supplicij: dum illos vlciscar modò.

Seni animam primum extinguerem ipsi, qui illud produxit scelus,

Tum autem Syrum impulsorem, vab, quibus illum lacerearem modis

Sublime medium arriperè, & capite primum in terram statuerem,

Vi crebrò dispergat viam.

Adolescenti ipsi eriperem oculos: post hæc præcipitem darem:

Ceteros ruerem, agerem, raperem, tunderem, & prosternerem.

Sed cesso beram hoc malo impertiri properè? S. reuocemus: Geta.

R. litera ca-
nina iram
indicat.

ADELPHORVM.

Præ iracun-
diâ vix tan-
dem cog-
noscit he-
ram.

Interruptus
sermo ob
indignatio-
nem.

Argumen-
tum magni
amotis. A-
postrophe
amare fletu-
tis.

Exaggera-
tio orato-
rie vehemē-
tius capitū
postremo
posuit.
Frustra in
metum cō-
iectæ mu-
lierulæ vt
in fabula
plusculum
esset turba-
tum.

G. Hem, quisquis est, sine me. S. ego sum Sostrata. G.
vbi ea est? te ipsam quærito.

Te expecto: oppidò opportune obtulisti mihi obuiam,
Hera. S. quid est? quid trepidas? G. hei mihi. S. quid
festinas mi Geta?

Animam recipe. C. prorsus. S. quid istud prorsus erga
est? G. periiimus:

Actum est. S. eloquere obsecro quid fiet. G. iam. S.
quid iam Geta?

G. Aeschinus. S. quid ergo is? G. alienus est à nostra
familia. S. hem,

Perij: quare. G. amare cocepit aliã. S. vae misere mihi.
G. Ne que id occultè fert: à lenone ipsius eripuit palã.
S. Satin' hoc certè? G. certè hisce oculis egomet vidit
Sostrata. S. ah, ah,

Me miseram, quid credas iam? aut cur credas? no-
strum' ne Aeschinum,

Nostram vitam omnium, in quo nostræ spes, omnesq;
opes sitæ

Erant, qui sine hac iurabat se vnum vnquam victu-
rum diem?

Qui se in suo gremio positurum puerum dicebat: pa-
trem

Ita obsecraturum, vt liceret sibi hanc vxorẽ ducere.
G. Hera lacrimas mitte, ac potius quod ad hanc rem

opus est, porro consulè:

Patiamur' ne an narremus cuipiã. Can. hau, hau, mi
homo sanus ne es?

An hoc proferendum tibi vsquam esse videtur? G. mi
hi quidem non placet.

Tam primum illum alieno animo à nobis esse, res ipsa indicat:

Nunc si hoc palam proferemus, ille inficiabit, sat scio, tua fama, & gnata vita in dubium veniet: tum si maxumè

Fateatur, cum amet aliam, non est utile hanc illi dari: Quapropter quoquo pacto celato est opus. S. ab, minime gentium:

Non faciam. G. quid agis? S. proferam. G. hem mea Sostrata, vide quam rem agas.

S. Peiore res loco non potest esse, quam in quo nunc sita est:

Primum indotata est: tum præterea, quæ secunda ei dos erat,

Perijt: pro virgine dari nuptum non potest: hoc reliquum est,

Si inficiabit, testis mecum est anulus, quem amiserat:

Postremo quando ego conscia mihi sum, à me culpam esse hanc procul,

Neque pretium, neque rem ullam intercessisse: illa autem me indignam Geta experiar.

G. Quid isthuc? accedo ut melius dicas. S. tu quantum potes

Abi, atque Hegioni, cognato huius, rem omnem narrato ordine.

Nam is nostro Simulo fuit summus, & nos coluit maxime.

G. Nam hercle alius nemo respicit nos. S. propera: tu mea Canthara.

Curre, obstetricem accerse, ut cum opus sit: ne in mora nobis fiet.

Geta con-
filium.

Demas lo-
quitur
cum

Demas lo-
quitur

Demas lo-
quitur

Simulus So-
stratae mar-
ritus, pater
puellæ vi-
tiate ab
Aeschino-

ADELPHORVM.
ACTVS TERTII SCENA III.

ARGVMENTVM.

Malè est Demæ, quod filium Ctesiphonem adiuerit vnà
adfuiffe cùm eriperet mulierem Aefchinus. Senarij,

DEMEÆ.

Demea so-
lus hæc se-
cum,

Demeæ af-
tutia.

Disperij: Ctesiphonem audiui filium.
Vnà affuisse in raptione cum Aeschino.
Id misero restat mihi mali, si illum potest,
Quid alicui rei est, etiam eum ad nequitiam adducere.
Vbi ego illum queram? credo abductum in ganeum
Aliquo: persuasit ille impurus, sat scio,
Sed eccum Syrum ire video: hinc scibo iam ubi fiet.
Atque hercle hic de grege illo est: si me senserit
Eum queritare, nunquam licet carnis fex.
Non ostendam me id velle.

ACTVS TERTII SCENA IIII.

ARGVMENTVM.

Commendatur Ctesiphonem, vituperantur Mitio & Aeschinus,
callide vtrunque Syrus facit. Demea autem narratione
virtutum Ctesiphonis plurimum gaudet. Senarij.

SYRVS. DEMEÆ.

Mirè face-
ro & callido
commento
eluditur De
mea ne Cte
siphonis
peccatum
resciscat.

OMnem rem modò seni,
Quo pacto se haberet, enarramus ordines
Nihil quicquam vidi latius. D. pro Iuppiter.
Hominis stulticiam. S. collaudauit filium:
Mibi, qui dedissem consilium, egit gratias.
D. Disrumpor. S. argentum adnumerauit illico.
Dedit præterea in sumptum dimidium minæ.
Id distributum sanè est ex sententia. D. hem,
Huic mandes si quid rectè curatum velis.

S. Eberma

S. Ehem Demea, haud aspexeram te, quid agitur?

D. Quid agatur? vos tram nequeo mirari satis
Rationem. S. est vercle inepta: ne dicam dolo, at que

Absurda, pisces cæteros purga Dromo.

Congram istum maximum in aqua sinio ludere

Paulisper: vbi ego venero, exossabitur:

Prius nolo. D. hæccine flagitia? S. mihi quidem non
placent,

Et clamo sæpe, salsamenta hæc Stephano

Fac macerentur pulchre. D. dij vos tram fidem.

Utum studione id sibi habet, an laudi putat

Fore, si perdidit gnatum: vq̄ misero mihi,

Videre videor iam diem illum, cum hinc egens

Profugiet aliquo militatum. S. ò Demea.

ISTHVC EST sapere, non quod ante pedes modò est
Videre, sed etiam illa, que futura sunt.

Prospicere. D. quid? isthæc iã penes vos psaltria est?

S. Est iam intus. D. ehò: an domi est habiturus? S. cre-
do, vt est

Dementia. D. hæccine fieri flagitia? S. inepta lenitas

Patris, & facilitas praua. D. fratris me quidem

Pudet, pigetq; . S. nimium inter vos Demea,

Ac non, quia ades præsens, dico hoc, pernimum in-
terest:

Tu quantus quantus, nihil nisi sapientia es:

Ille iuulis, somnium, sineres verò illum tuum

Facere hæc? D. sinerè illum è an non sex totis mēsisibus

Prius olfecissem, quàm ille quicquam *cæperit?

S. Vigilantiam tuam tu mihi narras? D. sic fiet

Modò, vt nunc est, que so. S. vt quisq; suum volt esse,

P

ita,

Piget ob dā
na, pudet
obturpia.

Senis vigi-
lantia.
Priscianus,
legit cæret.

ADELPHORVM.

Alias Satin
scisibi esse.

ita est.

D. Quid eum vidistin' ne hodie? S. tuum' ne filium?

*D. Abigam hinc rus. S. iam dudum aliquid ruri agere
arbitror,*

D. Satin' scis ibi eum esse? S. ob, qui egomet produxi.

D. optime est.

Laus filij di
ligentis.

Metui, ne haberet hic. S. atq; iratum admodum.

D. Quid autem? S. adortus iurgio fratrem apud fori

De psaltria isthac. D. ain verò? S. vah, nihil reticuit:

En profuso
gaudio la-
chrymę e-
rumpunt.

Nam vt numerabatur forte argentum, interuenit

Homo de improviso: cepit clamare, Aeschine,

Hæcine flagitia facere te? hæc te admittere

Indigna genere nostro? D. ob, lacrumo gaudio.

S. Non tu hoc argentum perdis: sed vitam tuam.

D. Saluos sit: spero, est similis maiorum suum. S. hui.

D. Syre. præceptorum plenus istorum ille. S. phy.

Dom. habuit, vnde discere. D. fit sedulò,

Nihil prætermitto, consuefacio: denique

Inspicere tanquam in speculum vitas omnium

*Iubeo, **ATQVE** EX alys sumere exemplum sibi.*

Porro autē
initium vl-
terioris ora-
tionis inter-
ruptæ per
Syrum.

Hoc facito. S. rectè sanè. D. hoc fugito. S. callide.

D. Hoc laudi est. S. isthęc res est. D. hoc vitio datur.

S. Prohissimè. D. Porro autem. S. non hercle otium est

Nunc mihi auscultandi: pisces ex sententia

Nactus sum, hi mihi ne corrumpantur, cautio est.

Præcepta
Demea ad
coquinaria
vsque delu-
dit.

Nam id nobis tam flagitium est, quam illa Demea

Non facere vobis, quæ modo dixi: & quod queo,

Conseruis ad eundem isthunc præcipio modum:

Hoc falsum est, hoc adustum, hoc lautum est parum,

Illud rectè. iterum sic memento, sedulò

Moneo

Moneo quæ possum pro mea sapientia.

Postremò tanquam in speculum in patinas Demea
Inspicere iubeo: & moneo, quid factò vsus fiet.

Inepta hæc esse, nos quæ facimus, sentio,

Verum quid facias, ut homo est, ut a morem geras.
Nunquid vis? D. mentem vobis meliorem dari.

S. Tu rus hinc abis. D. rectè. S. nã quid tu hic agas,
Vbi si quid benè præcipias, nemo obtemperat?

D. Ego verò hinc abeo, quando is, quamobrem hinc
veneram,

Rus abiit: illum curo vnum, ille ad me attinet:

Quando ita volt frater: de isthoc ipse viderit.

Sed quis illic est, quem procul video? est ne hic Hegio
Tribulis noster? si satis cerno, is hercle est. vah, homo

Amicus nobis iam vnde à puero. D. ij boni

Ne illiusmodi tam nobis magna ciuium

Penuria est. homo antiqua virtute, ac fide:

Haud citò mali quid ortum ex hoc sit publicè

Quàm gaudeo, vbi etiam huius generis reliquias

Restare video! vah, viuere etiam nunc libet.

Opperiar hominem hinc, ut salutem & colloquar.

ACTVS TERTII SCENA V.

ARGVMENTVM.

Hegio docet Sostratæ filiam iniquè ab Aeschino tractatam, ac tandem viciatam esse, id factum nunc Demeæ narrat. Senarij.

HEGIO. GETA. DEMEA. PAMPHILA.

PRò dū immortales, facinus indignum Geta:

Quid narras? G. sic est factum. H. ex illa ne familia

Gnatonis
sententia.
Causa dice-
dendi, ut fa-
bula confir-
metur.

Epitafis pa-
lā fa cit Aef-
chini pec-
catum,

ADELPHORVM.

- Pater, Mitio scilicet.** *Tam illiberale facinus esse ortum? ô Aeschine, Pol haud paternum isthuc dedisti. D. videlicet De psaltria hac audiuit: id illi nunc dolet*
- Ciuilis & matura cõminatio.** *Alieno: pater id nihili pendit: hei mihi, Vtinam, propè adesset alicubi, atque audiret hæc. H. Ni facient quæ illos æquum est, haud sic auferent. G. In te spes omnis Hægio nobis sita est: Te solum habemus. tu es patronus, tu pater. Ille tibi moriens nos commendauit senex. Si deseris tu, periiimus. H. caue dixeris: Neque faciam, neque me satis pie posse arbitror. D. Adibo. saluere. Hægionem plurimum Iubeo. H. te quærebam ipsum: salue Demea. D. Quid autem? H. maior filius tuus Aeschinus, Quem fratri adoptandum dedisti neque boni, Neque liberalis functus officium est viri. D. Quid isthuc. H. nostrum amicum noras Simulum, Atque equalem? D. quid ni? H. filiam eius virginem Vitiauit. D. hem H. mane, nondum audisti Demea Quod est grauissimum. D. an quicquam est etiam amplius?*
- Collatione amplificat. Narratio.** *H. Verò amplius: nam hoc quidem ferendum aliquo modo est: Persuasit nox, amor, vinum, adolescentia: Humanum est, ubi scit factum ad matrem virginis Venit ipsius vltro, lachrumans, orans, obsecrans, Fidem dans, iurans se illam ducturum domum. Ignotum est, tacitum est, creditum est: virgo ex eo Compressu grauida facta est: mensis hic decimus est. Ille bonus vir nobis psaltriam (si dys placet)*
- Conclusio accusatio- nis per ironiam.**

Parauit, qui cum uiuat: illam deserat.

D. Pro certo ne tu istec dicis? H. mater virginis

In medio est, ipsa virgo, res ipsa. hic Geta

Præterea, ut aptus est seruulorum, non malus,

Neque iners, alit illas, solus omnem familiam

Sustentat: hunc abducere, vicini: quere rem.

G. Imò herclè extorque, nisi ita factum est Demea:

Postremò non negabit, coram ipso cedo.

D. Pudet: nec quid agam, neque quid huic respondeã,

Scio. P. miseram me, differor doloribus

Iuno Lucina fer opem, serua me, obsecro. H. hem,

Numnam illa queso parturit? G. certè Hegio. H. hẽ,

Illhac fidem nunc uostram implorat Demea.

Quod uos ius cogit, id uoluntate impetret.

Hac primùm ut fiant, Deos queso, ut uobis decet:

Sin aliter animus uester est, ego Demea.

Summa uis hanc defendam, atque illum mortuum.

Cognatus mihi erat: vnà pueris paruoli

Sumus educati: vnà semper militiæ & domi

Fuimus: paupertatem vnà pertulimus grauem.

Quapropter nitari, faciam, experiar: denique

Animam relinquam potius, quàm illas deseram.

Quid mihi respondes? D. fratrem conueniam, Hegio.

Is quod mihi de hac re dederit consilium, id sequar.

H. Sed Demea hoc tu facito tecum animo cogites:

Quam uos facillimè agitis, quàm estis, maxumè

Potentes, dites, fortunati, nobiles:

Tam maximè uos equo animo æqua noscere

Oportet: si uos uultis perhiberi probos.

D. Redito? fient, que fieri equum est omnia.

Pamphila
parturiẽdo
hæc dicit.
Argumentũ
à coniectu-
ris.

Causã red-
dit cur ad-
uersarius fu-
turus sit.

Incremẽtũ
Persuasi à
laude probi-
tatis.

Epiphone-
ma.

ADELPHORVM.

H. Decet te facere. *Get a, duc me intrò ad Sostratam.*

D. Non me indidente hæc fiunt : vtinam hoc sit modò

Defunctum: verùm nimia illhæc licentia

Profectò euadet in aliquod magnum malum.

Ibo, ac requiram fratrem, vt in eum hæc euomam.

H. Bono animo fac sis Sostrata, & istum, quod potes,

Fac consolere: ego Mitionem, si apud forum est,

Conueniam, atque vt res gesta est, narrabo ordine.

Si est facturus vt sit officium suum,

Faciat: sin aliter, de hac re est eius sententia,

Respondeat mihi, vt quid agam, quàm primùm sciã.

ACTVS QVARTI SCENA I.

ARGVMENTVM.

Probi adolescentis ingenium, moresque hac scena exprimi-
tur Syrus Ctesiphonem instituit, quemadmodum responde-
re debeat patri, initio scenæ ostendit non rarò contingere,
vt filij optent parentum absentiam, si quando solutius viue-
re ac ingenio indulgere statuerint. Tetrametri, Iambi-
ci Trochaicis quibusdam admistis. Dimeter vnaus.

CTESIPHO. SYRVS.

Hic cõpen-
dio osten-
ditur quid
sit iam lo-
cuturus.

A In' patrem hinc abijsse rus? S. iam dudum. Ct.
dic sodes. S. apud villam est.

Nunc eum maximè operis aliquid facere credo. Ct.
vtinam quidem,

Quod cum salute eius fiat, ita se defatigarit velim,
Vt triduo hoc perpetuo prorsus à lecto nequeat sur-
gere.

S. Ita fiat, & isthoc si quid potis est rectius. Ct. ita:
nam hunc diem

Miserè ni-
mis
Assueuatio
comica.

Miserè nimis cupio, vt cœpi, perpetuum in latitina
degere,

*Et illud rus nulla alia causa tam male odi, nisi quia
Prope est: quod si abesset longius,
Prius nox oppressisset illic, quam huc reuerti posset
iterum.*

*Nunc ubi me illic non videbit, iam huc recurret, sat
scio:*

*Rogabit me ubi fuerim, quem ego hodie non toto vidi
die.*

*Quid dicam? S. nihil ne in mente est? C. nunquam quic
quam. S. tanto nequior.*

*Cliens, amicus, hospes nemo est vobis? C. sunt: quid
postea?*

*S. Hisce opera vt data sit. C. quæ non dat a sit? non po
test fieri. S. potest.*

*C. Interdum: sed si huc pernoctio, causæ quid dicam Syre?
S. Vab, quam vellere etiam noctu amicis operam mos
esset dari!*

*Quin tu otiosus es: ego illius sensum pulchrè calleo:
Cum feruit maximè, tam placidum, quam ouem red-
do. C. quomodo?*

*S. Laudarier te audit libenter, facio te apud illum
denm.*

*Virtutes narro. C. meas? S. tuas: homini illico lachru-
mæ cadunt*

*Quasi puero, gaudio, hem, tibi autem? C. quidnam est?
S. lupus in fabula.*

*C. Pater ne est? S. ipse est. S. Syre, quid agimus? S. su
ge modo intrò: ego videro.*

*C. Si quid rogabit, nusquam tu me: audistin? S. potius:
vt desinas?*

Sollicitudi-
nem pater-
nam morat.
Bonus ado-
lescens me-
tiri nescit,
nec vult.

Hyperbole:

Silètij pro-
uerbium.
Eclipsis
properan-
te apta.

ADELPHORVM.
ACTVS QVARTI SCENA II.
ARGVMENTVM.

Quæritur Demea, quòd fratrem non repererit. idem à Syro deluditur, locum in quo sit frater bifariam describente, Trochaici, Tetrametri, admittis Iambicis quibusdam.

DEMEA. CTESIPHO. SYRVS.

- Nusquam gen. magis honorâ red dit orationem
Ridicula querela senis.
- N**AE ego homo sum infœlix: primùm fratrem nusquam inuenio gentium:
Præterea autè, dum illum quero, à villa mercenariū Vidi: is filium negat esse ruri. nec quid agam, scio.
- C. Syre. S. quid ais? C. mène quærit?
S. Verum. C. perij. S. quin tu animo bono es.
D. Quid hoc (malum) infœlicitatis? nequeo satis discernere,
Nisi me credo huic esse natum rei, ferundis miserijs.
Primus sentio mala nostra: primus rescisco omnia:
Primus porro obnuntio: egre solus, si quid sit, fero.
S. Rideo hûc: primū ait se scire, is solus nescit omnia.
D. Nunc redeo, si fortè frater redierit, viso. C. Syre
Obsecro, vide ne ille huc prorsus se irruat. S. etiam taces?
Ego canebo. C. nunquam herclè hodie ego isthuc commit tam tibi:
Nam me iam in cellam aliquam cum illa concludam, id tutissimum est.
S. Age, tamen ego hunc amouebo. D. sed eccum sceleratum Syrum.
S. Non herclè hîc quidem durare quisnam, si sic fit, potest.
Scire quidem volo, quot mihi sint domini, quæ hæc est
- Obnuntian tur mala, an nuntiantur bona,
Diffidentia
Ctesiphonis expaore.
Eluditur deprehendat Ctesiphonem,

est miseria?

D. Quid ille gannit? quid volt? quid ais bone vir? est frater domi?

S. Quid (malum) bone vir mihi narras? equidem perij. D. quid tibi est?

S. Rogitas? Ctesipho pugnis me miserum, & istam psaltriam

Vsq; occidit. D. hem, quid narras? S. hem, viden' vt discidit labrum?

D. Quamobrem? y. me impulsore hanc emptam esse au. D. non tu eum rus hinc modò

Produce aiebas? S. factũ: verũ venit post insaniens: Nihil pepercit: non puduisse verberare hominem senẽ, Quem ego modò puerum tantillum in manibus gestavi meis?

D. Laudo. Ctesipho: patrissas, abi, virum te iudico.

S. Laudas? na ille continebit posthac, si sapiet, manus.

D. Fortiter. S. perquam. quia miseram mulierem, & me seruolum,

Qui referire non audebam, vicit: hui perfortiter.

D. Non potuit melius: idẽ sensit quod ego, te esse huic rei caput,

Sed estne frater intus? S. non est. D. vbi illum quæram, cogito.

S. Scio vbi sit: verum hodie nunquam monstrabo. D. hem, quid ais?

S. Ita. D. diminuetur tibi quidem iam cerebrum. S. at nomen nefcio

Illius hominis, sed locũ noui vbi sit. D. dic ergo locũ.

S. Nostin', porticum apud Macellum hanc deorsum?

Verfuta Syri fictio, qua senem eludit. Callida inuentio.

Ironia. Huic cũ gestu seruili pronuntiãdum. Hoc dicit, vt auidius inuestiget.

Perplexa descriptio.

ADELPHORVM.

D. quidni nouerim?

S. Præterito hac recta platea sursum: ubi eò veneris, Cliuos deorsū vorsum est: hac te precipitato: postea Est ad hanc manū facellū: ibi angiportū propter est.

C. Quò nam? S. illic ubi etiam caprificus magna est. noſtin? D. noui. S. hęc pergitō.

D. Id quidem angiportus non est peruium. S. verum

Callidè mē hercle. vah,

dacium si S. Censē hominē me esse? erraui: in porticū rursū redi,

mulando Sane hęc multò proprius ibis & minor est erratio.

verorem S. cin' Cratini huius diuisi & deis? D. scio. S. ubi eas præ-

palliat. terieris,

Alia loci descriptio. Ad sinistra hęc recta platea: ubi ad Dianæ veneris, Ito ad dextram. priusquam ad portam venias, apud ipsum lacum

Est pistrilla, & ex aduersum est fabrica: ibi est. D. quid ibi facit?

Ironicos.

S. Lectulos in sole iligneis pedibus faciundos dedit.

Vbi potetis vos. D. sanè bene. sed cesso ad eū pergere?

S. Sane, ego te exercebo hodie, vt dignus es, silicerniū.

Aeschinus odiosè cessat, prandium corrumpitur.

Ctesipho autem in amore est totus: ego iam prospiciā mibi:

Nam iam adibo, atque vnumquidq; quod quidem erit bellissimum,

Carpam: & cyat hos sorbillans, paulatim hunc producā diem.

ACTVS QVARTI SCENA III.

ARGVMENTVM.

Rogat Mitionem Hegio, vt Sofratam adeat, narraturus

illi,

illi, suspensionem alienati à Pamphila Aeschini, ortam esse propter ereptam Ctesiphoni psaltriam.

Iambici, Tetrametri & Trochaici quidam.

MITIO. HEGIO.

Ego in hac re nihil reperio, quam ob rem laudem istam
topere Hegio:

Meum officium facio: quod peccatum à nobis ortum
est, corrigo.

Nisi si me in illo credidisti esse hominum numero, qui
ita putant.

Sibi fieri iniuriam, vltro si quã fecere ipsi: expostulant
Et vltro accusant: id quia non est à me factum, agis
gratias.

H. Ab. minimè nunquam te aliter, atque es, in ani-
mum induxi meum.

Sed quaeso, ut vnã mecum ad matrem virginis eas Mitio:
Atque isthac eadem quae mihi dixti, tunc dicas mulieri:
Suspensionem hanc propter fratrem eius esse, & illam
psaltriam.

M. Si ita equum censes, aut si ita opus est factum, ea-
mus. H. bene facis:

Nam & illi animum iam releuabis, quae dolore, ac
miseria

Tabescit: & tuo officio fueris functus, sed si aliter pu-
tas,

Ego met narrabo, quae mihi dixti. M. imò ego ibo. H.
benefacis.

OMNES QUIBUS RES sunt minus secundae,
magis sunt nescio quomodo

Suspiciosi: ad contumeliam omnia accipiunt ma-
gis,

Viam ster-
nit ad cata-
strophem.

Officium
in boni vi-
ri.

Iniurioso-
rum mos.

Succinctim
de re la-
quitur, eò
quod am-
bo intelli-
gebant.

Omnes in
fortunati
maxime su-
spiciosi.

*Propter suam impotentiam: se semper credunt negligi:
Quapropter te ipsum purgare ipsis coram, placabilius est.*

M. Et rectè, & verum dicis. H. sequere me ergo hanc intrò. M. maximè.

ACTVS QVARTI SCENA III.
ARGVMENTVM.

Hæc verba Dolet vehementer Aeschinus in suspicionem venisse se apud
repentino Sostratam & Pamphilam, quòd amare psaltriam cæperit:
nuncio, Aeschini ani- quam nò sibi, sed fratri vt gratù faceret, ab Ienone eripuerat,
mi percul- Iambici Quadrati, & Trochaici Tetrametri.

AESCHINVS.

sum indi- **D** *Is crucior animi: hoccine de improviso mali
cant. mihi obijci*

Causa stu- *Tantum, vt neque quid de me faciam, nec quid agam,
potis Aeschini. certum fiet?*

Amatoriae *Membra metu debilia sũt, animus timore obstupuit,
interrogationes de Peccore consistere nihil consilij quit. vah, quo modo
amica. Me ex hac expediam turba tanta? nunc suspicio de me
incidit,*

*Neque ea immeritò, Sostrata credit, mihi me psal-
triam hanc*

Emisse. id anus mihi indicium fecit.

*Nam vt hinc fortè ea ad obstetricem erat missa, vbi
vidi illicò*

*Accedo, rogito, Pamphila quid agat: iam ne partus
adsiet:*

*Eò ne obstetricem accersat. illa exclamat, abi, abi
iam Aeschine:*

*Satis diu verba dedisti nobis, satis adhuc tua frustra-
ta est fides.*

Hem,

*Hem, quid isthuc obsecro inquam est? valeas, habeas
illam, quæ placet.*

Valeas, sic
in Andria,
Valent qui
inter, &c.

*Sensi illicò id illas suspicari: sed me repressi tamen,
Ne quid de fratre garrule illi dicerè, ac fieret palàm.*

*Nunc quid faciam? dicam fratris esse hanc? quod mi-
nimè est opus*

*Vsqum efferrì. agè mitto, fieri potis est, vt ne quæ
exeat.*

*Ipsum id metuo vt credant: tot concurrūt verisimilia.
Egomet rapui: ipse egomet solui argentum: ad me
abducta est domum:*

*Hæc aded mea culpa fateor fieri: nõ me hæc rē patri,
Vt ut erat gesta, indicasse: exorassem, vt eam ducerem.*

Exortatur
scipsum.

*Cesatum vsque adhuc est. nunc porrò Aeschine ex-
pergiscere.*

*Nunc hoc primum est: ad illas ibo, vt purgem me: ac-
cedam ad fores.*

Aliàs, Vbi
hæc pulta
re occipio
miser.

*Perij horresco semper, vbi pultare hæc occipio fo-
res.*

*Heus, heus, Aeschinus ego sum, aperite aliquis aëtu-
tum ostium.*

Prodit nescio quis. concedam huc.

ACTVS QVARTI SCENA V.

ARGVMENTVM.

Mirè faceto commento nouum inquit Aeschino metum
pater, ostendens alij viro nupturam Pamphilam. Tandem
amotò ludo agere serio incipiens, filij animum gaudio explet,
futurum promittens, vt illam ipse ducat vxorem.

Partim Trochaici Tetrametri, partim Iambici Trimetri, in
fine quadrati quidam.

MITIO. AESCHINVS,

ADELPHORVM.

Catastro-
phe cepta
est, sed eam
priusquam
absoluat mi-
rè faceto
conmento
nouum me-
tum.

Aeschino
incutit pa-
ter, quod tã
mè quia nò
habet serua
quetelam
breuiter tra-
ctat, & sine
tragicistiche
matibus.
Eclipsis.
Incipit fig-
mentũ ve-
ro aduũ.
Cum obie-
ctione pro
nunciandũ,
vt nuptia-
rum spem
adumat.
Eclipsis.
Ex alio tã-
git Aechi-
num.

I Ta vi dixi, Sostrata,

Facite: ego Aeschinum conueniam: vt quomodo
acta hæc sint, sciat.

Sed quis ostium hoc pultauit? Ae. pater herclè est:
perij. M. Aeschine.

Ae. Quid huic hîc negoti est? M. tu ne has pepuli-
sti fores?

Tacet: cur non ludo hunc aliquantis per? melius est:

Quandoquidè hoc nunquam mihi ipse voluit credere?
Nihil mihi respondes? Ae. nò equidè istas. quod sciam.

M. tãtã? nam mirabar quid hîc negoti esset tibi.

Erubui: salua res est. Ae. dic sodes pater,

Tibi verò quid ist hîc est rei? M. nihil mihi quidem:

Amicus quidam me à foro abduxit modò

Huc aduocatum sibi. Ae. quid? M. ego dicam tibi,

Habitant hîc quædam mulieres pauperculæ,

Vt opinor, has non nosse te, & certo scio:

Neq; enim diu hîc cõmigrarunt. Ae. quid tũ postea?

M. Virgo est cum matre. Ae. perge. M. hæc virgo or-

ba est patre:

Hic meus amicus illi genere est proximus:

Huic leges cogunt nubere hæc. Ae. perij. M. quid est?

Ae. Nihil, rectè perge. M. is venit, vt secum auehat:

Nã habitat Mileii. Ae. bem, virginè vt secũ auehat?

M. Sic est. Ae. Miletum vsque obsecro? M. ita. Ae.

animum malè est.

Quid ipse? quid aiũ? M. quid istas censes? nihil enim.

Commenta mater est, esse ex alio viro,

Nescio quo puerum natum, neque eum nominat:

Priorem esse illum, non oportere huic dari.

Ae. Eho,

Ae. Eho, non'ne hæc iusta tibi videntur postea?

M. Non. *Ae.* obsecro non? an illã hinc abducat, pater?

M. Quid ni illã abducat? *Ae.* factum à vobis duriter, Immisericorditer, atque etiam si est, pater, Dicendum magis aperte, illiberaliter.

M. Quamobrem? *Ae.* rogas me? quid illi tandem crediis

Fove animi misero, qui illi consuevit prius,
(Qui infœlix, haud scio an illam nunc miserè amat)
Cum hanc sibi videbit præsens præsentem eripi,
Abduci ab oculis? facinus indignum, pater.

M. Qua ratione isthuc? quis despondit? quis dedit?
Cui? quando nupsit? auctor his rebus quis est?

Cur duxit alienam? *Ae.* an sedere oportuit
Domi virginem tam grandem, dum cognatus* hinc
Illinc veniret, expectantem? hæc mi pater
Te dicere equum fuit, & id defendere.

M. Ridiculè, aduersum? ne illum causam dicerem,
Cui veneram aduocatus? sed quid ista Aeschine
Nostra? aut quid nobis cum illis? abeamus, quid est?
Quid lacrimas? *Ae.* pater obsecro, ausculta. *M.* Aeschine, audiui omnia,

Et scio: nã te amo, quò magis, quæ agis, curæ sũt mihi.
Ae. Ita me velim promeretè ames, dũ viuas mi pater,
Vt me hoc delictum admisisse in me, id mihi vehementer dolet.

Et me tui pudet. *M.* credo herclè: nam ingenium nouituum

Liberalè: sed vereor, ne indiligens nimium sies,
In qua ciuitate tandem te arbitrare viuere?

Immisericorditer aduerbiũ multarum syllabarum in dignationis aptum.

Clam hic pater obiurgatur, quod fuerit cõsciũs. Donat. legit, hinc illinc. Amatoricè & pueriliter.

Hac vltima de esperatio cogit Aeschinum fateri verum.

Amica & lenit obiurgatio ex arte, à loco à facto.

ADELPHORVM.

At humanū Virginem vitiaſti, quam te ius non fuerat tangere:
 tamē, Terē Iam id peccatum primū magnum, at humanū tamen:
 tius ſumma Fecere alij ſape item boni, at poſtquā id euenit: cedo,
 arte indu Nūquid circunſpexti, aut nūquid tute proſpexti tibi
 citMitione Quid fieret? qua fieret? ſi te ipſum mihi puduit dicere,
 leniter ac- Quā reſciſcerem? hęc dum dubitas, meſes abierunt
 cuſantem. Deceſem,
 Demeā af- Prodi diſti & te, & illam miſeram, & gnatiū, quod
 perē blan- quidem in te fuit.
 dientem. Quid? credebas dormienti hęc tibi confeſturos Deos,
 Et illam ſine tua opera in cubiculum iri deductum
 domum?
 Mitis & fa- Nolim cęterarum rerum te ſocordem eodem modo.
 ceta obiur- Bono animo es, duces vxorem hanc. Ae. hem. M. bono
 gatio. animo & inquam. Ae. pater,
 Obſecro, num ludis tu nunc me? M. ego te? quam ob
 rem? Ae. neſcio,
 Niſi quia tam miſerē hoc eſſe cupio verum, eò vertor
 magis.
 A. Abi domum, ac deos comprecare, vt vxorem ac-
 ceſſas: abi.
 Timor ex copiditate Blāditur pa- Ae. Quid? iam ne vxorem? M. iam? Ae. iam? M. iam
 tri. quantum potes. Ae. diſ me pater
 Adhuc ali- Omnes oderunt, ni magis te, quā oculos nunc amo
 quantū for- meos.
 midat. M. Quid? quā illam? Ae. æque. M. per benigne. Ae.
 Epiphone- quid ille vbi eſt Mileſius?
 ma. Pater- M. Ah! perijt, nauem aſcendit. ſed cur ceſſas? Ae.
 nę liberali- abi pater,
 tas exage- Tu potius deos comprecare: nam tibi eos certe ſcio,
 ratio. Quo

Quò vir melior multò es quàm ego, obtemperaturos
magis.

Bonæ indo-
lis adoles-
cens,

M. Ego eo intrò, vt quæ opus sunt, parentur. tu fac,
vt dixi, si sapiis.

Ae. Quid hoc est negoti? hoc est patrem esse, aut hoc
est filium esse?

Si frater, aut sodalis esset, qui magis morè gereret?
Hic nõ amãdus? hic cine non gestandus in sinu est? hẽ.
Itaq; adò magnã mihi iniecit sua cõmoditate curã,
Ne forte imprudens faciam, quod nolii: sciens cauebo.
sed cisso ire intrò, ne mora meis nup. ijs egomet siem.

ACTVS QVARTI SCENA VI.

ARGVMENTVM.

Demea ambulando fatigatus, de Syro quæritur, quòd
non apertè satis commonstrauerit locum, ybi frater esset
Mitio.

Senarij.

DEMEA.

DEfessus sum ambulando: vt, Syre te, cum tua
Monstratione magnus perdat Iuppiter.
Perreptauĩ vsque omne oppidum, ad portam, ad lacũ
Quò nõ? neq; illic fabrica vlla erat, neq; fratrẽ homo
Vidisse se aiebat quisquam, nunc verò domi
Certum obsidere est vsque, donec redierit.

Anhelãs fo-
lus hæc se-
cum loqui-
tur.
Perreptauĩ,
aptum seni
verbum.

ACTVS QVARTI SCENA VII.

ARGVMENTVM.

Demea de vitio virgini oblato, & nuprijs resticitijs fingitur
iam tumulturi, sed postea placatur.

MITIO. DEMEA.

IBo, illis dicam nullam esse in nobis moram.
D. Sed eccum ipsum, te iam dudum quero Mitio.
M. quidnam? **D.** fero alia flagitia ad te ingenia

Demea de
nuprijs ref-
ciscit.
Is fingitur
iam tumult-
uari verũ
postea pla-
cabitur.

ADELPHORVM.

Boni illius adolescentis. M. ecce auem D. noua,
Capitalia. M. ohe, iam. D. nescis qui vir sis. M. scio.

D. Ah, stultie, tu de psaltria me somnias agere:

Hoc peccatum est in virginem cinem. M. scio.

D. Ehd, scis, & patere? M. quidni patiar? D. hic mihi

Non clamas? non infans? M. non * malum quidem.

D. Puer natus est. M. dij bene vortant. D. virgo ni-
hil habet.

M. Audiui. D. & ducenda indotata est? M. scilicet.

D. Quid nunc futurum est? M. id enim quod res ipsa
fert:

Illinc huc transferetur virgo. D. ô Iuppiter,

Isthoccine pacto oportet? M. quid faciam amplius?

D. Quid facias, rogitas? si non re ipsa tibi isthuc do-
let,

Simulare certè est hominis. M. quin iam virginem

Despondi: res composita est: fiunt nuptiæ:

Dempsi metum omnem: hæc magis sunt hominis. D.
ceterum

Placet tibi factum Mitio? M. non si queam

Mutare: nunc cum non queo, æquo animo fero.

ITA VITA est hominum, quasi cum ludas tesseris:

Si illud, quod est maximè opus iactu, non cadit,

Illud, quod cecidit fortè, id arte vt corrigas.

D. Corrector: nempe tua arte viginti minæ

Pro psaltria periere, quæ, quantum potest,

Aliquò obijcienda est, si non pretio, ad gratis.

N. Neq; est. neque illam sane studeo vendere.

D. Quid igitur facies? M. domi erit. D. pro diuum si-
dem,

'Ironia:
Alij velunt
Mitionem
dicere. Ma-
lium quidè,
alij Demeã.

Corrector
indignatio-
nè indicat.
Non vult
Ctesipho-
nem prode-
re.

Meretrix, & mater familias erit vnà in domo?

M. Cur non? D. sanum? ne te credis esse? M. equidem arbitror.

Quicum, id est cū qua

D. Ita me dii ament (vt video ego tuam ineptiam)

Facturum credo, vt habeas qui cum cantites.

M. Cur non? D. & noua nupta eadem hæc discet? M. scilicet.

Restim, ar te de locū reconditū

D. Tu inter eas restim ductans salutabis. M. probè.

Et tu nobiscum vnà: si opus sit. D. hei mihi,

Non te hæc pudent? M. iam vero omite Demea

Tuam isthanc iracundiam, atque ita vii decet,

Hilarum ac lubentem fac te in gnati nuptijs.

Ego hos conueniam post hunc redeo. D. ò Iuppiter,

Hancine vitam? hoscine mores? hanc dementiam?

Vxor sine dote veniet. intus psalteria est:

Domus sumptuosa: adolescens luxu perditus:

Senex delirans: ipsa, si cupiat, Salus,

Seruare prorsus non potest hanc familiam.

Exclama-
tio in vita
& mores.

ACTVS QVINTI SCENA I.

ARGVMENTVM.

Seruulorum licentiam in hac scena Terentius ostendit. Exit egregiè potus Syrus multum exultans, lautè se ac opipare cœnatam esse, hunc Demea ob temulentiam impetit, & obiurgat.

Scenarij.

SYRVS. DEMEA.

A Edepol, Syrisce, te curasti molliter,
Lauteq; munus administrasti tuum,
Abi sed postquam intus sum omnium rerum satur.
Pro deambulare huc libitum est. D. illud sis vide
Exemplum disciplinae. S. ecce autem hic adest senex
Noster, quid fit? quid tu es tristis? D. obe scelus.

Syrus ebrius Syris cum se nominat. Pro deambulare tarditate, mollitiâ, & deliciâ indicat.

ADELPHORVM.

S. Eho, iam tu verba fundes hic sapientia?

D. Tu ne si meus esbes? S. Dis quidem esbes Demea

Ac tuam rem constabilisses. D. Exemplum omnibus

Curarem ut esses. S. quamobrem? quid feci? D. rogas?

In ipsa turba, atque in peccato maximo,

Quod vix sedatum satis est, potasti scelus, quasi

Re benè gesta. S. sanè nollem huc exitum.

ACTVS QVINTI SCENA II.

ARGVMENTVM.

Exitu parasiti cuiuspiam Ctesipho Demeæ proditur.

Senarij.

DROMO. SYRVS. DEMEA.

Hæc Syre, rogat te Ctesipho, ut redeas. S. abi.

D. Quid Ctesiphonem hic narrat? S. nihil. De-

ebo carnuse x,

Est Ctesipho intus? S. non est. D. cur hic nominat?

S. Est alius quidam parasitaster parvulus:

Nostin'ne? De. iam scibo. S. quid agis? quo abis? De-

mitte me.

S. Noli inquam. D. non manum abstines mastigia?

Antibi maus cerebrum dispergi hic? S. abi.

Aedepol comessatorem haud sanè commodum,

Præsertim Ctesiphoni. quid ego nunc agam?

Nisi, dum hæc silescent turbe, interea in angulum.

Aliquò abeam. atq; edormiscam hoc villi? sic agam.]

ACTVS QVINTI SCENA III.

ARGVMENTVM.

Cognito Ctesiphonis amore, Demea exclamat, & Mitio-
nem iurgio adoritur, ut liberorum corruptelam: per quem
placatur tandem & Aeschino, & Ctesiphoni.

Senarij.

MITIO. DEMEA.

Para:

Aposiopo-
fis minatis.
Importu-
nus Demea
pompofis
verbis cum
ebrio liti-
gat;

Refciscit
Ctesipho-
nis peccatū
Ea extr e-
ma pars est
epitafcos.
Hoc dicēs
baculo mi-
natur.

Edormifcā
id est, dor-
miendo ex
halem.

PArata à nobis sunt, ita vt dixi, Softrata,
 Vbi vis, quisnam à me pepulit iã grauiter fores?
 D. Hei mihi, quid faciam? quid agam? quid clamem,
 aut querar?

O cælum, ô terra, ô maria Neptuni. M. hem tibi:
 Resciuit omnem rem: id nunc clamat scilicet,
 Paratæ lites: succurrendum est. D. eccum ad est
 Communis corruptela nostrum liberum.

M. Tandem reprime iracundiam, atq; ad te redi.

D. Repressi, redij: mitto maledicta omnia:

Rem ipsam putemus dictum inter nos hoc fuit,

Ex te adeò est ortum. ne tu curares meum,

Nèue ego tuum. responde. M. factum est, non nego.

D. Cur nunc apud te potat? cur recipis meum?

Cur emis amicam Mitio? nam qui minus

Mibi idem ius equum est esse * quàm equum est tibi?

Quando ego tuum non curo, ne cura meum.

M. Non æquum dicis, non: nam vetus verbum hoc
 quidem est.

COMMVNIA ESSE amicorum inter se omnia.

D. Facetè, nunc demum isthęc nata oratio est.

M. Ausculta paucis, nisi molestum est, Demea.

Principiò, si id te mordet, suptum, filij

Quem faciunt, queso facito hęc tecum cogites:

Tu illos duos olim pro re tollebas tua,

Quòd satis putabas tua bona ambobus fore:

Et me tum vxorem credi disti scilicet

Ducturum: eandem illam rationem antiquam obtine.

Conserua, quære, parce, fac quàm plurimum

illis relinquas, gloriam tu istam obtine.

Placatur
 Demea, tũ
 Aelchino,
 tum Ctesiphoni.

Miro labo
 re poëta de
 corum per
 sonarũ ob
 seruauit,

Demea per
 spicax ra-
 tiocinatio.
 Crime n.

Coniuratio:
 Alias, quod.

Auaritiam
 Demeæ no-
 tat.

Mitronis li-
 beralitas.

Ab utili &
 honesto.

Eclipsis.

Moralis &
 blanda cor-
 rectio.

A DELPHORVM.

Mea, quæ præter spem euenere, vtantur sine.
 De summa nihil decedet. quod hinc accesserit,
 Id de lucro putato esse, omnia hæc si voles
 In animo verè cogitare, Demea
 Et mihi, & tibi, & illis dempseris molestiam.

D. Mitto rem: consuetudinem ipsorum. M. mane,
 Scio: isthuc ibam, multa in homine, Demea
 Signa insunt, ex quibus coniectura facillè fit,
 Duo cùm idem faciunt, sepe vt possis dicere:
 Hoc licet impunè facere huic, illi non licet:

Non quòd dissimilis res sit: sed quòd is qui facit.
 Quæ ego esse in illis video, vt confidam fore, ita
 Vt volumus video eos sapere, intelligere, in loco
 Vereri, inter se amare: scire est liberum

Ingenium atque animum: quouis illos tu die
 Reducas. at enim metuas, ne ab re sint tamen
 Omissiores paulò, ô noster Demea,

Ad omnia alia etate sapimus rectius:

S O L V M V N V M hoc vitium affert senectus
 hominibus,

Attentiores sumus ad rem omnes, quam sat est:

Quod illos sat etas acuet. D. ne nimium modò
 Bonæ tuæ istæ nos rationes Mitio,

Et tuus iste animus equus subuoritur. M. tace.

Non fiet. mitte iam isthæc: da te hodie mihi:

Experge frontem. D. scilicet, ita tempus fert.

Faciendum est. ceterùm rus cras cum filio

Cùm * prima luce ibo hinc. M. imò de nocte censeo?

Hodiè modò hilarum te face. D. & istam psaltriam

Vna illuc mecum hinc abstraham. M. pugnaveris.

Magna de
 filijs spes.
 Laus filiorũ
 à virtutibus
 Oratorie
 obijcit.

Auaritia se
 nilis.

Acuet, id
 est, docebit
 metaphori
 cos à cote.

Experge
 frontem.

Mirus orna
 tus contra
 cta ad feue
 ritatè fron
 tis cum ge
 stu explicã
 da.

Aliàs pri
 mo lacis.

*Eo pacto prorsum illic alligaris filium:
 Modò facito, vt illam serues. D. ego ilthuc videro:
 Atque illi fauil læ plena, sumi ac pollinis.
 Coquendo sit faxo, & molendo prater hæc,
 Meridie ipso faciam vt stipulam colligat,
 Tã excoctã reddã, atq; atrã quã carbo est. M. placeat
 Nunc mihi videre sapere, at ue equidem filium
 Tum etiam si nolit, cogas, vt cum illa vnã cubet.
 D. Derides? fortunatus, qui iñ hoc animo sies:
 Ego sentio. M. ah, pergis? ne? D. iam iam desino.
 M. I, ergo intrò: & cui opus est rei, bilarem hunc su-
 mamus diem.*

*Agrestis &
 alpera cõ-
 positio ex
 arte.*

*Aposiopo-
 sis.*

ACTVS QVINTI SCENA III.

ARGVMENTVM.

Demea cùm videat non probari vulgo seueritatem in li-
 beros, diuersam institutionis viam meditatúr: in qua perso-
 na Terentius indicat mitioribus se fauere patribus, seculi sui
 moribus hæc magis concedens, quàm quòd ita faciendum
 esse existimet.

Trochaici. Tetrametri Catalectici.

DEMEA.

N Vnquam ita quisquam benè subducta ratione
 ad vitam fuit,

QVINRES, etas, vsus, semper aliquid adpor-
 tet noui,

Aliquid moneat: vt illa, que te scire credas, nescias:
 Et quæ tibi putaris prima, in experiundo repudies,
 Quod mihi nunc euenit. nam ego vitam duram, quam
 vixi vsque adhuc,

Propè iam ex curso spatio, mitto: id quam ob rem? re
 ipsa reperi,

*Vt apareat
 placari De
 meã, res in
 personas
 spargitur,
 adeoque ip
 se produci-
 tur solus in
 scenam.*

ADELPHORVM.

FACILITATE NIHIL homini esse melius, neque clementia.

Exordium à gnomone traductum est, sequitur dein narratio.

Id esse verum, ex me, atque ex fratre cuius facile est noscere:

Mitionis descriptio. Demeę descriptio. Auxelis.

Ille suam semper egit vitam in otio, in conuiujs:

Clemens, placidus, nulli ledere os, arridere omnibus:

Sibi vixit, sibi sumptū fecit: omnes benedicunt, amāt.

Ego ille agrestis, saeuus, tristis, parcus, truculentus, tenax,

Duxi uxorem: quam ibi miseriam vidi! nati filij, Alia cura: porrò autem dum studeo, illis ut quam plurimum.

Collatio duorum senum.

Facere, contriui in querundo vitam, atq; etatē meā:

Nunc exacta etate, hoc fructi pro labore ab ijs fero,

Odiū ille alter sine labore patria ponitur commoda:

Locus à cōtrarijs.

Illum amant, me fugitant: illi credunt cōsilia omnia.

Illum diligunt, apud illū sunt ambo: ego desertus sū:

Cōtentio, color rhetoricus hic est.

Illum, ut viuat, optant, meam autem mortem expectant: scilicet

Ita eos meo labore eduēctos maximo, hic fecit suos

His rebus conciliatur beneuolentia.

Paulo sumptu: miseriam omnem ego capio, hic ponitur gaudia.

Age, age, nūc experiamur contra hęc quid ego possiē

Redit ad ingenium Demeę.

Blande dicere, aut benigne facere, quādo eò promocat.

Ego quoque à meis me amari, & magni pēdi postulo:

Si id sit dando, atq; obsequēdo, non posteriores ferā.

Deeri: id mea minime refert, qui sum natus maximus.

ACTVS QVINTI SCENA V.

ARGVMENTVM.

Demeę absurde contra ingenium suum blandus esse conatur.

Trimetri.

SYRVS

HEUS Demea, rogat frater, ne abeas longius.
 D. Quis homo? ô Syre noster salue, quid fit?
 quid agitur?

S. Rectè. D. optimè est. iã nunc hæc tria primũ addidi
 Præter naturam ò noster, quid fit? quid agitur?
 Seruum haud ill. beveralem præbes te, & tibi
 Lubens bene faxim. S. gratiam habeo. D. atqui Syre
 Hoc verum est, ipsa re experiere prope diem.

Demea no-
 tio, & simu-
 lata comi-
 tas. Ipa gi-
 tur in per-
 sonas.
 Rustica blã
 dimenta.

ACTVS QVINTI SCENA VI.

Trimetri.

GETA. DEMEA.

HEra, ego hinc ad hos prouisam, quàm mox vir-
 ginem

Accersant: sed eccum Demeam: saluos fies.

D. Oh, qui vocare? G. Geta. D. hominem maxumĩ

Præijisse te, hodie iudicauĩ animo meo:

Nam is mihi est profectò seruus spectatus satis,

Cui dominus curæ est, ita ut tibi sensi, Geta:

Et tibi ob eam rem, si quid vsus venerit,

Lubens bene faxim, meditor esse affabilis,

Et bene procedit. G. bonus es, cum hæc existimas.

D. Paulatim plebem primulum facio meam.

Metaphora
 ab ambicio
 sis candida
 tis.

ACTVS QVINTI SCENA VII.

ARGVMENTVM.

Nuptiarum mora offenditur Aelchinus. Hunc Demea blan-
 de alloquitur, & maceriam dirrui iubet, quã puerperam tra-
 ducat.

Trimetri.

AESCHINVS. DEMEA. SYRVS.

GETA.

ADELPHORVM.

Amantis
affectus ex
primit.
Hoccomi-
cū & blan-
dum est.

Occidunt me quidem, dū nimis sanctas nuptias
Student facere: in apparando consumunt diem.
D. Quid agitur Aescbine? Ae. hem pater mi, tu hic
eras?

D. Tuus herclè verò, & animo, & natura pater,
Qui te amat plus quàm hosce oculos. sed cur non do-
mum

Vxorem accersis? Ae. cupio, verùm hoc mihi mora
est,

Omnia, de
ritu nuptia-
rū. Prodi-
gus ex aua-
ro,

Tibicina, & hymenæum qui cantent. D. ehò.

Vin' tu huic seni auscultare? Ae. quid? D. missa hæc
face,

Hymenæum, turbam, lampadas, tibicinas:

Atque hanc in horto maceriam iube dirui,

Quantum potest: hæc transfer, vnā fac domum:

Traduce & matrem, & familiam omnem ad nos.

Ae. placet

Pater lepidissime. D. euge, iam lepidus vocor.

Fratri ades fient peruia, turbam domum

Adducet, & sumptum admittet, multa, quid mead

Ego lepidus in eo gratiam. iube nunc iam

Dinumeret Babylo illi viginti minas:

Syre, cessas ire, ac facere? S. quid ergo? D. dirue

Tu illas: abi, & traduce. G. dī tibi Demea

Bene faciant, cū te video nostræ familiæ

Tam ex animo factum velle. D. dignos arbitror.

Quid tu ais? Ae. sic opinor. D. multò rectius est,

Quàm illam puerperam nunc duci per viam

Aegrotam. Ae. nihil enim vidi melius mi pater.

D. Sic soleo. sed eccum Mitio egreditur foras.

Sic soleo,
captiosè &
fictè.

ACTVS

ACTVS QVINTI SCENA VIII.

ARGVMENTVM.

Mitio ni suadetur, vt vxorem ducat Sofstratam: ac vix tandem persuadetur. Et non sine risu spectantium Demea præter naturam facilis esse studet. Trimetri, & Tetrametri.

MITIO. DEMEA. AESCHINVS.

Iubet frater? ubi is est? tu ne iubes hoc Demea?

D. Ego verò iubeo, & hac re, & alijs omnibus.

Quàm maximè vnā facere nos hanc familiam,

Colere, adiungere, adiunare. **A.** ita quæso pater.

M. Haud aliter censeo. **D.** imò herclè ita nobis decet:

Primum huius vxoris est mater. **M.** quid postea?

D. Proba & modesta. **M.** ita aiunt. **D.** natu grandior,

M. Scio. **D.** parere iamdiu per annos hæc non potest:

Nec qui eam respiciat, quisquam est: sola est. **M.** quam

hic rem agit?

D. Hanc te æquum est ducere: & te operam, vt fiat,

dare.

M. Me ducere autem? **D.** te. **M.** me? **D.** te inquam? **M.**

ineptis. **D.** si tu sis homo,

Hic faciet. **Ae.** mi pater. **M.** quid? tu autem huic asine

auscultas? **D.** nihil agis.

Fieri aliter non potest. **M.** deliras. **Ae.** sine te exo-

rem, mi pater.

M. Insanis? aufer. **D.** agè, da veniam filio. **M.** satin?

sanus es?

Ego nouus maritus amo demū quinto & sexagesimo

Fiam? atque anum decrepitam ducam? inde estis au-

tores mihi?

Ae. Fac promisi ego illis. **M.** promisti autem? de te

largitor

Iubet frater

scilicet di-

ru i parieté.

Insinuatio

oratoria la-

tentis per

suasionis.

Nouaturba

in qua mi-

rè declarat

facilitatem

suā Mitio.

A DELPHORVM.

largitor puer.

D. Agè, quid si quid te maius oret? M. quasi hoc non sit maximum,

Prius agè
blandiētis,
postecius,
corripiētis
est.

D. Agè, da veniam. Ae. ne grauare. D. fac promitte? M. non omittis?

Aliàs hoc
quam sit:
quod &c.

Ae. Non, nisi te exorem. M. vis est hæc quidē. D. agè, prolixè Mitio.

M. Et si hoc mihi prauum, ineptum, absurdum, at que alienum à vita mea

Videtur, si vos tantopere isthuc vultis, fiat. Ae. benè facis:

Meritò te amo. D. verum, quid dicam hoc confit, quod volo:*

Hegionis
commèda
tio à perso
na
Facti neces
siratè in
dicat.

Quid nunc, quod restat? Hegio his est cognatus proximus,

Affinis nobis pauper: benè nos, aliquid facere illi decet.

M. Quid facere? D. agelli hîc sub vrbe paululum, quod loci as foras:

Huic demus, qui fruatur. M. paululum id autem? D. si miltum est, tamen

Faciendum est: pro patre huic est, bonus est, noster est, rectè datur.

Mitio suo
ipsius dicto
impetitur.

Postremò, non meū illud verbū facio, quod tu Mitio Benè & sapienter dixti dudum: vitium commune omnium est.

QVOD NIMIVM AD RES in senectâ

attenti sumus: hanc maculam nos decet Effigere: dictum est verè, & re ipsa fieri oportet.

M. Quid isthuc dabitur quidem quando hic vult.

Ae. Mi

*Ae. Mi pater. D. nunc tu mihi es germanus pariter
Corpore & animo. M. gaudeo. D. suo sibi hunc gla-
dio iugulo.*

Proverbiū.

ACTVS QVINTI SCENA IX.

ARGVMENTVM.

Seruis libertas, filijs dantur vxores, Mitioni narrat Demea,
cur tam repente mores mutauerit. In cuius persona Teren-
tius nobis ridicula prodigalitatē exempla proponit.

Tetrametri Trochaici, admittis Iambicis quibusdam, qui
& ipsi ferē Trochaici potius videntur.

SYRVS. DEMEA. MITIO. AESCHINVS.

Actum est, quod iusti Demea.

F *D. Frugi homo es: & depol hodie mea quidem sen-
tentia*

*Iudico Syrum fieri esse æquum liberum. M. is hunc
liberum?*

*Quodnam ob factum? D. multa. S. ô noster Demea
& depol vir bonus es.*

Ego istos vobis vsque à pueris curavi ambos sedulo: Commēda-
tio à dilige

Docui, monui, bene praecepi semper quæ potui omnia. tia sua.

D. Res apparet: & quidem porro hac, obsonare, cum

fide

Scortum adducere, apparare de die conuiuium, De die, a-
pud Plau. in
A& n. Irade
ridet, vt te
rio agere
videatur.

Non mediocris hominis hæc sunt officia. S. ô lepidum

caput.

*D. Postremò, hodie in psaltria ista emunda, hic adiu-
tor fuit,* Deniq. hic
scilicet A& s
chinus,

Hic curauit: prodesse æquum est, alij meliores erunt.

Denique hic vult fieri. M. vin' tu hoc fieri? Ae. cupio.

M. si quidem

ADELPHORVM.

Tu vis: Syre, ehò accede hęc ad me: liber esto. S. bene facis,

Omnibus gratiam habeo, & seorsum tibi pręterea Demea.

Menumif-
sio Syri.

D. Gaudeo, Ae. & ego. S. credo: vtinam hoc perpetuum fiat gaudium,

Pbr ygiam vt vxorem meam vnā mecum videam liberam.

Huius Aef-
chini. scili-
cet.

D. Optumam quidem mulierem. S. & quidem tuo ne poti, huius filio

Ironia,

Hodie primam mammam dedit hęc. D. hercle verò serid,

Siquidem prima dedit, haud dubium quin emitti æquum fiet.

M. Ob eam rem? D. ob eam. postremò à me argentum quanti est sumito.

S. Dũ tibi Demea oro omnes semper omnia optata offerant.

M. Syre processisti hodie pulchrè. D. si quidem por-
rò Mitio

Vtatur id-
est, viuat.
Blandimẽ-
ta-

Tu tuum officium facies, atque huic aliquid paulu-
lum prę manu

Dederis, vnde vtatur, reddet tibi citò. M. isthoc vti-
lius.

Ae. Frugi homo est. S. reddam herclè, da modò. Ae. agè pater. M. post consulam.

D. Faciet. S. ó vir optime. Ae. ó mi pater festiuissime.

Redit De-
mea ad in-
genium,

M. Quid isthuc? quæ res tam repente mores mutauit
tuos?

Quod proluuium? quæ isthęc subita est largitas?

D. di-

D. dicam tibi.

Vi id ostenderem, quòd te isti facilem & festinum putant,

Id non fieri ex vera vita, neque adeò ex equo & bono:

Sed ex absentando, indulgendo & largiendo Mitio.

Nunc adeò si ob eam rem vobis mea vita inuisa est,

Aeschine,

Quia non iniusta, prorsus omnia omnino obsequor,

Missa facio, effundite, emittite, facite, quod vobis lubet:

Sed si id vultis potius, quæ vos propter adolescentiam

minus videtis, magis impense cupitis, consultiis parum.

Hæc reprehendere, & corrigere me, & obsecundare in loco:

Ecce me qui id faciam vobis. Ac tibi pater permitimus:

Plus scis, quid factò opus est, sed de fratre quid fiet?

D. sino.

Habeat, in isthac finem facit. Ac isthuc rectè.

Mores & vi
tam affeta-
toriam no-
tat.

Apost ro-
phe ad fi-
lios.

Oblatio pã-
tris.
Obsequen-
tia filij.

PLAUDITE.

ARGV

ARGVMENTVM
HECYRÆ.

XOREM duxit Pamphilus, cum Bacchidis meretriculæ amore tantopere teneretur, vt duobus mensibus vxorem ne attingeret quidem. Postea per consuetudinem animus vitus est, cœpit placere vxor. Porro cum ipse peregre abesset, illa domum re sit ad matrem, atque ibi parit, mense septimo, postquam nupsisset Pamphilo. eam rem celat & affines, & patrem anus, vbi Pamphilus redit, comperit peperisse. Hic grauitè adeo commouetur: cum aliunde concepisse existimaret. Et cum per sese dolent res Pamphilo (amabat enim mulierculam) tum molestum est ab ea diuelli, neque enim honestum erat, reducere. Periclitatur itaque Pamphilus, quomodo honestè dimittat vxorem, nè ve illius peccatum proderet. Hæc fabula protasis est.

EPI T A S I S.

Instant pater, & socer inscij quid accidisset, vt domum re ducat: præsertim cum nec socrus, nec mater, id quod senes falso suspicati fuerant, obstrarent. Quamquam autem perinoueri non posset Pamphilus, vt reduceret, tamen causam constantissimè dissimulat. Itur eo, vt putent Bacchidis amore deuinctum, alieno ab vxore animo esse.

CATASTROPHE.

Bacchis acerfita fidè facit nihil sibi cū Pamphila rei esse. Hic autè prodendū peccatum vxoris fuit, aut reducenda: verū casu periculum discutitur. Fortè enim Philumenæ annulū socrus in digito Bacchidis contempit, què olim Pamphilus stuprata in tenebris Philumenæ detraxerat. Is anulus testatur ex Pamphilo puerum susceptum esse. ita redit in gratiam cū vxore Pamphilus. Iucunda est cū vxoribus senū concertatio, quæ monet, sepe errore & falsis suspitionibus fieri, vt dissentiant coniuges. Inprimis autem insignis est humanitas & fides Pamphili in hac fabula.

FABVLÆ PERSONÆ.

PHILOTIS, meretrix,	SYRA, anus.
PARMENO, seruus,	LACHES, senex.
PAMPHILVS, adolescens.	SOSTRATA, mulier.
PHIDIPPVS, senex.	MIRRHINA, mulier.
SOSIA, seruus.	BACCHIS, meretrix.

C. SVLPITII APOLLINARIS
Periocha. Senarij.

Vxorem duxit Pamphilus Philumenam,
 Cui quondam ignorans virgini vitium obtu-
 lit:
 Cuiusq; per vim quem detraxit anulum,
 Dederat amicę Bacchidi meretriculę,
 Dein profectus in Imbrum est: nuptam haud attigit:
 Hanc mater vtero grauidam, ne id sciat socrus,
 Vt ægram, ad se transfert. reuertit Pamphilus:
 Deprehendit: partum celat: vxorem tamen
 Recipere non volt. pater incusat Bacchidis,
 Amorem dum se purgat Bacchis anulum
 Mater vitiatę fortę agnoscit Myrrhina:
 Vxorem recipit Pamphilus cum filio.

HECY-

HECYRA TERENTII.

ACTA LVDIS MEGALENSIB. SEX. IVLIO, CN. CORNELIO DOLABELLA AEDILIB. CVRVLIB. MODOS FECIT FLACCVS CLAVDII. TIBIIS PARIBVS. TOTA GRAECA APOLLODORV FACTA EST. ACTA PRIMO SINE PROLOGO. DATA SECVNDO, CN. OCTAVIO. T. MANLIO COSS. RELATA EST L. AEMILIO PAVLO LVDIS FVNERALIB. NON EST PLACITA. TERENTIO RELATA Q. FVLVIO. L. MARTIO AEDIL. CVRVL. EGIT L. AMBIVIVS, L. SERGIUS TVRPIO. PLACVIT.

PROLOGVS. Senarij.

Propositio.
qua petit ex
p'ofam an
tea cogno-
sci.

Hecyra est huic nomen fabula. haec cum data est

Nova, nouum interuenit vitium & calamitas:

Vt neq; spectari, neq; cognosci potuerit:

Ita populus stupidus in funambulo

Animum occuparat: nunc haec planè est pro noua:

Et is qui scripsit hanc, ob eam rem noluit

Iterum referre, vt iterum possit vendere.

Alias cognostis eius, quaeso hanc noscite.

Orator ad vos venio ornatu prologi:

Sinite

Sinite exorator siem, eodem vt iure vti senem
 Liceat, quo iure sum vsus adolescentior,
 Nouas qui exactas feci vt inueterascerent,
 Ne cum poetâ scriptura euanesceret.
 In his, quas primùm Cæcilij didici nouas,
 Partim sum earum exactus, partim vix steti.
 Quia sciebam dubiam fortunam esse scenicam.
 Spe incerta, certum mihi laborem sustuli.
 Easdem agere cepi, vt ab eodem alias discerem
 Nouas studiosè, ne illum ab studio abducerem.
 Perfecit vt spectarentur: vbi sunt cognitæ,
 Placita sunt, ita poetam restitui in locum,
 Propè iam remotum iniuria aduersarium
 Ab studio, atque ab labore, atque ab arte musica.
 Quòd si scripturam spreuissem in presentia,
 Et in deterrendo voluissem operam sumere,
 Vt in otio esset potius, quam in negotio:
 Deteruissem facile, ne alias scriberet.
 Nunc quid petam, mea causa æquo animo attendite.
 Hecyrâ ad vos refero, quam mihi per silentium
 Nunquam agere licuît, ita eâ oppressit calamitas.
 Eam calamitatem vestra intelligentia
 Sed abiit, si erit adiuuix nostræ industriæ.
 Cùm primùm eam agere cœpi, pugilum gloria,
 Funambuli eodem accessit expectatio,
 Comitum conuentus, strepitus, clamor mulierum
 Fecêre, vt ante tempus exirem foras.
 Vetere in noua cœpi vti consuetudine,
 In experiundo vt essem, refero denuo.
Primo actu placeo, cum inter eâ rumor venit

Confirma-
 tio ab exē-
 lis,

Redit ad
 propositio-
 nem, & am-
 plicat per-
 queralem,
 quòd antea
 fuerit ex-
 plosa,

Car explo-
 sa sit.

*Datum iri gladiatores, populus conuolat:
Tumultuantur, clamant, pugnant de loco:
Ego interea meum non potui tutari locum:
Nunc turba nulla est: otium, & silentium est:
Agendi tempus mihi datum est: vobis datur
Potestas condecorandi ludos scenicos.
Nolite sinere per vos artem musicam
Recidere ad paucos. facite, vt vestra auctoritas
Meae auctoritati fauatrix, adiutrixq; sit.
Si nunquam auare statui pretium arii meae.*

Argumētū
ab arte, à
meritis.
Attentos &
beneuolos
reddidit.

Peroratio.

*Quàm maxumè seruire vobis commodis:
Sinite impetrare me, qui in tutelam meam
Studium suum, & se in vestram commisit fidem,
Ne eum circumuentum iniquè iniqui irrideant.
Mea causa causam hanc accipite, & date silentium,
Vt libeat scribere alijs, mihi que vt discere
Novas expediat, posthac, pretio emptas meo.*

ACTVS PRIMI SCENA I.

ARGVMENTVM.

Philotis
protatica
persona, vt
sic occasio
commemo
randi argu
menti & oc
casionis re
liqua fabu
lae.
Audax ad
mala per
suasio.

Philotis & Syra indignè ferunt Pamphilum vxorem du
xisse, relicta quam amare videbatur Bacchide: & protaticae
sunt personae: nam extra fabulae argumentum inducuntur, vt
Parmenoni detur occasio, comemorandi argumenti. Scenarij.

PHILOTIS, meretrix. SYRA, anus.

PErpol quàm paucos reperias meretricibus
Fidelis euenire amatores, Syra:
Vel hic Pamphilus iurabat quoties Bacchidi,
Quàm sanctè, vt quibus facile posset credere,
Nunquam illa vna ducturum vxorem domum?

Hera

*Hem duxit. S. ergo propterea te sedulo
Et moneo, & hortor, ne cuiusquam miscreat,
Quin spolies, mutiles, laceres, quemque nacta sis.
P. Ut in eximium neminem habeam? Sy. neminem:
Nam nemo illorum quisquam scio ad te venit,
Quin ita paret sese, abs te ut blanditijs suis
Quam minimo prætio suam voluptatem expleat.
Hiscine tu amabo non contra insidiabere?
P. Tamen eandem pol esse omnibus iniurium est.
S. Iniurium est autem vlcisci aduersarios?
Ac qua via captent te illi, eadem ipsos capi?
Eheu me miseram, cur non aut isthæc mihi
Aetas, & forma est, aut tibi hæc sententia?*

ACTVS PRIMI SCENA II.

ARGVMENTVM.

Redeunti peregrè Philoti Parmeno totius narrat argumen-
tum fabulæ. Senarij.

PARMENO, seruus. PHILOTIS. SYRA.

Senex si quæret me, modo isse dicito
Ad portum percontatum aduentum Pamphili.
Audin' quid dicam, Scirte? si quæret me, vi-
tum dicas: si non quæret, nullus dixeris:
Aliàs ut vii possim causa hac integra,
Sed video' ne ego Philotin? vnde hæc aduenit?
Philotis, salue multùm. Ph. ô salue Parmeno.
S. Salue me castor Parmeno. Pa. & tu edepol Syra?
Dic mihi Philotis vbi te obletasti tam diu?
Ph. Minimè equidem me obletavi quæ cum milite
Corinthum hinc sum profecta inhumanissimo:
Biennium ibi perpetuum misera illum tuli.

Pa. Aedepol te desiderium Athenarum arbitror
Philotium cepisse saepe, et te tuum
Consilium contempsisse. *Ph.* non dici potest.

*Quam cupida eram huc redeundi, abeundi, à milite,
Vosque hic videndi, antiqua ut consuetudine
Agitarem inter vos libere convivium.*

*Nam illic haud licebat, nisi praesentio loqui,
Quae illi placerent. Pa.* haud opinor, commodè
Finem statuisse orationi militem.

Ph. Sed quid hoc negotii est? modò quae haec narrauit
mibi

*Hic intus Bacchidis? quod ego nunquam credidi
Fore, ut haec ille viua posset animum inducere
Vxorem habere. Pa.* habere autem? *Ph.* eho tu an non
habet?

Pa. Habet, sed firmè haec verèor ut sint nuptia.

Pa. Ita Dii Deaque faxint, si in rem est Bacchidis,
Sed qui isthuc credam ita esse? dic mihi *Parmeno.*

Sensim ad
narratione
accedit.

Pa. Non est opus prolaro: hoc percontarier
Desiste. *Ph.* nempe ea causa, ut ne id fiat palàm,

Varijs ver
bismorales
facetias in
ternectit.

*Ita me Dii benè amabunt, haud propterea te rogo,
Ut hoc proferam, sed ut tacita mecum gaudeam.*

Pa. Nunquam dices tam commodè ut tergum meum
Tuam in fidem committam. *Ph.* ha. noli *Parmeno,*
Quasi non multò malis narrare hoc mihi,

Seruorum
vitium lo
quacitas.

Quam ego quae percòier scire. Pa. vera haec predicat,
*Ei illud mihi maximum vitium est: si mihi fidem
Das te tacituram, dicam. Ph.* ad ingenium redis.

Fidem do, loquere. Pa. ausculta. *Ph.* istic sum. *Par.*
hanc Bacchidem.

Ama-

Amabat, vt cum maximè, cum Pamphilus,
 Cum pater, vxorem vt ducat, orare occipit.
 Et hac communia omnium quæ sunt patrum,
 Se senem esse dicere: illum autem esse vnicum,
 Præsidium vel le se senectuti suæ.
 Ille primo se negare: sed postquam acrius
 Pater instat, fecit animi vt incertus foret,
 Pudori ne an' amorì obsequeretur magis.
 Tandendo, atque odio denique effecit senex:
 Despondit ei gnatum huius vicini proximi,
 Vsque illud visum est Pamphilo neutiquam graue,
 Donec iam in ipsis nuptijs, postquam videt
 Paratas, nec moram vllam, quin ducat, dari:
 Ibi demum ita egrè tulit, vt ipsam Bacchidem,
 Si adesset, credo ibi eius commiseresceret.
 Vbicunque datum erat spatium solitudinis,
 Vt colloqui mecum vnà posset, Parmeno
 Perij, quid ego egi: in quod me conieci malum?
 Non potero hoc ferre Parmeno, perij miser.
 Ph. At te dij, Deaque perdunt cum isto odio La-
 ches.

Pa. Vt ad pauca redeam, vxorem deducit domum:

Nocte illa prima virginem non attigit:

Quæ consecuta est nox, eam nihilo magis.

Ph. Quid ais? cum virgine vnà adolescens cubuerit

Plus potus, sese illa abstinere vt potuerit?

Non verissimile dicis, nec verum arbiuor.

Pa. Credo ita videri tibi: nam nemo ad te venit,

Nisi cupiens tui: ille inuitus illam duxerat.

Ph. Quid deinde fut? Pa. diebus sanè pauculis

Narratio,
 quæ occa-
 sionem fa-
 bulæ conti-
 net.

Còmunes
 patrum per-
 suasiones.
 Latens ex-
 culationis
 ratio.

Amatoris
 affectus in
 nuptias.

Hyperboli-
 cos.

Apostrophe
 & impreca-
 tio ad ablé-
 tem.

Affectus
 meretricis.
 Confutatio
 meretricis.
 Iactantia ser-
 ui de fami-
 liaritate do-
 mini.

H E C Y R A E

*Post Pamphilus me solum seducit foras:
 Narratque, ut virgo à se integra etiam tum fiet;
 Seq; ante, quàm eam uxorem duxisset domum,
 Sperasse eas tolerare posse nuptias:
 Sed quam decreverim me non posse diutius
 Habere, eam ludibrio haberi Parmeno,
 Quin integram iidem reddam, ut accepi à suis,
 Neque honestum mihi, neq; vile ipsi virgini est.*

Hoc ego,
&c.

Prosequi-
tur.

Parmeno
ipse.

Pamphili
verba.

Philotis ge-
nitrix

scilicet cætera
audire.

Defedit he-
rum seruus.

Vis amoris
his verbis

exprimitur.

Senex, nã
iuuenis ali

cuius mors
non conue-

nit conce-
dit.

diç.

UNED

*Ph. Pium, ac pudicum ingenium narras Pamphili.
 Pa. Hoc ego proferre incòmodum esse mihi arbitror.*

*Reddi patri autem, cui tu nihil dicas viij,
 Superbum est: sed illam spero, ubi hoc cognouerit,
 Non posse se mecum esse, abituram denique.*

*Ph. Quid interea ibat ne ad Bacchidẽ? Pa. quotidie.
 Sed (ut fit) postquam hunc alienum ab sese videt,
 Maligna multo, & magis procax facta illico est.*

*Ph. Nõ ad epol mirũ. Pa. atqui ea res multo maximẽ
 Disiunxit illum ab illa, postquam & ipse sese,*

*Et illam, & hunc, quę domi erat, cognouit satis,
 Ad exemplum ambarum mores earum existimans,
 Hęc, ita uti liberali esse ingenio decet,*

*Pudens, modesta, incommoda atque iniurias
 Viri omnis ferre, & tegere contumelias.
 Hic animus partim uxoris misericordia*

*Deiunctus, partim victus huius iniurijs,
 Paulatim elapsus est Bacchidi, atque huc transtulit
 Amorem, postquam par ingenium nactus est.*

*Interea in Imbro moritur cognatus senex
 Horum: ea ad hos redibat lege hereditas.
 Eò amantem inuitum Pamphilum extrudit pater:*

Reliç

Reliquit cum matre hic vxorem: nam senex
 Rus abdidit se huc raro in urbem comitat.
 Ph. Quid adhuc habent infirmitatis nuptiæ?
 Pa. Nunc audies: primum, dies complures
 Bene conueniebat sane inter eas: interim
 Miris modis odisse cepit Sostratam:
 Neque lites vllæ inter eas, postulatio
 Nunquam. Ph. quid igitur? Pa. si quando ad eam ac-
 cesserat

Confabulatum, fugere è conspectu illico,
 Videre nolle: denique vbi non quid pati,
 Simulat se ad matrem accersi ad rem diuinam: abiit.
 Vbi illic dies est complureis, accersi iubet:
 Dixere causam tum nescio quam, iterum iubet:
 Nemo remisit, postquam accersunt sapiens,
 Aegram simulant mulierem: nostra illico
 Id visere ad eam: admisit nemo, hoc vbi senex
 Resciuit, heri ea causa rure huc aduenit,
 Patrem continuò conuenit Philumena,
 Quid egerint inter se, nondum etiam scio:
 Nisi sanè cura est, quorsum euenturum hoc fiet.
 Habes omnem rem: pergam quò cepi hoc iter.
 Ph. Et quidem ego: nam constitui cum quodam hos-
 pite,
 Me esse illum conuenturam. Pa. diu vortant bene
 Quod agas. P. vale. Pa. & tu bene vale Philotium.

Parmeno
 odio adscri-
 psit quod
 pudoris e-
 rat.

Reliquum
 argumenti
 actoribus
 reseruat,
 per quod
 suspensum
 & attentum
 reddit spe-
 ctatorem.

ACTVS SECVNDI SCENA I.

ARGVMENTVM.

Sostratum vxorem accusat Laches, quòd nurum Philume-

nam duricie sua & morum incommoditate domo eiecerit,
Socrus contra nihil tale à se patratum esse contendit.

Tetrametri partim Iambici Acatalectici, partim Trochaici Acatalectici. Præterea aliquot Senarij.

LACHES. SOSTRATA.

Senex difficilis & iratus ab exclamatio-
ne oritur.

Exclamatio leuissimè in mueru
mprobitatu est que id
exordium orationis.

Exclamatio ad misericordiã
commouendam.

Exageratio & amplificatio.

P Rò deúm at que hominum fíem, quod hoc genus
est? quæ hæc coniuratio?

Vi omnes mulieres eadem equè studeant, nolint q; onania?

Neque declinatam quicquam ab aliarum ingenio vltim reperias?

Itaq; ad eò vno animo omnes socrus oderunt nurus: Viris esse aduersas aequè studium est similis pertinacia est:

In eodẽq; omnes mihi videtur ludo doctæ ad malitiã: Et ei ludo, si vllus est, magistrã hanc esse satis certo scio.

S. Me miseram, que nunc quam ob rem accuser. nescio. L. hem.

Tu nescis? S. non, ita me dij bene ament, mi Laches:

Itaq; vnã inter nos agere etatem liceat. L. Di j mala prohibeant.

S. Me que abs te immeritò esse accusatam post modum rescisces. L. scio:

Te immeritò? an quicquam pro istis factis dignum te dici potest?

Que me, & te, & familiam dedecoras: filio luctum paras.

Tu autẽ, ex amicis inimici vt sint nobis affines, facis Qui illum decreuerunt dignum suos cui liberos committerent.

Tu sola

Tu sola exorere, quæ periturbas hæc, tua impudentia

S. Ego ne?

L. Tu inquam mulier, quæ me omninò lapidem, non hominem putas.

An, quia ruri esse crebrò soleo, nescire arbitramini,

Quo quisque pacto hîc vitam vestrorum exigat?

Mulò melius hîc quæ fiunt, quam illic ubi sum assidue scio:

Ideo quia ut vos mihi domi eritis perinde ego ero fama foris.

Iam pridem equidem audiui cepisse odium tui Philumenam:

Minimè que adeo mirum: & ni id fecisset, magis mirum foret.

Sed non credidi adeò ut etiã totã hanc odisset domũ. Quod se scissem, illa hîc maneret potius, tu hinc isses foras.

At vide, quam immeritò ægritudo hæc oritur mihi: abs te Sostrata.

Rus habitatum abij, concedens vobis: & rei seruiens; Sumptus vestros, otiumq; ut nostra res posset pati, Meo labori haud parcens, præter æquum, atque gratiam meam.

Non te pro his curasse rebus, ne quid egrè esset mihi?

S. Non mea opera neque pot culpa euenit. L. imò maxime.

Sola hic fuisti: in te omnis hæret culpa: sola Sostrata.

Quæ hic erant, curares: ùm ego vos solui curis ceteris.

Cum puella anum suscepisse inimicitias non puderet?

Illius

Mulier em phasim habet.

Tollit opinionem suspitionis.

Propositio querelæ.

Comminatio eicitio nis.

Exaggerat indignitatem à suis meritis.

Opera scientes, culpa nescientes lædimus,

HECYRAE

Illius dices culpa factum. S. haud equidem dico mi Laches.

Defensio. *L. Gaudeo (ita me di ament) gnati causa. nam de te nem praecurrit.*

Peccato de trimenti, hoc est non potest fieri peior. *Satis scio, peccando detrimenti nihil fieri potest. S. Qui scis, an ea causa mi vir me odisse assimulaerit.*

Obiectio. *Ut cum matre una plus esset? L. quid ais? non signi hoc sat est,*

Socrus morosa accusatur. *Quod heri nemo voluit visentem te ad eam intromittere?*

S. Eam lassam oppido tum aiebant: eò ad eam non admissa sum.

D. Tuos esse illi mores morbum magis, quam ullam aliam rem arbitror:

Et merito: adeò nam vestrarum nulla est, quin gnatum velit

Ducere uxorem: & quæ vobis placita conditio est datur:

Vbi duxere impulsu vestro, vestro impulsu easdem exigunt.

ACTVS SECVNDI SCENA II.

ARGVMENTVM.

Laches remitti cupit nurum suam: pater Phidippus dicit non posse eam per durare apud socrum absente Pamphilo.

Iambici Tetrametri Catalectici.

PHIDIPPVS. LACHES. SOSTRATA.

Philumena patri multa praecurrit fuit cui ita responderet.

E *Tsi scio Philumena meum ius esse, vt te cogam, Quæ ego imperem, facere: ego tamen patrio animo victus faciam,*

Vt

Vt tibi concedam: neque tuæ libidini aduersabor.

L. Atque eccum Phidippum optumè video: ex hoc iã scibo quid fiet.

*Phidippe, & si ego meis omnibus scio me esse appri-
mè obsequentem,*

*Sed non aded, vt facilitas mea illorum corrumpat
animos:*

*Quod si tu idem faceres, magis in rem & nostram,
& vostram id esset.*

Nunc video in illarum potestate esse te. P. eia vero.

L. Adij te heri de filia: vt veni, itidè incertũ amisti.

*Haud ita dicet, si perpetuam vis esse affinitatem hanc,
Celare te iras: si quid est peccatum à nobis, profer:*

Aut ea refellendo, aut purgando vobis corrigemus,

Te iudice ipso, sin ea est causa retinendi apud vos,

*Quia agra est, te mihi iniuriam facere arbitror Phi-
dippe,*

Si metuis, satis vt meę domi curetur diligenter,

*At ita me dij ament, haud tibi hoc concedo, etsi illi
pater es,*

*Vt tu illam saluã magis velis, quàm ego, id ideo gna-
ti causa:*

*Quem ego intellexi illam haud minus quàm seipsum
magnificare,*

*Neque aded me clãm est, quam esse eum grauiter la-
turrum credam.*

*Hoc si resciauerit, ed domum studeo hęc prius, quam
ille huc redeat.*

P. Laches & diligentiam vestram & benignitatem

Neui, & quę dicis, omnia, esse vt dicis animũ induco:

Et te

Eadè sen-
tentia quæ
superioris
scenæ, sed
est sparsim
in perso-
nas.

Refellit
qui negat,
purgat qui
fateretur, &
tum defen-
dit.

Amicorum
officium.

Subtiliter
enarratur
culpa nurus
recedētis.

Principium
audationis
à personis.

Et te hoc mihi cupio credere: illam ad vos redire flū-
deo,

Si facere possim villo modo. L. quæ res te facere id pro-
hibet.

Eho, nunquidnam accusat virum? P. minimè. nã post-
quam attendi

Magis, & vt cæpi cogere, vt rediret, sanctè adiurat.

Non posse apud vos Pamphilo se absente perdurare,

Aliud fortasse alijs virij est: ego sũ animo leni natus:

Non possum aduersari meis. L. hem Sostrata. S. hem

me miseram.

L. Certum ne est isthuc? P. nunc quidem vt videtur,

sed nunquid vis?

Nam est, quod me ad forum transire iam oportet. L.

eo tecum vna.

ACTVS SECVNDI SCENA. III.

ARGVMENTVM.

Sostrata quæritur genus mulierum nimis esse suspectũ viris,

Trochaici Catalectici.

SOSTRATA.

A Edepol ne nos sumus mulieres iniquè equè om-
nes iniusta viris,

Propter paucas, quæ omnes faciunt dignæ vt videa-

mur maio.

Nam ita me Dij ament, quod me accusat nunc vir,

sum extra noxiam:

Sed non facile est purgatu: ita animũ induxerunt, so-

crus

Omneis esse iniquas: haud pol me quidem: nam nun-

quam secus

Haui illam, ac si ex me esset nata, nec, qui hoc mihi

enemat

Eho, cũ ge-
sto de pro-
pe secreto
inquiretis.

Paterna le-
nicas.
Ecli plis.

Querela.
Sententia
defensoria
contra ac-
cusationem
generis to-
lius.

eueniat, scio:

Nisi pol filium multis modis iam expecto, vt redeat domum.

ACTVS TERTII SCENA I.

ARGVMENTVM.

Pamphilus quaeritur se absente vxorem ad suos abijisse, relicta focu. Tetrametri: & Iambici & Trochaici misti, vix vt discernere possis interdum. In fine Senarij aliquot.

PAMPHILVS. PARMENO. MYRRHINA.

Nemini ego plura acerba esse credo ex amore ho-
mini vnquam oblata,

Quam mihi heu me infœlicem, hancine ego vitam
parsi perdere?

Haccine causa ego eram tantopere cupidus redeundi
domum?

Cui quanto fuerat prestabilius vbiuis gentium agere
atatem,

Quàm huc redire? atq; hec ita esse miserum me rescis-
cere?

Nam nos omnes, quibus est alicunde aliquis obiectus
labos,

Omnes quod est intra tempus, prius quàm id rescitum
est, lucro est.

Par. At sic citius, qui te expedias his grunnis, re-
perias.

Si non redisses, he iræ factæ essent multò ampliores:

Sed nunc aduentum tuum ambas Pamphile scio reue-
rituras

Rem cognosces: iram expedies: rursum in gratiam re-
stitues:

Viam ster-
nit ad epi-
taphum.

Pamphili
enim iam
tandem in
notescit in
commodò,
ad què ma-
xime perti-
nebat.

Magna lo-
ci detesta-
tio.

Cósolatio.
quantitate.

HECYRAE.

Amatores
consolatio
angit non
lenit.
Narratio.

*Leuia sunt, quæ tu pergrauia esse in animum induxisti
tuum.*

*Pam. Quid consolare me? an quisquam vsquam gen-
tium est aequè miser?*

*Priusquam hanc uxorem duxi, habebam alibi animi
amori debitum.*

*Iam in hac re, ut taceam cuius facile scitu, quam fue-
rim miser,*

*Tamen nunquam ausus sum recusare eam, quam mi-
hi obtrudit pater.*

*Vix me illi abstraxi, atque impeditum in ea expediui
animum meum,*

*Vixq; hoc contuleram, hem noua res orta est, porro
ab hac quæ me abstrabat.*

*Tum matrem ex ea re, aut me uxorem in culpa in-
uenturum arbitror.*

*Quod cum ita esse inuenero, quid restat, nisi porro ut
stam miser?*

*Nam matris ferre iniurias me Parmeno pietas iubet:
Tum uxori obnoxius sum: ita olim suo me ingenio per-
tulit:*

*Tot meas iniurias, quæ nunquam in ullo patefecit loco:
Sed magnum nescio quid necesse est euenisse Parmeno,
Vnde ira inter eas intercessit, duæ iam permansit diu.*

*Par. Haud quidem herclé parum est, si vis vero ve-
ram rationem exequi.*

*Non maximas, quæ maxumę sunt interdum iræ, in-
iurias.*

*Faciunt: nam sæpe est, quibus in rebus alius ne iratus
quidem est,*

Implicatio
continua-
rum mise-
riarum.

A iusto &
decenti.
Ab honesto & con-
gruo.

Suspicio in
gēis mali.

Serui respō-
sio ad vlti-
mam tan-
tam partē.

Cum

Cum de eadē causa est iracūndus factus inimicissimus.
 Pueri inter sese quā pro leuibus noxis iras gerunt?
 Quapropter? quia enim, qui eos gubernat animus,
 infirmum gerunt.
 Itidem mulieres sunt ferme, vt pueri, leui senten-
 tia:

Fortasse vnum aliquod verbum inter eas iram hanc
 conciuerit.

Pam. Abi Parmeno intrò, ac me venisse nuncia. Par.
 hem, quid hoc est? Pam. tace.

Trepidari sentio, & cursari sursum prorsum: igedum,
 ad fores

Accede proprius. Par. hem, sensisti ne? P. noli fabu-
 larier.

Prò Iuppiter, clamorem audio. P. tu te loqueris, me
 vetas?

M. Tace obsecro mea gnata. Pam. matris vox visa
 est Philumenæ,

Nullus sum. Par. qui dum? Pam. quia perij.

Par. Quam obrem? Pam. nescio quod magnum malū

Profecto Parmeno me * celas. Par. vxorem Philu-
 menam

Pauitate nescio quid, dixerunt: id si forte est, nescio.

Pam. Interij. cur mihi non dixi. Par. quia non pote-
 ram vnā omnia.

Pam. Quid morbi est? Par. nescio. Pam. quid? nemò
 ne medicum adduxi? Par. nescio.

Pam. Cesso hinc ire intrò, vt hoc quam primū, quic
 quid est certum sciam?

Quonā modo Philumena mea nūc te offendā affectā?

Argumentū
 à simili.

Hic non so-
 lum Lucina
 non inuoca-
 tur, verū si
 lentiū quo-
 que ob fur-
 tiuū concep-
 tum induci-
 tur.

* Alias ce-
 lant.

Pauitate, id
 est agrota-
 re.

Nescio inep-
 ta & senilis
 eiusdē ver-
 bi repetitio

HECYRAE

*Nam si periculum vllum in te est, perijisse me vna
hand dubium est.*

*Par. Non vsus factò est mihi nunc hunc intrò sequi;
Nam inuisos omneis nos esse illis sentio.*

Argumen-
tum loci.

Capiti, id
est veræ.

*Heri nemo voluit Sostratam intrò admittere,
Si forte morbus amplior factus fiet,
Quod sane nolim, maxime heri causa mei,
Seruum illico introisse dicent Sostratæ:
Aliquid iulisse comminiscuntur mali,
Capiti, atque atati illorū & morbus qui auctus fiet;
Hera in crimen veniet, ego verò in magnum malum.*

ACTVS TERTII SCENA II.

ARGVMENTVM.

Pamphilus tristior egreditur à Philumena, deprehenso eius partu, quem modis omnibus celare conatur, ac tegere.

Iambici Tetrametri Catalectici.

SOSTRATA. PARMENO. PAMPHILVS.

Magis labo-
rat.

Terentius,
vt bonum
focrum fa-
ciat, quā bo-
nam mere-
tricem.

Nescio quid iam dudum hęc audio tumultuari mi-
sera:

*Male metuo, ne Philumene magis morbus adgrauet
sciat.*

Quod te Aesculapi, & te salus, ne quid sit huius oro.

*Nūc ad eam visam Par. heus Sostrata. S. hem. Par.
iterum istinc excludere.*

*S. Ehem Parmeno, tu ne hic eras? perij, quid faciam
miseram?*

*Non visam uxorem Pamphili, cum in proximo hic
sit agram?*

*Par. Non visas, neq; mittas quidem visendi causa
quenquam.*

Nam

Nam qui amat, cui odio ipſus eſt, his facere ſtulte
duc o.

Laborem inanem ipſius capit: & illi moleſtiam af-
fert.

Diſſuaſio à
ſententia
morali.

Tū autem filius introijt videre, vt venit, quid agat.

Cauſa ab
euentu.

S. Quid ais? an venit Pamphilus? Par. venit. S. Dijs
habeo gratias.

Hem, iſt hoc verbo animus mihi redijt, & cura ex cor
de exceſſit.

Soſtrata eſt
ſectum ſe-
quitur.

Par. Iam ea te cauſa m̄xime h̄c n̄c introir e nolo:

Nam ſi remittent quippiam Philumenam dolores,

Omnem rem narrabit, ſcio continuo ſola ſoli,

Quæ inter vos interuenit, vnde ortum eſt initium ira

Atq; eccum video ipſum egredi, quid triſtis eſt. S. ò

Cautè reſ-
ponder, par
tum celas.

mi gnate.

Pam. Mea mater, ſalue. S. gaudeo veniſſe ſaluum, ſal
uã ne

& menda-
ciũ fingēs.

Philumena eſt? Pam. melius ſcula eſt. S. vtinam iſt h̄c
ita dij faxint.

Ita aiunt.
Religioſe
m̄dacium
ad rumorẽ
retulit.

Quid tu igitur lachrymas? aut quid eſ tam triſtis?

Par. rectè mater.

S. Quid fuit tumulti? dic mihi: an dolor repente in-
naſit?

Pam. Ita factum eſt. S. quid morbi eſt? Pam. febris.

S. quotidiana? Pam. ita aiunt.

I, ſodes intrò, conſequar iam te mea mater. S. fiat.

Par. Tu pueris curre Parmeno obuiam, atque his one
ra adiuta.

Par. Quid? non ſciunt ipſi viam, domum qua redeãt?

Pam. ceſſas.

HECYRAE
ACTVS TERTII SCENA III.
ARGVMENTVM.

Deliberat Pamphilus, velit vxorem recipere, an repudiare:
Trochaici Tetrametri Catalectici, & in fine Senarij pauci.

Epitasis.
Graue prin-
cipium, vt
ostendetur
multę & ma-
gnę erũne.
Egregia
quærela Pã-
phili, estq.
hec pro-
prię fabulæ
Protasis.

PAMPHILVS.

NEquo mearum rerum initium vllum inuenire
idoneum

Vnde exordiar narrare, quę nec opinanti accidunt:

Partim quę perspexi his oculis: partim quę accepi
auribus:

Quam me propter exanimatum citius eduxi foras.

Nam modò me intrò vt corripui timidus, alio suspi-
cans

Morbo me visurum affectam ac sensì esse vxorem:
hei mihi,

Postquam me aspexere ancillæ aduenisse, illico omnes
simul

Letæ exclamant, venit: id quòd me repente aspexe-
rant.

Sed còtinuò voltum earum sensì immutari omnium.
Quia tum incommodè illis fors obtulerat aduentum
meum.

Vna illarum fortè interea propere præcurrit, nunciàs
Me venisse: ego eius videndi cupidus, recta cõsequor.

Postquam intro adueni, ex templo eius morbum cog-
nouï miser.

Nã neq; vt celari posset, tempus spatium vllum dabat,
Neq; voce alia, ac res monebat, ipsa poterat cõqueri:

Postquam affexi, ò facinus indignum, in quam: &
corripui illico

Hæc excla-
matio advi-
tij auctore
refertur.

Me inde lacrumans incredibili re, atque atroci percitus

Mater consequitur: iam vt limen exirem, ad genua accidit,

Lacrumans misera: miseritum est. profectò hoc sic est, vt puto.

OMNIBVS NOBIS VT RES dant sese, ita magni atque humiles sumus.

Hanc habere orationem mecum à principio institit: O mi Pamphile, abs te quamobrem hæc abierit, causam vides?

Nam vitium est oblatum virgini olim ab nescio quo improbo:

Nunc hûc confugit, te atque alios partum vt celaret suum.

Sed cum orata eius reminiscor, neque quin lacrumam miser.

Queq; fors fortuna est, inquit, nobis que te hodie obtulit,

Per eam te obsecramus ambæ, si ius, si fas est, vt Aduersa eius per te tecta tacitaq; apud omnes siêt.

Si nunquam erga te amico esse animo sensisti eam, mi Pamphile

Sine labore hanc gratiam te, vti sibi des pro illa nûc, rogat.

Cæterum de reducenda id facias, quod in rem sit tuã, Parturire eã, neque gravidã esse ex te, solus conscius

Nam aiunt tecum post duobus concubuisse mensibus:

Tum, postquam ad te venit, mensis iam hic agitur

septimus,

Ostedit affectum misericordiæ suæ.

O mi, à nomine & blâdimento se creta confitetur.

Ab ante acta vita.

Tentat etiã hoc tamen verecundò,

HECYRAE

Quod te scire, ipsa indicat res, nunc si potis est Pamphile,

Maximè volo, doq; operam, vt clam partus eueniat patrem,

Abortū esse, irrationabiliter
mense scilicet septimo

Atque aded omneis: sed si fieri id non potest, quin sentiant,

Dicam abortū esse: scio nemini aliter suspectū fore.

Quin, quod verisimile est, ex te rectè eum natum putent.

Continuò exponetur: hic tibi nihil est quicquam incommodi:

Et illi miser è indignè factam iniuriam contexeris.

Conclusio per enarrationem.

Pollicitus sum: & seruare in eo certum est, quod dixi fidem.

Nam de reducenda, id verò neutiquam honestum esse arbitror:

Nec faciam: etsi me amor grauit er, consuetudoq; eius tenet.

Lachrumo, quæ posthac futura sit vita, cum in mentem venit,

Solitudoque: O FORTUNA, vt nunquam perpetuò es bona.

Exclamatio in fortunam lubricam.

Sed iam prior amor me ad hanc rem exercitatum reddidit:

Quam ego tum consilio missum feci, idem nunc operâ huic dabo.

Quia & filie re omnia vult & nihil tacere.

Adest Parmeno cum pueris: hunc minimè est opus in hac re adesse: nam olim soli credidi,

Ea me abstinuisse, in principio cum data est.

Vereor, si clamorem eius hic crebrò exaudiat,

*Ne parturire eam intelligat. aliquò mibi est
Hinc ablegandus, dum parit Philumena.*

ACTVS TERTII SCENÆ III.

ARGVMENTVM.

Narrat Sofia quæ adierit matris pericula. Seruus Parmeno in arcem mittitur, ne parere Philumenam interim audiat.

Senarij, & vnus quadratus.

PARMENO. SOSIA serui. PAMPHILVS.

A In'tu tibi hoc incommodum euenisse iter?
S. Non hercle Parmeno verbis dici potest
Tantum quàm re ipsa nauigare incommodum est.
Par. Ita ne est? S. ô fortunate: nescis quid mali
Præterieris, qui nunquam es ingressus mare:
Nam alias vt omittam miseras vnã hanc vide.
Dies triginta, aut plus eo in nauì fui,

Cùm: interea semper mortem expectabam miser:

Ita vsq; aduersa tempore vsi sumus.

Par. Odiosum, S. haud clam me est: deniq; hercle au-
fugerim

Potius, quàm redeam si eò mibi redeundum sciam.

Par. Olim quidem te causæ impellebant leues,

Quod nunc minitare facere, vt faceres Sofia.

Sed Pamphilum ipsum video stare ante ostium:

Ite intrò: ego hunc adibo, si quid me velit.

Here, etiam tu nunc hic stas? Pam. & quidem te ex-
pecto. Par. quid est?

Pam. In arcem transcurso opus est. Par. cui homini?

Pam. tibi.

Par. In arcem? quid eò? Pam. Callidem idem hospitiẽ

Myconium, qui me cum vnã aduectus est conueni.

Hic poëta
ostendit in
commoda
nauigatio-
nis.
Dicitum in
fugitiuum.

Pamphilus
callido con-
filio seruu-
lũ ablegat,
vsque adeo
cauet ne
qua emanẽt
negotium.

HECYRAE

*Par. Perij: nouisse hunc dicam, si saluos domum
Red sset vnquam, vt me ambulando rumperet.*

*Pam. Quid cessas: Par. quid vis dicam an conueniã
modò?*

*Vol, cele- Pam. Imò, quòd constitui me hodie conueni urũ eum,
ritatem im Non posse, ne me frust à illic expectet: vola.*

*ponit, ne Par. At non noui hominis faciem. Pam. at faciam,
quidaudiat. vt noueris.*

Ita defessus Magnus, rubicundus, crispus, crassus, casius.

hoc magis Par. Cadauerosa facie: Dij illum perduint.

in gestu ex Quid, si non veniet? maneam? ne vsque ad vesperum?

primitur. Par. Maneto, curre. Par. non queo, ita defessus sum.

Pam ille abiit, quid agam infelix? prorsus nescio,

Quo pacto hoc celem, quod me orauit Myrrhina,

Suegnata partum: nam miseret mulieris:

Quod poterofaciam, tamen vt pietatem colam:

Nam me parenti potius, quam amori obsequi

Oportet: at at ecum Phidippum, & patrem

Video: horsum pergunt: quid dicam hisce, incertus sũ.

*Pamphili
pieta, Pam
phili hone
stas.*

ACTVS TERTII SCENA V.

ARGVMENTVM.

De reducenda Philumena inter senes agitur Pamphilus re-
ducturum se negat: fert eam rem indignè Phidippas.

Trochaici Otonarij Cataleptici, & Senarij Iambici.

LACHES. PHIDIPPVS. PAMPHILVS.

*Viam ad e- D lxti ne dudum, dixisse illum se expectare filiũ?
pitafim fa- Ph. Factum. L. venisse aiunt: redeat. Pam. quã
cit: senes causam dicam patri,*

*enim im- Quamobrem non reducarn, nescio. L. quem ego hic au
pellũr ad re diui loqui?*

Pa. Certum obfirmare est viam me, quã decreni persequi. **Auxesis ad salutem.**

L. Ipfus est, de quo hoc age' a tecũ. **Pa.** salue mi pater.

L. Gnate mi salue. **Ph.** bene factum te aduenisse **Pãphile,**

Atque adeò, quod maximum est, saluum atque validum. **Pa.** creditur.

L. Aduenis modò? **Pa.** admodum. **L.** cedo quid reliquit **Phania**

Consobrinus noster? **Pa.** sanè herclè homo voluptati obsequens. **Aut amarus aut iactabundus hæc dicit.**

Fuit, dũ vixit, & qui sic sunt, haud multum heredem adiuvant.

Sibi verò hanc laudem reliquit: vixit, dũ vixit, bene.

L. Tum tu igitur nihil attulisti hũ: plus vna sententia? **Patris avaritiam notat.**

Pa. Quicquid est, id quod reliquit, profuit. **L.** imo abfuit.

Nam illum viuum & saluum vellem. **Pa.** impune optare isthuc licet.

Ille reuiuifcet iam nunquã: & tamen vixit malis scio. **Heri huc tẽ debat tota oratio.**

L. Heri **Philumenam** ad se acersi hic iussi. **dic iussi** se te.

Ph. Noli fodere: **iussi.** **L.** sed iam remittent eam. **Ph.** scilicet.

Pa. Omnem rem scio, vt sit gesta: adueniens audiui omnia.

L. At istos inuidos **Dij** perdant: qui hæc libenter nunciant. **Imprecati in rumigerulos.**

Pa. Ego scio me canisse, ne vlla merito contumelia
 Fieri à vobis posset: idq; si nunc memorare hic velim,
 Quã fideli animo & benigno in illã, & clemēti fui.
 Vere possim: ni te ex ipsa id magis velim resciscere.
 Namq; eo pacto maximè apud te meo erit ingenio
 fides,

Cũ illa que nunc in me iniqua est, equa de me dixerit.
 Neq; culpa hoc euenisse dissidiũ mea, id testor Deos.
 Sed quando sese indignam putat matris meę,
 Cui concedat, cuiusque mores toleret sua modestia,
 Neque alio pacto componi potest inter eas gratia:
 Segreganda aut mater est à me Phidippe, aut Philu-
 mona.

Nunc me pietas matris potius commodum suadet se-
 qui.

L. Pamphile, ad aures haud inuito sermo mihi acces-
 sit tuus.

Cũ te post putasse omnes res prae parente intelligo:
 Verum vide, ne impulsus ira, praeuè insistas Pãphile.

Pam. Quibus iris impulsus nũc in illam iniquus sim?
 Quae nunquã quicquam erga me cõmerita est pater,
 Quod nolem, & sapè, quod vellem, meritam scio.
 Amoq; & laudo, & reuoluntè desidero.

Nam fuisse erga me miro ingenio, expertus sum.
 Illiq; exopto, vi reliquam vitam exigas
 Cum eo viro, me qui sit fortunatior:

Quandoquidem illam à me distrahit necessitas.

Pa. Tibi id in manus est, ne fiat. L. si sanus sies:
 Iube illam redire. Pam. non est consilium pater:
 Matris seruibo commodis. L. quò abis? mane:

Manè

Argumen-
 tum fortif-
 simum.

Confirma-
 tio cū pro-
 restatione.
 Ex delibe-
 ratione cõ-
 ditionē col-
 ligit.

Amò quæ:
 Totum hoc
 facit ad ca-
 tastrophen
 vt audius
 reducat.

Excusatio
 repudij à ne-
 cessitate.

Leuis recu-
 satio.

Mane inquam: quò abis? Ph. quæ hæc est pertinaciâ?

L. Dixi ne Phidippe hanc rem ægrè laturum esse eû?

Quamobrem te orabam, vt filiam remitteres.

Ph. Non credidi ædepol aded inhumanum fore:

Ita, nunc is sibi me supplicaturum putat?

Si est, vt velit reducere vxorem, licet:

Sin alio est animo, renumeret dotem huc, eat.

L. Ecce autem, tu quoque proteruè iracundus es.

P. Percontumax redisti hûc nobis Pamphile.

L. Decedat, iam ira hæc: etsi meritiò iratus est.

P. Quia paululum vobis accessit pecunia,

Sublati animi sunt. L. etiam mecum litigas?

P. Deliberet, renuncietaq; hodie mihi,

Velit ne an non: vt alijs, si huic non sit, fiet.

L. Phidippe, ades, audi paucis: abijt: quid mea?

Postremò inter se transigant, ipsi vt lubet:

Quâdo nec gnatus, neq; hic mihi quicquã obtẽperãt:

Quæ dico paruipendunt. porto hoc iurgium

Ad vxorem, cuius fiunt hæc consilio omnia:

Atque in eam hoc orane, quod mihi agrè est, euomã.

ACTVS QUARTI SCENA I.

ARGVMENTVM.

Obiurgat vxorem maritus ob celatum filiaæ partum: hoc

etiam, quod resciscit de puero Phidippus, ad tumultum au-

gendum facit, & vt Pamphilus vxorem recipere cogatur.

Tetrametri Iambici & Trochaici permitti, & Dimeter vnus.

MYRRHINA. PHIDIPPVS.

PErj, quid agam? quo me vortam? quid meo viro

respondebo

Miseratnam audisse vocẽ pueri visus est vagientis:

Ita corripuit repente tacitus sese ad filiam.

Inuidiose
in Phidip-
pum.

Iratus hæc.

Præfira no-
luit neque
audire ne-
que ponde-
rare.
Nam agros
releuat vo-
mitus.

Resciscit
de puero
Phidippus,
id etiam ad
augedũ tu-

HECYRAE

multum fa-
cit & ut Pā
philus co-
gatur redu-
cere.

Quòd si resciverit peperisse eam, id qua causa clam
me habuisse

Dicam, non & depol scio.

Sed ostiū cōcrepuit: credo ipsum à me exires nulla sū.

P. Vxor ubi me ad filiam ire sensit, seduxit foras:
atque eccam.

Video, quid agis Myrrhina: heus tibi dico. M. mihine
mi vir?

Heus offen-
dit eum co-
grahūm
de filia.

P. Vir ego tuus sum? tu virum me, aut hominem de-
putas adeò esse?

Nam si virum vis horum mulier nunquam tibi visus
forem,

Non sic tibi ludibrio tuis factis habitus essem. M. qui
bus. P. at rogitas?

Peperit filia? hem, taces? ex quo? M. isthuc patrem ro-
gare est aequum?

Mira calli-
ditas.

Perij: ex quo censes, nisi ex illo, cui data est nuptum
obsecro?

P. Credo: neque adeò arbitrari patris est aliter: sed
demirror.

Quid sit, quamobrem tantopere hunc omnes nos ceta-
re volueris.

Partum, praesertim cum & rectè, & tempore suo
pepererit.

Puerum, in-
vidia ab in-
fantis aeta-
tis.

Adeò ne peruicaci esse animo, ut puerum preobtares
perire.

Ex quo firmiorem inter nos fore amicitiam posthac
scires,

Potius, quam aduersus animi tui libidinem, esset cū
illo nuptia?

Ego etiam illorum esse hanc culpam credidi, quæ te
est penes.

Sed nunc,
argumentū
à prius di-
ctis.

M. Misera sum. P. utinam sciam ita esse isthuc. sed
nunc mihi in mentem venit,

Ex hac re quod locuta es olim, cum illum generum
cepimus.

Nam negabas nuptam filiam tuam posse te pati.

Cū eo qui meretricem amaret, qui pernoctaret foris.

M. Quamuis causam hanc suspicari, quam ipsam ve-
ram, malo.

P. Mulò prius sciui, quam tu, illum amicam habere
Myrbina:

Verūm id vitium nunquam decreui esse ego adoles-
centiæ:

Nam id omnibus innatum est. at pol iam aderit, se
quoque etiam cūm oderit.

Sed ut olim te ostendisti, eadem esse, nihil cessauisti
vsque adhuc,

Accusatio
à perlocu-
rantia.

Ut filiam ab eo abduceres: neu quod ego egissem, es-
set ratum:

Id nunc res indicium hæc facit, quo pacto factum vo-
lueris.

M. Adeo? me esse peruicacem censes, cui mater siem,
Ut eo essem animo, si ex vsu esset nostro hoc mari-
monium?

P. Tum prospicere, aut iudicare nostram in rem quod
sit, potes?

Audisti ex aliquo fortasse qui vidisse eum diceret.

Exeuntem, aut introeuntem ad amicam. quid tu po-
stea?

Cui mater
argumentū
à verifimi-
li.

Si no-

& à perfo- Si modestè, ac rardè hoc fecit, nõ ne ea diffimulare nõs
na idonea. Magis humanum est, quã dare operam id scire, qui
Oratoriè au- nos oderit?
toritatem
iudicibus a- Nam si is posset ab ea sese repente auellere,
dimit. Qui eum tot consuesset annos, non eum hominem du-
Nam si, lau- cerem.
dat hoc ip- Nec virum satis firmum gnate. M. mitte adolescen-
sum quo ac- tem obsecro,
culatus est
Pamphilus. Et que me peccasse ais: abi, solus conueni:
His verbis Redde: sin est autem, vt nolit, rectè ego consului meã.
commenti- Ph. Siquidem ille ipse non vult, & tu sensisti esse in
tia argumẽ- eo Myrrhina
ta contem- Peccatum: aderã, cuius cõsilio ea par fuerat prospici.
nit. Quamobrem incendor ira, te esse ausam facere hæc in
Hic eo ac- iussu meo.
culat eam: Interdico, ne extulisse extra ades puerũ vsquã velis.
quo seipfã Sed ego stultior, meis dictis parere hæc qui postulem.
tutari cre- Ibo intrò, atq; edicã seruis: ne quoquã efferri sinant.
dit. M. Nullam pol credo mulierem me miseriorẽ viuere.
Nam vt hic laturus hoc sit, si ipsam rem vt fiet res-
ciuerit,
Non edepol clam me est: cùm hoc, quod lenius est, tã
animo iracundo tulit:
Nec qua via sententia eius mutari possit, scio.
Hoc mihi vnum ex plurimis miserijs reliquum fue-
rat malum:
Si puerum vt tollam: cogit, cuius nos qui sit, nesci-
mus pater.

Quita, anti-
que dictũ.

Nam cum compressa est gnata, forma in tenebris no-
sci non quita est.

Neque

*Neque detractum ei tum quicquam est, qui post pos-
sit nosciet, qui fiet:*

*Ipse eripuit vi, in digito quem habuit, virgini abiens
annulum.*

*Simul vereor Pamphilum, ne orata nostra nequeat
diutius.*

Celare, cum sciet alienum puerum tolli pro suo.

ACTVS QVARTI SCENA II. ARGVMENTVM.

Sofstratae purgatio de Philumena abcessu. Eadem Sofstrata
rus habituram se filio pollicetur, ne impedimento sit, quo
minus redeat Philumena Filius contra matrem, ni id faciat
dissuadere conatur. Iambici Tetrametri Acatalectici.

SOSTRATA PAMPHILVS.

Non clam me est mi gnate, tibi me esse suspectã
uxorem tuam. Sofstrata excusatur.

Propter meos mores hinc abijisse, et si ea dissimulas se
dulò, Myrrhina paulò post accusabitur

Verum ita me Diu ament, itaq; obtingant ex te, quæ
exopto mihi. donec palam fiet vi-

Ut nūquam sciens commerui. meritò ut caperet odiū
illa mei: ranque vacare culpa

Teq; antè quàm me amare rebar, ei rei firmasti fidẽ.

Nam mihi intus tuus pater narrauit modò, quo pa-
cto me habueris.

Propositam amoris tuo, nunc tibi me certum est con-
tra gratiam. A iusto & honesto.

Referre, ut apud me præmiū esse positū pietatis scias. Verbis præ-

Mi Pamphile, hoc & vobis, & mea commodum fa-
ma arbitror: duram quã dictura est.

H E C Y R A E

*Ego rus abituram hinc cum tuo me esse certò decreui
patre,*

*Ne mea presentia obstet, neu causa vlla restet reliqua,
Quin tua Philumena ad te redeat. P. quaso quid is-
thuc consilij?*

Diffusio à persona
causa à lo-
co, à facto. *Illius stultitia victa, ex vrbe tu rus habitatum mi-
gres?*

*Haud facies; neq; sinam: vt qui nobis mater maledi-
ctum velit,*

Mea pertinacia dicat esse factum, haud tua modestia:

Omnia Pã
phili argu-
menta re-
fellit. *Tum tuas amicas te, & cognatas deserere, & fes-
tos dies,*

Mea causa nolo. S. nihil iam mihi ista res voluptatis

Aliàs expe-
ctet.

*Dum etatis tempus tulit, perfunctus satis sum, satias
me iam tenet.*

Inuisã, quia
& socrus &
quia anus.

*Studiorum istorum: hæc mihi nunc cura est maxima,
vt ne cui mea*

Mores no-
tat detrac-
torum.

Longinquitas etatis obstet mortem ve exoptet meã.
Hic video me esse inisã immerito: tẽ pus est cõcedere:
Sic optime, vt ego opinor, omnes causas præcidam om-
nibus.*

Et me hac suspitione exoluam, & illis morem gesserõ.

Quod abs-
que hoc ef-
fet in Cap-
tius.

*Sine me obsecro hoc effugere, vulgus quod malè au-
dit mulierum.*

Plautus, &
infra in
Phormione

*P. Quàm fortunatus ceteris sum rebus, absq; vna
hoc foret,*

*Hanc matrem habens talem, illam autem vxorem. S.
obsecro mi Pampbile,*

*Non tute rem incommodam, vt quæq; est, in animuz
indu-*

inducas patri.

Dura patris
ter ferenda
sunt.

Si cetera sunt ita, ut tu vis, itaque ut esse ego illa existimo,

Mignate: da veniam hanc mihi, reduc illam. P. vix mihi sero mihi.

S. Et mihi quidem: nam hæc res non minus me male habet, quam te, gnate mi.

ACTVS QVARTI SCENA III.

ARGVMENTVM.

Reconciliantur, & omne bellum inter se componunt vir & uxor. Monetur Pamphilus ut uxorem reducat Iabici & Trochaici misti, Senarius vnus, Dimeter item vnus.

LACHES. SOSTRATA. PAMPHILVS.

Laches au-
dierat ver-
ba Sostratæ
ad filiũ ha-
bita.

Q. Vem, cum isthoc sermonem habueris, procul hinc stans accipi uxor:

Isthoc est sapere, qui uoicunq; opus sit, animum possis florere.

Quod faciendum fortasse sit post, idem hoc nunc si feceris.

S. Fors fuit pol. L. aliterus ergo hinc: ibi ego te, & tu me feres.

Fors, bona
fortuna est.

S. Spero acastor. L. i ergo intrò, & compone qua simul tecum

Ferantur: dixi. S. ita ut iubes, faciam. P. pater,

L. Quid vis Pamphile? P. hinc abire matrem? minime. L. quid ita isthuc vis?

P. Quia de uxore incertus sum etiam quid sim facturus. L. quid est?

Dixi, pe-
orationis &
verbum.

Quid vis facere: nisi reducere? P. equidem cupio, & vix contineo.

T

Sed

*Sed non minuam meum consilium: ex usu quod est, id
persequar:*

Credo ea gratia concordēs magis, si non reducam fore.

*Per tēpus, L. Nescias: verū id tua refert nihil, virū illa fecerint
id est opor*

*Quādo hęc abierit, odiosa hęc est ætas adoleſcētulis:
E medio æquum est excedere: postremò iam nos fabu-*

la sumus

*Pamphile: senex, atq; anus. sed video Phidippum per
tempus egredi:*

Accedamus.

ACTVS QVARTI SCENA III.

ARGVMENTVM.

Natum puerum Laches resciscit: Pamphilum ad recipien-
dam vxorem ambo senes hortantur: ille negat, meretricis
amorem incusat pater. Senarij.

PHIDIPPVS. LACHES. PAMPHILVS.

*Trāsfertur
culpa id al
teram anū.
Ostenditur
& matri &
focruī esse
tractus,
quod filia
à marito
disceſſerit.*

T*ibi quoq; ædepol sum iratus, Philumena,
Grauiter quidem: nam herclè abs te factum est
turpiter:*

Et si tibi causa est de hac re: mater te impulit:

Huic vero nulla est. L. opportunè te mihi

Phidippe in ipso tempore ostendis. Ph. quid est?

Pa. Quid respondeo his? aut quo pacto hoc aperiame?

L. Dic fili æ, rus concessuram hinc Sostratam:

Ne reuereatur, minus iam quò redeat domū. Ph. ab,

Nullam de his rebus culpam commernit tua:

A. Myrrhina hęc sunt mea vxore exorta omnia:

Mutatio fit: ea nos perturbat, Laches.

Pa. Dum ne reducam, turbent porrò quàm velint.

*Traductio
criminis.*

Ph.

Ph. Ego Pamphile esse inter nos, si fieri potest,

Affinitatem hanc sane perpetuam volo.

Sin est, ut aliter tua fiet sententia,

Accipias puerum. Pa. sensit peperisse: occidi.

L. Puerum? quē puerum? Ph. natus est nobis nepos.

Nam abducta à vobis pregnans fuerat filia.

Neq; fuisse pregnantem vnquam ante hūc sciui diem.

L. Benè, ita me Dii ament, nuncias: & gaudeo

Natum illum, & tibi illam saluā: sed quid mulieris

Vxorem habes? aut quibus moratam moribus?

Nos ne hoc celatos tandiu? nequeo satis,

Quam hoc mihi videtur factum prauè, proloqui.

Ph. Non tibi illud factum minus placet: quam mihi

Laches.

Pa. Etsi iam dudum fuerat ambiguum hoc mihi,

Nunc non est, cū eam iam consequitur alienus puer.

L. Nulla tibi, Pamphile, hic iam consultatio est.

Pa. Perij. L. hunc videre saepe optabamus diem,

Cū ex te esset aliquid, qui te appellaret patrem.

Euenit: habeo gratiam dijs. Pa. nullus sum.

L. Reduc vxorem, ac noli aduersari mihi.

Pa. Pater: si illa ex me liberos vellet sibi,

Aut se esse mecum nuptam, satis cerō scio,

Non me clām haberet, quē celasse intelligo.

Nunc, cū eius alienum esse à me animum sentiam,

Nec conuenturum inter nos posthac esse arbitror:

Quamobrem reducam? L. mater quod suaserit sua,

Adolescens mulier fecit: mirandum ne id est?

Censen' te posse reperire vllam mulierem,

Quē careat culpa? an quia non delinquant viri?

Ego, grauiſ
orationis
initium.

Accipias
puerum, nā
liberi patrē
sequuntur.

Reprehen-
ſio cum cō-
tempu.

Urgetur Pā-
philus pue-
rimentione.

Tandem af-
teram diſſi-
diſ cauſam
commētus
eſt.

Mater, à de-
riuatione
cauſa.

HECYRAE

Promittit
facilitatem
suam.

Ph. Vosmet videte iam Laches, & tu Pamphile,
Remissam opus sit vobis, an reductam domum:
Vxor quid faciat, in manu non est mea:
Neutra in re vobis difficultas à me erit.

Sed quid faciemus pueros? L. ridicule, rogas?
Quicquid futurum est, huic reddas, suum scilicet,
Vt alamus nostrum. P. quem ipsa neglexit pater,
Ego alam? L. quid dixisti? eho an non alemus Pāphile?
Prodemus quæso potius? quæ hæc amentia est?
Enimvero prorsus iam tacere non queo:

Nam cogis ea, quæ nolo, vt presente hoc loquar.

Extrema
cōflictatio
epitaficos.

Ignarum censes tuarum lacrumarum esse me?
Aut quid sit id, quod sollicitere ad hunc modum?
Primum, vbi hanc dixisti causam, te propter tuam
Matrem non posse habere hanc vxorem domi:

Ab ante a-
ctis.

Pollicita est ea, se concessuram ex ædibus.
Nunc postquam addeptā quoq; hanc tibi causā vides:
Puer quia clam te est natus nactus alteram es.
Erras, tui animi si me esse ignarum putas:

Agit qui in
stanter pe-
tit: orat qui
dem ille
precatur.

Aliquando tandem huc animum vt adiungas tuum.
Quam longum spatium amandi amicam tibi de die
Sumptus quos fecisti in eam, quam animo æquo tulisti?
Egi, atque oravi tecum, vxorem vt duceres:
Tempus: dixi esse: impulsu duxisti meo:

Testem vo-
cat, non im-
peditricē.

Quæ tum, obsecutus mihi, fecisti vt decuerat,
Nunc animum rursus ad meretricem induxti tuum,
Cui tu obsecutus, facis huic adeo iniuriam:
Nam in eandem vitam te reuolutum denuò
Video esse. Pam. me ne? L. te ipsum: & facis iniuriam,
Cum fingis falsas causas ad discordiam,

*Vt cum illa viuas, testem hanc cum abs te amoueris: Relicta quæ
Sensitque adeò vxor: nam ei causa alia quæ fuit, stione ad
Quamobrem abs te abiret? Ph. planè hic diuinat, nam rem reddit,
id est.*

*Pam. Dabo iusiurandū, nihil esse istorum, tibi. L. ab,
Reduc vxorem: aut quamobrem non opus sit, cedò.*

*Pam. Non nunc tempus. L. puerum accipias, nam is
quidem*

In culpa non est, post de matre videro.

*Pam. Omnibus modis miser sum, ne quid agam scio, Anxius Pã-
Tot nunc me rebus miserum concludit pater: philus abs-
Adibo hinc presens quando promoueo parum. cedit ne re
Nam puerum credo iniussu non tollent meo; aperire co
Presertim in ea re cum sit mihi adiutrix socrus. gatur.*

*L. Fugis? hem, nec quicquam certi respondes mihi?
Num tibi videtur esse apud sese? sine:*

*Puerum Phidippe mihi cedo, ego alam. Ph. maxime. Hæc pelli-
Non mirum fecit vxor mea, si hoc ægrè tulit: catum scili-
Amaræ mulieres sunt, non faciliè hæc ferunt. cet & adul-
terum.*

Propterea hæc ira est: nam ipsa narrauit mihi.

*Id ego presente hoc tibi volebam dicere: Poëta festi-
Neque ei credebam primò: nunc verò palàm est. nat ad rerū
Nam omnino abhorrere animū huic video à nuptiis. cognitionē*

L. Quid ego agam Phidippe? quid das consilij?

*Ph. Quid agas? meretricem hanc primum adeūdam
censeo:*

*Oremus: accusemus grauius: denique Vicinā ho-
Minitemur, si cum illo habuerit rem postea. neste dixit,
L. Faciam, vt mones: ebo puer, cur re ac Baccidē hæc vt seni cō-
Vicinam nostram: hūc euoca verbis meis. gruit.*

HECYRAE

*Et te oro porro in hac re adiutor sis mihi. Ph. ab,
Iamdudum dixi, itidem nunc dico, Lache,
Manere affinitatem hanc inter nos volo,
Si ullo modo est, ut possit: quod spero fore.
Sed vis'ne adesse me una, dum istam conuenis?
L. Imo verò abi: aliquam puero nutricem para.*

ACTVS QVINTI SCENA I. ARGVMENTVM.

Bacchis & Laches colloquuntur. Hic illam accusat, quod ad se recipiat filium: illa constanter negat. Mitem autem senem, & meretricem bonam inducit, & occasio est catastrophes. Iambici Tetrametri partim Acatalectici, partim Catalectici, admisti sunt Trochaici quidam, & vnus Dimeter Catalecticus.

BACCHIS. LACHES.

Non hoc de nihilo est, quòd Laches nunc me conuentam esse expetit.
Nec pol me multum fallit, quin quod suspicor, sit quod velit.
L. Videndum est, ne minus propter iram hanc impetrem quàm possiem:
Aut ne quid faciam plus, quod me post minus se cisse satius sit.
Aggrediar, Bacchis, salue. B. salue Laches. La. credo & depol te
Nonnihil mirari Bacchis, quid sit, qua propter te hùs foras puerum euocare iussi,
B. Ego pol quoque etiam timida sum: cum venit mihi in mentem, qua sim,
Ne nomen mihi quaestus obstet apud te: Nam mores facile tut or.

Occasio ca-
tastrophes.

Lene &
molle proe-
mium.

Quoq. etiã
parel con-
tertium.

Ambigui-
tas. Cautio
Lacheris.

L. Si vera dicis, nihil tibi pericli à me est mulier.

Nam iam etate ea sum, ut non fiet peccato mihi igno-
si equum:

Quo magis omnes res cauti us, ne temere faciam, ac-
curo.

Nam si id nunc facis, factura ve es, bonas quod par
est facere: in scitum

Offerre iniuriam tibi me immerenti, iniquum est.

In scitum,

B. Est magna æcastor gratia, de hac re quã tibi habed, id est, in cle

Nam qui post factam iniuriam se expurget, parum gans.
mihi profic.

Sed quid isthuc est? L. meum receptas filium ad te Pã Propositio:
philum. B. ab,

L. Sine dicam: vxorem hanc priusquam duxit, vo- Parabat abi
strum amorem pertuli. tũ Baechis.

Mane: nondum etiam dixi id, quod volui. hic nũc vxo Permutatio
rem habet: rerum.

Quere alium tibi amicum firmiorem, dum tempus
consulendi est:

Nam neq; ille hoc animo erit etatem, neque pol tu ea
dem isthac etate.

B. Quis id ait? L. socrus. B. me ne? L. te ipsam: & fi-
liam abduxi suam:

Puerumq; ob eam rem clãm voluit, qui natus est, ex
tinguere.

Commen-
datio à per
sona.

B. Aliud si scirem: qui firmare meam apud vos pos-
sem fidem,

Ab vtili.

Sanctius quàm iusurandũ, id pollicerer tibi Laches,
Me segregatum habuisse, vxorem ut duxit, à me Pã

Ab hone-
sto.

philum.

HECYRAE

L. Lepida es. sed scin' quid volo prius sodes facias? **B.**
quid vis? cedo

Bona meretrix contra consuetudinem facit.

L. Eas ad mulieres huc intro, atque isthuc iusiurandum idem

Polliceari illis: exple animum his, teque hoc crimine expedi.

B. Faciam: quod pol, si eset alia ex hoc questu, haud faceret. scio;

Ut de tali causa nup̄e mulieri se ostenderet.

Sed esse falsa fama nolo gnatum suspectum tuum,

Nec leniorem vobis quod est minime equū, viderier

Immerito, nam meritis de me est, quod queam, illi vi commodem.

Suspicionē suā fatetur.

L. Facile, benevolūq; lingua tua iā tibi me reddidit: Nam nō sunt solē arbitrata hec: ego quoque hoc etiā credidi:

Nunc autem cum ego te esse præter nostram opinionem comperi,

Aposiopesis grati.

Fac eadem vi sis: porro nostra utere amicitia, ut volēs.

Comminatio pollicitationi admista.

Aliter si facias. sed reprimam me, ne agrè quicquam ex me audias.

Verūm te hoc moneo vnum, qualis sim amicus, aut quid possiem,

Potius quā inimicus, periculum facias. B. faciam sedulo.

ACTVS QVINTI SCENA II.

ARGVMENTVM.

Quæ dudū Lacheti, eadē hæc Phidippo Bacchis promittit, se intrō abiturā ad Sostratam & Myrrhinā, ut illis purgetur.

Iam-

Iambici Tetrametri Catalectici, & vnus dimeter Catalecticus.

PHIDIPPVS. LACHES. BACCHIS.

Nihil apud me tibi defieri patiar, quin quod opus sit, benignè præbeatur.

Sed cum tu satura, atque ebria eris, puer vt satur sit facito.

L. Noster socer, video, venit: puer nutricem adduxit, Phidippe Bacchis deierat persanctè. P. heccine ea est? L. hac est.

P. Nec pol istæ metuunt Deos: neque has respicere Deos opinor.

B. Ancillas dedo: quolibet cruciatu per me exequire Licet. hac res hic agitur, Pamphilo me facere vt re- deat vxor,

Oportet: quod si perficio, non poenitet me fame, Solam fecisse id, quod aliæ meretrices facere fugitât.

L. Phidippe, nostras mulieres suspectas fuisse falso Nobis in re ipsa inuenimus: porro hanc nunc experiamur:

Nã si compererit crimini tu a se falso vxor credidisse, Missam iram faciet: sin autem est ob eam rem iratus gnatus,

Quòd peperit vxor clàm, id leue est: citò ab eo hac ira abscedet.

Profecto in hac re nihil mali est, quod sit dissidio dignum.

P. Velim quidem bercle. L. exquire: adest: quod satis sit, faciet. B. faciet.

P. Quia isthec mihi narras? an quia non te ipse audisti dudum,

Post varia nutricis postcentis verba.

Phidippus ad generalem promissionem se confert dicens.

Nihil apud me. Meretrices irreligiosæ.

Firmius argumentum.

Suspectas, nõ de adulterio, sed de natus discessu.

Post discussionem hoc infert.

Correptio. De hac re animus meus ut sit Laches? illis modò ex-
ple animum.

L. Quæso & de pol Bacchis, quod mihi es pollicita, tute
ut serues.

Alia per-
suadendi ra-
tiones.

B. Ob eam rem vis ut ego intro eam? L. i, at que exple
animum his, ut credant.

B. Eo ei si scio pol his fore meum conspectum inuisum
hodie:

Nam nupta meretrici hostis est, à viro ubi segregata
est.

L. At hæ amicæ erunt, ubi quamobrem adueneris,
resciscunt.

P. At easdem amicas fore tibi promitto, rem ubi
cognouerint:

Offendit
commune
bonū vtri-
que euentu
rum.

Nam illas errore, & te simul suspitione exsolues.

B. Perij: pudet Philumena: sequimini me. intrò huc
amb.e.

Rem, ex a-
micitia se-
nis gloriã,
ex factosin-
gulari.

L. Quid est, quod mihi malum, quam quod huic intelli-
go euenire:

Ut gratiam ineat sine dispendio, & mihi vnà profit?

Nam si est, ut hæc nuuc Pamphilum vere ab se segre-
garit,

Scit sibi nobilitatem ex eo, & rem nata, & gloriam
esse:

Refert q; gratiã ei: vnaq; nos sibi opera amicos iūget?

ACTVS QVINTI SCENA III.

ARGVMENTVM.

Per annuli, quem Pamphilus, dederat Bacchidi, cognitionẽ,
Philumena ab eo compressa ostenditur.

Trochaici, & Iambici Trimeri Catalectici.

PAR-

PARMENO. BACCHIS:

A Edepol ne meam herus esse operam deputat par
ui pretij,

Qui ob rem nullam misit : frustra vbi totam desedi
diem,

Myconium hospitem dum expecto in arce Callidemi
dem:

Itaque ineptus hodie dum illic sedeo, vt quisque vene
rat,

Accedebam. Adolescens, dic dum que so, es tu Myco
nius?

Non sum, at Callidemides? non hospitem e quem Pam
philum

Hic habes? omnes negabant: neq; enim qu enquam esse
arbitror.

Denique hercle iam pudebat: abij, sed quid Bacchi
dem

Ab nostro affine exeuntē vide o? quid huic hic est rei?

P. Parmeno, opportune te offers: propere, curre ad Pā
philum.

P. Quid eo? B. dic me orare vt veniat. P. ad te? B.

P. Quid rei est? B. tua quod nihil refert, percontari
desinas.

P. Nihil aliud dicam? B. etiam, cognosse annullum il
lum Myrrhinam

Gnatæ suæ fuisse: quem ipse mibi olim dederat. P.

Tantum ne est? B. tantum, adierit continuo: hæc vbi ex
te audierit.

Hoc à sto
machare di
citur seruo
tāquam ab
hero deſo
latus fit,

Proverbiū
in curiosos
percontato
res.

Tantum, ec
clipsis.

Minimè

equidem
quasi dicat.
Curere ne
queo.

Sed

HECYRAE

Sed cessas? P. minimè equidem. nam hodie mihi potestas haud data est:

Ita cursando atque ambulando totum hunc contriui diem.

B. Quantam obtuli aduentu meo letitiam Pamphilo hodie?

Quot commodas res attuli? quod autè ademi curas? Gnatū ei restituo, qui pene harū ipsiusq; opera perijt. Vxorem, quam nunquam est rarus post hac se abiturum, reddo:

Qua re suspectus suo patri, & Phidippo fuit, exolui. Hic adeò his rebus annulus fuit initium inueniundis. Nam memini abhinc menses decem ferè ad me nocte prima

Confugere anhelantem domum, sine comite, vini plenum,

Cum hoc anulo: extimui illico: mi Pamphile inquam amabo,

Quid exanimatus es obsecro? aut vnde annulum istū nactus.

Dic mihi. ille alias res agere se simulare. postquam id video,

Nescio quid suspicari: magis cœpi instare, vt dicat. Homo se fateri a vi in via virginem nescio quam cō-

pressisse:

Dicit q; se illi a anulum, dum luctat, detraxisse:

Eum hæc cognouit Myrrhina in digito modò me habentem:

Rogat vnde sit: narro omnia hæc: inde est conditio facta.

Philu-

Hic reliquã
argumenti
partem Bac
chis sola se
cum me
morat.

Annulus fa
bulę nodū
soluit.

Philumenam esse compressam ab eo, & filium inde hunc natum.

Hæc propter me gaudia illi contigisse letor:

Et si hoc meretrices aliæ nolunt: neque enim est in rem nostram,

Vt quisquam amator nuptijs letetur, verùm æcastor.

Nunquam animum quasi gratia ad malas adducam partes.

Ego dum illo licitum est, vsa sum benigno, & lepido, & comi.

Incommodè mihi nuptijs euenit, factum fateor:

At pol me fecisse arbitror, ne id meritò mihi eueniret.

Multa ex quo fuerint commoda, eius incommoda equum est ferre.

ACTVS QVINTI SCENA III.

ARGVMENTVM.

Pamphilus multo gaudio perfunditur ex cognitione anuli, quem olim dederat Bacchidi. Eiusdem mirificè laudatur vxor.

Tetrametri & pauci Trimetri.

PAMPHILVS. PARMENO. BACCHIS.

Vide mi Parmeno, etiam sodes, vt mihi hæc certa clara attuleris,

Ne me in breue hoc conijcias tempus, gaudio hoc falso frui.

Par. Visum est. Pam certò ne. Par. certè. Pam. Deus sum, si hoc ita est. Par. verum reperies.

Pam. Mane dum sodes: timeo ne aliud credam, atque aliud nunties.

Par. Maneo. Pam. sic te dixisse opinor, inuenisse Myrrhinam,

Inde, ab anulo & narratione concludit fabulæ narratio nem.

Honestam meretrix.

Quod misere cupit Pamphilus, tardus ob affectum credere potest. Sic fit in rebus subitis.

Amphibologicos ex affectu.

Bacchi-

H E C Y R A E

Bacchidē annulum suum habere, Par. factum. Pam.
cum quem olim ei dedi:

Eaq; hoc te mihi nunciare iussit: ita ne est factum?
Par. ita inquam.

Pam. Quis me est fortunatior, venustatisq; adeò ple-
nior? ego ne te

Pro hoc nuncio quid donem? quid? quid? nescio. Par.
at ego scio.

Quid, deli-
beratis est.

Pam. Quid? Par. nihil enim. Nam neq; in nuntio, nec
in me ipso boni quid sit, scio.

Pam. Ego ne, qui ab Orco mortuum me reducem in
lucem feceris,

Laus Bac-
chidis,

Sinam sine munere à me abire? ab nimium me ingra-
tum putas.

Sed Bacchidem eccam video stare ante ostium:
Me expectat credo adibo. B. salve Pamphile.

Pam. O Bacchis. ò mea Bacchis, servatrix mea.

Be. Bene factum & volupe est. Pam. factis ut credam
facis:

Antiquamque adeo tuam venustatem obtines,
Ut voluptati obitus, sermo, aduentus tuus, quocunque
adueneris,

Laus Pam-
phili.

Semper fiet. B. at tu gecastor morem antiquum, atque
ingenium obtines.

Aemulafor
mā laudat.

Ut vnus hominum homo te viuat nunquam quisquā
blandior.

Pam. Ha, ha, hæ, tūne mihi isthuc? Ba. rectè amasti
Pamphile uxorem tuam.

Nam nunquam ante hūc diem meis oculis eam, quod
nossem, videram:

Perli-

*Perliberalis visa est. Pam. dic verum. B. ita me di-
ament Pamphile.*

Pam. Dic mihi, harum rerū nū quid dixi iam patri?

B. nihil. Pam. neque opus est

*Adeò multo placet nō fieri hoc itidē, vt in comœdijs,
Omnia omnes vbi resciscunt: hi, quos par fuerat res-
ciscere,*

*Sciunt: quos non autem scire æquum est, neque rescif-
cunt, neque scient.* (dabo,

*B. Imò etiam hoc qui occultari posse facilius credas,
Myrrhina ita Phidippo dixit iuriurando meo
Se fidem habuisse, & propterea te sibi purgatum. Pā.
optumè est:*

Speroq; hanc rem esse euenturam nobis ex sententia.

*Par. Here, licet ne me scire ex te, hodie quid sit, quod
feci boni?*

Aut quid isthuc est, quod vos agitis? Pam. non licet.

Par. tamen suspicor:

*Egò ne hunc ab Orco mortuum? quo pacto? Pam. ne-
scis Parmeno,*

*Quantum hodie profueris mihi, & ex quanta ærum-
na me extraxeris.*

*Par. Imò verò scio, neque hoc imprudens feci. Pam.
ego isthuc satis scio.*

*Par. An temere quicquam Parmenonem prætereat,
quod factò vsus sit?*

*Pam. Sequere me intrò Parmeno. Par. sequor, equi-
dem plus hodie boni*

Feci imprudēs, quā sciēs ante hūc diē vnquā. Plaudite.

HECYRAE FINIS.

ARGV-

Harum re-
rū scilicet
de consue-
tudinē no-
stra.

Vt in co-
mœdijs,
quasi hæc
comœdia
non sit, sed
veritas.

Hoc auge-
beneficium
meritum.
lactātia ser-
uilis.

ARGUMENTVM PHORMIONIS.

Protasis.

VM Antipho absente patre puellam quandam vnicè deperiret, nec posset ea potiri, nisi vxorem duceret (erat enim cuius Attica) forte nuptiæ confectæ sunt techms lycophantæ cuiusdam Phormionis. Is enim ex composito diem dicit Antiphoni: fingit puellam ei cognatam esse, neque quenquam alium priorem cui nubat. Facile est vincere non repugnantem, ita legibus ducere cogitur Antipho.

EPITASIS.

Non probatur avaro patri, vbi redijt, factum: vt qui malebat filio opulentam aliquam, & dotatum obtrudere. Quare cum Phormione expostulat, cur in has nuptias se absente filium coniecerit. Tandem paciscitur etiam mercedem, minas triginta, si receperit ad sese puellam. Ibi vero & Antipho in discrimen venit, ne per eam conditionem ipse vnicè charam & iucundam conjugem amitteret.

CATASTROPHE.

Ieterea domum redit & patruus Antiphonis: hic fidem facit puellam Antiphoni nuptam, ex se in Lemno susceptam esse, vbi cum muliercula quadam consueuerit: gaudetque ita casu cecidisse, se absente, vt is duceret, quem maximè ipse generum cuperet, & paulò antè ambibat. Ita fit vt Antipho retineat vxorem, & nuptiæ patri probentur.

Secunda Catastrophes pars.

Porro triginta minæ quos ludos reddidere? Has extorsorat Phormio: quanquam dissimularet dadas alteri adolescenti Phædriz, qui citharistriam mercaretur: & iam perierat pecunia: quam cum resposcunt senes, lycophanta prodit Chremetem apud vxorem, & docet conuulisse cum alia quadam peregre, simulq; impetrat, vt Phædriz id argentum condonetur: estq; ridicula admodum catastrophes pars, vbi mulier maritum obiurgat, parum memorem huius iuræ.

PHOR-

PHORMIONIS PERSONÆ:

PHORMIO, parasitus.
 DEMIPHO, senex.
 ANTIPHO, adolescens.
 GETA, feruus.
 DORIO, leno.
 CHREMES, senex.

PHAEDRIA, adolescens.
 DAVVS, feruus.
 SOPHRONA, nutrix.
 NAVSISTRATA, matrona.
 HERGIO, CHRATINVS.
 CHRITO, aduocati.

C. SVLPI. APOLLINARIS Periocha.

Senarij.

Chremetis frater aberat peregrè Demipho,
 Relicto Athenis Antiphone filio.
 Chremes clam habebat Lemni uxorem, & filiam:
 Athenis aliam coniugem, & amantem vnice
 Gnatum fidicinam. mater è Lemno aduenit
 Athenas: moritur, virgo sola (aberat Chremes)
 Funus procurat. ibi eam visam Antipho
 Cùm amaret, opera parasiti uxorem accipit.
 Pater & Chremes reuersi fremere: dein minas
 Triginta dant parasito, vt illam coniugem
 Haberet ipse: argento hoc emittur fidicina.
 Uxorem retinet Antipho à patruo agnitam.

PHORÆ

PHORMIO TERENTII.

ACTA LVDIS ROMANIS, L. POS-
 THVMIO ALBINO, L. CORNELIO
 MERVLA ÆDILI. CVRVL. EGERE, L.
 AMBIVIVS TVRPIO, L. ATILIVS
 PRAENESTINVS. MODOS FECIT
 FLACCVS CLAVDI. TIBIIS IMPA-
 RIB. TOTA GRAECA APPOLLODO-
 RV EP DICA ZOMENOS. FACTA
 QVARTO, CN. FANNIO, M. VALE-
 RIO COSS.

PROLOGVS. Senarij.

OSTOYVA Mpoëta vetus, poëtam non
 potest
 Retrabere à studio, & transfere hominem
 in otium:

*Male actis deterrere, ne scribat, parat:
 Qui ita dicat, quas antea fecit fabulas,
 Tenui esse oratione: & scriptura leui:
 Qua nusquam scripsit insanum adolescentulum
 Ceruam videre, fugere, & sectari canes,
 Et eam plorare, orare vt subueniat sibi.
 Quòd si intelligeret, cum stetit olim noua,
 Actoris opera magis stetiße, quàm sua:
 Minus muliò audacter, quàm nunc lædit, læderet:
 Et magis placerent, quas fecisset fabulas.
 Nunc si quis est, qui hoc dicat, aut sic cogitet:*

Recrimina-
 tio.
 Accusatio à
 stylo leui.
 Accusatore
 accusatus
 accusat.

Occupatio
 excusat ne
 cessitatem.

Vetus

*Vetus si poeta non laceffisset prior,
 Nullum inuenire prologum potuiffet nouus.
 Quem diceret, nisi haberet, cui male diceret:
 Is sibi responsum hoc habeat: in medio omnibus
 Palmam esse positam, qui artem tractant musicam,
 Ille ad famem hunc ab studio studuit reijcere,
 Hic respondere voluit, non laceffere.
 Benedictis si certasset, audiffet bene:
 Quod ab ipso allatum est, sibi esse id relatum putet.
 De illo iam finem faciant dicundi mihi,
 Peccandi cum ipse de se finem non facit.
 Nunc quid velim animum attendite. apporto nouam
 Epidicazomenon, quam vocant comœdiam
 Græci, Latini Phormionem nominant:
 Quia primas parteis qui aget, is erit Phormio
 Parasitus, per quem res agetur maxime.
 Voluntas vestra si ad pietam accesserit,
 Date operam, adeste a quo animo per silentium;
 Ne simili vt amur fortuna, atque vsi sumus,
 Cum per tumultum noster grex motus loco est:
 Quem actoris virtus nobis restituit locum,
 Bonitasq; vestra adiutans, atque aequanimitas.*

Epidicazō
 menosagēs
 de possessio
 ne rei, seu
 vindiciarū.
 Epidicæsia,
 lis vindicia
 rum.
 Phormion
 tegiculum,
 quo pau-
 mentum in-
 sternitur, in
 delphormio
 feruile no-
 men.
 Per hoc ap-
 paret Hecy-
 ram ante
 Phormio-
 nē actam.

ACTVS PRIMI SCENA I.

ARGVMENTVM.

Daus exiens dicit adferre se quam debet Getæ pecuniã:
 & hæc persona extra argumentum inducitur, cui rem gestã
 narraturus est Getæ. Senarij.

DAVVS.

A Micus summus meus, & popularis Getæ
 Heri ad me venit: erat ei de ratiuncula

Daus hic
 protatica
 persona est
 nihil ad ag-

PHORMIONIS.

gumentum
comcedia
spectans.

*Iam pridem apud me reliquum paucillulum
Nummorum, id ut conficerem, confeci: affero.
Nam herilem filium eius duxisse audio
Vxorem: ei credo munus hoc corraditur.*

*QVAM iniquè comparatum est, hi qui minus habet,
Ut semper aliquid addant diuitiaribus?*

*Quod ille vnicuique vix de demenso suo,
Suum defraudans genium, comparat miser,
Id illa vniuersum abripiet, haud existimans,
Quanto labore partum, porro autem Geta*

Incommo-
da ab vxore

Feritur mu-
nere non
qui recipit,
sed qui dat
praefertim
anuitus.

*Ferietur alio munere, vbi heri pepererit,
Porro alio autem, vbi erit puero natalis dies:
Vbi initiabunt, omne hoc mater auferet,
Puer causa erit mittendi, sed video ne Getam?*

ACTVS PRIMI SCENA II.

ARGVMENTVM.

Daus pro-
tatica per-
sona, cui de
ta exponit
occasionè
fabulae.

*Geta narrat quò sint profecti senes Demipho & Chremes,
qua occasione coeperit amare Demiphonis filius Antipho.*

Tetrametri Iambici.

GETA. DAVVS.

S*I quis me quaeret rufus, D. praesto est, desine. G. oh
At ego obviam conabar tibi Daus. D. accipe, hē,
Lectum est, conueniet numerus, quantum debui.*

G. Amò te, & non neglexisse, habeo gratiam.

D. Praefertim vt nunc sunt mores, aded res reddit;

Si quis quid reddit, magna habenda est gratia.

*Sed quid tu es tristis? G. ego ne? nescis quò in me-
tu, &*

*Quanto in periculo * sim, D. quid isthuc est? G. scies,
Modo vt tacere possis, D. abi sis insciens:*

Gemina
perturbatio
a cupidis.

• Aliàs si-
mus.

CUIVS

Cuius tu fidem in pecunia perspexeris,
 Verere verba ei credere? ubi quid mihi lucri est
 Te fallere? G. ergo ausculta. D. hanc operam tibi dico.
 G. Senis nostri Daue fratrem maiorem Chremem
 Nostine? D. quid nisi? G. quid eius gnatum Phædriam?
 D. Tanquam te. G. euenit senibus amobus simul
 Iter, illi in Lemnum ut esset, nostro in Ciliciam
 Ad hospitem antiquum, is senem per epistolas
 Pellexit, modò non monte is auri pollicens,
 D. Cui tanta erat res & supererat? G. desinas,
 Sic est ingenium D. ob, regem me esse oportuit.
 G. Abeuntes ambo hinc cum senes, me filijs
 Relinquit quasi magistrum. D. ó Get a, prouinciam
 Cepisti duram. G. mihi vsu venit hoc, scio:
 Memini relinqui me, Deo irato meo.
 Cæpi aduorsari primò: quid verbis opus est?
 Seni fidelis dum sum, scapulas perdidi.
 D. Venere in mentem isthæc mihi: nam quæ inscitia est,
 Aduorsum stimulum calces? G. cæpi his omnia
 Facere, obsequi quæ vellent. D. scisti uti foro.
 G. Noster mali nihil quicquam primò. hinc Phædria
 Continuo quandam nactus est puellulam
 Citharistriam. hanc amare cæpi perditè.
 Ea seruiebat lenoni impurissimo:
 Neque quod daretur quidquam, id curabant patres,
 Restabat aliud nihil, nisi oculos pascere,
 Sectari, in ludum ducere, & reducere:
 Nos otiosi operam dabamus Phædriæ:
 In quo hæc discebat ludo, ex aduersum ei loco
 Tonstrina erat quedam: hinc solebamus ferè

Argumētū
 à maiore.
 Miræ nar-
 rationis cō-
 pendium per
 interroga-
 tionem.

Prouerbia
 quæ maxi-
 mē inter
 se diuersa.
 Puellulam,
 ab arte: cū
 charistriam
 ab arte lau-
 dat.

PHORMIONIS.

*Plerunque eam opperiri, dum inde iret domum,
Interea dum sedemus illic, interuenit*

*Adolescens quidam lachrumans: nos mirarier,
Rogamus quid sit: nunquam æque (inquit) ac modò
Paupertas mihi onus visum est & miserũ, & graue.
Modò quandam vidi virginem hic vicinieg
Miseram, suam matrem lamentari mortuam.*

*Ea sita erat ex aduerso, neque illi beneuolens,
Neque notus, neque cognatus, extra vnã aniculã,
Quisquam aderat qui adiutaret funus. miseritũ est.*

*Virgo ipsa facie egregia, quid verbis opus est?
Commorat omnes nos, abi continuò Antipho.*

*Voltis ne eamus visere? alius, censeo:
Eamus: duc nos sodes, imus, venimus,
Videmus: virgo pulchra, & quo magis diceres,
Nihil aderat adiumenti ad pulchritudinem:*

*Capillus passus, nudus pes, ipsa horrida:
Lachrumę, vestitus turpis: vt, ni vis boni
In ipsa inesset forma: hæc formam extinguerent.*

*Ille qui illam amabat si dicinam, tantummodo
Satis, inquit, scita est: noster verò? D. iam scio:*

*Amare cœpit. G. scin'quam? quò enadat, vide:
Postridie ad anum recta pergit, obsecrat,*

*Vt sibi eius faciat copiam, illa enim se negat:
Neq; eum equum ait facere: illam cinem esse Atticã,
Bonam, bonis prognatam, si vxorem velit,
Lege id licere facere: sin aliter, negat.*

*Noster quid ageret, nescire: & illam ducere
Cupiebat, & metuebat absentem patrem.*

D. Non, si redisset pater, ei veniam daret?

Miserã ob
affectũ sci-
licet.

Auxesis, nã
res minuun-
tur, senten-
tia augetur.
Laus à for-
ma.

Ocasio, qua
Antipho à
mare cœ-
pit.

Mira genui-
næ forma
descriptio.
Scita id est,
bella, mode-
sta.

Laus à loco
à persona,
a maiori-
bus.

Nescire, id
est, nescie-
bat.

G. Illène indotatam virginem, atque ignobilem
Daret illi? nunquam faceret. D. quid fit denique?

G. Quid fiat? est parasitus quidam Phormio,
Homo confidens, qui illum dii omnes perduint?

D. Quid is fecit? G. hoc consilium, quod dicam, dedit:
Lex est, ut orba qui sunt genere proximi,

His nubant, & illos ducere eadem hac lex iubet.
Ego te cognatum dicam, & tibi scribam dicam:

Paternum amicum & me assimulabo virginis:
Ad iudices veniemus: qui fuerit pater

Qua mater, qui cognata tibi sit, omnia hæc

Constringam: quod erit mihi bonum, atque commodum,
Cum tu horum nihil refelles, vincam scilicet.

Pater aderit: mihi paratæ lites: quid mea?

Illæ quidem nostræ erit. D. iocularem audaciam.

G. Persuasit homini: factum est: ventum est: vincimur:
Duxit. D. quid narras? G. hoc quod audis: D. ô Getæ,

Quid te futurum est. G. nescio berclæ: vnum hoc scio:
Quod fors feret, feremus equo animo. D. placet:

Hem isthuc viri est officium. G. in me omnis spes est
mibi.

D. Laudo. G. ad precatorem abeam credo, qui mihi
Sic oret: Nunc omite queso hunc: ceterum

Posthac si quicquam: nihil precor: tantummodo
Non ad eas ubi ego hinc abiero, vel occidito.

D. Qui ille pedagogus, qui citharistram?

Quid rei gerit? G. sic tenuit er. D. non multum habet
Quod det fortasse. G. imò nihil, nisi spem meram.

D. Pater eius redijt, an non? G. nondum. D. quid? senẽ
Quoad expectatis vestrum? G. non certum scio:

Alia causa
litis futura.

Phormio?
nis ficti cõ
filium.
Attica lex.

Gradus
Sententia
moralis.

Consolatio
laudatoria.
Oratio pre
catoris ad
dominum
mittendi.

Urbaniter
de Phædria
inquirit.

Præparatiõ
inopinati
adventus se
nis.

PHORMIONIS.

Sed epistolam ab eo allatam esse audiri modò,

Et ad portitores esse delatam hanc peram.

D. nunquid Geta aliud me vis? G. ut bene sit tibi.

Puer heus, nemon' huc prodit? cape da hoc Dorcio.

ACTVS PRIMI SCENA III.

ARGVMENTVM.

Contendunt inter se adolescentes, vter eorum magis sit miser. Vnde tota hæc scena versatur in genere causæ demonstratio Trochaici Iambici permisti, & confusi, Dimeter vnus.

ANTIPHO. PHAEDRIA.

Querela adolescentis continens protasim, & peccati expositionem.

Antipho timidus, Phædrig audax.

Formidantis querela.

Amoris cruciatus.

A Deon' rem redisse, vt qui mihi consultum optime velit esse

Phædria, patrem vt eximescam, vbi in mentem eius aduenti venit?

Quod ni fuisset incogitans, ita eum expectarem, vt par fui.

P. Quid isthuc est? An rogitas, qui tam audacis facinoris mihi conscius sis?

Quod vtinam ne Phormioni id suadere in mentem incidisset,

Heu me cupidum eò compulisset, quod mihi principium est mali.

Non potius essem: fuisset tum mihi illos egrè aliquot dies:

At nò quotidiana cura hæc angeret animū. **P.** audio.

A. Dum expecto quàm mox veniat, qui adimat hanc mihi consuetudinem.

P. Alijs quia desit, quod amant, egrè est: tibi quia superest dolet.

Amore abundas, **Antipho.**

Nam tua quidam herclé certe vita hæc expetenda,
obtindaque est.

Ita me di bene ament, vt mihi liceat tamdiu quod
amo, frui.

Iam depascisci morte cupio: tu conijcito cetera,

Quid ego ex hac inopia nunc capiam, & quid tu ex
isthac copia.

Vt ne addam quod sine sumptu ingenuam, liberalem
naetus es:

Quòd habes, ita vt voluisti, vxorem sine mala fama:
palam (ferat.

Beatus: ni vnum hoc desit, animus qui modeste isthac

Quòd si tibi res sit cum eo lenone, quo cum mihi est,
tum sentias. (tet:

Ita pleriq; ingenio sumus omnes, nostri nosmet pœni-

A. At tu mihi contra nunc videre fortunatus Phe-
dria,

Cui de integro est potestas etiam consulendi, quid ve-
lis:

Retinere, amare, amittere: ego in eum incidi infelix
iocum,

Vt neque mihi eius sit amittendi, nec retinendi copia.

Sed quid hoc est? video ne ego Getam currentem adue-
nire huc?

Is est ipsus: hei timeo miser, quam hic mihi nunc rem
nuntiet.

ACTVS PRIMI SCENA III.

ARGVMENTVM.

Geta Antiphoni affert, è Cilicia redijle patrem, quo nun-
tio tantus iniecitur metus male sibi contio adolescenti, vt

Adagium.

Ecllicè di-
cit, eo quod
non amet
nuptam.

Semper e-
nim metui
nimiù præ-
faga mali-
mens.

PHORMIONIS.

subducat ilico sese.

Iambici Quadrati, admittis Trochaicis, Senarij quidam, Dimeter item vnus, & Monometer Hypercatalecticis.

GETA ANTIPHO. PHAEDRIA.

Protasis, & consultatio quo modo placent senem.

Nullus es Geta, nisi aliquod iam tibi consilium celere repereris:

Ita nunc imparatum subito tanta te impendent mala:

Quae neq; vi deuitem scio: neq; quomodo me inde extraham,

Nostra, cuius scilicet auctor fui.

Nam non potest celari nostra diutius iam audacia.

Quod Antiphone n scilicet dixisset uxore,

Quae si non astu prouidentur, me aut herum pessundabunt.

Exclamatio stupentis.

A. Quidnam ille commotus venit? G. tum temporis punctum mihi

Ad hanc rem est. herus adest. A. quid isthuc mali est?

Conuassem, id est, com portassem aut collegissem, fur tim.

G. Quod cum audierit, quod eius remedium inueniam iracundiae?

Loquar ne? incendam: taceam? instigem: pargem me? laterem lauem.

Eheu me miserum: cum mihi paueo, tum Antiphome excruciat animi:

Eius me miseret: ei nunc timeo: is nunc me retinet: nam absque eo esset,

Recte ego mihi vidissem, & senis essem vltius iracundiam:

Verbo de liberatis.

Aliquid conuassissem, atque hinc me conijcerem protinus in pedes.

A. Quam hic fugam, aut furtum parat?

G. Sed ubi Antiphonem reperiam? aut qua querere insi-

insistam via?

P. Te nominat. A. nescio quod magnum hoc nuncio expecto malum.

P. Ah, sanus ne es? G. domum ire pergam, ibi plurimum est.

P. Reuocemus hominem. A. sta illico. G. hem, Satis pro imperio, quisquis es. A. Geta. G. ipse est quem volui obuiam,

(expedi.

A. Cedò quod portas obsecro? atque id, si potes, verbo. G. Faciam. A. eloquere. G. modò apud portum. A. meum ne? G. intellexi. A. occidi. G. hem.

Affectum timentis.

A. Quid agam? P. quid ais? G. huius patrem vidisse me, patrum tuum.

A. Nam quod ego huic nunc subito exitio remedium inueniam miser?

Quòd si eò meæ fortunæ redeunt, P. hanc abs te ut distrahar,

Apostrophe amatoria.

Nulla est mihi vita expetenda. G. ergo isthæc cum ita sint Antipho,

Tantò magis te aduigilare æquum est: FORTEIS FORTUNA ADIVVAT.

A. Non sum apud me. G. atqui opus est nunc, cum maxime, ut sis Antipho.

Sententia Virgil Audaces fortuna iuvat.

Nam si te senserit timidum pater esse, arbitrabitur commeruisse culpam. P. hoc verum est. A. non possum immutariter.

Culpe suspicio ex timore.

G. Quid faceres, si aliud quod gravius tibi nunc faciendum foret?

A. Cùm hoc non possum illud minus possem. G. hoc nihil est Phædria: licet,

Dialectica illatio à minore.

PHORMIONIS.

- Hæc in gestu constant. *Quid conterimus operam frustra? quin habeam? P. & quidem ego. A. obsecro. Quod si assimulabod? satin est. G. garris. A. voltum contemplantini:hem, Satin sic est? G. non. A. quid si sic? G. propemodū. An. quid si sic? G. sat est.*
- Breviter totam defensionē præscribit. *Hem isthuc serua, & verbum verbo, par pari ut respondeas.*
- Conscientiæ stimulus. *Ne te iratus suis se uis dictis protelet. A. scio. G. Vi coactum te esse inuitum, lege, iudicio: tenes? Sed quis est senex, quem video in vltima platea? A. ipse est.*
- Amatorie prius Phanium, quam se commendat. *Non possum adesse. G. ab quid agis? quò abis Anti-phod? mane mane inquam. A. egomet me noui, & peccatum meum: Vobis commendo Phanium & vitam meam.*
- Ad omnia separatim indicat. *P. Gera quid nunc fiet? G. tu iam lites audies: Ego plectar pendens, nisi quid me fefellerit. Sed quod modò hic nos Antiphonem monuimus, Quia nunc præliū erit, tūc præculsio fuit. Id nosmetipfos facere oportet Phædria.*
- Aliàs potes. *P. Aufer mihi, oportet: quin tu quod faciam, impera. G. Meministi olim vi fuerit vestra oratio In te incipiunda ad defendendam noxiam? Iustam illam causam, facilem, vincibilem, optimam? P. Memini. G. hē nūc ipsa est opus, aut, si quid *porest Meliore, & callidior. P. fiet sedulo. G. Nunc prior adito tu: ego in instans hīc ero Succenturiatus, si quid deficies. P. age.*

ACTVS. SECVNDI SCENA I.

ARGVMENTVM.

Filiam Antiphonem se absente uxorem duxisse admodum
 agrè fert Demipho à Phœdria ille & Geta seruo defenditur.
 Ad postremum Demipho: conuenire Phormionem. Consti-
 tuit. vt iniuriam cum eo exposulet, qui ducendæ puellæ au-
 ctor fuerit. Octonarij, Senarij, vnus Catalecticus, &
 vnus Hyper meter.

DEMIPHO. GETA. PHÆDRIA.

ITà ne tandem uxorem duxit Antipho iniussu meo?
 Nec meum imperium agè, nullo imperium: non si-
 multatem meam

Turbæ gli-
 scunt pater
 enim adue-
 niens quæ-
 ritur de fi-
 lij peccato.

Reuereri saltem non pudere? ó facinus, ó Geta

Monitor. G. vix tandem. D. quid mihi dicem? aut quã
 causam reperiem?

Demiror. G. at qui reperi iam: aliud cura. D. an ne hoc
 dicent mihi:

Inuitus feci: lex coëgit: audio, & fateor. G. plates.

D. Verum scientem, tacitum, causam tradere aduer-
 sarijs,

Etiam ne in lex coëgit? P. illud durum. G. ego expe-
 diam: sine.

D. Incertum est, quid agam, quia præter spem, atque
 incredibile hoc mihi obigit:

Ita sum iritatus, animum vt nequeam ad cogitan-
 dum instituere,

QUAM OBREM OMNES, cùm secunda
 res sunt maximè, tum maximè

Meditari secum oportet, quo pacto aduersam arum-
 nam ferant.

Pericla, damna, exilia, peregrè rediens semper cogi-
 tet,

Aut filij peccatū, aut uxoris mortē, aut morbu filij:

Vinci po-
 test qui par-
 tem defen-
 sionis ad-
 mittit.

Præparatio
 futuræ de-
 fensionis.
 Amplificat
 querelam.
 Gnome.
 Sincerū in-
 stitutum.

Cōmunia,
 id est, ex re
 tum vsu.

PHORMIONIS.

- Iam ferme fracta senis ira.
Facetam. *Communia esse hæc, fieri posse, ut ne quid animo sit nouum.*
- Seruorum supplicia. *Quicquid præter spem eueniat, omnem id deputare esse in lucro.*
- Irisistoria huius dicti re iumptio. *G. O Phædria, incredibile est, quanto herum ante eo sapientia.*
- Mitia verba tenis de Phædria. *Meditata mihi sunt omnia mea incommoda, herus si redierit,*
- Denuo salutat ut interim miscet. *Molendum usque in pistrino: vapulandum: habende compedes:*
- Exclamatio ironica. *Opus ruri faciendum: horum nihil quicquam accidet animo nouum.*
- Egone illi, emphatice. *Quicquid præter spem eueniet, omne id deputabo esse in lucro,*
- Summa cōtradictionis. *Sed quid cessas hominem adire, & blandè in principio alloqui?*
- Virg. Et cimine ab uno. *D. Phædriam mei fratris video filium mihi ire obuiam.*
- Dice omnes. *P. Mi patruæ saluæ. D. saluæ: sed ubi est Antipho?*
- P. Saluum aduenire. D. credo: hoc responde mihi.*
- P. Valet: hæc est, sed sat in omnia ex sententia?*
- D. Vellem quidē. P. quid isthuc? D. rogitas Phædriam?*
- Bonas me absente hæc confecistis nuptias.*
- P. Eho, an tu id succenses nunc illi? G. ô artificem probum.*
- D. Egone illi non succenseam? ipsum gestio dari mihi in conspectum, nunc sua culpa ut sciat lenem patrem illum factum me esse acerrimum.*
- P. Atqui nihil fecit patruæ, quod succensesas.*
- D. Ecce autem similia omnia: omnes congruunt: Vnum cognoris, omnes noris. P. band ita est.*

D. Hic

D. Hic innoxia est: ille ad defendendam causam ad est:

Cum ille est: hic prorsus est: tradunt operas mutuas.

G. Probè eorum facta imprudens depinxit senex.

D. Nam ni hæc ita esset, *cū illo haud stares, Phædria.

P. Si est patruæ, culpam vt Antipho in se admisserit,

Ex qua re minus rei foret, aut famæ temperans:

Non causam dico, quin quod meritus est, ferat.

Sed si quis foris malitia fretus sua,

Insidias nostræ fecit adolescentiæ,

Ac vicit: nostræne ea culpa est, an iudicum:

Qui sepe propter inuidiam adimunt diuiti,

Aut propter misericordiam addunt pauperi?

G. Ni nosses causam, crederem vera hunc loqui.

D. An quisquam iudex est, qui possit noscere

Tua iusta, abi tute verbum non respondeas,

Ita vt ille fecit? P. functus adolescentuli est

Officium liberalis: postquam ad iudices

Ventum est, non potuit cogitata proloqui:

Ita eum tum timidum obstupescit pudor.

G. Laudo hunc: sed cesso adire quam primum senem?

Here salue: saluum te aduenisse gaueo. D. ob.

Bone custos salue, columen verò familiæ.

Cui commendavi filium hinc abiens meum.

G. Iam dudum te omnes nos accusare audio

Immerito, & me omnium horum immeritissimo.

Nam quid me in hac re facere voluisti tibi?

Seruum hominem causam orare leges non sinunt:

Neque testimonij dictio est. D. mitto omnia:

Adde isthuc, imprudens timuit adolescens sino:

Tu seruus: verum si cognata est maxime

Seruius le
git pro illo
Rethorici
theoremata,

In accusato
rem & iudi
ces,

Translatio
causa.

Geta Phæ
driam lau
dat.

Ironia.

Exceptio
sui causa a
genda.

Singula ita
proferenda
tanquam plu
ra sint.

Expedita
responsio.

Non

PHORMIONIS

Non fuit necesse habere: sed, id lex iubet
Dotem daretis, quæreret alium virum.

Ecclipsis.

Qua ratione inopem potius ducebat domum?

G. Non ratio, verum argentum deerat. D. Sumeret
Alicunde. G. alicunde? nihil est dictu facilius.

D. Postremo, si nullo alio pacto, vel scenore.

G. Hui, dixi pulchre, si quidem quisquam crederet.

Te vino. D. non, non sic futurum est: non potest.

Egò ne illam cum illo ut patiar nuptam unum diem?

Nihil suaue meritum est hominem commostrarier

Mihi istum volo: aut ubi habitei. demonstrarier,

G. Nempe Phormionem. D. istum patronum mulieris.

G. Iam faxo hic aderii. D. Antipho ubi nunc est? P.
foris.

D. Abi Phædria, curre, atque adducere huc. P. eo.

Recta via equidem illuc. G. nempe ad Pamphilam.

D. At ego Deos penateis hinc salutatum domum

Deortar. inde ibo ad forum, atque aliquot mihi

Amicos aduocabo, ad hanc rem qui adsient,

Ut ne imparatus sim, cum aduenies Phormio.

ACTVS SECVNDI SCENA II.

ARGVMENTVM.

Adducitur Phormio ut factum defendat qui hic se instruit
cum sene litigatorus. Trochaici Tetrametri Catalectici,
vsque ad parescenem scenæ sequentis.

PHORMIO. GETA.

I Tane patris ais conspectum veritum hinc abysse?
G. admodum.

Ph. Phanium relictam solã? G. sic. P. & iratũ senẽ?

G. Oppido. P. ad te summa solũ Phormio rerũ redit:

Tute hoc intristi, tibi omne est excedendum: accingere.

G. Ob-

Istum, per
cõeẽ ptum.

Simplex est

sene x, qui

Phædriam

mittit.

Amicos, id

est, aduoca-

tos & tes-

tes.

Acceratur

Phormio,

ut defēdat

factum. Pul-

chra respõ-

dendi varie-

tas.

UNED

- G. Obsecro te. P. si rogabit? G. in te spes est. P. accere,
 Quid si reddet? G. tu impulisti. P. sic opinor. G. subueni.
- P. Cedò senem : iam instructa sunt mihi corde consilia omnia.
- P. Quid ages? P. quid vis? nisi vt maneat Phanium, atque ex crimine hoc Antiphonem eripiam, atque in me omnem iram deriuem senis?
- G. O vir fortis atque amicus: verùm hoc sæpe Phormio
- Vereor, ne isthæc fortitudo in neruum erumpat denique. P. ah,
- Non ita est: factum est periculum, iam pedum visa est via.
- Quot me censes homines iam denerberasse vsque ad necem
- Hospites? tum ciueis? quò magis noui, tantò sæpius, Cedò dum, en vnquam iniuriarum audisti mihi scriptam dicam?
- G. Qui isthæc? Ph. quia NON RE TE ACCIPITRI tenditur, neque miluio.
- Qui malè faciunt nobis: illis, qui nihil faciunt, tenditur;
- Quia enim in illis fructus est, in his opera luditur, Alijs aliunde est periculum, vnde aliquid abradi potest:
- Mibi sciunt nihil esse dices, ducent damnatum doctum.

Hoc facit ad fallaciã, laetitia de consilijs re pertis.

Tria promittit quibus tota Antiphonis causacõ stituitur.

Prouerbiũ Sagitarijs natum.

Metaphoricos omnino & scurriliter,

Allegoricè & triualiter.

Diuites periclitantur.

PHORMIONIS

Facetè eda *Alere nolunt hominem edacem: & sapiunt mea qui-*
cè se vocat. *dem sententia,*

Pro maleficio si beneficium summum: nolunt reddere.

G. *Non potest satis pro merito ab illo tibi referri*
gratia.

P. *Imò enim nemo satis pro merito gratiam regi re-*
fert.

Summa pa- *Tene a symbolum venire vnctum, atq; laurum è bal-*
rafitorù fe- *neis,*
licitas cibus

Otiosum ab animo: cum ille & cura, & sumptu ab-
sumentur.

Dum tibi sit, quod placeat: ille ringitur, tu rideas:

Prior bibas, prior decumbas: cœna dubia apponi-
tur?

Ge. *Quid isthuc verbi est? P. vbi tu dubites, quid su-*
mas potissimum,

Prouerbiū *Hæc quam ratione ineas, quam sint suauia, quam &*
suū ipse ex *chara sint:*
ponit.

Ea qui præbet, non tu hunc habeas plane præsentem
Deum?

G. *Senex adest: vide quid agas: prima coitio est acer-*
rima:

Si eam sustinueris: post illa iam, vt lubet, ludas licet.

ACTVS SECVNDI SCENA III.

ARGVMENTVM.

Cócertatio *Hæc scena concertationem habet Demiphonis & parasiti.*
Phormio, *Clam patre vxorem duxerat Antipho, domum reuersus pa-*
nis & De- *ter, illam vult eicere: contradicit Phormio, Senarij omnes.*
miphonis. *DE MIPHO. GETA, PHORMIO.*

En,

EN, unquam cuiquam contumeliosius
Audistis factam iniuriam, quàm hæc est mihi?

*Adeste quæso. G. iratus est. P. quin tu hoc age:
 Iam ego hunc agitabo. Pro Deum immortalium,*

*Negat Phanium esse hanc sibi cognatam Demipho?
 Hanc Demipho negat esse cognatam? G. negat.*

P. Neque eius patrem se scire, qui fuerit? G. negat.

D. Ipsum esse opinor, de quo, agebam, sequimini.

P. Nec Stilphonem ipsum scire, qui fuerit? G. negat.

*P. Quia egens relicta est misera ignoratur parens,
 Negligitur ipsa: vide auaritia quid facit.*

G. Si herum insimulabis auaritia. malè audies.*

D. O audaciam, etiam me ultro accusatum aduenit.

*P. Nam iam adolescenti nihil est quod succenseam,
 Si illum minus norat, quippe homo iam grandior,*

*Pauper, cui opera via erat, ruri ferè
 Se continebat: ubi agrum de nostro patre*

Colendum habebat: sæpe interea mihi senex

Narrabat se hunc negligere cognatum suum:

*At quem virum? quem ego viderim in vita optu-
 mum.*

*G. Videas te, at que illum: vt narras. P. abi in malam
 crucem:*

Nam ni ita eum existimassetem, nunquam tam graueis

Ob hanc inimicitias caperem in nostram familiam:

Quam is spernatur nunc tam illiberaliter.

G. Pergin'hero absenti malè loqui impurissime?

P. Dignum autem hoc illo est. G. ain' tandem carcer?

D. Geta.

G. Bonorum extortor, legum contortor. D. Geta.

Exclamatio
 per conge-
 minatione
 miræ vehe-
 mentia,

Cōquesti-
 ad coronā
 spectatorū,

Aliās mali-
 tia.

Veterator
 callidus
 hæc omnia
 fugit.

Amphibolo-
 gie.

PHORMIONIS

- Cōtumelia in parasitū.** **Callida Ge tæ dissimulatio.** **P. Responde. G. quis homo est? ehem. D. tace. G. absenti tibi**
- Te indignas, seque dignas contumelias Nunquam cessant dicere hodie. D. obe desine. Adolescens, primum abs te hoc bona venia expecto: Si tibi placere potis est: mihi ut respondeas: Quam amicum tuum ais fuisse istum, explana mihi, Et qui cognatum me sibi esse diceret.**
- Vulgaris disceptatio** **P. Proinde expiscare, quasi non nosses. D. nossem? P. ita.**
- D. Ego me nego. tu, qui ais, redige in memoriam. P. Eho tu sobrinum tuum non noras? D. enecas: Dic nomen. P. nomen? maxumè. D. quid nunc taces? P. Perij hercle, nomen perdididi. D. hem, quid ais. P. Geta:**
- Falsi nominis non meminit.** **Si meministi id quod olim dictum est: subijce. hem, Non dico, quasi non noris, tentatum aduenis. D. Ego ne autem tento? G. Stilpho. P. atque adeò, quid me at**
- Subijcere, admonere.** **Stilpho est. D. quem dixti? P. Stilphonem inquam no ueras?**
- D. Neque ego illum nor am, nec mihi cognatus fuit Quisquam isthoc nomine. P. ita ne? non te horum pudet?**
- Syncope.** **At si talentum rem reliquisset decem.**
- Imprecatio** **D. Dij tibi male faciant. P. primus esses: memoriter Progeniem vestram vsque ab auo, atque atauo proferens.**
- Senex con fidit iustæ causæ.** **D. Ita ut dicis ego tum si aduenissem, qui mihi Cognata ea esset: dicerem: iidem tu face: cedo**

Qui est cognata? G. heus noster rectè, heus tu caue.

P. Dilucide expediui, quibus me oportuit

Iudicibus: tum si id factum fuerat, filius,

Cur non refellit? D. filium narras mihi?

Cuius de stultitia dici, vt dignum est, non potest.

P. At tu, qui sapiens es, magistratus adi,

Iudicium de eadem causa iterum vt reddant tibi:

Quandoquidem solus regnas, & soli licet

Hic de eadem causa bis iudicium adipiscier.

D. Et si mihi facta iniuria est: veruntamen

Potius quàm lites secter, aut quam te audiam,

Itidem vt cognata si sit, id quod lex iubet

Dotem dare, abduce hanc, minas quinque accipe.

P. Ha, ha, hæ, homo suavis. D. quid est, nam iniquum postulo?

An' ne hoc quidem adipiscar ego, quod ius publicum est?

P. Itane tandem queso, ciuem item vt meretricem? ubi abusus sis,

Mercedem dare lex iubet ei, atque amittere? an

Vt ne quid turpe ciuis in se admitteret

Propter egestatem proximo iussa est dari,

Vt cum vno etatem degeret: quod tu vetas?

D. Ita, proximo quidem: at vos vnde? aut quamobriè?

P. obe,

Actum, aiunt, ne agas. D. non agam? imò haud desinam,

Donec perfecero hoc. P. ineptis. D. sine modò.

P. Postremò tecum nihil rei nobis Demipho est:

Taus est damnatus gnatus, non tu: nam tua

Compédiū

conuiciorū.

Irridet se-

nem.

Mons ve-

tus & obso-

letus.

Redit ad cō-

cordiam,

Ironice,

Argumen-

ta per inter-

rogationē

sunt fortio-

ra.

Prouerbiū.

Perfecero,

subiunctiuus

ornate pro-

indicatio.

PHORMIONIS

Præterierat iam ad ducendum etas. D. omnia hæc illum putato, quæ ego nunc dico, dicere.

Definiuè respondet. *Aut quidem cum uxore hac ipsum prohibeo domo. G. Iratus est. P. tute idem melius feceris.*

Voluntas est necessitati accommo- danda. *D. Itane est paratus facere me aduersum omnia Infælix? P. metuit hic nos, tametsi sedulo Dissimulat. G. bene habent tibi principia. P. Quin quod est*

Acerbè lu- dit Phor- mio.

Ferendum feras: tuis factis dignum feceris, Ut amici inter nos simus. D. egone tuam expetam Amicitiam? aut te visum, aut auditum velim? P. Si concordabis cum illa, habebis, quæ tuam Senectutem oblectet: respice ætatem tuam. D. Te oblectet, tibi habe. P. minime verò iram. D.

Irrisoriè ad Getam hæc.

hoc age. Satis iam verborum est: nisi tu properes mulierem Abducere, ego illam eijciam: dixi Phormio. P. Si tu illam attigeris secus, quam dignum est li- beram, Dicam impingam tibi grandem. Dixi Demipho. Si quid opus fuerit, heus, domo me. G. intelligo.

ACTVS SECVNDI SCENA III.

ARGVMENTVM.

Consultit Demipho aduocatos super filij coniugio: vnus suadet, dissuadet alter, tertius nihil dicit, qui se alterutri iun- gere debuit: versatur autem in deliberatiuo. Senarij.

DEMIPHO. GETA.
HEGIO, CHARINVS, CRITO, aduocati.
Quanta

Quanta me cura & sollicitudine afficit
 Gnatus, qui & se hisce impediuit nuptijs:
 Neque mihi in conspectum prodit, vt saltem sciam
 Quid de hac re dicat quid' ve sit sententia,
 Abi tu, vise redieris ne iam, an nondum, domum.
 G. Eo. D. videtis quo in loco res hac fiet.

Quid ago? dic Hegio. H. ego Cratinum censeo,
 Si tibi videtur. D. dic Cratine. C. me ne vis?

D. Te. C. ego quæ in rem tuam sint, ea v' elim facias:
 mihi.

Sic hoc videtur: quod te absente hic filius
 Egit, restitui in integrum, æquum est, & bonum
 Et id impetrabis, dixi. D. dic nunc, Hegio.

H. Ego sedulo hunc dixisse credo: verum ita est,

QUOT HOMINES tot sententiæ: suis cui-
 que mos,

Mihi videtur, quod sit factum legibus,
 Rescindi posse: & turpè inceptu est. D. dic Crito.

C. Ego amplius deliberandum censeo:

Res magna est. H. num quid nos vis? D. fecisti pro-
 bē:

Incertior sum multò, quam dudum. G. negant

Redisse. D. frater est expectandus mihi, is

Quod mihi dederit de hac re consilium, id exequar.

Percontatum ibo ad portum, quo ad se recipiat.

G. At ego Antiphonem quæram, vt quæ acta hic sūt,
 sciat.

Sed eccum ipsum video in tempore huc se recipere.

Cura est in
 spe bono-
 rum, solici-
 tudo in me-
 tu malorū.
 Consulta-
 tio cū ami-
 cis.

Captatiobē
 neuolentiæ
 Ab honesto
 Ab utili.
 A possibili.

Ab honesto
 & impossibi-
 bili.

Critoniscō
 filium.

Fratris con-
 filium per-
 contatur.

ACTVS TERTII SCENAI.

X 4

AR

PHORMIONIS

ARGUMENTVM.

Antipho se vehementer inculsat, quod ita consulto patri se subdlexerit, & causam suam alijs tutandam dederit, rem totam denique ex Geta cognoscit.

Iambici Tetrametri, partim Catalectici, partim Acatalectici, admistis Trochaicis quibusdam.

ANTIPHO. GETA.

E Nimvero Antipho multis modis cum isthoc animo es vituperandus:

Ita ne hinc abijse, & vitam tuam tutandam alijs dedisse?

Alios tuam rem credidisti magis, quam te, animaduerosos?

Nam vt ut erant alia, illi certe, que nunc domi tue est, consuleres,

Ne quid propter tuam fidem decepta pateretur mali, Cuius nunc miserę spes, opesque sunt in te vno omnes sita.

G. Equidem here, nos iam dudum hic te absentem inculsamus, qui abieris.

A. Te ipsum querebam. G. sed ea causa nihilo magis defecimus.

A. Loquere obsecro: quonam in loco sunt res & fortuna mea:

Nūquid patri subolet? G. nihil etiam. A. ecquid spei porro est? G. nescio. A. ab.

G. Nisi Phadria haud cessauit pro te eniti. A. nihil fecit noui.

G. Tum Phormio itidem in hac re, vt in alijs, strenuum hominem prebuit.

A. Quid

seipsum im
prudētia la
mentanter
inculcat.

Plus Phaniū
quam seip-
sum curat.

Omnia sua
in amicare
perit.
Subolet me
raphora ab
odoribus.

A. Quid is fecit? G. confutavit verbis admodum iratum patrem.

A. Heu Phormio G. ego quod potui porrò. A. mi Geta Contentionem eius & Phormionis intelligit.

G. Sic habent principia sese, ut dico, adhuc tranquilla res est:

Mansurusque patrum pater est, dum hinc adueniat.

A. quid enim? G. ut aiebat, De eius consilio velle sese facere, quod ad hanc rem attinet. Amatoriè patrum nõ saluum optat.

A. Quantus metus est mihi venire hinc saluum nunc patrum Geta. Tanquam sine Phanio vivere nequeat.

Nam per eius vnam, ut audio, aut viuam, aut moriar sententiam.

G. Phædria tibi adest. A. ubi nam? G. eccum à sua palæstra exit foras.

ACTVS TERTII SCENA II. ARGVMENTVM.

Phædria lenonem orat, ut venditam multi Pamphilam, non tam cito abducendam tradat, se intra triduum nummos adnumeraturum, quos pro illius redemptione sit pollicitus.

Trochaici Tetrametri Catalectici admittis Iambicis Catalecticis. Vnus Senarius Iambicus.

PHAEDRIA. DORIO leno
ANTIPHO. GETA.

Dorio, audi obsecro. D. nõ audio. Ph. Parumper, Omissio Antiphone

D. quin omitte me.

P. Audi quod dicam. D. at enim tædet iam audire eadem millies. producitur alter adolefcens in sce-

P. At nunc dicam, quod lubenter audias. D. loquere, audio.

PHORMIONIS

- nam, vt au- **P.** Nequeo te exorare, vt maneat triduum hoc? quo
geatur tar- **nunc abis?**
bat. **D.** Mirabar, si tu mihi quicquam afferres noui.
- A.** Hei, metuo lenonem, ne quid suo sumat capiti. **G.**
idem ego metuo.
- Logi verba **P.** Non mihi credis? **D.** ariolare. **P.** sin fidem do. **D.** fa-
ridicula. **bulę.**
- P.** Fœneratum isthuc beneficium tibi pulchrè dices.
D. logi. **P.** crede mihi, gaudebis factò verum her-
cle hoc est. **D.** somnium.
- Adagium, **P.** Experire, non est longum. **D.** cantilenam eandem
Duriuscula **canis.**
blanditio.
- P.** Tu mihi cognatus, tu parens, tu amicus, tu. **D.** gar-
ris modo.
- Irriforiè **P.** Adeone ingenio te esse duro, atque inexorabili,
idem prin- **Vt neque misericordia, neque precibus molliri queas.**
cipium & **D.** Adeone te esse incogitantem atque imprudentem,
compositio **Phœdria,**
né feruat. **Vt phaleratis dictis ducas me, & meam ductes gra-
tis?**
- A.** Miseritum est. **P.** hei veris vincor. **G.** quam vter
que est similis sui.
- P.** Neque Antipho alia cum occupatus esset sollicitu-
dine,
- Tum hoc. **Tum hoc esse mihi obiectum malum?** **A.** ab, quid is-
Eclipsis fu- **thuc, autem est Phœdria?**
baudi do-
leo. **P.** O fortunatissime Antipho. **A.** egone? **P.** cui quod
Huiusmodi **amas domi est:**
malo scili-
cet lenone. **Nec cum huiusmodi vnquam vsus venit, vt conflictæ
res malo.**

A. Mi-

A. Mihi ne domi estimo, quod, aiunt, auribus teneo lupum.

Nam neque quò amittam à me, inuenio: neq; vti retineam, scio.

D. Ipsum isthuc mihi in hoc est. *A.* eia, ne parum leno fies.

Nunquid hic confecit? P. hiccine? quod homo inbumanissimus,

Pamphilam meam vendidit? G. quid? vendidit? *A.* ain vendidit?

P. Vendidit. *D.* quam indignum facinus, ancillam gremptam suo.

P. Nequeo exorare, vt maneat, & cum illo vt mutet fidem.

Triduum hoc, dum id, quod est promissum ab amicis, argentum aufero.

Si non tum dederò, vnã præterea horam ne oppertus fies.

D. Obtundis. *A.* haud longum, id est, quod orat, *Dorio* exoret sine.

Idem hoc tibi, qui bene promeritus fueris, conduplicauerit.

D. Verba isthęc sunt. *A.* Pamphilam, ne hac vrbe priuari sines?

Tum præterea horum amorem distrabi poterin' patri?

D. Neque ego, neque tu. *G.* Dij tibi omnes id, quod est dignum diuit.

D. Ego te complueris aduor sum ingenium meum menses tui

Præterbiū
iniperplexos.

Ne oppertus id est,
ne expectes.

Antiphona
quoque intercedit.

Horū masculinū præponderat.
Getæ imprecatio.

PHORMIONIS

Locus à cōtrarijs. *Pollicitātem, & nihil ferentem, flentem: & nunc con-
tra hęc omnia.*

Lenonis auaritia. *Reperi, quid det, neq; lachrumet: da locū melioribus?
A. Certe hercle, si satis commemini, tibi quidem olim
est dies,*

*Quam ad dares huic, pręstituta. Ph. factum. D. num
ego isthuc nego?*

Ecclipsis. *A. Iam ne ea pręterijt? D. non, verum ei hęc ante-
cessit. A. non pudet*

Correptio. *Vanitatis? D. minimę, dum ob rem. G. sterquilinium?
Vaferieno. P. Dorio,*

*Itane itadē facere oportet? D. sic sum: si placeo, vt ere.
A. Siccine hunc decipis? D. imō enim uero Antipho*

*hic me decipit,
Nam hic me huiusmodi sciebat esse: ego hunc esse ali-
ter credidi.*

Lenonis de- *Is me fefellit: ego isti nihilo sum aliter, ac fui.
cretum. A. Sed vt hęc sunt, tamen hoc faciam: cras mane argen-
tum mihi*

*Miles se dare dixit: si mihi prior tu attuleris Phę-
dria,*

*Mea lege utar, vt potior sit, qui prior ad dandū est.
Vale.*

*ACTVS TERTII SCENA III.
ARGVMENTVM.*

*Antipho Getam monet, vt argentum inueniat, quod detur le-
noni à Phędria.*

Cōsultatio *Tetrametri omnes vt superiores, & Dimeter vnus.
de peccu- PHAEDRIA. ANTIPHO. GETA.
nia, vt a-
misse pos-*

Q *Vid faciam? vnde ego nunc tam subito huic ar-
gentum inueniam miser.*

- Cui minus nihilo est? quod si hic potuisset nunc exorari.*
- Triduum hoc, promissum fuerat. A. ita ne hunc patimur Geta*
- Fieri miserum, qui me dudum, ut dixi, adiuuerit comiter?*
- Quin cum opus est, beneficium rursus ei experiamur reddere?*
- G. Scio equidem hoc esse equum. A. age ergo, solus seruare hunc potes.*
- G. Quid faciam? A. inuenias argentum. G. cupio, sed id vnde, edoce.*
- A. Pater adest hic. scio: sed quid tum? A. ah, dictum sapienti sat est.*
- G. Ita ne? A. ita. G. sanè hercle pulchrè suades: etiam tu hinc abis?*
- Nò triumpho, ex tuis nuptiis si nihil nanciscor mali, Nil etiam nunc me huius causa querere in malo iubeas crucem?*
- A. Verum hic dicit. P. quid ego vobis Geta alienus sum. G. haud puto:*
- Sed parum ne est, quod omnibus nunc nobis succenset senex,*
- Ni instigemus etiam, ut nullus locus relinquatur precì?*
- P. Alius ab oculis meis illam in ignotum hinc abducat locum? hem:*
- Dum igitur licet, dumq; adsum, loquimini mecum*
Antipho.
- Contemplamini me. A. quam obrem? aut quidnam futurus?*

rea triginta
minæ plus
turbæ fa-
ciant.

Ab equo &
possibili.

Pater, à quo
scilicet, e-
mungas.

Metaphora
à victori-
bus.

Prudenter
hec Geta.

Amatis de
speratio.

PHORMIONIS

Repetitio
fastidiētis.

turus? ceddō.

P. Quoquo hinc asportabitur terrarū, certum est persequi.

A. Aut perire. G. Dī bene vortant quod agas: pedetentim tamen.

A. Vide si quid opus potes asferre huic. C. si quid, quid? A. quare obsecro,

Ne quid plus minusve faxit, quod nos post pigeat Geta.

G. Quæro, saluos est, ut opinor: verum enim metuo malum.

A. Noli metuere: vna tecū bona malaq; tolerabimus.

G. Quantum opus est? tibi argenti? loquere. P. solæ triginta minæ.

G. Triginta? huic, per cara est Phædria. P. isthæc verò vilis est.

G. Agè, agè, inuentas reddam. P. ô lepidum caput.

G. Aufer te hinc. P. iam opus est. G. iam feres:

Sed opus est mihi Phormionē ad hâc rē adiutorē dari.

A. Præstò est: audacissimè oneris quiduis impone, & feret.

Solus est homo amico amicus. G. eamus ergo ad eum ocysus. P. abi, dic præstò ut sit domi.

A. Nunquid est, quod opera mea vobis opus sit? G. nihil: verum abi domum,

Et illam miseram, quam ego nunc intus scio esse examinam metu,

Consolare: cessas? A. nihil est aque quod faciam lubens.

P. Qua via isthuc facies? G. dicam in itinere: modò te hinc amque.

ACTVS

ACTVS QVARTI SCENA I.
ARGVMENTVM.

Demipho & Chremes colloquuntur, ambo natu grandes:
narrat hic illi, cur in Lemno diutius hæserit: fit & mentio
nuptiarum Antiphonis. Senarij.

DEMIPHO CHREMES:

Quid? qua profectus causa hinc es Lemnum Chre
mes?

Simplex
narratio.

Adduxti ne tecum filiam? C. non. D. quid ita non?

C. Postquam videt me eius mater hinc esse diutius,

Simul autem non manebat etas virginis

Meam negligentiam: ipsam cum omni familia

Ad me profectam esse aiebant. D. quid illic tamdiu

Quæso igitur commorabare, ubi id audiueras?

Quærit cau
sam morea

C. Pol me detinuit morbus. D. vnde? aut qui? C. rogas?

Senectus ipsa est morbus. sed venisse eas

Saluas audiui ex nauta, qui illas vexerat.

Factum sci
licet nup-
tiarum.

D. Quid gnato obtigerit me absente, audisti ne Chremes?

C. Quod quidem me factum, consilij incertum facit:

Sit, filia sci
licet.

Nam hanc conditionem si cui tulero extrario,

Quo pacto, aut vnde mihi sit, dicendum ordine est.

Honestæ &
familiaris
locutio.

Te mihi fidelem esse æquè, atque egomet sum mihi,

Sciebam: ille si me alienus affinem volet,

Tacebit dum intercedat familiaritas:

Sin spreuerit me, plus quam opus es scito, sciet,

Vereorq; ne vxor aliqua hoc resciscat mea,

Quod si fit, vti me excutiam, atq; egrediar domo,

Id resta: nam ego meorum solus sum meus.

D. Scio ita esse, & isthæc mihi res sollicitudini est:

Neq; defeuiscar* vnquam ego experirier,

* Priscia,
legit vsque
adco expe
rier.

Donec tibi id, quod pollicitus sum, effecero

PHORMIONIS
ACTVS QVARTI SCENA II
ARGVMENTVM.

Exultantis
verba.

Venustè &
comice ho-
minem re-
perit.

Vtrique cu-
pit gratari.

Tota hæc scena est Getae exultantis, duos sibi senes offer-
ri quos fallere possit. Senarij.

GETA.

EGo hominem callidiorẽm vidi neminem,
Quam Phormionem. venio ad hominem, vt dice-
rem

Argento opus esse, & id quo pacto fieret:

Vix dum dimidium dixeram, intellexerat,

Gudebat: me laudabat: quærebat senem.

Dijs gratias agebat, tempus sibi dari,

Vbi Phædriæ se ostenderet nihilominus

Amicum esse, quàm Antiphoni. hominem ad forum

Iussi operiri: eò me esse adducturum senem.

Sed eccum ipsum: quis est vlterior? at, at Phædriæ

Pater venit: sed quid pertimui autem bellua?

An quia, quos fallam, pro vno, duos sunt mihi dati?

Commodius esse opinor duplici spe vti.

Petam hinc, vnde à primo institui: is si dat, sat est:

Si ab hoc nihil fiat, cum hunc adoriar hospitem.

ACTVS QVARTI SCENA III.
ARGVMENTVM.

Geta cudit argentum Phædriæ Senarij.

ANTIPHO. GETA CHREMES.

DEMIPHO.

Hæc secum
loquitur,

metuens
diuortium.

Viã ad epi-
tasilim facit.

EXpecto quàm mox recipiat huc sese Geta.
Sed patrum cum patre video astãtem bei mihi,

Quam timeo, aduentus huius quò impellat patrem?

G. Adibo hosce: è noster Chremes. C. salue Geta.

G. Venire saluum volupe est. C. credo. G. quid agitur?

C. Mal-

C. Multa aduenienti, vt fit, noua hic compluria.

G. Ita de Antiphone audiſti ne quæ facta? C. omnia.

G. Tu ne dixeras huicè facinus indignum, Chreme,
Sic circumiri? D. cum hoc id agebam commodum.

G. Nam hercle ego quoq; id quidem mecum agitans se
dulò,

Inueni, opinor remedium huic rei. D. quid Geta?

Quod remedium? G. vt abit abs te, fit fortè obuiam
Mibi Phormio. Ch. qui Phormio? G. is, qui istam.

Chr. scio.

G. Visum est mihi, vt eius tentarem sententiam.

Prebendo hominem solum: cur non, inquam, Phor-
mio

Vides, inter vos sit hec potiùs cum bona
Vt componantur gratia, quàm cum mala?

Herus liberalis est, & fugitans litium:

Nam ceteri quidem hercle amici omnes modò
Vno ore auctores fuere, vt præcipitem hanc daret.

A. Quid hic cœptat? aut quò euadet hodie? G. an le-
gibus

Daturum pœnas dices, si illam eiecerit?

Iam id exploratum est: eia, sudabis satis,

Si cum illo inceptas homine: ea eloquentia est.

Verùm pone esse victum eum: ac tandem tamen

Non capitis eius res agitur, sed pecuniæ,

Postquam hominem his verbis sentio mollitior,

Soli sumus nunc, inquam, eho dic, quid velis dari

Tibi in manum, vt herus his desistat litibus

Hæc hic faceſat, tu molestus ne ſies.

A. Satin' illi dij sunt propitij? G. nam sat scio,

ſimul etiã
cudit argen-
tum Phœ-
driæ.

Vide calli-
dum aſſen-
tatore.

Narratio fa-
cta ad fallē
dum ſenem,

Getæ per-
ſuaſio a ſpe
commodi.

Metaphori-
cos,

PHORMIONIS

Decora lo-
quutio,

*Si tu aliquam partem equi, boniq; dixeris,
Ut ille est bonus vir, tria non commutabis
Verba hodie inter vos. D. quis te isthac iussit loqui?*

C. Imò non potuit melius perueniri

Occidi, ex-
clamatio
còsternati.

Eò, quò volumus. A. occidi. C. perge eloqui.

*G. A. primò homo insanibat. C. cedò quid postu-
lat?*

Talentum
magnum
xxx. librè.

*G. Quid? nimium: quantum libuit. C. dic. G. si quis da-
ret*

*Talentum magnum. C. imò malum hercle, ut nihil pu-
deret.*

Quod dixi ad eò ei: queso, quid si filiam

Suam unicam locaret? parui retulit

Non suscepisse: inuenta est, quæ dotem petat.

Ut ad pauca redeam, ac mittam illius ineptias.

Hæc denique eius fuit postrema oratio

Respõsum
& petitio
Phormio-
nis.

Ego, iniquit, iam à principio amici filiam.

Ita ut æquum fuerat, volui uxorem ducere:

Nam mihi veniebat in mentem eius incommodum,

In seruitutem pauperem ad ditem dari:

Sed mihi opus erat, ut apertè nunc fabuler,

Fabuler, re-
ctè quia re-
vera fabula
batur.

Aliquantulum quæ afferret, qui dissoluerem,

Quæ debeo: Et etiam nunc si volt Demipho

*Dare quantum ab hac accipio, quæ sponsa est mi-
hi,*

Proverbiũ.
Astute non
simul. xxx.
minas pro-
tulit, ne par-
cum senem
terreret.

Nullam mihi malim, quam isthanc, uxorem dari.

A. Vtrum stultitia facere ego hunc an malitia

Dicam, scientem, an imprudentem, incertus sum.

*D. Quid si animam debet? G. ager oppositus est pig-
nori*

Ob decem minas, inquit. D. age, iam ducat, dabo.

G. Aediculae item sunt ob decem alias. D. hoi, hui,
Nimium id est. C. ne clama. petito hasce à me decem.

G. Vxori emunda ancillula est, tum autem pluscula
Supellectile opus est, sumptu ad nuptias:

His rebus pone sane, inquit, decem minas.

D. Sexcentas proinde potius scribito iam mihi di-
cas:

Nihil do: impuratus me ille vt etiam irrideat?

D. Queso, ego dabo, quiesce, tu modo filius

Fac vt illam ducat, nos quam volumus. A. hei mi-
hi

Geta, occidisti me tuis fallacijs.

C. Mea causa eicitur: me hoc equum est amittere.

G. Quantum potes me certiozem, inquit, face:

Si illam dat vt omit tam, ne incertus siem:

Nam illi mihi dotem iam constituerunt dare.

C. Iam accipiet: illis repudium renuntiet:

Hanc ducat. D. quæ quidem illis res vortat malè.

C. Opportunè adeò nunc argentum mecum attuli,

Fructum, quem Lemni vxoris reddunt prædia:

Id sumam: vxori, tibi opus esse, dixero.

Chremes vt
ginti minas
dat. Demi-
pho decē.

Chremes
sententiam
fert, argen-
tum dat.

ACTVS QVARTI SCENA IIII.

ARGVMENTVM.

Obiurgat Antipho Getam, cuius operâ se in periculum
venisse putat, ne extrudatur coniux: Idem ab eodem pla-
catur,

Senarij.

ANTIPHON. GETA:

Υ 2

Geta:

PHORMIONIS

Epitasis. Nā
in periculū
venit Anti-
phone ex-
trudatur cō
iunxi.

G Eta. G. hem. A. quid egisti? G. emunxi argen-
to senes.

A. Satin' id est? G. nescio hercle: tantum iussus
sum.

A. Ehò verbero, aliud mihi respondes, ac rogo?

G. Quid ergo narras? A. quid ergo narrem? opera
tua

Ad restim,
qua scilicet
me suspen-
dam.

Ad restim mihi quidem res redijt planissime:

Vt te quidem omnes dij, Deęque, superi, inferi

Malis exemplis perdant: hem, si quid velis,

Ironice.
Prouerbiū.
Ducēda, ne
cessitatem
indicat.

Huic mandes, quod quidem rectē curatum velis,

Qui te ad scopulum ē tranquillo inferat.

Quid minus vtile fuit: quā hoc vlcus tangere,

Aut nominare vxorem? iniecta est spes patri,

Posse illam extrudi cedò, nunc porro Phormio

Dotem si accipiet, vxor ducenda est domum:

Quid fiet? G. non enim ducet. A. noui: ceterū

Cum argentum repetent, nostra causa scilicet

In neruum potius ibit. G. NIHIL EST Antipho,

Quin malè narrando possit deprauarier.

Prouerbiū à
fagitarijs
tractum.

Tu id, quod boni est, excerpis: dicis quod mali est.

Audi nunc contrā iam, si argentum acceperit,

Ducenda est vxor, vt ais: concedo tibi:

Spatium quidem tandem apparandis nuptijs,

Vocandi, sacrificandi dabitur paululum:

Concessio
cum excep-
tione.

Interea amici, quod polliciti sunt, argentum da-

Prodigianu
ptias remo-
rantia.

bunt,

Id istis reddet. A. quamobrem? aut quid dicet? G. ro-

gas?

Quot res? post illa monstra euenerunt mihi:

*Introijt in ades ater alienus canis,
Anguis per impluuium decidit de tegulis,
Gallina cecinit: interdixit ariolus:
Aruspex vetuit ante brumam aliquid noui
Negotij incipere: quę causa est iustissima.
Hęc sient. A. vt modò fiant. G. sient: me vide.
Pater exit: abi dic esse argentum Phędrię.*

Ante brumam, id est, ante quam dies decrescant.

ACTVS QVARTI SCENA V.

ARGVMENTVM.

Colloquantur senes de tradendo Phormioni argęto. Chremes Demiphonem instigat, vt argentum soluere festinet, Iambici Quadrati Acatalectici.

DEMIPHO. GETA. CHREMES.

Quietus esto, inquam: ego curabo, ne quid verborum diuit.

Hoc temere nunquam omittam ego à me, quin mihi testeis adhibeam,

Cum dem: & quamobrem dem, commemorabo. G. vt cautus est, vbi nihil opus est.

C. Atque ita opus factò est: at matura: dñ libido eadem hęc manet:

Nam si altera illa magis instabit, forsitan nos reijciat.

G. Rem ipsam putasti. D. duc me ad eum ergo. G. non moror. C. vbi hoc egeris,

Transito ad uxorem, vt conueniat hanc prius, quam hinc abeat:

Dicat eam dare nos Phormioni nuptum, ne succenseat:

Hęc Demipho ad fratrem Chremem. Geta hęc se cum irrisorie.

Approbat consilium.

Is, Phormio scilicet.

PHORMIONIS

- Et magis esse illum idoneum, qui ipsi sit familiarior:*
Nos nostro officio nihil egressos esse, quantum is voluerit,
Datum esse dotis. D. quid tua (malum) id referi? magis ni Demipho.
D. Non sat tuum officium fecisse, si non id fama approbat?
C. Volo ipsius quoque voluntate hoc fieri, ne se eiectione prædicet.
D. Idem ego isthuc facere possem. C. mulier mulieri magis congruet.
D. Rogabo. C. ubi nunc illas ego reperire possim, cogito.

ACTVS QVINTI SCENA I.

ARGVMENTVM.

Hæc scena continet mutuam agnitionem Sophronæ nutritricis & Chremetis. Chremes ex eadem nutrice discit filiam suam Phanium nuptam esse Antiphoni, quæ res ingentem ei lætitiâ affert: cauet item, ne vxor hoc resciscat.

Octonarij, in quibusdam penultima longa, & interdum Iambici Trochaicis misti. Dimeter vnus Catalecticus.

SOPHRONA. CHREMES.

- Occasio catastrophen.*
Hera, id est, Phanium,
Q *Vid agam? quem mihi amicum inueniam miserat aut cui consilia*
Hæc referam? aut vnde nunc mihi auxilium petam?
Nam vereor, hera ne ob meum suatum indignè iniuria afficiatur:
Ita patrem adolescentis: facta hæc tolerare audio violenter.

C. Nam

C. Nam que hec est anus exanimata, à fratre que egressa est meo?

S. Quod ut facerem, egestas me impulit: cum scirem infirmas nuptias

Hafce esse, ut id consulerem, interea vita ut in tuto foret.

C. Certè, edepol, nisi me animus fallit, aut parum oculi prospiciunt,

Meę nutricem gnata video. S. neque illi inuestigatur. C. quid agam?

S. Qui est eius pater. C. adeo ne, an maneo, dum ea quę loquitur, magis cognosco?

S. Quod si eum nunc reperire possim, nihil est, quod verear. C. ea est ipsa.

Colloquar. S. quis hic loquitur? C. Sophrona. S. & meum nomen nominat?

C. Respice ad me. S. di obsecro vos: est ne hic Stilpho? C. non. S. negas?

C. Concede hinc à foribus paululum istorsum sodes Sophrona.

Ne me isthoc posthac nomine apellassis. S. quid? non is obsecro es,

Quem semper te esse dictitasti? C. est. S. quid has me tuis fores?

C. Conclusam hic habeo uxorem sequam: verum isthoc de nomine,

Eò perperam olim dixi, ne vos forte imprudentes foris

Effutiretis: at que id porrò aliqua vxor mea rescisceret.

Nam quę figuratè, pro quęnam,

Deliberatio,

Iam planè nouit.

Inuocatio gaudentis,

Timet prohibitionem,

Aperit fictionem.

Isthoc nomine, scilicet, Stilphonis.

PHORMIONIS

*S. Hem, isthoc pol nos te h̄c inuenire miseræ nunquã
potuimus.*

Solicite de
suis inqui-
rit.

*C. Eho dic mihi, quid tibi rei est cum familia hac vn
de exis?*

*Aut vbi illa sum? S. miseram me. G. hem quid est? vi
uunt ne? viuit gnata,*

Mors vxo-
ris.

*Matrem ipsam ex aegritudine miseram mors consecu-
ta est.*

Modeste
pronuncian-
da.

*C. Malè factum. S. ego autem quæ essem anus deserta
agens, ignota,*

Vt potui, virginem nuptum locavi huic adolescenti,

Aliàs Anti-
phonis ne
inquam.

Harum qui est dominus ædium. C. Antiphoni ne? S.
hem, isti ipsi.*

Hau fasti-
dientis.

*C. Quid? duas ne is vxores habet? S. haud obsecro,
vnam quidem ille hanc solam.*

Exclama-
tio gauden-
tis.

*C. Quid illa altera, quæ dicitur cognata? S. hæc ergo
est. C. quid ais?*

*S. Compositò est factum, quo modo hanc amans ha-
bere posset*

Hæc So-
phrona sci-
licet.

*Sine dote. C. Dij vostrâ fidẽ. quã sæpe fortè temere
Eueniunt, quæ non audeas optare: offendi adueniens,*

Pater De-
mipho sci-
licet.

*Qui cum volebam, atque vt volebam, conlocatam fi-
liam:*

Abiurat, vt
ecler.

*Quod nos am. ibo opere maximo dabamus, vt fieret,
operam*

Sine nostra cura maxima, sua cura hæc sola fecit.

*S. Nunc quid factò est opus, vide: pater adolescentis
venit:*

*Eumque animo iniquo hoc oppidò ferre aiunt. C. ni-
hil pericli est.*

Sed per deos atque homines, meam esse hanc, caue resciscat quisquam.

S. Nemo ex me scibit. C. sequere me: cetera intus audies.

ACTVS QVINTI SCENA II. ARGVMENTVM.

Demipho seipsum excusat, quòd dum auaritiæ maculam studet effugere, in stultitiæ reprehensionem inciderit. Dolet Phormioni datum esse argentum.

Iambici Tetrametri Catalectici.

DEMIPHO. GETA.

Nostrapte culpa facimus, ut malos expediat esse,
Dum nimium dici nos bonos studemus & benignos,

Ita fugias, ne præter causam, quod aiunt, non ne id fat erat.

Accipere ab illo iniuriam? etiam argentum est vltro obiectum ei.

Vt sit, qui viuat, dum aliquid aliud flagitiij conficiat,

G. Planissimè. D. his nunc præmiũ est, qui recta praua faciunt.

G. Verissimè. D. ut stultissimè quidem illi rem gesserimus.

G. Modò ut hoc consilio possit discedi, ut istam ducat.

D. Etiam ne id dubium est? G. haud scio herclè, ut homo est, an mutet animum.

D. Hem, mutet autem? G. nescio: verum, si fortè, dico.

D. Ita faciam, ut frater censuit, ut uxorem huc eius adducam,

Cum ista ut loquatur, Geta abi, prænuntia hanc ven-

Sentètia nĩ
miũ vera.

Timorem
inijcit.

PHORMIONIS

Ista, Phanio
Geta in sul-
tās commo-
da enume-
rat. Vorstu
soluere, em
creditorum
mutare.

turam.
G. Argumentum inuentum est Phedria: de iurgio
filetur:
Prouisum est, ne in presentia hac hinc abeat: quid
nunc porro?
Quid fiet? in eodem luto hasitas: vor suram solues
Geta: praesens quod fuerat malum, in diem abiit: pla-
ga crescent,
Nisi prospicis, nunc hinc domum ibo, ac Phanium edo-
cebo,
Ne quid vereatur Phormionem, aut eius orationem.

ACTVS QVINTI SCENA III. ARGVMENTVM.

Apud Demiphonem quaeritur Nausistrata, suum viri Chre-
metis negligentia suum mini patrimonium.
Octonarij ex quibus alij Catalectici, alij Acatalectici.

DEMIPHO. NAUSISTRATA matrona.
CHREME S.

Hortatur
ad Phanium
placatum red-
dat.

Agedum, ut soles, Nausistrata, fac ut illa place-
tur nobis:
Ut sua voluntate, id quod est faciendum facit. N. fa-
ciam.

Conqueri-
tur de viri
negligentia.

D. Pariter nunc opera mea adiues, ac dudum re opi-
tulata es.
N. Factum volo: ac pol minus queo viri culpa, quam
me dignum est.
D. Quid autem? N. qua pol mei patris bene parta in-
diligenter

Tutatur: nam ex his praedijs talenta argenti bina

Satim

Satim capiebat: hem vir viro quid præstat? D. bina
quæso?

N. Ac rebus vilioribus multò, tamen duo talenta. D.
hui.

N. Quid hæc videntur? D. scilicet. N. virum me natam
vellem:

Ego ostenderem. D. certo scio? N. quo pacto? D. parce
sodes,

Vt possis cum illa: ne te adolescens mulier defati-
get.

N. Faciam, vt iubes: sed meum virum abs te exire vi-
deo. C. hem Demipho,

Iam illi datum est argentum? D. curavi illico. C. nol-
lem datum.

Hei video uxorem: penè plus, quàm sat erat. D. cur
nolles Chremes?

C. Iam rectè. D. quid tu? ecquid locutus cum ista est,
quam ob rem hanc ducimus?

C. Transégi. D. quid ait tandem? C. adduci non potest.
D. * quid non potest?

C. Quia vterque virique est cordi. D. quid isthuc no-
stra? C. magni, præter hæc,

Cognatam comperi esse nobis. D. quid? deliras? C. sic
erit:

Non temere dico, redi mecum in memoriam. D. satin
sanus es?

N. Hau, obsecro vide, ne in cognatam pecces. D. non
est. C. ne nega.

Patris nomen aliud dictum est: hoc tu errasti. D. non
norat patrem?

Parce du-
bium aduer-
bium ne sit,
an impera-
tium.

Alter a epi-
tasis pars de
pecunia te-
mere effu-
sa.

Vir timidus
vxore præ-
sente nõ au-
det loqui.

*aliàs, quid
Valla, vter-
que alteri.

PHORMIONIS

Dixit Phormio, scilicet.

C. *Norat. D. cur aliud dixit? C. nunquam ne hodie concedes mihi.*

Neque intelliges? D. si tu nihil narres. C. pergis. N. miror quid hoc fiet.

Scabrosus ob vxoris praesentiam.

D. *Equidem hercle nescio. C. vin scire? at ita me seruet Iupiter,*

*Vt proprio illi, quam ego sum, ac tu, * nemo est. D. Dii vestram fidem:*

* Alias, homo nemo.

Eamus ad ipsam unam omnes, nos aut scire aut nescire hoc volo. C. ah.

Alias parum.

D. *Quid est? C. itane * parvam mihi fidem esse apud te. D. vin me credere?*

Vin satis questum mihi isthuc esse? age fiat, quid? illa filia

Amici nostri, quid futurum est? C. recte. D. hanc igitur mittimus.

C. *Quid ni? D. illa maneat? C. sic. D. ire igitur tibi licet Nausistrata.*

N. sic pol commodius esse in omnes arbitror, quam ut caeperas,

Hanc, Phormionem scilicet.

Manere hanc, nam perliberalis visa est, cum vidi mihi.

D. *Quid isthuc negotij est? C. iam ne operuit ostium. D. iam. C. o Iupiter,*

Dii nos respiciunt: gnatam inveni nuptam cum tuo filio. D. hem,

Quo pacto id potuit? C. non satis tutus est ad narrandum hic locus.

D. *At tu intro abi. C. heus, ne filij nostri quidem hoc resciscant, volo.*

ACTVS

ACTVS V. 159
ACTVS QVINTI SCENA IIII.
ARGVMENTVM.

Antipho redemptam Phædriæ amicam gratulatur: seque inuolutum his malis quæritur, vnde experiri nequeat.

Iambici Quadrati Catalectici.
ANTIPHO.

Lætus sum, vtut meę res sese habent, fratri ob-
tigisse quod volt.

Fratri, Phæ-
driæ, scili-
cet,

Quàm scitum est, eiusmodi parare in animo cupidita-
tes:

Quas, cum res aduersæ sient, paulo mederi possis.

Hic simul argentum reperit, cura sese expedit:

Ego nullo possum remedio me exoluere ex his turbis;

Quin, si hoc celetur, in me u: sin patet, in probro siẽ.

Neq; me domum nunc reciperem, ni mihi esset spes *
ostensa.

* Alias of-
tentata,

Huiusce habendę: sed vbinam Getam inuenire possẽ,

Vt rogem, quod tempus conueniendi patris me capere
iubeat?

ACTVS QVINTI SCENA V.
ARGVMENTVM.

Adnumeratam esse lenoni pecuniam narrat Phormio, & quã
si re bene gesta, nunc curaturum cuticulam dicit.

Iambici Octonarij Acatalectici.

PHORMIO. ANTIPHO.

Argentum accepi, tradidi lenoni, abduxi mulie-
rem,

Curavi, propria ea Phædria vt potiretur: nam emissã
est manu.

Nunc vna res mihi etiã restat, quæ est cõficiũda otiũ

Collocatur
pecunia ex
torta seni-
bus quę re-
petita pos-
tea miras
tragœdias
excitabit.

A seni-

PHORMIONIS

A. senibus ad optandum vt habeam: nam aliquot hos sumam dies.

A. Sed Phormio est: quid ais? P. quid? A. quidnam nunc facturus Phœdria?

Quo pacto satietatem amoris ait se velle sumere?

P. Vicissim parteis tuas acturus est. A. quas? P. vt fugiet patrem:

Te suam rogauit rursus vt ageres causam, vt pro se diceres:

Nā potaturus est apud me: ego me ire senibus Sunitæ Dicam ad mercatum, ancillulam emptum, quam dum dixit Geta:

Ne, cum hîc non videant me, conficere credant argentum suum,

Sed ostium concrepuit abs te. A. vide quis egredietur. P. Geta est.

ACTVS QVINTI SCENA VI. ARGVMENTVM.

Geta Antiphoni nuntiat Phanium inuentam esse Chremetis filiam. Trochaici Tetrametri Catalectici.

GETA. ANTIPHO. PHORMIO.

Fortuna, in
stabilis dea
fors fortu-
na bonus
euentus.

O Fortuna, ô fors fortuna, quantis commoditatibus,

Quàm subito hero meo Antiphoni ope vestra hunc onerastis diem!

A. Quidnam hic sibi vult? G. nosque amicos eius exonerastis metu!

Sed ego nunc mihi cesso, qui non humerum hunc oneror pallio;

Atqu

Atque hominem proprio inuenire, vt hec, quæ conti-
gerint, sciat?

A. Num tu intelligis, quid hic narret? P. num tu? A.
nihil. P. tantundem ego.

G. Ad lenonem hinc ire pergam: ibi nunc sunt. A.
heus Get a. G. hem tibi,

Num mirum, aut nouum est reuocari, cursum, cum
institueris? A. Get a.

G. Pergit hercle: nunquam tu tuo odio vinces me. A.
non manes?

G. Vapulabis. A. id tibi quidem iam fiet, nisi resistis,
verbero.

Familiariorem oportet esse hunc, qui minitatur ma-
lum: sed is ne est

Quem quero, an non è ipse est. P. congregere actum
tum. A. quid est.

G. Omnium, quantum est qui viuant, hominum ho-
mo honoratissime:

Nam sine controuersia à Dijs solus diligere Antipho.

A. Ita velim: sed qui isthuc credam ita esse, mihi dici
velim.

G. Satin est, si te delibutum gaudio reddo? A. enicas,
P. Quin tu hinc pollicitationes aufer, & quod fers, ce-
do. G. oh,

Tu quoque hinc aderas Phormio? P. aderam sed ces-
sas? G. accipe: hem,

Vt modo argentum tibi dedimus apud forum, recta
domum

Sumus profecti: interea mittit herus me ad uxorem
tuam.

Get a herū
nondū ag-
noscit,

Get a maxi-
mus affēta
tor.

Narratio
plane comi-
ta exponēs
catastro-
phicā.

PHORMIONIS

*A. Quamobrem? G. omitto proloqui: nam nihil ad
hanc rem est Anipho.*

*Vbi in gynæceum ire occipio, puer ad me accurrit Mi-
da:*

*Ponè apprehendit pallio: resupinat: respicio: rogo,
Quamobrem retineat me: ait esse veritum intrò adhe-
ram accedere:*

*Sophrona modò fratrem huc, inquit, senis introdu-
xit Chremem,*

*Auscultatio Eumq; nunc esse intus cum illis. hoc vbi ego audini,
nem ipsam ad fores.*

*mire expri- Suspenso gradu placidè ire perrexi: accessi: astiti
mit. Animam compressi: aurem admoui: ita animum cœpi
attendere,*

*Hoc modo sermonem captans. A. euge Geta. G. hic
pulcherrimum*

Catastro- Facinus audini: itaq; hercle exclamavi gaudio.

*phe pericu- P. Quod? G. quodnam arbitrare? A. nescio. G. at qui
lorum An- mirificissimum.*

*tiphonis. Patrus tuus pater inuentus est Phanio uxori inq; A.
hem,*

*Consuevit, Quid ais? G. cum eius consuevit olim matre in Lem-
honestè di- no clanculum.*

*xit. P. Somnium: utin hæc ignoraret suum patrem? G.
Studet com- aliquid credito*

*pendio. Phormio esse causæ: sed me censeri potuisse omnia,
Intelligere extra ostium, intus quæ inter sese ipsi ege-
rint?*

*P. Atq; hercle ego quoque illam audini fabulam. G.
imò etiam dabo,*

Quò

*Quò magis credas: patruus interea inde hùc egredi-
tur foras:*

Dabo, id est
dicam.

*Haud multò pòst cum patre idem recipit se intrò de
nuò:*

Ait vterque tibi potestatem eius habendę se dare:

Fecero, pro
faciam, eleganter.

*Denique ego sum missus, te vt requirerem, atque ad-
ducerem.*

A. Hem, quin ergo? rape me: quid cessas? G. fecero.

A. ò mi Phormio.

*Vale. P. vale Antipho: bene ita me dij ament, factum
gandeo.*

ACTVS QVINTI SCENA VII:

Senarij.

PHORMIO

T *Antam fortunam de improviso esse his da-
tam?*

Phormio
hac fecum,

Summa eludendi occasio est mihi nunc senes,

Et Phędrię curam adimere argentariam,

Ne cuiquam suorum equalium supplex fiet.

Nam idem hoc argentum ita vt ingratis est datum,

His datum erit: hoc qui cogam, re ipsa reperi.

Nunc gestus mihi, voltusque est capiendus nouus.

*Sed hinc * concedam in angiportum hoc proximum.*

Inde hisce ostendam, me vbi erunt egressi foras:

Quò me assimilarem ire ad mercatum, non eo.

* Pricianus
legit con-
cedã in an-
giportum
hunc proximi-
um.

ACTVS QVINTI SCENA VIII.

ARGVMENTVM.

Z

Cogni-

PHORMIONIS

Cognita Phanio, senes à Phormione pecuniam repetunt:
Phormio negat se redditurum. Hinc contentio inter eos ori-
tur,
Trimetti.

DEMIPHO. PHORMIO. CHREMES.

Gratiarum
actio de se-
cundo rerū
euentu.

Dis magnas meritò gratias habeo, atque ago
Quando euenere hæc nobis frater prospere.

Quantum potest, nunc inueniendus Phormio est.

Priusquam delapidet nostras triginta minas,
Ut auferamus. P. Demiphonem, si domi est,

Visam, ut quod. D. at nos ad te ibamus Phormio.

P. De eadem hac fortasse causa? D. ita hercle. P. cre-
didi,

Quid ad me ibatis? ridiculum: an veremini,

Ne non id facerem, quod recepissem semel?

Heus, heus, quanta hæc mea paupertas est, tamen

Adhuc curavi vnum hoc idem, ut mihi esset fides.

C. Est' ne ea ita, ut dixi, liberalis? D. oppidò.

P. Ita ad vos venio nunciatum Demipho,

Paratum me esse: vbi vultis, vxorem date.

Nam omnes posthabui mihi res, ita vti par fuit,

Postquam tantopere id vos velle animum aduerte-
ram.

C. At hic dehortatus est me, ne illam tibi darem:

Nam qui erit rumor populi, inquit, si id feceris?

Olim cum honestè potuit, tum non est data:

Nunc viduam extrudi turpe est: ferme eadem om-
nia,

Quæ tute dudum coràm me incusaneras.

P. Satin' superbe illuditis me? D. quid? P. rogast?

Aposiope-
sis.

Iactantia
de fide.

Parasiti as-
tus.

Vasfrè retor-
quet ratio-
nes.

Quia ne alteram quidem illam potero ducere:
 Nam quo ore redibo ad eam, quam contempserim?
 C. Tum autem Antiphonem video ab sese amittere
 Inuitum eam, inque. D. tum autem video filium
 Inuitum sane mulierem ab se amittere.

Sed transi sodes ad forum, atq; illud mihi
 Argentum iube rursus rescribi Phormio.

P. Quod ne ego perscripsi porrò illis, quibus debui.

D. Quid igitur fiet? P. si vis mihi uxorem dare,
 Quam despondi ducam: sin est ut velis
 Manere illam apud te, dos hic maneat Demipho.

Nam non est æquum me propter vos decipi:
 Cum ego vestri honoris causa repudium alteri
 Remiserim, quæ tantundem dotis dabat

D. I, hinc in malam rem cum isthac magnificentia
 Fugitiue: etiam nunc credis te ignorarier,

Aut tua facta aded? P. irritor. D. ut ne hæc duceres,

Si tibi data esset? P. fac periculum. D. ut filius
 Cum illa habitet apud te: hoc vestrum cõsiliu fuit.

P. Que so quid narras? D. quin tu mihi argentum ce-
 ddo.

P. Imò verò, tu uxorem cedo. D. in ius ambula.

P. In ius? enimvero si porrò esse odiosi pergitis.

D. Quid facies? P. Ego ne: vos me indotatis modò
 Patrocinari fortasse arbitramini:

Etiam dotatis soleo. C. quid id nostras? P. nihil.

Hic quandam noram, cuius vir uxorem. C. hem. D.
 quid est?

P. Lemni habuit aliam. C. nullus sum. P. ex qua filia
 Suscepit: & eam clam educat. C. sepultus sum.

Hæc Demiphoni clanculù suggestit Chremes.

Rescribi, id est, remunerari.

Ab æquo & honesto.

Aposiopesis minatis multum.

Aposiopesis minatis multum.

Apertius loquens intercipit.

Epitasis aliter infabula

Chremes

terretur.

PHORMIONIS

- Inuectiua
in senes.
In cōstātes.
Miratur vn
de sciuerit.
Prouerbiū.
- P. Hęc adeò illi iam denarrabo. C. obsecro,
Ne facias. P. ob, tun' is eras? D. vt ludos facit.
C. Missum te facimus. P. fabula. C. quid vis tibi?
Argentum quod habes condonamus te. P. audio:
Quid vos (malum) ergo me sic ludificamini
Inepti vëstra puerili sententia?
Nolo, volo: volo, nolo rursus: cedò, cape:
Quod dictum, indictum est: quod modò erat ratum,
irritum est.*
- Stomacho
se ad lites
concitāt.
A necessa-
rio.
Abhonesto.
Ab vtili.
- C. Quo pacto, aut vnde hęc hic resciiuit? D. nescio,
Nisi me dixisse nemini, id certò scio.
C. Monstri ita me dij ament, simile. P. inieci scrupu-
lum. D. hem
Hiccine, vt à nobis hoc tantum argenti auferat,
Tam apertè irridens? emori hercle satius est,
Animo virili prasentique vt sis, para.
Vides tuum peccatum esse elatum foras,
Neque id celare posse te vxorem tuam:
Nunc quod ipsa ex alijs auditura sit Chreme,
Id nosmet indicare placabilius est.
Tum hunc impuratum poterimus nostro modo
Vlcisci. P. at at, nisi mihi prospicio, hæreo:
Hi gladiatorio animo ad me affectant viam.
C. At vereor, vt placari possit. D. bono animo es:
Ego redigam vos in gratiam hoc fretus, Chreme,
Cum è medio excessit, vnde hęc suscepta est tibi.
P. Itane agitis mecum? satis astute aggredimini:
Non hercle ex re istius me instigasti Demipho?
Ain' tu, vbi peregre tibi quid libitum fuit feceris,
Neque huius sis veritus fœminę primarię,*

Quin tu nouo modo ei faceres contumelias:

Venias nunc precibus lautum peccatum tuum?

Hisce ego illam dictis ita tibi incensam dabo,

Vt ne restinguas lachrumis, si extillaueris.

D. Malum, quod isti Dij, Deeq; omnes diuint:

Tantane affectum quenquam hominem esse audacia?

Non ne hoc publicitus scelus hinc deportarier

In solas terras? C. In id redactus sum loci,

Vt quid agam cum illo, nesciam prorsus. D. ego scio,

In ius eamus. P. in ius? huc si quid lubet.

D. Assequere, ac retine, dum huc ego seruos euoco.

C. Etenim nequeo solus: accurre huc. P. vna iniuria est

Tecum. C. lege agito ergo. P. altera est tecum Chremes.

D. Rape hunc. P. itane agitis? enimvero voce est opus:

Nausistrata, exi. C. os opprime. D. impurum vide,

Quantum valet. P. Nausistrata inquam. C. non taces?

P. Taceam. C. nisi sequitur, pugnos in ventriẽ ingere.

P. Vel oculum exculpe: est, vbi vos vlcisca, locus.*

Lautum, id est, purgatum.

Metaphora

Interrogationes miræ indignationis.

Vide turbas iniuria, id est, actio in iniuriarum.

* Aliàs exclude,

ACTVS QVINTI SCENA IX.

ARGVMENTVM.

Phormio Chremetem prodit vxori de altera coniuge. Chremes grauitè obiurgatur Phormio exultat tam probè se vltimè esse senes: Demipho pro fratre intercedit, & orat vt huic vxor factum condonet. Ea neq; se ignoscere dicit: neq; promittere quicquam, sed filij iudicio permittere omnia.

Senarij & Octonarij,

PHORMIONIS
 NAVSISTRATA. CHREMES!
 PHORMIO. DEMIPHO.

* Qui no-
 mi.

Audiēs cla-
 mōs Phor-
 mionis vo-
 cem hęc
 dicit.

Phyficū
 Vir Geli-

duſquecoit
 formidine
 ſanguis.

Vide timo-
 rem Chre-
 metis.

Ironicos
 ſtomacho-
 ſe. Blande.

Interrūpit
 vterq. nar-
 rationem
 Phormio-
 nis.

* **Q**uis nominat me? C. hem. N. quid iſthuc turbe
 eſt obſecro

Mi vir? P. hem, quid nunc obſecuiſti? N. quis hic ho-
 mo eſt

Non mihi reſpondeſ? Ph. hiccine vt tibi reſpondeat,

Qui hercle vbi ſit, nesciſ? C. caue iſti quicquam cre-
 das.

P. Abi: tange: ſi non totus friget, me eneca.

C. Nihil eſt. N. quid ergo eſt? quid iſthic narrat? P.
 iam ſcies.

Auſculta. C. Pergin' credere? N. quid ego obſecro

Huic credam, qui nihil dixit? Ph. delirat miſer

Timore. N. non pol temere eſt, quod tu tam times.

C. Egō ne timeo? Ph. rectè ſanè, quando nihil times.

Et hoc nihil eſt, quod ego dico? tu narra. D. ſcelus,
 Tibi narrei? P. ehò tu, factum eſt abs te ſedulò

Pro fratre. N. mi vir, non mihi narraſ. C. at. N. quid
 at?

C. Nō opus eſt dicto. P. tibi quidem: at ſcio huic opus
 eſt.

In Lemno. C. hem quid aiſ? D. non taceſ? P. clam te.
 C. hei mihi.

P. Vxorem duxit. N. mi homo dij melius duint.

P. Sic factum eſt. N. perij miſera. P. & inde fi-
 liam

Suſcepit iam vnā, dum tu dormiſ. C. quid agimur?

N. Prò dij immortales facinus indignum, & ma-
 lum.

P. Hoc actum est. N. an quicquam hodie est factum indignius?

Qui mihi, ubi ad uxores ventum est, tum fiunt senes. Demipho te appello: nam me cum hoc ipso distadet loqui.

Haccine erant itiones crebrae, & mansiones diutinae Lemni? heccine erat, quae nostros fructus minuebat utilitas?

D. Ego Nausistrata, esse in hac re culpam meritum non nego:

Sed eam, quae sit ignoscenda. P. verba fiunt mortuo.

D. Nam neque negligentia tua, neque id odio feci tuo.

Vinolentus fere ab hinc annos quindecim, mulierculam

Eam compressit, unde haec nata est: neque post illam unquam attigit.

Ea mortem obiit: de medio abiit: qui fit in re hac scrupulus?

Quamobrem te oro, ut alia tua facta sunt, equo animo hoc feras.

N. Quid ego equo animo cupio misera in hac re iam defungier.

Sed quid sperem? etate porro minus peccaturum putem?

Iam tum erat senex, senectus si verecundos facit, An mea forma, atque etas nunc magis expetenda est?

Demipho? Quid mihi * nunc adfers, quamobrem expectem, aut sperem porro non fore?

Exclamatio cum stomacho.

Amplificatio digna muliere. Appello, scilicet ut testem.

Causae defunctio.

Oratoria deprecatio.

A coniecturis.

Alias, quid mihi hic adfers.

PHORMIONIS

Insultat **P.** Exequias Chremeti, quibus est commodum ire,
 Chremeti iam tempus est.
 tanquã iam **Sic dabo? age nunc, age, Phormionem qui volet, la-**
 mortuo. **cessit;**

Fax o tali eum mactatum, atque hic est, infortunio.
Redeat sanè in gratiam, iam supplicij satis est mihi.
Habet hæc, ei quod dum viuat, usque ad aurem ob-
 ganniat.

N. An meo merito credo? quid ego nunc commemo-
 rem, Demipho,

Sigillatim, qualis in istum fuerim? **D.** noni a què om-
 nia

Tecum .N. Meriton' hoc meo videtur factum? **D.** mi-
 nime gentium:

Verùm quando iam accusando fieri infectum non po-
 test,

Ignosce, orat, confitetur: purgat: quid vis amplius?

P. Enimuero priusquam hæc dat veniam, mihi prof-
 piciam & Phædria.

Heus Nausistrata, priusquam huic respondes teme-
 re, audi. **N.** quid est?

P. Ego minas triginta per fallaciam ab illo abstuli:
 Eas dedi tuo gnato: is pro sua amica lenoni dedit.

C. Hem, quid ais? **N.** adeon' hoc indignum tibi vide-
 tur, filius,

Gnato, Phæ- **Homo** adolescens, si habet vnã amicã, tu vxores
driæ scili- **duas?**

Excusat. si. **Nihil** pudere? quo ore illum obiurgabis? responde mi-
lij amorè, **hi.**

D. Faciet, vt voles. **N.** imò vt iã scias meã sententiã,

Neque ego ignosco: neque promitto quidquam, neque respondeo.

Prius, quàm gnatham video: eius iudicio permitto omnia:

Quod is iubebit, faciam. P. mulier sapiens es Nausistrata.

N. Satis tibi est. P. imò verò pulchre discedo, & probè,

Et præter spem. N. tu tuum nomen dic quod est. P. mihin? Phormio,

Vestre familię hercle amicus, & tuo sumus Phedrię.

N. Phormio: at ego æcastor post hac tibi, quod poterò, & qua voles,

Faciamque & dicam. P. benigne dicis. N. pol meritū est tuum.

P. Vin primūm hodie facere, quod ego gaudeam Nausistrata,

Et quòd tuo viro oculi doleant? N. cupio. P. me ad cœnam voca.

P. Pol verò voco. D. eamus intrò hinc. N. fiet, sed ubi Phedria,

Iudex noster? P. iam hic faxo aderit. Vos valete, & plaudite.

Duriuscula est.

Nausistrata Filium iudicē cōstituit.

Catastrope.

Pollicetur. operā tuā,

PHORMIONIS FINIS.

AD AGIORVM QVORVNDAM
fusior interpretatio per Erasmum
Roteroda.

IN VADO.

Metaphora prouerbialis, in vado esse, pro eo quod est tuto, citraq; discrimen sumpta à nauticis, aut nauigantibus. Terentius, Omnis res in vado. Plautus in *Aulularia*, Hæc propemodum iam esse in vado salutis res videtur. Vadum autem, est aque fundus, in quo quisquis constiterit, is effugit periculum, ne mergatur.

IN PORTV NAVIGARE.

Affinis est huic allegoria, ὄλιμῆνιπ λέϊμ, id est in portu nauigare, quia significamus, nos iam à periculo abesse. Propterea quod qui medijs adhuc in fluctibus nauigant, hi ventorum & æstus arbitrio nauigant. Contra qui iam intra portum sunt, nihil habent negotij cum vndis ac ventis. Vnde vulgatissima metaphora, hominem in cuius presidio conquiescimus, portum appellamus. Et qui sese ad tranquillam, tantãq; reliquam vitæ rationem traducunt, in portum se recepere dicuntur. Terentius in *Andria*, Nunc huius periculo fit, Ego in portu nauigo. Maro paulo diuersus in *Aeneidos lib. 7.* Nunc mihi parta quies, omnesque in limine portus.

TOTA

TOTA ERRAS VIA.

Prouerbiū est in eos, qui uehementer aberrant.

Terentius in Eunūcho, Tota erras via. Translatum à viatoribus, qui nonnunquam ita solent aberrare à via, ut non sine dispendio quidem, tamen quò tendebant, perueniant: nonnunquam sic aberrant, ut longe diuertant, & in diuersum tendant. Vnde & exorbitare dicuntur, qui à vero aberrāt. Aristoteles in Ethicis. Haud tota aberrant via. Idem Naturalium li. 1. scribit, Priscos illos philosophos naturalium causarū scrutatores exorbitasse, ac velut è via depulso, prorsus aberrasse à vero. Sumptum ex Aristophanis Pluo, ἡτῆς ἰδοῦν τὸ παραπᾶν ἡμαρτυρομεν?

Via ne tota prorsus exerrauimus? Quam etiam hodie dicitant eos in via esse: qui recto consilio quidpiam instituunt: extra viam, qui, qua non oportet ratione, rem aggrediuntur. Sunt fermè prouerbiales & illa metaphore doctis vsitatissime, Depellere à via, reducere in viam. Cicero in prima Philippic. Quod si putas, totam ignoras viam glorię. Celebre habetur & illud apophtegma, Bene currunt, sed extra viam.

SVO SIBI HVNC IUGVLO
GLADIO, SVO TELO.

Suo gladio, suo ve telo iugulari dicitur, qui suis ipsius dictis reuincitur, aut qui suo pie inuento dolore capitur: deinde in quem quocunque modo seu dictum, seu factum retorquetur, quod ab ipso profectum sit.

EX CHILIADID.
IN ME HAEC CVDETVR]
F A B A.

*Terentius in Eunuchis, At enim isthac in me cude
detur Faba, hoc est, Donato interprete, in me malum
hoc recidet, in me hec vindicabitur culpa. Translati
vel à faba, quæ cum siliquis exuitur ac batuitur, aut
fustibus intertunditur, ita vt fit in areis more rusti-
corum, non ipsa perinde laborat, sed id demum in quo
cuditur. Alij malunt ad male coctam fabam refer-
re, quæ quando non maduerit, sed dura permanserit,
ab iratis heris supra coqui caput saxo nouum quam
comminui consuevit, tanquam fabam vlciscentibus
non coquam, cum vniuersum interim malum ad co-
quam perueniat.*

T V T E H O C I N T R I S T I .

*Non diuersum superiori Donatus admonuit illud
quod apud eundem poetam legitur in Phormione, Tu
te hoc intristi: tibi omne est exedendum. Verba sunt
Phormionis parasiti, qui quoniam fuerat auctor con-
siliij de ducenda puella, æquum esse putat, vt suo peri-
culo rem item expedias. Translatum putant ab allia-
to rusticorum mortario. Quæ quidem sententia vel ho-
die quoque vulgo nostrati in ore est. Et altera huic
simillima. Colo quod adaptasti, ipsi tibi nedum est, id
est, tu incipiundi auctor extitisti, nunc idem explices
oportet.*

V T I F O R O .

*Pro eo quod est presentem rerum statum boni con-
sulere, & vtcunque sese obtulerit fortuna: ita ani-
mum*

num applicare. Terentius in Phormione, Scisti vii foro. Donatus vulgare prouerbium admonet esse, dumq; metaphoram à mercatoribus, qui non ante locum commercij præscribunt, quanti vendant, quæ aduehant, sed secundum annonam fori, quam depræhenderit, consilium de non vendendis mercibus sumunt. Seneca, Utamur foro, & quod fors feret, æquo feramus animo.

AMICO AMICVS.

Quod est apud Terentium in Phormione: Solus est homo amico amicus. Quadrabit in eos, qui nullum officium refugiunt, modo gratum faciant amicis.

DAVVS SVM.

Oedipi ingenium scite proponendis, simul & dissoluedis ænigmatum scyrcpis nobilitatum est, propter dissoluta sphingis problemata, adeo vt in prouerbium abierit eius nominis appellatio. Velut apud Terentium in Andria, seruus dissimulans intelligere quod herus dixerat, Dauus, inquit, sum, non Oedipus. Id quod commutat nomine potest ad quemlibet accommodari. Paulus sum, non Oedipus. Antonius sum, non Oedipus, Ergo torquere poterit in eos qui de industria loquuntur obscurius & ἀνυμωχῆς ὡς vt in hos, qui vel ob imperitiam, vel superstitiosum incognitarum vocum affectionem, stylum obscurant,

ac vate magis egent, quam

Lectore.

BARCINONE.

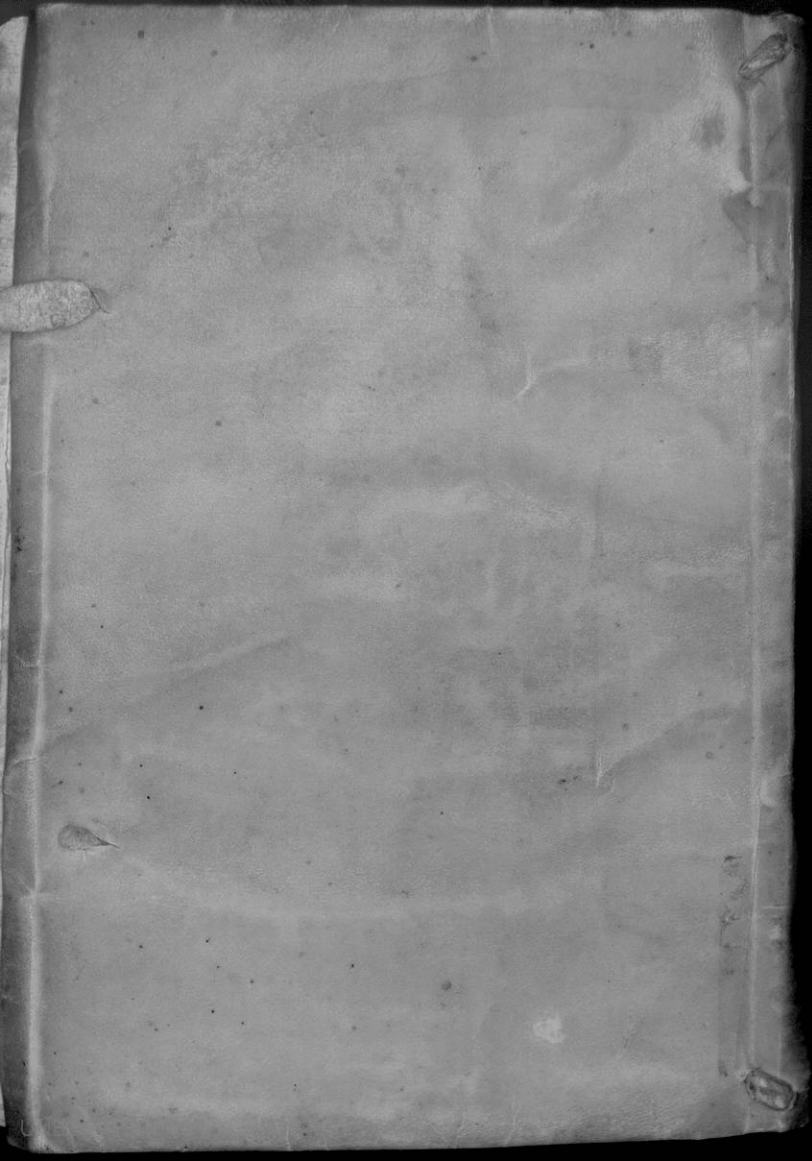

APVD HIERONYMVM,
Margarit, Anno M. DC. XXI.

UNED

1930
1931
1932
1933
1934
1935
1936
1937
1938
1939
1940

1941
1942
1943
1944
1945
1946
1947
1948
1949
1950
1951
1952
1953
1954
1955
1956
1957
1958
1959
1960

F.A.
100